

RAPPORT FRA GRANSKINGSUTVALGET AV
BARNEHJEM I KRISTIANSAND

Rapport avgitt 16. november 2007

Grafisk design og produksjon: **Aptum Kommunikasjon**
Trykk: **Kristiansand kommunes trykkeri**

Foto forside og bakside: **Sol Nodeland**

Nye foto av barnehjem og sommersteder: **Egil Launes**
Gamle foto: Privat (barnehjemsbarn)

TIL FYLKESMANNEN I VEST-AGDER

Den 30. juni 2006 ble det oppnevnt et uavhengig utvalg for å foreta en gransking av forholdene på barnehjemmene i Kristiansand i perioden 01.07.54 til 31.12.79.

Granskingsutvalget legger med dette frem sin rapport. Rapporten avgis til Fylkesmannen i Vest-Agder for videresending til Kristiansand kommune. Rapporten er offentlig. Rapporten er enstemmig på alle punkter.

Kristiansand, den 16. november 2007

Granskingsutvalget av barnehjem i Kristiansand

Anita Jarvoll Hekneby
Leder

Egil Launes

Knut Hagen

Innhold

I	
Sammendrag og sentrale konklusjoner	13
1. Innledning	13
2. Sentrale konklusjoner	13
II	
Utvalgets sammensetning og mandat	19
1. Utvalgets sammensetning	19
2. Utvalgets mandat	20
3. Tolkning av mandatet og sentrale begreper	20
III	
Granskingsutvalgets arbeidsmetode	23
1. Innledning	23
2. Henvendelser til granskingsutvalget	23
3. Beskrivelse av barnehjemsutvalget	24
4. Intervju av barnehjemsbarn	25
5. Intervju av ansatte og andre informanter	25
6. Arkiver	26
7. Psykologtilbud	26
8. Metodeevaluering	27

IV	
Rettslige rammer	31
1. Barnevernsreformen i 1953	31
2. Organisering og saksbehandlingsregler	32
3. Plassering som tiltak	32
4. Barnehjemmene	33
5. Tilsyn med institusjoner og barn plassert ved disse	34
6. Lovgivning knyttet til fysisk refselse av barn og unge	35
7. Lovgivning knyttet til seksuelle overgrep	36
V	
Organisering av barnevernet i Kristiansand	37
1. Barnevernsnemnda	37
2. Barnevernsadministrasjonen	37
3. Tilsynet	38
VI	
Forståelse av barn og faglig utvikling i mandatperioden	39
VII	
Tatere og Norsk misjon blant hjemløse	45
VIII	
Institusjonene	49
TRYGG BARNEHJEM	50
1. Innledning	52
2. Datagrunnlag	52
3. Historikk	53
4. Barnehjemmets fysiske boforhold	55
5. Praktisk omsorg	56
Barnas forklaring	56
Ansattes forklaring	60
Granskingsutvalgets vurdering	62

6. Følelsesmessig omsorg	64
Barnas forklaring	64
Ansattes forklaring	66
Granskingsutvalgets vurdering	67
7. Avstraffelser og fysiske overgrep	68
Barnas forklaring	68
Ansattes forklaring	70
Granskingsutvalgets vurdering	71
8. Seksuelle overgrep	71
Barnas forklaring	71
Ansattes forklaring	73
Granskingsutvalgets vurdering	73
9. Tilsyn	74
Barnas forklaring	74
Ansattes forklaring	75
Granskingsutvalgets vurdering	75
KRISTIANSAND BARNEHJEM (SKIPPERGATA)	76
1. Innledning	78
2. Datagrunnlag	78
3. Historikk	79
4. Barnehjemmets fysiske boforhold	81
5. Praktisk omsorg	82
Barnas forklaring	82
Ansattes forklaring	84
Granskingsutvalgets vurdering	84
6. Følelsesmessig omsorg	85
Barnas forklaring	85
Ansattes forklaring	86
Granskingsutvalgets vurdering	86
7. Avstraffelser og fysiske overgrep	87
Barnas forklaring	87
Ansattes forklaring	87
Granskingsutvalgets vurdering	88
8. Seksuelle overgrep	88
Barnas forklaring	88
Granskingsutvalgets vurdering	88

9. Tilsyn	89
Barnas forklaring	89
Granskingsutvalgets vurdering	89

KRISTIANSAND BARNEHJEM (TORRIDALSVEIEN) 90

1. Innledning	92
2. Datagrunnlag	92
3. Historikk	93
4. Barnehjemmets fysiske boforhold	97
5. Praktisk omsorg	98
Barnas og ansattes forklaring	98
Granskingsutvalgets vurdering	104
6. Følelsesmessig omsorg	106
Barnas og ansattes forklaring	106
Granskingsutvalgets vurdering	109
7. Avstraffelser og fysiske overgrep	110
Barnas og ansattes forklaring	110
Granskingsutvalgets vurdering	112
8. Seksuelle overgrep	113
Barnas og ansattes forklaring	113
Granskingsutvalgets vurdering	114
9. Tilsyn	115
Barnas og ansattes forklaring	115
Granskingsutvalgets vurdering	116

FURUHEIM BARNEHJEM 118

1. Innledning	120
2. Datagrunnlag	120
3. Historikk	121
4. Barnehjemmets fysiske boforhold	124
5. Praktisk omsorg	125
Styrer 1 Barnas forklaring	125
Ansattes forklaring	127
Styrer 2 Barnas forklaring	128
Ansattes forklaring	130
Styrer 3 Barnas forklaring	131
Ansattes forklaring	131
Granskingsutvalgets vurdering	132

6. Følelsesmessig omsorg	134
Styrer 1 Barnas forklaring	134
Ansattes forklaring	135
Styrer 2 Barnas forklaring	135
Ansattes forklaring	136
Styrer 3 Barnas forklaring	136
Ansattes forklaring	137
Granskingsutvalgets vurdering	137
7. Avstraffelser og overgrep	138
Styrer 1 Barnas forklaring	138
Ansattes forklaring	138
Styrer 2 Barnas forklaring	139
Ansattes forklaring	139
Styrer 3 Barnas forklaring	140
Ansattes forklaring	140
Granskingsutvalgets vurdering	140
8. Seksuelle overgrep	140
Styrer 1 Barnas forklaring	140
Ansattes forklaring	141
Styrer 2 Barnas forklaring	141
Ansattes forklaring	142
Styrer 3 Barnas forklaring	142
Ansattes forklaring	142
Granskingsutvalgets vurdering	142
9. Tilsyn	143
Styrer 1 Barnas forklaring	143
Ansattes forklaring	143
Styrer 2 Barnas forklaring	144
Ansattes forklaring	144
Styrer 3 Ansattes forklaring	144
Granskingsutvalgets vurdering	144
BARNEKRYBBA BARNEHJEM	146
1. Innledning	148
2. Datagrunnlag	148
3. Historikk	149
4. Barnehjemmets fysiske boforhold	151
5. Praktisk omsorg	153

Barnas forklaring	153
Granskingsutvalgets vurdering	158
6. Følelsesmessig omsorg	159
Barnas forklaring	159
Granskingsutvalgets vurdering	160
7. Avstraffelser og fysiske overgrep	160
Barnas forklaring	160
Granskingsutvalgets vurdering	162
8. Seksuelle overgrep	162
Barnas forklaring	162
Granskingsutvalgets vurdering	163
9. Tilsyn	163
Barnas forklaring	163
Granskingsutvalgets vurdering	164
SOLHOLMEN BARNEHJEM	166
1. Innledning	168
2. Datagrunnlag	168
3. Historikk	170
4. Barnehjemmets fysiske boforhold	174
5. Praktisk omsorg	176
Barnas og ansattes forklaring	176
Granskingsutvalgets vurdering	182
6. Følelsesmessig omsorg	184
Barnas og ansattes forklaring	184
Granskingsutvalgets vurdering	186
7. Avstraffelser og fysiske overgrep	187
Barnas og ansattes forklaring	187
Granskingsutvalgets vurdering	189
8. Seksuelle overgrep	190
Barnas og ansattes forklaring	190
Granskingsutvalgets vurdering	191
9. Tilsyn	191
Barnas og ansattes forklaring	191
Granskingsutvalgets vurdering	192
UNGPIKEPENSJONATET	195

IX	
Tilsyn	197
1. Innledning	197
2. Datagrunnlag	197
3. Overtilsynet	197
Granskingsutvalgets vurdering	199
4. Det kommunale tilsynet	199
Granskingsutvalgets vurdering	201
X	
Livet i ettertid	203
XI	
Noen refleksjoner i etterkant av granskingsprosessen	205
XII	
Litteratur	209
XIII	
Appendix	211

I

Sammendrag og sentrale konklusjoner

1. INNLEDNING

Granskingsutvalgets mandat har vært å granske omsorgssituasjonen og eventuelle overgrep på barnehjemmene i Kristiansand i perioden 1. juli 1954 til 31. desember 1979. Følgende institusjoner har vært omfattet av granskingen:

Trygg barnehjem, Kristiansand barnehjem i Skippergata, Kristiansand barnehjem i Torridalsveien, Furuheim barnehjem, Barnekrybba barnehjem og Solholmen barnehjem.

Granskingsutvalget har i tillegg vært pålagt å granske hvorvidt det ble ført tilsyn med institusjonene i henhold til regelverket.

Utvalget har totalt intervjuet 111 personer. Av disse er det 81 personer som var plassert på overnevnte barnehjem; 12 personer som var plassert på andre institusjoner eller i fosterhjem, 15 tidligere ansatte ved barnehjemmene i Kristiansand, to tidligere

ledere av barnevernsnemnda og en person som var ansatt ved PPT i det aktuelle tidsrommet. To personer har sendt utvalget en skriftlig fremstilling av sitt opphold på barnehjem i Kristiansand, og utvalget har hatt tre telefonintervjuer, to med tidligere ansatte og en med tidligere barnevernssekretær hos Fylkesmannen.

Nesten en tredjedel av de intervjuede barna har taterbakgrunn. Utvalget har en hypotese om at dette er et særtrekk ved barnehjemmene i Kristiansand, og har derfor valgt å omtale taterne spesielt i rapporten.

2. SENTRALE KONKLUSJONER

I dette kapitlet vil utvalget søke å gi en grov skisse av de konklusjonene vi har kommet frem til. Det vil være nyanser i disse hovedkonklusjonene

og disse er beskrevet nærmere under hvert enkelt barnehjem.

Vurderingene i rapporten tar utgangspunkt i datidens materielle standard, syn på barneoppdragelse og eksisterende regelverk.

Til tross for at det er forskjeller i hvordan barn på samme institusjon i samme tidsperiode opplevde den omsorgen de fikk, og at det er forskjeller mellom de ulike barnehjemmene og styrerne, er det etter utvalgets oppfatning grunnlag for å si at barna generelt sett ikke fikk omsorg i samsvar med verken den rettslige eller faglige standarden på 50- og 60-tallet. Forholdene bedret seg vesentlig på 70-tallet, og mot slutten av mandatperioden synes det å være få kritikkverdige forhold.

Tilsynet med institusjonene og de enkelte barn var ikke i samsvar med bestemmelsene i lov om barnevern av 1953, med tilhørende forskrifter og rundskriv.

PRAKTISK OMSORG

Granskingsutvalget legger til grunn at barna stort sett har hatt tilfredsstillende forhold hva gjelder mat og klær.

De sosiale rammene rundt måltidene synes imidlertid å ha vært preget av streng disiplin og institusjonsatmosfære på flere av barnehjemmene, særlig i første halvdel av granskingsperioden. Dette er forhold utvalget finner kritikkverdig. Sær-

lig tvangsmating og situasjoner hvor barn har blitt tvunget til å spise sitt eget oppkast etter å ha brekt seg av maten, er å karakterisere som overgrep.

Det synes som størrelsen på barnehjemmene har hatt betydning for hva slags rammer de ansatte har klart å skape rundt måltidene. Langbord med 10-15 barn, og voksne som står og ser på at barna spiser, er en situasjon langt unna et "vanlig hjem".

De fysiske boforholdene på barnehjemmene i Kristiansand varierte. De to barnehjemmene som ble nedlagt tidlig i mandatperioden, Barnekrybba og Kristiansand barnehjem i Skippergata, hadde en standard som ikke tilfredstilte datidens krav til institusjoner for barn. Dette var da også hovedårsaken til at de ble nedlagt, og drevet videre i nye bygninger andre steder i byen.

De "nye" barnehjemmene, Solholmen, Furuheim, og Kristiansand barnehjem i Torridalsveien, fremsto som moderne bygg i samsvar med det regelverket som fantes hva gjaldt fysiske boforhold på barnehjem (se senere under rettslige rammer). Den dårlige økonomien blant de privateide barnehjemmene, medførte likevel at disse barnehjemmene i løpet av granskingsperioden ble noe nedslitt.

Trygg barnehjem var et gammelt barnehjem som ble vesentlig modernisert i 1955, antagelig som et resultat av ny lovgivning på området og tidligere merknader fra Sosialdepartementets barnevernsinspektør. Før oppussingen var de fysiske boforholdene også her kritikkverdige. Ved nedleggelsen i 1976 var et av argumentene til kommunen for

ikke å benytte Trygg videre, at bygningen var gammel og umoderne.

Granskingsutvalget har et klart inntrykk av at barna fikk dårlig oppfølging av skolearbeid på samtlige institusjoner. Dette finner utvalget kritikkverdig, særlig med tanke på at mange av barna hadde lærervansker, og at de generelt hadde en større sårbarhet enn barn flest. Det fremstår for utvalget som det ikke var tilstrekkelig bemanning på institusjonene til å gi barna denne oppfølgingen, men også at det var manglende fokus på viktigheten av dette arbeidet. Det synes som om forholdene bedret seg noe på slutten av granskingsperioden.

Barna ble i liten grad integrert i nærmiljøet, særlig gjaldt dette på 50- og 60-tallet. Utvalget finner dette kritikkverdig. Barna på barnehjemmene hadde stort behov for å tilegne seg sosial kompetanse gjennom samhandling med barn med ”normal” oppvekst. Slik manglende integrering medførte også stor grad av stigmatisering, og bidro til å gi barnehjemsbarna følelsen av å være nederst på den sosiale rangstigen.

Også stimuleringen av barna på barnehjemmene var etter utvalgets oppfatning svært mangelfull. Institusjonene ble i stor grad opplevd som oppbevaringsplasser uten omsorg for barna. Personalet vektla de praktiske gjøremålene fremfor å bruke tid sammen med barna. Dette var særlig fremtredende i første halvdel av granskingsperioden, men selv på 70-tallet mener utvalget at barna opplevde mindre aktivitet sammen med voksne enn hva som for øvrig var normen i samfunnet.

Tilrettelegging for kontakt med foreldre og annen familie, var begrenset på 50- og 60-tallet. På 70-tallet endret dette seg ved at viktigheten av slik kontakt ble satt på dagsorden. Det kan synes som om det var lite bevisst faglige tenkningen rundt dette før mot slutten av mandatperioden. Bl.a. hadde ikke lov om barnevern av 1953 en egen bestemmelse om barn og foreldres rett til samvær ved plassering utenfor hjemmet. Barnevernsnemndene fattet heller ikke vedtak om slikt samvær før på slutten av 70-tallet.

FØLELSMESSIG OMSORG

Etter utvalgets oppfatning har den manglende følelsesmessige omsorgen for barna på institusjonene vært det de har lidd mest under. Dette er gjennomgående for samtlige barnehjem og gjelder helt frem til slutten av mandatperioden. Hva slags klima som rådet på institusjonen, synes i betydelig grad å ha vært avhengig av hvilken styrer som ledet hjemmet. Selv om utvalget har fått opplysninger om at det var flere ansatte på institusjonene som viste barna varme og omsorg, var ikke dette tilstrekkelig for å avhjelpe barnas generelle opplevelse av å ikke bli ivaretatt følelsesmessig. De ansatte hadde også begrenset påvirkningsmulighet på de barnehjemmene hvor styrerne nektet sine medarbeidere å vise kjærlighet ovenfor barna.

Svært mange barn har beskrevet barnehjemmene som kun en oppbevaringsplass. De opplevde at ingen brydde seg om dem der, og de satt knapt på et fang i løpet av oppholdet. Særlig rystende er slike

beskrivelser fra barn som hadde hele oppveksten sin på barnehjem. Granskingsutvalget finner den manglende følelsesmessige omsorgen svært kritikkverdigg.

FYSISKE AVSTRAFFELSER OG OVERGREP

Granskingsutvalget legger til grunn at det periodevis forekom fysiske avstraffelser eller overgrep på samtlige barnehjem, men det varierende i stor grad ut fra hvilken styrer institusjonene hadde. Bruk av fysiske avstraffelsesmetoder var mest utbredt på 1950- og 1960-tallet.

På Trygg barnehjem var det en styrer i hele mandatperioden, og her ble det benyttet fysiske avstraffelser i mer eller mindre grad hele tiden.

De fysiske avstraffelsene som ble benyttet var alt fra klyping i øret til juling med belterem. Særlig grove overgrep fant sted på Kristiansand barnehjem i Skippergata under styrer 1, på Barnekrybba under styrer 1 og på Solholmen under styrer 2. På sistnevnte barnehjem ble barna innesperret over lang tid i et tilfluktsrom hvor det var mørkt og kaldt. Barn ned i sju-åtte-årsalderen ble utsatt for denne formen for straff.

De uforutsigbare avstraffelsene ble av barna opplevd som langt verre enn reaksjoner de forventet seg og som, etter deres oppfatning, kunne være en forståelig straff for hva de hadde gjort.

SEKSUELLE OVERGREP

Granskingsutvalget legger til grunn at enkelte barn ble utsatt for seksuelle overgrep på institusjonene. Overgrepene skjedde både av ansatte, utenforstående og andre barn på hjemmet. De seksuelle overgrepene antas å ha vært særlig utbredt på Trygg. Her finner utvalget at de ansatte ikke hadde tilstrekkelig oppsyn med barna, hvilket medførte at seksuelle overgrep mellom barna kunne finne sted i det omfanget det gjorde. Størrelsen på barnehjemmet og lite betjening er momenter som antagelig har hatt betydning i denne sammenheng.

De fleste seksuelle overgrepene utvalget er blitt fortalt om, er forhold som i liten grad er mulig å bekrefte. Se nærmere under kapitlet om troverdighet. Granskingsutvalget har derfor bare unntaksvis kunnet konkludere med at det har funnet sted et seksuelt overgrep.

TILSYN

Det kommunale tilsynet

I følge barnevernlovens § 42 skulle barnevernsmndda føre tilsyn med institusjonene og det enkelte barn. I henhold til barnehjemsforskriften skulle dette skje minst 6 ganger i året. Granskingsutvalget er av den oppfatning at det var store mangler ved det kommunale tilsynet i hele mandatperioden. Tilsynet var ikke satt i system verken hva gjaldt frekvens eller innhold. Dette finner utvalget svært kritikkverdigg, særlig sett i lys av de forhold som faktisk rådet på barnehjemmene i Kristiansand,

og at samtlige barnehjem var privat eid og drevet, og følgelig ikke i det offentliges regi. I følge rundskriv fra Sosialdepartementet skulle det lages skriftlig rapport fra hvert tilsynsbesøk. Utvalget har kun funnet en skriftlig rapport som beskriver tilsynsbesøk fra barnevernsnemnda eller dennes representanter.

Overtilsynet

I følge barnevernlovens § 15 skulle Fylkesmannen ha det overordnede ansvaret for å føre tilsyn med barnevernvirksomheten i fylket. Granskingsutvalget mener at det er holdepunkter for å hevde at Fylkesmannen ikke har påsett at det kommunale tilsynet ble praktisert i henhold til lov og forskrifter.

Sosialdepartementet var ifølge barnevernlovens § 13 pålagt å føre tilsyn med barneverninstitusjonene i hele landet. Granskingsutvalget finner at Sosialdepartementet med jevne mellomrom frem til begynnelsen av 70-tallet gjennomførte tilsynsbesøk på barnehjemmene i Kristiansand, og engasjert seg i de forholdene de ikke fant tilfredsstillende. Det ble laget skriftlige rapporter fra tilsynsbesøkene, og barnevernsinspektørene fremstår for utvalget som faglig oppdaterte i sitt syn på behandling av barn og deres behov.

II

Utvalgets sammensetning og mandat

1. UTVALGETS SAMMENSETNING

Kristiansand bystyre vedtok 29.03.06 å granske barnehjemmene i kommunen i perioden 1954 til 1980. Bakgrunnen for dette var NOU 2004: 23 (Befringutvalgets rapport), samt granskingene som hadde funnet sted i Bergen og Oslo, og som på denne tiden også pågikk i Rogaland og Trondheim. Samtlige konkluderte med at det hadde funnet sted overgrep og omsorgssvikt av til dels alvorlig karakter i barnehjem og spesialskoler i dette tidsrommet. Fylkesmannen i Vest-Agder fikk i oppgave å oppnevne et utvalg som skulle granske forholdene i Kristiansand.

Granskingsutvalget ble oppnevnt 30. juni 2006 av Fylkesmannen i Vest-Agder, med påfølgende pressekonferanse. Utvalget har bestått av følgende personer:

Leder:

Anita Jarvoll Hekneby, jurist, ansatt som advokat i advokatfirmaet Wangensteen, Wigemyr og fast forsvarer for Kristiansand tingrett og Agder lagmannsrett.

Medlemmer:

Egil Launes, psykolog, ansatt ved ABUP, Sørlandet sykehus HF og selvstendig psykolog.

Knut Hagen, sosionom, ansatt i Arendal kommune, barnevernstjenesten.

Merkantil ansvarlig har vært Eva Muller. Bjørg Stray-Pedersen og Ina Elise Danielsen har også hatt mindre stillinger knyttet til dette arbeidet.

Utvalget så etter hvert at det var behov for bistand til gjennomføring av intervjuene, da disse var tidkrevende. I den forbindelse ble følgende personer benyttet: Elisabeth Holck-Steen (psykolog), Martha Moen (psykolog), og Per Arnfinn Pedersen (pensjonert polititjenestemann).

2. UTVALGETS MANDAT

1. Utvalget skal på bakgrunn av konkrete henvendelser, granske mulig omsorgssvikt og overgrep overfor personer plassert i barnehjem i Kristiansand kommune.
2. Granskingen skal gjennomføres for perioden 1. juli 1954 til 31. desember 1979.
3. Formålet med granskingen er å kartlegge faktiske forhold knyttet til at
 - a. barna skal ha blitt utsatt for fysiske overgrep av seksuell eller voldelig art
 - b. at det var alvorlige mangler ved den praktiske og følelsesmessige omsorgen barna ble tilbudt ved institusjonen
 - c. at kommunale og statlige tilsynsmyndigheter ikke utførte sine pålagte oppgaver i forhold til institusjonen.
4. Granskingen skal omfatte følgende institusjoner:

Trygg barnehjem i Møllevannsveien (Frelsesarmeen), Solholmen barnehjem på Grim (Indremisjonen), Furuheim barnehjem i Svarttjønneveien (Norsk misjon blant hjemløse) og Kristiansand barnehjem i Torridalsveien.
5. Dersom det under arbeidets gang skulle oppstå uklarheter med hensyn til mandatets utstrekning, kan utvalget konferere med Fylkesmannen.
6. Utvalget avgjør selv hvem som bør avgi forklaring.
7. Utvalgets møter (forhandlinger) er ikke åpne for allmennheten.
8. Granskingen søkes gjennomført i samsvar med "Veileder om kommunale granskinger

av barnehjem og spesialskoler for barn med adferdsvansker" utgitt av BLD januar 2006, samt rundskriv G-48/75 fra JPD.

9. Utvalget kan la seg bistå av andre fagkyndige der som det under arbeidets gang viser seg å være behov for slik bistand.
10. Utvalget skal bistå med opprettelse av støttegruppe for tidligere barnehjemsbarn som omfattes av granskingen.
11. Utvalgets rapport avgis til Fylkesmannen i Vest-Agder for ekspedisjon til Kristiansand kommune. Utvalget avgir sin rapport innen 1. september 2007.
12. Granskingsutvalgets godtgjørelse fastsettes av Fylkesmannen og dekkes av Kristiansand kommune. Det samme gjelder utvalgets utgifter, herunder utgifter til kontorhold og kontorhjelp.

3. TOLKNING AV MANDATET OG SENTRALE BEGREPER

Granskingsutvalget har tolket mandatet slik at det var forholdene på institusjonene som skulle granskes, ikke den enkelte informants historie. Utvalget har sett det som sin hovedoppgave å granske eventuelle ureglementerte forhold ved barnehjemmene i Kristiansand. Utvalget har likevel også vektlagt å samle informasjon om hverdagslivet på institusjonene for å kunne danne seg et helhetsbilde av barnas oppvekstvilkår. Man har derfor etterspurt både positive og negative opplevelser fra plasseringstiden.

Det var i mandatet oppgitt fire barnehjem. Samtidig angav mandatet at granskingen skulle gjennomføres for perioden 1. juli 1954 til 31. desember 1979. Det ble tidlig i prosessen klart for utvalget at det i tillegg til de oppgitte institusjonene eksisterte tre andre barnehjem i den aktuelle granskingsperioden; Barnekrybba, Kristiansand barnehjem i Skippergata og Ungpikepensjonatet. Da utvalget har hatt en rekke henvendelser fra barn som var plassert på de to førstnevnte institusjonene, valgte man også å ta med disse i granskingen. Utvalget har ikke funnet grunn til at to barnehjem skulle utelates. Dessuten var disse stedene direkte forløpere til to av barnehjemmene som er oppgitt i mandatet, Solholmen og Kristiansand barnehjem i Torridalsveien.

Når det gjelder Ungpikepensjonatet, har utvalget kun hatt henvendelser fra to personer som var plassert der. Disse hadde ikke spesielle merknader til institusjonen som gav grunnlag for ytterligere gransking. Utvalget har derfor valgt å behandle denne institusjonen svært summarisk.

Utvalget har vært opptatt av å knytte sine vurderinger av omsorgsvikt og overgrep opp til datidens materielle standard, syn på barneoppdragelse og eksisterende regelverk. Dette har vært en utfordring, da granskingsperioden strekker seg over tre tiår med stor utvikling i samfunnet både hva gjelder velferd og syn på behandling av barn.

Utvalget har valgt å dele beskrivelsene av forholdene på de enkelte barnehjemmene i: **praktisk omsorg, følelsmessig omsorg, fysisk avstraffelse eller overgrep** og **seksuelle overgrep**.

Med **praktisk omsorg** menes det daglige stellet i form av mat, klær, fysisk boforhold, hygiene, oppfølging av skole og fritidsaktiviteter, integrering i nærmiljø, stell under sykdom, markering av høytider og merkedager, hvordan forholdene ble tilrettelagt for kontakt med familie og hva slags arbeidsbelastning barna ble pålagt i form av plikter. Vurderingene som er gjort, er sammenholdt med de krav man med rimelighet kunne stille til materiell standard, praktisk oppfølging og tilrettelegging i den aktuelle tidsperioden.

Med **følelsmessig omsorg** menes ivaretagelse av det enkelte barns behov for psykisk og fysisk nærhet med voksne, trygghet og forutsigbarhet og individuell tilrettelegging. Psykisk trakassering eller mobbing vil bli karakterisert som alvorlig følelsmessig omsorgsvikt. Også under dette begrepet er datidens norm relevant for utvalgets vurdering.

I begrepet **fysisk avstraffelse eller overgrep** ligger all form for fysiske sanksjoner knyttet til uønsket adferd, samt fysisk maktbruk uavhengig av barnas adferd. Fysisk innesperring av mer kvalifisert art, som for eksempel innelåsing i mørke rom over lengre tid, har utvalget valgt å betegne som et fysisk overgrep. Man kunne i og for seg ha betegnet dette som et psykisk overgrep, da det i første rekke vil oppleves som en psykisk belastning for den personen som blir utsatt for det. På den annen side er det en form for fysisk maktbruk som ligger til grunn for situasjonen, og dette har vært avgjørende for utvalgets begrepsbruk. Tilsvarende også i NOU 2004: 23 s. 140-141.

Nødvendig fysisk maktutøvelse for å hindre en person i å skade seg selv eller andre, betegnes ikke som fysisk avstraffelse eller overgrep.

Vurderingene knyttet til fysisk avstraffelse og overgrep, har i liten grad stilt krav til tilpasning til datidens norm. All form for kroppslig refselse var forbudt etter barnevernloven av 1953, tilsvarende dagens regler. Utvalget har likevel vært bevisst på at foreldre i langt større grad enn i dag, benyttet fysisk avstraffelse som en del av oppdragelsen i mandatperioden. Se kapittelet om rettslige rammer.

Alle grenseoverskridelser av **seksuell** karakter som omfattes av straffelovens regler, blir å betegne som seksuelle overgrep. Utvalget viser for øvrig til Befringutvalgets beskrivelse i NOU 2004: 23 s. 100: *Seksuelle overgrep kjennetegnes ved grov krenkelse av seksuell art med innslag av makt, tvang og hemmeligholdelse. Det er to hovedgrupper: På den ene siden kontaktovergrep som omfatter alt fra tukling med barnet til alvorligere overgrep som samleie og lignende. På den annen side ikke-kontaktovergrep som omfatter seksuelle handlinger uten direkte fysisk kontakt, men der barnet blir eksponert for ubehaglige sanseinntrykk, samt overgrep i betydningen trusler.*

Utvalget har valgt å dele de seksuelle overgrepene i tre grupper avhengig av hvem overgriperen var: overgrep fra ansatt eller annen voksenperson tilknyttet institusjonen, overgrep fra utenforstående og overgrep fra andre barn på institusjonen.

III

Granskingsutvalgets arbeidsmetode

1. INNLEDNING

Granskingsutvalget hadde lokaler sentralt i Kristiansand, i Vestre Strandgate 42, med et eget sekretariat, et arbeidsrom og et eget rom for samtalene. Alle intervjuene av tidligere barnehjemsbarn, og nesten alle intervjuene av andre informanter, ble foretatt her. Granskingsutvalget har vært på befaring på stedene hvor de tidligere barnehjemmene lå. Noen eksisterer fortsatt som bygninger. På Solholmen og i Torridalsveien ble det gjort en befaring inne i bygningene. Videre har utvalget oppsøkt de tidligere sommerstedene til barnehjemmene.

2. HENVENDELSER TIL GRANSKINGSUTVALGET

Kristiansand kommune hadde før oppnevningen av granskingsutvalget mottatt en rekke henvendelser fra tidligere barnehjemsbarn. Utvalget fikk utlev-

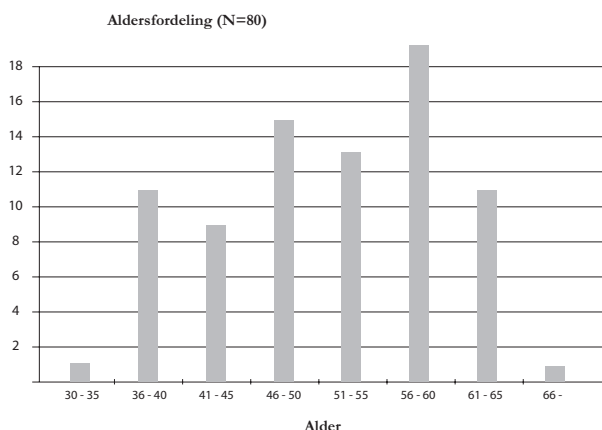
ert en oversikt over disse personene ved starten av sitt arbeid. 30.06.06 ble det avholdt pressekonferanse i forbindelse med oppnevning av utvalget, og tidligere barnehjemsbarn og ansatte ble oppfordret til å melde seg for intervju. Et sekretariat ble opprettet i løpet av september 2006, med telefon, e-post og internettside www.gru.no for henvendelser til utvalget. En kunngjøring ble formidlet i regionale og landsdekkende aviser i oktober 2006. Granskingsutvalget tok imot henvendelser frem til 01.04.07. Tidligere barnehjemsbarn ble tildelt intervjutid fortløpende i perioden oktober 2006 til juni 2007.

Granskingsutvalget tok kontakt med ansatte som var navngitt av barnehjemsbarna, og inviterte dem til intervju. På tilsvarende måte ble personer som hadde sittet i barnevernsnemnda i Kristiansand i mandatperioden kontaktet. Det samme gjaldt personer med tilsynsansvar eller annen tilknytning til barnehjemmene. Bare et fåtall av de ansatte er fortsatt i live.

3. BESKRIVELSE AV BARNEHJEMSUTVALGET

Granskingsutvalget har intervjuet i alt 94 tidligere barn på barnehjem. Av disse har 81 bodd på barnehjem i Kristiansand i mandatperioden. To møtte ikke selv til intervju, men sendte en skriftlig beskrivelse av oppholdet. I det følgende blir tidligere barnehjemsbarn kalt barn for å skille dem fra andre informanter.

Gjennomsnittsalder for barnehjemsbarna ved intervjutidspunkt er 51 år (standardavvik 8 år). De fordeler seg slik aldersmessig:

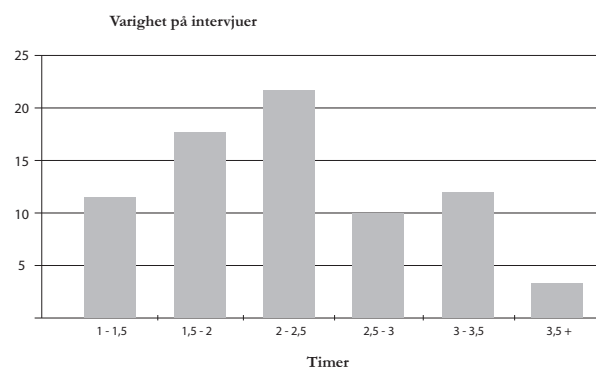

Det er 48 menn og 33 kvinner i utvalget. Andelen romani er 24 av 81, altså 30 % av de intervjuede barna som kommer inn under mandatet. Fem av barna (6 %) vet ikke om de er av romani-slekt. 52 (64 %) sier at de ikke er romani.

Varigheten på intervjuene av barnehjemsbarna var gjennomsnittlig 2 timer og 10 minutter, med standard-

avvik på 40 minutter (N = 78).

De korteste intervjuene var ned mot en time, mens 15 av intervjuene varte over 3 timer.

Granskingsutvalget har intervjuet i alt 15 ansatte. Av disse er fire tidligere styrere. De ansatte dekker hele mandatperioden. De ansatte fordeler seg på følgende måte på de ulike barnehjemmene:

Barnehjem	Ansatte intervjuet	Styrere intervjuet
Barnekrybba	0	0
Skippergata	1	0
Trygg	3	0
Solholmen	2	1
Torridalsveien	6	3
Furuheim	3	0

Utvalget har intervjuet to ledere av barnevernsnemnda i Kristiansand, i perioden 1964 til 1967, og 1967 til 1979. I tillegg er en representant fra PPT ansatt på 1960- og 1970-tallet intervjuet. Utvalget har også hatt en telefonsamtale med en person som var ansatt hos Fylkesmannen fra 1966 og ut mandatperioden, som hadde ansvar for å føre tilsyn med barnevernet.

4. INTERVJU AV BARNEHJEMSBARN

Intervjuene ble som hovedregel foretatt av to utvalgsmedlemmer. I en tremåneders periode måtte utvalget søke bistand fra tre eksterne intervjuere. Disse deltok sammen med en av utvalgets medlemmer. Intervjuene ble lagt opp slik at en intervjuet og en noterte. Referenten hadde ansvar for intervjuets gjennomføring og videre oppfølging. Lydbånd eller bildeopptak ble ikke benyttet.

Referatet ble diktet for utskrift. Målsettingen var å sende ut alle referatene til intervjuobjektene innen to uker. Utvalget klarte ikke å oppnå dette for alle referatene. Barnehjemsbarna leste gjennom referatet og korrigerende innhold de ikke mente var riktig. Deretter returnerte de dokumentet, som ble rettet opp og korrigeret på nytt, før det endelige dokumentet ble undertegnet av referent, intervjuer og barnehjemsbarn. Barnehjemsbarnet fikk et eksemplar og et eksemplar ble arkivert av utvalget.

Granskingsutvalget tok utgangspunkt i intervju-skjemaene brukt av de andre granskingsutvalgene, og utformet et skjema for bruk i Kristiansand. For både å innhente nødvendig informasjon og samtidig ivareta den intervjuede i samtalen om vanskelige tema, valgte utvalget å bruke et semistrukturert intervju. Denne intervjuformen er kjennetegnet av en på forhånd bestemt struktur med utvalgte hovedtema som svarer med mandatets utforming. Intervjueren har en viss frihet til å utforme spørsmålene og styre progresjonen i intervjuet avhengig av den intervjuedes situasjon.

Det ble understreket at intervjuet var frivillig, og at den intervjuede når som helst kunne avbryte intervjuet. Ingen av de intervjuede barnehjemsbarna valgte å avbryte. Det ble understreket at det var det enkelte barnehjem som skulle granskes, og ikke det enkelte barnehjemsbarn.

Den intervjuede fikk på forhånd tilsendt stikkord om hvilke områder som ville bli dekket i løpet av intervjuet. Dette gjorde det lettere for den intervjuede å forberede seg mentalt, og til å innhente eventuelle bilag som bilder og arkivmateriale.

De intervjuede fikk etter intervjuet både muntlig og skriftlig informasjon om mulige fysiske og psykiske reaksjoner som kunne oppstå som følge av en samtale om vanskelige forhold som ligger tilbake i tid. I tillegg ble informantene orientert om gratis hjelpetilbud fra legevakt og psykologfirma, som var engasjert i anledning granskingen.

5. INTERVJU AV ANSATTE OG ANDRE INFORMANTER

Intervjuene ble som hovedregel foretatt av de tre utvalgsmedlemmene. Rollefordelingen under intervjuene var en intervjuer med ansvar for å lede spørreprosessen, en medintervjuer og en referent. Referenten hadde ansvar for intervjuets gjennomføring og videre oppfølging. Det ble gjort lydopptak av disse intervjuene, etter at de intervjuede hadde gitt tillatelse til dette. Opptakene ble skrevet ut og korrigeret av intervjuer og referent. For øvrig skjedde utsendelsen og godkjenningen av referatene som for barnehjemsbarna.

Det ble understreket at intervjuet var frivillig, og at den intervjuede når som helst kunne avbryte intervjuet. Ingen av de intervjuede valgte å avbryte. Intervju av de andre med barnehjemstilknytning ble gjennomført på samme måte som for de tidligere ansatte.

6. ARKIVER

Arkivmateriale vedrørende institusjonene, barnevern på ulike forvaltningsnivå og aktuelle beboere på barnehjemmene er innhentet fra Riksarkivet, Statsarkivet, IKAVA (interkommunalt arkiv i Vest-Agder) og Kristiansand kommunes arkiver (fra ca. 1965). I tillegg er Frelsesarmeens arkiv gjort tilgjengelig for utvalget. Mengden arkivmateriale er omfattende, men på langt nær fullstendig. Folketellinger, barnevernsvedtak og styrereferater har allikevel gitt utvalget en rimelig oversikt over aktuelle barn som var plassert på de respektive barnehjemmene i mandatperioden, og de som var ansatt.

7. PSYKOLOGTILBUD

Det ble lagt vekt på å sikre at tidligere barnehjemsbarn som kom til intervju, fikk nødvendig oppfølging etter intervjuet. Dyregrov og Heltne (2004), som gjorde en etterundersøkelse av barnehjemsbarna som ble intervjuet i Bergen, pekte på belastningen ved å gjennomføre slike intervjuer og selve mediefokuseringen. De anbefalte at de intervjuede fikk et behandlings-

ler debrifningstilbud. Granskingsutvalget tok kontakt med akutt ambulant team ved Sørlandet Sykehus HF for å tilrettelegge intervjusituasjon og oppfølging best mulig.

Det ble etablert to tiltak for å sikre best mulig ivaretagelse av de som var til intervju. Kristiansand kommune etablerte, i samråd med granskingsutvalget, en døgnbasert telefonvaktordning knyttet til legevakten. Denne tjenesten hadde en øyeblikkelig hjelp-funksjon. Videre ble et psykologfirma i Kristiansand, Personal og bedriftspsykologi AS, kontaktet. Det ble inngått en avtale mellom dette firmaet og Kristiansand kommune. Denne avtalen gav barnehjemsbarn, som hadde vært til intervju hos granskingsutvalget, inntil 10 timers behandling hos psykolog. Tilbudet var gratis og garanterte barnehjemsbarna tilbud om samtale innen en uke fra de tok kontakt med psykologfirmaet.

Ved utgangen av september 2007 hadde totalt 16 personer fått hjelp fra psykolog firmaet. Av disse var 14 tidligere barnehjemsbarn, mens to var tilknyttet granskingsapparatet på en eller annen måte. Av de 14 tidligere barnehjemsbarna, som utgjør 17% av utvalget som er blitt intervjuet, har 11 benyttet seg av tilbudet, mens tre har fått tilbud, men ikke benyttet seg av det. Av de 11 klientene som har fått behandling, har fire-fem brukt hele kvoten på 10 timer, eller mer enn det. Psykologfirmaet har totalt fakturert kommunen for 71 behandlingstimer, dvs. i gjennomsnitt knapt en time pr. intervjuet barnehjemsbarn.

8. METODEEVALUERING

Det er ikke problemfritt å granske omsorgsforhold som ligger opptil 50 år tilbake i tid. Særlig vil følgende momenter påvirke resultatet:

- Hukommelse
- Hvor representativt utvalgene av tidligere barnehjemsbarn og ansatte er for det enkelte barnehjem
- Hvor troverdige fortellingene til barn og ansatte er

Hukommelse er ikke noe historisk arkiv som vi kan hente ut nøyaktige, nedtegnede opplysninger fra. Tidligere hendelser kan bli modifisert av senere kunnskap og ideer (Magnussen 2004). Utvalget har hørt mange sterke historier fra de tidligere barnehjemsbarna, både om oppvekstvilkår for plassering i barnehjem, omsorgen på barnehjemmene og livet i ettertid. Dette resulterer i bitterhet mot biologisk familie, barnehjemssystemet og andre. Det er en relativt betydelig andel som har eller har hatt psykiske og sosiale problemer eller rusproblemer. Det er betegnende at flere av de intervjuede forteller at de har ”lagt et lokk” på hendelsene fra barnehjemstiden, og at de sjelden eller aldri snakker om dette til noen. Bruk av rusmidler kan også ha påvirket hukommelsen.

REPRESENTATIVITET

Det er lettest å få et sikkert inntrykk av omsorgen på barnehjemmene når det er mange informanter, og når både tidligere barn og ansatte er representert.

Granskingsutvalget har snakket med barn fra alle barnehjemmene i Kristiansand som er omfattet av mandatet. Særlig Trygg og Solholmen er godt representert, men de 81 intervjuede barnehjemsbarna fordeler seg jevnt også på de andre barnehjemmene. Dette er en styrke for granskingen. Det er færrest barn fra Kristiansand barnehjem i Skippergata (sju) og Ungpikepensjonatet i Kobberveien (to). Dette var små barnehjem, og barnehjemmet i Skippergata eksisterte kun i få år tidlig i mandatperioden. Granskingsutvalget bemerker at det er intervjuet mange barn, fra alle barnehjemmene, men at det er få ansatte som har meldt seg til intervju, sannsynligvis delvis fordi mange av dem ikke lenger er i live eller har svekket hukommelse på grunn av høy alder. I noen grad består utvalget ansatte av sommervikarer og korttidsansatte, men flere styrere er intervjuet. Torridalsveien utmerker seg med at tre styrere er intervjuet.

Granskingsutvalget har intervjuet personer som har bodd på barnehjem i alle deler av mandatperioden. Det er imidlertid en overrepresentativitet av barn fra 1950- og begynnelsen av 1960-årene. Det er forholdsvis få av barnehjemsbarna som var plassert på 1970-tallet som har kontaktet utvalget. Det er uklart for utvalget hvorfor så få barn fra de siste årene har meldt seg til intervju, mens nærmere halvparten av barna på enkelte barnehjem på 50-tallet har kontaktet utvalget. En hypotese kan være at de som var plassert for 50 år siden ble utsatt for større omsorgssvikt enn de senere plasserte. De ansatte som er intervjuet fordeler seg mer jevnt over hele tidsperioden, selv om det av naturlige grunner er vanskeligere å finne ansatte som arbeidet på 1950-tallet.

Det kan tenkes at de barna som har meldt seg til intervju er de barna som sitter med de verste opplevelsene fra barnehjemstiden, og at de derfor ikke er representative for alle barnehjemsbarn. Det er vanskelig for granskingsutvalget å kontrollere om vi har et skjevt utvalg av barnehjemsbarn. En sammenholding av barnas opplysninger med andre barns opplysninger, ansattes opplysninger og eventuelle arkivdokumenter kan imidlertid gi en viss kontroll av dette. Igjen må det understrekes at det er det enkelte barnehjem og ikke barna som skal granskes.

TROVERDIGHET OG PÅLITELIGHET

Granskingsutvalget har sett seg nødt til å vurdere informantens troverdighet, spesielt angående forhold hvor utvalget har fått motstridende opplysninger.

Temaene som har vært behandlet under intervjuene har i stor grad vært forbundet med sterke følelser for personene som har vært plassert på barnehjemmene. Også de ansatte har opplevd det ubehagelig å skulle intervjues om forholdene på institusjonene. Både fordi de opplevde å komme i en forsvarsposisjon etter all medieomtalen om omsorgssvikten som fant sted på barnehjemmene, men også fordi enkelte ansatte hadde vært vitne til behandling av barna som de mente ikke burde ha funnet sted, men som de ikke var i posisjon til å avverge. Flere ga uttrykk for å ha slitt med dårlig samvittighet på grunn av dette.

Den informasjonen som fremkommer gjennom intervjuene er subjektiv. Det vil si at det blir informan-

tens forståelse og oppfatning om tema som kommer frem. Dette vanskeliggjør vurderingene av hva som faktisk skjedde på barnehjemmene. Når flere barn eller informanter uavhengig av hverandre har gitt sammenfallende opplysninger om samme hendelser eller episoder, eller et barns beskrivelse støttes av skriftlig dokumentasjon, øker dette troverdigheten i betydelig grad.

Mange av de tidligere barnehjemsbarna som var til intervju, opplevde omsorgsvikt og overgrep både før og etter den aktuelle plasseringen. Flertallet av informantene var også plassert på mer enn en institusjon. Dette er forhold som kan være en potensiell feilkilde i forhold til opplysninger om omsorgsvikt og overgrep på de barnehjemmene utvalget har etterspurt opplysninger om.

Personenes alder på plasseringstidpunktet er også en vesentlig faktor ved vurderingen av informantens opplysninger. Flere personer har under intervjuene selv gitt uttrykk for at de er høyst usikre på den informasjonen de ga, fordi de var svært unge da de bodde på barnehjemmene.

Når man baserer granskingen i stor grad på intervju med voksne om forhold i deres barndom, må man ta høyde for at fortiden ses gjennom nåtidens øyne. Særlig mener utvalget at dette har betydning ved vurderingen av de materielle forholdene på barnehjemmene. Det er lett å bedømme standard på mat, klær og fysiske boforhold ut fra den levestandarden man har i dag.

Brorparten av informantene har i tillegg til en vanskelig barndom, også hatt et turbulent voksenliv. Dette har skapt skuffelser, bitterhet og en generell skepsis til hjelpeapparatet. Dette er forhold som også kan ha vært med på å påvirke beskrivelsene av barndomsopplevelser.

Mediefokuset som har vært på forholdene på barnehjemmene, og kommunenes erstatningsutbetalinger i den forbindelse, vil opplagt kunne være en motivasjonsfaktor for å forklare seg i en bestemt retning. Utvalget har under intervju situasjonene hatt varierende erfaringer med informantenes fokus på en eventuell erstatningsutbetaling. Enkelte av de intervjuede barna ga imidlertid klart uttrykk for at de ønsket en erstatning for den urett de hadde lidd. Utvalget mener imidlertid ikke at informantene bevisst forklarte seg uriktig selv om de ønsket en erstatning, men dette kan ha vært med på å farge historiene.

Det avgjørende for granskingsutvalget ved troverdighetsvurderingene, har likevel vært sammenfallende informasjon fra flere personer uavhengig av hverandre. På flere av barnehjemmene har det vært mange informanter fra samme tidsperiode som har forklart seg tilsvarende om forholdene på institusjonene. At detaljene rundt beskrivelsene har kunne variere noe, har ikke utvalget funnet påfallende, da dette er forhold som ligger langt tilbake i tid, og situasjoner og overgrep har skjedd gjentatte ganger, slik at det ikke vil være unaturlig å blande sammen de ulike episoder. Hovedtrekkene ved omsorgssituasjonen kommer imidlertid tydelig frem.

I en særstilling står de seksuelle overgrepene. Det karakteristiske ved denne type overgrep er at de som regel skjer kun med fornærmede og overgriper til stede. Det vil derfor ofte være vanskelig å få bekreftet opplysningene fra annet hold. Under politietterforskning vil det i noen slike saker være mulig å sannsynliggjøre forholdet gjennom tekniske bevis som f.eks. DNA-materiale. Ved denne granskingen ligger overgrepene langt tilbake i tid, og ingen av de seksuelle overgrepene utvalget har fått opplysninger om ble anmeldt eller etterforsket. Tekniske bevis foreligger følgelig ikke. Utvalget har derfor ikke valgt å ta stilling til opplysninger om seksuelle overgrep hvor eneste kilde er fornærmede selv. Dette er ikke fordi utvalget tror informanten gir uriktige opplysninger, men fordi forholdet ikke er tilstrekkelig sannsynliggjort.

IV

Rettslige rammer

1. BARNEVERNENSREFORMEN I 1953

Barnevernloven ble vedtatt 17. juli 1953 og trådte i kraft 1. juli 1954. Loven gjaldt til 1. januar 1993. Barnevernloven erstattet verge-
rådsloven (1896), fattig-/forsorgsloven (1900),
lov om tilsyn og pleiebarnsloven (1905) og
barneforsorgsloven (1915). Barnevernsreformen
i 1953 hadde barnets beste som hovedformål, og
ikke som tidligere lovgivning, samfunnsøkon-
omiske hensyn. I forarbeidene til loven (Barne-
vernskomiteen av 1947, Innstilling 1:10) kommer
dette til uttrykk på følgende måte: *Barn er ikke
bare investeringsobjekter, de er også Norges nåtid. De
skal verdsettes ikke bare etter det de kan bli, men først
og fremst etter det de er.*

Det var også lovgivers ønske å forenkle lovgiv-
ningen ved å samordne de overnevnte lover i ett
regelverk. Man hadde tidligere praktisert en trede-
ling av den lokale administrasjonen, a) vergerådene

som tok seg av barn som falt inn under vergeråd-
sloven, b) forsorgsstyrer, som tok seg av barn som
ble satt bort etter forsorgsloven og c) helserådet,
som skulle føre tilsyn med fosterbarn. Denne ord-
ningen ville man bort fra, og man fikk med den nye
loven ett organ, barnevernsnemnda, som dekket
alle disse områdene.

Man gikk med loven av 1953 over til et forebyggende
perspektiv på barnevernslovgivningen. Hjelpetiltak
i hjemmet var å foretrekke fremfor institusjons-
plassering, mente Barnevernskomiteen. Det ble
fremhevet hvilken psykisk belastning det var for
barna å bli skilt fra sine foreldre. Dersom barnet
måtte flyttes ut av hjemmet, mente barnevern-
skomiteen at fosterhjem klart var å foretrekke frem-
for barnevernsinstitusjoner.

Reformen var også opptatt av en fagliggjøring av
barnevernet, og det ble i barnevernsforskriften
stilt krav bl.a. til faglig kompetanse hos styrer av
barnehjemmene. Ved nytilsetting skulle man tilstrebe

og ansette personer med utdanning fra Barnevernsakademiet i Oslo, Oslo kommunale Barnevernsskole, Menighetspleiens barnevernstinstitutt i Trondheim eller Barnevernsskolen i Bergen. Ved Norges kommunal- og sosialskole holdt man også ettårig kompletteringskurs for eldre barnehjemsstyrere. § 5 i forskriften krevde at styrerne "så sant råd er" skulle ha en pedagogisk utdanning, foruten god praksis med barn og innsikt i stell av hjem.

Nytt i barnevernloven av 1953 var også at Fylkesmannen fikk ansvar for å føre tilsyn med det kommunale barnevernet.

2. ORGANISERING OG SAKSBEHANDLINGSREGLER

Barnevernsnemnda skulle bestå av fem medlemmer valgt av kommunestyret, og det skulle være en nemnd i hver kommune. I tvangssaker skulle i tillegg en dommer delta under behandlingen. § 5 stilte krav om deltagelse av en dommer i følgende situasjoner:

- a) omsorgsovertagelse uten samtykke
- b) fratagelse av foreldreansvar
- c) når privat plasserte barn ikke skulle flyttes
- d) nektelse av å oppheve omsorg

Barnevernsnemnda skulle i første rekke undersøke forholdene i hjemmet, og deretter iverksette hjelpetiltak ved behov. Dersom slike tiltak ikke var tilstrekkelig, skulle barnet plasseres utenfor hjemmet. Dette kunne enten skje i form av et tvangsved-

tak, eller ved at foreldrene samtykket til slik plassering. I begge tilfeller skulle barnevernsnemnda fatte et vedtak. De aller fleste plasseringene skjedde med foreldrenes godkjennelse. Av de 5630 barna som i 1989 var under barnevernets omsorg, var det bare åtte prosent hvor foreldrene ikke hadde samtykket.

Fra 1. januar 1979 kunne vedtak om omsorgsovertagelse med samtykke fra foreldrene, fattes av lederen av sosialkontoret/barnevernet. Dette måtte likevel bringes inn for helse- og sosialstyret for eget vedtak innen seks måneder fra første vedtaket ble fattet.

I akutt situasjoner kunne nemndas formann alene, eller påtalemyndigheten, plassere barnet midlertidig utenfor hjemmet, de såkalte hastevedtakene (§ 11). Slike vedtak måtte snarest mulig fremlegges for barnevernsnemnda for endelig avgjørelse. Fra 1. januar 1979 ble myndigheten til å fatte slike hastevedtak delegert til leder av sosialkontoret/barnevernet.

Klageinstansen for vedtak fattet av barnevernsnemnda, var Fylkesmannen og deretter Sosialdepartementet. Fra 1. januar 1970 kunne de alvorligste sakene bringes inn for retten dersom ikke klagen førte frem hos Fylkesmannen (§ 53, første ledd).

3. PLASSERING SOM TILTAK

Grunnvilkårene som måtte foreligge for barnevernsnemnda kunne fatte vedtak om omsorgs-

overtagelse, var oppstilt i § 16:

- a) *når barnet blir slikt behandlet eller lever under slike forhold at dets helse (fysisk - psykisk) eller utvikling utsettes for skade eller alvorlig fare.*
- b) *når barnet ved lovovertridelser eller annen atferd viser så dårlig tilpasning til omgivelsene eller samfunnet at særlige åtgjerder finnes påkrevd*
- c) *når barnet er uten forsørger eller foreldrene ikke er i stand til å forsørge det på forsvarlig måte, og det heller ikke på annen måte blir sørget forsvarlig for det,*
- d) *når barnet er sjuket eller lider av kroppsslyte, nedsatte åndsevner eller andre mangler og de nødvendige åtgjerder ikke er tatt for å gi det den pleie eller behandling det har behov for og som det etter tilbova er mulig å gi det.*

Grunnvilkårene var alternative, det vil si at det var tilstrekkelig at et av dem var oppfylt for at barnevernsnemnda skulle kunne fatte vedtak om omsorgsovertagelse. Nemnda måtte i tillegg ha funnet at hjelpetiltak ikke ville avhjelpe situasjonen tilstrekkelig, enten fordi dette var prøvd og ikke lyktes, eller fordi man vurderte at dette ikke ville føre frem, jfr. § 19.

Barnevernsnemnda pliktet, i følge § 19, å forsøke å få foreldrenes skriftlige samtykke til omsorgsovertakelse før de fattet slikt vedtak.

Barnevernloven av 1953 regulerte ikke samvær mellom barn og foreldre ved plassering utenfor hjemmet.

Ved omsorgsovertakelse skulle barnevernsnemnda i henhold til § 22 ta stilling til om barnet skulle plas-

seres i fosterhjem eller på barnehjem. Loven la opp til at barna fortrinnsvis skulle plasseres i fosterhjem. Disse måtte på forhånd være godkjent av barnevernsnemnda.

4. BARNEHJEMMENE

Det fremgår av proposisjonen til barnevernloven at det i 1953 var 181 barnehjem i landet, hvorav 142 var eid og drevet av private organisasjoner. I følge Statistisk årbok 1982 var det i 1955 plassert 1905 barn på barnehjem. Dette tallet holdt seg forholdsvis stabilt fram til 1975. Fra midten av 70-tallet og frem til 1980 ble antall barn plassert på barnehjem nesten halvert.

Barnevernsinstitusjoner som hørte inn under loven av 1953, var definert i § 39: barnehjem, mødre- og spedbarnshjem, opptakshjem, ungdoms- og lærlingehjem, barnepensjonater og lignende daginstitusjoner som barnehager, barnekrybber, fritidshjem og lignende barnekolonier

Alle institusjonene måtte godkjennes av Sosialdepartementet. Barnehjemmene måtte ha et ansvarlig styre eller tilsynskomite for å bli godkjent. I tillegg måtte styrerne på institusjonene ha særlig godkjenning, og det ble krevd to års utdanning for å få denne. Departementet kunne gjøre unntak fra disse reglene dersom særlige grunner talte for det.

Barnevernsnemnda hadde plikt til å melde fra til departementet hvis institusjoner ikke ble drevet

tilfredsstillende og ikke rettet opp forhold nemnda påtalte. Nemnda hadde også anledning til å stenge institusjonene umiddelbart dersom de mente at det var uforsvarlig at de ble drevet fram til departementets avgjørelse forelå.

Sosialdepartementet fastsatte i august 1954 forskrifter for de forskjellige kategoriene av barnevernsinstitusjoner (barnehjemsforskriften). Forskriftene stilte krav til og gav retningslinjer for personalforhold, behandlingen av barna, helseforhold, bygninger, innredning og utstyr.

I forskriftens § 2 het det at barnehjemmene skulle søke *å gi barna like gode oppvekstvilkår og utviklingsmuligheter (fysisk og psykisk) som en god privat heim*. Lovgiver var også opptatt av barnas integrering i nærmiljøet, og fastsatte at *et naturlig samvær med nabolaget må fremmes*.

Det var i barnevernloven av 1953 uttrykkelig sagt (§ 42) at det ikke var anledning til noen form for kroppslig refsing på institusjonene. Forskriften gav eksempler på andre former for straff som burde unngås: isolering, tilbakeholding av lommepenger, forbud mot å delta i fornøyer og lignende.

Også barnehjemmenes fysiske boforhold var man opptatt av ved lovendringen i 1953. I forskriften ble det fastsatt at små barnehjem skulle foretrekkes, departementet skulle ikke gi godkjenning til nye hjem for større antall enn 15 barn. Det ble videre lagt føringer for at barnehjemmene burde ha tilhold i egne hus med rikelig plass for lek både ute og inne.

På slutten av 50-tallet (1958) gav Sosialdepartementet ut et eget småskrift, forfattet av pedagogene Cecilie og John Murphy. Skriftet kan leses som en nyansering og revidering av sentrale perspektiver fra barnevernloven av 1953. Skriftet inneholdt detaljerte beskrivelser av hvordan barnehjemmene burde tilrettelegges, og hvilket innhold de burde ha.

5. TILSYN MED INSTITUSJONER OG BARN PLASSERT VED DISSE

Det fremgår av forarbeidene til barnevernloven av 1953, at tilsynsordningene som hadde eksistert etter tidligere lovgivning, ikke hadde vært tilfredsstillende og hadde vært gjenstand for mye kritikk. Dette ønsket man å endre ved barnevernsreformen i 1953. Første steget i denne retning var å samle alt tilsynsansvaret til et organ, barnevernsnemnda. Disse skulle være bindeleddet mellom institusjonene og de kommunale og statlige myndighetene.

§ 42 i barnevernloven påla barnevernsnemnda å føre tilsyn med alle institusjonene i kommunen, samt eventuelle kommunalt eide institusjoner som var lokalisert i andre kommuner. Dette skulle ifølge forskriften skje ved at barnevernsnemnda oppnevnte en-tre av egne medlemmer eller andre, til å utføre tilsynet.

Tilsynet skulle skje så ofte nemnda mente at det var nødvendig, men minst 6 ganger i året. Hvorvidt tilsynene skulle være anmeldte eller ikke, var ikke lovregulert.

Tilsynsførerne skulle se etter at barnehjemmene ble drevet forsvarlig, og at det enkelte barn fikk den omsorgen det hadde behov for. Tilsynsførerne skulle holde nemnda orientert om institusjonene og de enkelte barn. Slik rapportering skulle skje skriftlig i følge Sosialdepartementets rundskriv nr. 29 fra 1961.

Tilsynsførerne hadde full innsynsrett i alle forhold på barnehjemmene. Styreren pliktet å gi de opplysningene tilsynsførerne fant nødvendig for å gjennomføre tilsyn på en forsvarlig måte.

Etter § 13 hadde Sosialdepartementet overtilsynsansvaret for barnevernet i hele landet, herunder institusjonene. Til å ivareta dette ansvaret, hadde departementet på slutten av 40-tallet ansatt tre barnevernsinspektører. I instruksen til barnevernsinspektørene sto det at nemnder og institusjoner skulle besøkes i den utstrekning oppgavene gjorde det påkrevd og tiden tillot det.

Fylkesmannen ble i barnevernloven pålagt overtilsyn med barnevernet i fylket (§ 15), herunder institusjonene. I følge tilsynsforskriftens § 9 pliktet Fylkesmannen å ansette en barnevernsekretær til dette arbeidet. Fylkesmannen skulle bl.a. holde seg underrettet om barn i fosterhjem og barnehjem, om tilsynsførernes virksomhet og forholdene på barnehjemmene. I følge barnevernloven skulle det utarbeides en instruks for Fylkesmannens tilsynsansvar. Denne instruks fra 1957 gav uttrykk for at barnevernssekretæren burde besøke institusjonene minst en gang i året, mens tilsynsforskriften nøyde seg med å påpeke at slike besøk burde foretas så ofte som det ble ansett påkrevd. Fylkes-

mannen var pålagt å sende inn tilsynsrapport hvert år til departementet.

6. LOVGIVNING KNYTTET TIL FYSISK REFSELSE AV BARN OG UNGE

Etter barnevernloven § 42 var all kroppslig refsing på institusjonene forbudt. Dette kom som et resultat av en lengre lovgivningsprosess vedrørende fysiske avstraffelser ved institusjoner og skoler. Denne startet ved at man i 1936 fikk folkeskoleloven som forbød kroppslig refsing i den alminnelige skolen. Deretter ble forholdet regulert for skolehjem og spesialskoler, før barnevernsinstitusjonene kom etter i 1953.

Imidlertid var det tillatt for foreldre å foreta fysisk refselse som del av barneoppdragelsen frem til dette ble uttrykkelig forbudt i 1987 ved følgende tilføyelse i barneloven: *Barnet må ikke bli utsett for vald eller på annet vis handsama slik at den fysiske eller psykiske helse blir utsett for skade eller fare* (§ 30). Under stortingsbehandlingen av lovendringen ble det fra Justiskomiteen uttalt at § 30 ikke innebar noe totalforbud mot fysisk makt overfor barn, men bare var ment å ramme den unødvendige og illegitime maktbruk. Som eksempler på dette ble nevnt hardhendt fysisk avstraffelser som slag med gjenstand og ørefiker. Komiteen fremhevet at lette klaps ikke falt innenfor forbudet.

Overtredelser av bestemmelsene i barnevernlovens § 43 og barnelovens § 30 ble følgelig straffbart et-

ter straffelovens alminnelige regler om vold. Her er det særlig to bestemmelser som er aktuelle, § 228 og § 229. § 228 gjelder legemsfornærmelse, mens § 229 rammer de mer alvorlige tilfellene av legemsbeskadigelse som forutsetter skade på person. Ørefiker, ris, klyping, lugging og lignende faller inn under bestemmelsen om legemsfornærmelse.

Straffeloven har også en egen bestemmelse om vold som har karakter av mishandling, § 232. Dersom handlingene faller under denne bestemmelsen, er dette straffeskjerpende.

Grov eller gjentatt omsorgssvikt eller mishandling overfor barn i institusjon kunne også rammes av straffeloven § 219. Dette er en egen bestemmelse som retter seg mot vanrøkt, mishandling eller lignende adferd overfor noen som tilhører gjerningspersonens husstand eller er undergitt hans eller hennes omsorg. Personen som ble utsatt for denne behandlingen, måtte ifølge lovens ordlyd være ute av stand til å hjelpe seg selv på grunn av alder eller lignende.

Innesperring av barn som avstraffelse vil rammes av straffelovens regler om ulovlig frihetsberøvelse, § 223. I denne vurderingen vil man måtte se hen til lengden på innesperringen, om innesperringen skjedde på små eller mørke rom eller under andre usedvanlige forhold som skapte fare for angstpregede reaksjoner. Barnehjemsforskriften gav uttrykk for at isolering av barna ikke burde benyttes. Siden dette ikke innebar et absolutt forbud, kan det antagelig sies at barnehjemmene hadde en viss adgang til å benytte husarrest som ledd i oppdragelsen, men at det kun skulle benyttes unntaksvis.

7. LOVGIVNING KNYTTET TIL SEKSUELLE OVERGREP

Også når det gjelder seksuelle overgrep, er det nyttig å se på rettsstilstanden og holdningene i samfunnet. De straffbare seksuelle overgrepene er regulert i straffelovens kapittel 19. Man skiller i strafferetten mellom seksuell omgang (tidligere utuktig omgang), seksuelle handlinger (tidligere utuktige handlinger), og seksuell adferd (tidligere utuktig adferd).

Seksuell omgang er den groveste formen for overgrep og omfatter samleie, samleielignende handling og seksuelle surrogathandlinger av forskjellige slag (Andenæs 1997). Dersom slike overgrep gjennomføres ved bruk av trusler eller vold, faller handlingen inn under voldtektsbestemmelsen i straffelovens § 192.

Seksuelle handlinger er mindre alvorlige overgrep som beføling av kjønnsorganer eller bryster. Seksuell adferd skjer ovenfor eller i nærvær av en annen, for eksempel blotting, og er den mildeste gruppen av seksuelle overtredelser.

Fra 1963 har det vært forbudt å ha utuktig omgang med ”noen som er innsatt i anstalt under barnevernet” (straffelovens § 199). Tidligere gjaldt forbudet utuktig omgang med personer i oppdragelsesanstalt. § 194 (nå § 193) i straffeloven ville også kunne ramme seksuelle overgrep på barnehjem da denne gjaldt situasjoner hvor noen misbrakte et avhengighetsforhold for å skaffe seg seksuell omgang.

Seksuell lavalder i Norge har i hele perioden vært 16 år.

V

Organisering av barnevernet i Kristiansand

1. BARNEVERNENSNEMNDEN

Barnevernloven av 1953 trådte i kraft 1. juli 1954. Kristiansand bystyre oppnevnte 12. februar 1954 den første barnevernsnemnda i kommunen. Som en følge av den nye loven ble alt barnevernsarbeid som tidligere hadde ligget under forsorgsvesenet, vergerådet og helserådet samlet under barnevernsnemnda.

En av byens leger ble barnevernsnemndas formann, og nemnda hadde til sammen 5 medlemmer. Medlemmene ble valgt av bystyret og fulgte de kommunale valgperiodene. Sosialkontoret var sekretariat og utøvende organ for barnevernsnemnda.

2. BARNEVERNENS- ADMINISTRASJONEN

I mindre kommuner utførte barnevernsnemnda selv det aller meste barnevernarbeidet fram til 70-tallet. Kristiansand hadde fra starten i 1954 et sosialkon-

tor som utførte mesteparten av barnevernarbeidet i kommunen, men en sjelden gang deltok barnevernsnemndas medlemmer i det løpende arbeidet, som for eksempel hjemmebesøk. Medlemmer av barnevernsnemnda hadde i tillegg i oppgave å føre tilsyn med barnehjemmene i kommunen.

Fra 1954 fungerte sosialkontoret i Kristiansand etter en såkalt generalistmodell. Dette innebar at de ansatte dekket alt arbeid innen sosial omsorg, edruskap, barnevern og barnehagesektor. Det var sosialsjefen som var administrativ leder av barnevernet. Han møtte fast i barnevernsnemnda.

1. januar 1965 ble de fire kommunene Kristiansand, Oddernes, Randesund og Tveit slått sammen til storkommunen Kristiansand med vel 50.000 innbyggere. Dette førte til flere ansatte innenfor barnevernfeltet. I 1971 etablerte sosialkontoret en barnevernavdeling med egen avdelingsleder. I 1978 ble barnevernet delt opp i distrikter, dog slik at kommunen fortsatt hadde en sentral barnevernsnemnd.

3. TILSYNET

Tilsynsansvaret for barnehjemmene i Kristiansand lå hos tre forvaltningsorganer. Sosialdepartementet skulle føre tilsyn med at det offentlige barnevernet ble gjennomført i samsvar med gjeldende lov og forskrifter. Dernest skulle Fylkesmannen føre tilsyn med barnevernsvirksomheten i fylket etter nærmere bestemmelser gitt av Sosialdepartementet. Til sist var kommunen ved barnevernsnemnda tillagt ansvar for å føre tilsyn med barnehjemmene som lå i kommunen. Barnevernsnemnda skulle blant annet se nøye etter at virksomheten ble drevet i samsvar med lov og forskrifter, og slik at barna kunne trives og føle seg trygge.

Sosialdepartementet hadde fra 1954 tre stillinger som barneverninspektør. Disse skulle føre tilsyn med landets barnehjem. En av barneverninspektørene førte tilsyn med institusjonene i Kristiansand. I løpet av perioden 1954-1980 var det to ulike personer som var ansatt i denne stillingen.

Fylkesmannen i Vest-Agder ansatte sin første barnevernssekretær i 1957. Hun fungerte i stillingen fram mot 1966. I 1966 ble barnevernssekretær nr. 2 ansatt, og hun fungerte i stillingen resten av granskingsperioden.

Barnevernsnemnda hadde hovedansvaret for å føre tilsyn med barnehjemmene i Kristiansand kommune. Tilsynsførerne ble i hovedsak rekruttert blant barnevernsnemndas medlemmer eller blant ansatte på sosialkontoret.

VI

Forståelse av barn og faglig utvikling i mandatperioden

Det ligger utenfor denne rapportens rammer å beskrive barns oppvekstvilkår i Kristiansand i mandatperioden. Det vil også være for omfattende å redegjøre fullt ut for den faglige tenkning om barns utvikling i den aktuelle perioden. Det vil allikevel være nyttig, slik utvalget ser det, å gi en kort skisse av noen forhold knyttet til hvordan barneoppdragelse ble forstått i mandatperioden, og hvilke faglige premisser barnevernsinstitusjonene hadde.

Den svenske forfatteren Ellen Key (1849-1926) ga ut sitt tobinds verk “Barnets århundrade” i 1900, og kom dermed med et innspill til navn på det nye århundret. Hun tok opp synet på barn generelt, og emner knyttet til blant annet oppdragelse. Keys var også opptatt av beskyttelseslovgivning for kvinner og barn, og ønsket å styrke deres posisjon i samfunnet. Forfatteren var ambisiøs på barns vegne, og satte høye krav til barns oppvekstvilkår. Barnet skulle ha frihet til selv å erfare verden. Hennes innspill sto i kontrast til den pietistiske ånd som preget barneoppdragelsen på 1800-tallet og helt inn i mandatperioden.

Pietismens grunnprinsipp, blant annet basert på den tyske presten Franckes ideer fra det 18. århundre, var at oppdragelsen skulle skje til Guds ære, og at religion skulle gjennomsyre både skole og dagligliv (Trondheimsrapporten, 2007). Pietisme vektla fromhet. I stedet for en dogmatisk religion, ønsket Francke en praktisk religionsutøvelse, hvor handlinger og følelser sto sentralt. Pietismen folkeliggjorde religion, og ga grobunn for misjonsforeninger som for eksempel Indremisjonen. Blant annet påvirket pietismen pedagogikk og allmenn oppdragelse, og for å nå dem som var samfunnets tapere innførte man allmennskolen. Viktige dyder i barneoppdragelsen var flid, lydighet og sannferdighet. “Lediggang er roten til alt ondt” og “arbeid adler mannen” er ordtak som illustrerer pietismens grunntanke. Tukt og fysisk straff ble sett på som en naturlig del av oppdragelsen.

Sørlandet som landsdel er ofte assosiert med pietisme helt inn i vår tid. Det er ikke usannsynlig at barnehjemmene i Kristiansand i større grad enn andre steder i landet, var preget av et pietistisk opp-

dragersyn på 1950- og 60-tallet. Det kan også tenkes at pietistiske grunnholdninger hang lengre igjen både i det generelle synet på barns oppdragelse, og i barnehjemmene som alle var drevet av kristne organisasjoner.

1950-TALLET

På samme måte som det 20. århundre ble kalt barnas århundre, trekkes 50-tallet fram som barnas gullalder eller tiår (Thuen & Sommerchild, 1997). Grunnlaget for dette var den økte levestandarden, med kortere arbeidstid og mer fritid, kjernefamilien med få barn, og mor som den hjemmearbeidende husmoren. Samfunnsendringer som dette kombinert med teknologiske nyvinninger som vaskemaskin og kjøleskap, gav familiene et "overskudd" som de kunne ta ut til barnas beste. Foreldrene fikk mer tid, større plass og bedre økonomi. I barneoppdragelsen kom "det lykkelige barnet" på dagsorden. Dette var en tid hvor mor ordnet huset, mens far var på jobb og barna var ute og lekte. Det var også en tid med store sosiale forskjeller. Mange barn levde i familier preget av fattigdom, bostedsløshet og rusmisbruk. Enslige mødre måtte plassere barn på barnehjem for å ta seg arbeid.

1950-årenes oppdragelse var preget av grensesetting, lydighet og pietismens grunnverdier. Barn skulle være lydige, og sees, men ikke høres.

Gerd Hagen (2001) peker på at de psykologiske teoriene om barns behov og utvikling utfordret vergerådslovens pedagogiske oppdragelsessyn. Faglig

tenkning omkring barn og deres utvikling ble utover 50-tallet preget av teoretikere som Bowlby, kjent for sin tilknytningsteori og mors sentrale rolle som omsorgsgiver. Han studerte barns psykiske helse mens de bodde på institusjon, og skrev teorien om tilknytning. Han brukte begrep som morsdeprivasjon for å forklare barns følelsesmessige utviklingsproblemer i institusjoner (Bowlby, 1951).

Sosialdepartementet ga ut et eget småskrift, forfattet av pedagogene Cecilie og John Murphy, som inneholdt en langt mer detaljert beskrivelse av hvordan barnehjemmene burde tilrettelegges, og hvilket innhold de burde ha. I dette skriftet formidlet departementet innledningsvis detaljert hvilken politisk linje det ville følge i barnehjemsspørsmålet. Skriftet kan leses som en nyansering og revidering av sentrale perspektiver fra barnevernloven. Det synes å ha vært åtte overordnede punkter i departementets barnehjemsprogram ved inngangen til 1960-årene:

- Det ble igjen presisert at man ønsket små barnehjem. De ruvende institusjonene ville departementet komme bort fra. Man ville derfor gå inn for å senke barnantallet med åtte-ti barn i de gamle og store institusjonene, og på sikt prøve å komme ned mot den øvre grense på 15 barn i alle hjem.
- Barnehjemmene var ujevnt fordelt rundt om i landet. Man ville legge til rette for at bortplasserte barn slapp å flytte langt bort fra sitt bosted.
- Departementet erkjente at det ofte var liten differensiering blant barna i barnehjemmene. De samme hjemmene hadde gjerne blandet barn

som var i behov av kortvarige opphold, med barn som var tatt inn for langvarig oppfostring. Man ville nå arbeide for å unngå en slik blanding.

- Mange steder fantes det hjem som praktiserte en uheldig alderssegregering ved inntak av barn. Departementet ville arbeide for å komme bort fra slike aldersgrenser, som blant annet førte med seg at barna ble utsatt for unødig og uheldig flytting.
- Departementet understreket at ”det ikke er riktig å la barna i barnehjennene være avhengige av veldedighet”. Man ville derfor arbeide for å få hevet kommunenes betaling for barna slik at de noenlunde dekket det som barnas opphold faktisk kostet. Man ville bort fra et driftsgrunnlag basert på innsamlinger, gaver, kirkeoffer, basarer og tilstelninger i de private barnehjennene.
- Det ble presisert at barnevernsmennene hadde til oppgave å føre tilsyn med alle barn i barnehjem. Det gjaldt også barn som foreldrene selv hadde henvendt seg direkte til barnehjennene med, uten å gå veien om barnevernsmennene.
- Departementet kom på ny tilbake til betydningen av personalets kompetanse og rekruttering av personer med utdanning for oppgaven. Mye hadde skjedd på dette feltet siden den nye loven var innført, ikke minst etter at man i 1956 hadde fått en egen komitéinnstilling om utdanning av barnevernsmennene. Men mye sto også igjen å løse. Et viktig undertema her var lønnsnivået, som i mange tilfeller lå lavt, påpekte departementet.

- Endelig tilkjennega departementet en reservasjon mot den sterke tiltro man i barnevernsreformen hadde hatt til bruk av fosterhjem. Departementet hadde gjennom 1950-årene gjentatte ganger gitt uttrykk for utvidet anvendelse av fosterhjem, men påpekte nå at ”spørsmålet om fosterhjemsanbringelse har mange sider”. Barnevernsmennene ble oppfordret til grundigere å overveie bruk av barnehjem eller fosterhjem i hvert enkelt tilfelle. Til dette spørsmålet hørte arbeidet med å få opprettet formidlingsentraler i fylkene til hjelp for barnevernsmennene i arbeidet med å finne gode anbringelsessteder for barna.

Med Cecilie og John Murphys småskrift formidlet departementet ønsket om en pedagogisk modernisering av barnehjemmet, i tråd med tidens barnepsykologi og ”den moderne barneoppdragelse”, som det het i skriftet. Skriftet signaliserte at ”det gode barnehjem” burde ha et innhold utover den daglige omsorgsfunksjonen. Barnehjemmet skulle også ha et pedagogisk siktemål som la til rette for barnas personlige utvikling og sosialisering. Dette kommer til uttrykk i termer som ”læring av nye ting”, ”selvhjelpenhet og selvstendighet”, ”følelsesmessig trygghet” og ”respekt for individualiteten”. Samtidig skulle det moderne barnehjem også være oppmerksom på den uheldige sosiale påvirkning barn kunne bli utsatt for ved opphold i institusjoner (Befringutvalget, 2004).

1960-TALLET

Det ble fritt salg av biler i 1961, og TV gjorde sitt inntog omtrent på samme tid. Dette skapte endringer i familien; verden kom nærmere og de kunne dra lengre ut. Foreldrene mistet i følge Thuen og Sommerchild sin monopolstilling som oppdragere. Et nøkkelord i de rådene som går igjen i oppdragelseslitteraturen fra 1960-årene og utover, er “stimulering”. Det blir understreket at barnet helt fra fødselen av har behov for sosial kontakt. Det innadvendte, driftsorienterte barnet som man var opptatt av i 1930-årene, vek plassen for det sosiale, kontaktsøkende barnet.

Neste trinn var “lekestimulering” og “verbal stimulering”. Foreldrene ble anbefalt å sette i gang med dette tidlig i det første leveåret og følge opp gjennom hele barndommen. Fri oppdragelse ble en motreaksjon til disiplinering. Åse Gruda Skard tar opp temaet i sosialdepartementets småskrift nr. 1, Hva kan vi vente av barn på ulike alderstrinn (1968):

Før krevde de voksne absolutt lydighet av barn uten noe spørsmål eller forklaring. Med straff og trusler fikk de lært opp barna til å la være med en del handlinger og til å utføre andre. Det ble ofte av redsel for straff at barna oppførte seg pent. Men de lærte lite å kjenne ansvar for det de gjorde, de lærte lite om solidarisk samkjensle eller om tiltak og initiativ. Reaksjonen i vår tid mot denne autoritære oppdragelsesmåten har gitt seg ulike utslag, bl.a. har noen trudd at de nå bare måtte la barna gjøre alt som falt dem inn, at barna for alt i verden ikke måtte hemmes på noen måte! Når det så viste seg at det ikke gikk og når livet ble utholdelig for de voksne, ble oppdragerne desperate og ga fortvilelsen luft med å denge ungene. Slik sjølmotsigende behandling gjorde barna

ganske forvirret, og resultatet ble enda flere vansker! Nei, vi må nok forsøke å lære barna disiplin... Sjøldisiplin må være målet. Sjøldisiplin er herredømme og kontroll innenfra.

1970-TALLET

På 70-tallet kom nye teorier om barns emosjonelle behov. Bowlby hadde satt sitt preg på 50- og 60-tallet med sin teori om tilknytning og mors sentrale rolle som omsorgsgiver. På 70-tallet ble Bowlby utfordret, og for eksempel Michael Rutter fremhevet med utgangspunkt i vitenskapelige studier mer nyanserte beskrivelser av barns emosjonelle behov. Omsorgen kunne utøves tilfredsstillende også av andre enn den biologiske moren. Både faren og andre voksne som hadde følsomhet for barns indre liv, kunne gi barnet god nok omsorg og oppdragelse. Mødre og fedre måtte sidestilles som omsorgsgivere. Begrepet psykologisk forelder ble innført.

Det var gjennom 1950- og 60-årene få tegn på at barnehemmene deltok i den faglige utviklingen som skjedde innenfor psykologien, til tross for departementets gode intensjoner. Det ble fortsatt snakket om gode hjem og gilde barn ved inngangen til 1970-tallet og referanserammen var ikke i tråd med ny faglig erkjennelse. Først mot slutten av 1970-tallet kunne en se spede tegn på at faglige funderte teorier gjorde sitt inntog. De nye sosialpedagogiske utdannelsene kom nå på banen, og med dem miljøterapi som fagfelt. Det ble større personaltetthet pr. beboer, og personalmøter og fagmøter ble innført.

Utvalget for psykisk barnevern ga i 1956 en innstill-

ing hvor de anbefalte at det i hvert fylke ble opprettet minst en barnevernsklinikk. Klinikkenes hovedoppgave skulle være å bistå barnevernsnemnder, helsestasjoner og hjelpe leger med undersøkelse, rådgivning og behandling. Utviklingen av BUP gikk imidlertid sent og var i begynnelsen sentralisert, blant annet fordi få fagfolk ble utdannet.

I 1994 ga Norsk psykologforening ut en jubileumsbok som tok for seg fagfeltets utvikling i Norge gjennom de siste 60 år. Det er betegnende for feltet at ingen av kapitlene om de 10 viktigste anvendelsesområder for psykologi er tilegnet barnevernsektoren. Boka presenterer imidlertid utviklingen av PPT (Pedagogisk psykologisk tjeneste) og BUP (Barne- og ungdomspsykiatri) i mandatperioden. Fagutviklingen innen disse sektorene skjøt først fart på 1970-tallet.

VII

Tatere og

Norsk misjon blant hjemløse

I rapporten brukes betegnelsen tater synonymt med romanifolket eller reisende. Dette er en egen folkegruppe/minoritet som i dagens Norge blant annet skiller seg fra rom (sigøynere), både kulturelt og språklig. Historisk sett hersker det ulike syn på hvor taterne kommer fra, og hvordan de kom til Norge. De fleste forskere mener at det var en kontakt mellom tater og sigøynere. Det er uenighet om det dreide som ett folk som splittet lag eller to folkegrupper som traff hverandre og i en periode utviklet blant annet språket sammen.

Det er en vanlig oppfatning at taterne opprinnelig kom fra Nord-India og vandret gjennom Lilleasia til Balkan. Dette pågikk gjennom flere hundre år. Deretter skilte de lag, og noen grupper kom til Norden for nærmere 500 år siden. Språket romani kan knyttes både til opprinnelsen i Nord-India, men også til de ulike områdene taterne slo seg ned på sin vei til Nord-Europa. Interessen rundt språket er i dag voksende blant norske tater (Stortingsmelding nr. 15, s.33 f).

Det som primært kjennetegner taterne, er deres livsform som reisende. Reisingen har både vært vesentlig for dette folkets økonomiske tilpasning og en grunnleggende del av deres identitet. I dag er de fleste tater bofaste.

Teologen og samfunnsforskeren Eilert Sundt gjorde rundt 1850 et betydelig arbeid hvor han blant annet reiste rundt i Norge for å studere tater, deres leveste, kultur, språk osv. Han hadde fått dette i oppdrag fra Regjeringen, og hadde et sterkt engasjement for å hjelpe det ulykkelige ”fante- eller landstrygerfolket” som han uttrykte det i boken med samme tittel i 1852. Eilert Sundt hadde personlig kontakt med svært mange tater.

Parallelt med dette mente styresmaktene at de store ”fantefølgene” var i ferd med å bli en landeplage. Det ble tatt skritt for å kriminalisere ”omstreiferne” og gjort hardhendte forsøk på å få gruppen under kontroll. I 1845 ble det foretatt en folketelling av de reisende. På bakgrunn av denne utarbeidet Justisdepartementet i 1846 en fortegnelse over disse

personene, den såkalte «Fantefortegnelsen». Den omfattet 700 personer og inneholdt korte opplysninger om den enkelte.

Vergerådsloven av 1896 og løsgjengerloven av 1900 var et ledd i motarbeidelsen av taterne. Organisasjonen Foreningen til bekjempelse av omstreifervesenet ble stiftet i 1897 og endret i 1935 navn til Norsk misjon blant hjemløse (misjonen). Dette var en privat organisasjon med nære bånd til Den norske kirke. Organisasjonen fikk etter hvert omfattende fullmakter og betydelige økonomiske midler fra Sosialdepartementet i sitt arbeid med å gjøre taterne bofaste.

Norsk misjon blant hjemløse drev flere barnehjem rundt om i landet. Organisasjonen hadde en sterk sentral ledelse i Oslo som sto i nær kontakt med barnehjemmene, både ved brevveksling og besøk på de enkelte barnehjemmene. På begynnelsen av 50-årene var det til sammen seks barnehjem fra Nord-Trøndelag og sørøver. Et av dem var Sørlandets barnehjem på Greipstad som sto ferdig i 1927. Hjemmet ble nedlagt i 1957, og blant taternes organisasjoner er det i dag et ønske om å bevare Sørlandets barnehjem som en dokumentasjon på overgrepene taterne ble utsatt for. Etter nedleggelsen av Sørlandets barnehjem, ble Furuheim barnehjem i Kristiansand bygd. Hjemmet åpnet i 1958.

Med dyrevernsloven av 1951 ble det innført forbud mot at «omreisende» kunne holde hest i forbindelse med næringsvirksomhet. Lovendringen ble fremstilt som et dyreverntiltak, men hadde helt klart til hensikt å få taterne til å bli bofaste. I 1974 ble para-

grafen opphevet, med følgende begrunnelse: *Slik livsførsle som førersegna har for augo, er ellers ikkje vanlig lenger, så forbudet tener snaut noko føremål lenger.*

Den norske politikken rettet mot taterne fra rundt 1890 og fram til slutten av 1980-tallet hadde som sitt klare mål at taterne skulle tilpasse seg storsamfunnet og gi opp sin reisende livsform. Tiltak som ble tatt i bruk var blant annet tvangssterilisering, tvangsplassering av barn i fosterhjem og barnehjem og kriminalisering av taternes levemåte. Dette har vært med på å undergrave taternes kultur og gjort sitt til at mange taterne den dag i dag er redde for å stå fram med sin identitet.

Gjennom denne perioden på knapt hundre år, ble arbeidet med å gjøre taterne bofaste påvirket av faglige strømninger i tiden. I mellomkrigstida stod ideer fra arvelæren sterkt i Norge. På denne bakgrunn ble det i 1927 nedsatt en omstreiferkomité som skulle utarbeide nye tiltak overfor de reisende. Komiteens innstilling kom i 1932, og foreslo blant annet følgende:

Å innskjerpe vergerådenes plikt til å ta hånd om barn, gi økt økonomisk støtte til kommuner som bosetter reisende, internere «håpløse» på Svanviken arbeidskoloni eller andre tilsvarende steder, samt å sterilisere «lavtstående individer». Det ble referert til intelligenster gjennomført ved barnehjem drevet av Norsk misjon blant hjemløse, som viste at taterbarna hadde en gjennomsnittelig IQ på 78, «hvilket svarer til intelligensen hos negere og indianere». Komiteen anbefalte derfor at det snarest mulig ble vedtatt en lov som ga adgang til å gjøre lavtstående

og mindreverdige individer ufruktbar. I 1934 ble steriliseringsloven vedtatt.

I perioden 1934-1977 ble 128 personer med taterbakgrunn sterilisert med offentlig tillatelse. Repräsentanter for Norsk misjon blant hjemløse spilte en aktiv rolle som pådrivere for sterilisering av tater, og medvirket i om lag 40 prosent av de tvangss-teriliseringene som skjedde med offentlig tillatelse (Norsk forskningsråd 2000).

I Stortingsmelding nr. 15 om nasjonale minoriteter (2000-2001) står det om målet for norsk offisiell politikk i mellomkrigstida: *Målet var å utrydde såkalla «mindreverdige arvemateriale» frå befolkninga, for slike å redusere omfanget av mellom anna psykisk utviklingshemming, kriminalitet og alkoholisme. Romanifolket blei oppfatta som ei gruppe med høg kriminalitet og eit generelt «forargeleg levestett».*

Svanviken arbeidskoloni på Nordmøre var drevet av Norsk misjon blant hjemløse. Stedet var en arbeidskoloni der romanifolket skulle tilvenne seg livet som fastboende. Svanviken ble åpnet den 13. september 1908. I begynnelsen var botiden 18 måneder, men ble på det meste i 1929 forlenget til fem år. Mellom 1908 og 1945 bodde 506 personer på Svanviken, som på denne tiden var et av landets største gårdsbruk. Under trussel om at barna ville bli tatt fra dem dersom de reiste, bodde familiene på Svanviken og innrettet seg etter et meget strengt regime. På Svanviken var det strengt forbudt å snakke romani, bruke tradisjonelle klær, utøve håndverkstradisjoner og ha besøk av slektninger.

Knut Myhre, som ledet Svanviken arbeidskoloni

gjennom mange år uttalte seg slik til Norsk Ukeblad i 1963: *Det vi gjør er bevisst å utrydde et folks egenart, deres språk, deres livsform. Vi prøver å løsrive dem fra forbindelsen med slekten, som de tidligere har følt seg knyttet til med sterke bånd. Vi prøver å gi dem eiendom og forpliktelser, vaner og behov som ikke lar seg forene med den omstreiferlivelsen de har vært vant til og som deres forfedre har levd gjennom århundrer. Det er en radikal framgangsmåte, og vi må riktignok spørre oss: Har vi rett til det? Norsk misjon blant hjemløse er heldigvis ikke i tvil om svaret. Vi har rett.*

For de små barnas skyld tar vi oss den retten. Omstreiferlivet er i bele sin art og tradisjon ikke innstilt på egentlig samarbeid med, men på å utnytte samfunnet. Parasittisk. Men slike samfunnet har utviklet seg er det nær sagt umulig å leve omstreiferlivet uten å komme i konflikt med loven.

Karen-Sofie Pettersen peker i en doktorgradsavhandling (NOVA Rapport 2/05) på at Norsk misjon blant hjemløse hadde en tvetydig og sammensatt rolle. Hun viser til at Ingvald B. Carlsen, som var generalsekretær i Norsk misjon blant hjemløse fra 1918 til 1936, senere ble medlem av Krigsbarnutvalget og leder av Norges Barnevernsamband. Han var sentral i utarbeidelsen av ny barnevernslov i 1953, som blant annet gikk inn for å profesjonalisere barnevernet. I arbeidet med innstillingen til barnevernsloven av 1953 gikk Carlsen inn for at prestene ikke skulle være fast medlem i de kommunale barnevernsnemndene. Selv om han var generalsekretær i "Misjonen", var han klart påvirket av den "nye" tids tenkning.

Norsk misjon blant hjemløse plasserte i følge egne opplysninger, rundt 1.500 barn i fosterhjem og på

barnehjem i den tiden organisasjonen eksisterte. Mange tatere fikk et ambivalent forhold til organisasjonen. På den ene side var ”Misjonen” hatet og fryktet. ”Misjonen” bestemte hvem som var skikket til å beholde sine egne barn, og de førte en nøye kontroll av tatere rundt om i landet. På den annen side opptrådte ”Misjonen” som taternes hjelpere i en tid hvor mange taterfamilier slet for å overleve.

Norsk misjon blant hjemløse ble nedlagt 1986, men eksisterte to-tre år til under navnet Kirkens sosialtjeneste.

VIII

Institusjonene

TRYGG BARNEHJEM (MØLLEVANNSVEIEN)

KRISTIANSAND BARNEHJEM (SKIPPERGATA)

KRISTIANSAND BARNEHJEM (TORRIDALSVEIEN)

FURUHEIM BARNEHJEM (EG)

BARNEKRYBBA BARNEHJEM (CHRISTIAN IV GATE)

SOLHOLMEN BARNEHJEM (GRIM)

UNGPIKEPENSJONATET (KOBBERVEIEN)

TRYGG BARNEHJEM

MØLLEVANNSVEIEN (FRELSSESARMEEN)

1. INNLEDNING

Trygg barnehjem ble opprettet i 1919, og lagt ned i 1976. Institusjonen holdt i hele perioden til i Møllevannsvæien 9. Barnehjemmet var eid og drevet av Frelsesarmeen. Om sommeren hadde de tilholdssted på småbruket "Soltun" på Åros i Søgne. Granskingsutvalget har intervjuet 32 personer som var plassert på Trygg som barn. I tillegg har vi mottatt to skriftlige fremstillinger fra personer som også var plassert på barnehjemmet, men som ikke ønsket å komme til intervju. Gruppen intervjuede personer dekker hele den aktuelle granskingsperioden, 1954 til 1976. Utvalget har også intervjuet tre tidligere ansatte på Trygg. To av disse tok selv kontakt med utvalget for intervju, mens en ble kontaktet av utvalget etter opplysninger fra barna.

Det var en bestyrerinne på barnehjemmet i så og si hele granskingsperioden. Hun ble tilsatt 03.01.55, etter å ha gjennomgått statens barnevernkurs, og sluttet ved nedleggelsen av institusjonen i 1976. Bestyrerinnen døde på 80-tallet.

I et halvt års tid i 1954-55 var det tilsatt en annen bestyrerinne i påvente av at overnevnte styrer skulle slutføre statens barnevernkurs. Utvalget vil i fremstillingen av Trygg forholde oss til førstnevnte bestyrerinne som styrer på barnehjemmet. Personen som var bestyrerinne i et halvt år, har hatt liten eller ingen påvirkning på forholdene på barnehjemmet, og er knapt nevnt av barna som har latt seg intervju.

2. DATAGRUNNLAG

Av de 34 barna utvalget har fått informasjon av, er det 22 gutter og 12 jenter Litt under halvparten av informantene var på Trygg på 50-tallet. Av de 34 som har meldt seg til intervju eller avgav skriftlig

erklæring, har sju stykker vært plassert mindre enn seks måneder på institusjonen.

Botid for intervjuede barn:

Barn nr	Fra	Til
1	1945	1959
2	1955	1968
3	1948	1958
4	1960	1962
5	1951	1955
6	ikke bekreftet	
7	1967	1968
8	1952	1965
9	1973	1973
10	1962	1966
11	1960	1962
12	1958	1960
13	1975	1975
14	1975	1975
15	1973	1975
16	1956	1956
17	1962	1972
18	1950	1957
19	1951	1956
20	1966	1977
21	1972	1972
22	1964	1966
23	1964	1966
24	1958	1958
25	1955	1957
26	1956	1958
27	1963	1974
28	1963	1974
29	1971	1973
30	1947	1960
31	1959	og 1967
32	1970	1977
33	1965	1976
34	ikke bekreftet	1968
35	1960	1962

Gjennomsnittlig plasseringstid på informantene bosatt på Trygg er 4 ½ år. Det er svært stor spredning i barnas plasseringstid, fra måneder til 15 år. Åtte av informantene er tatere (24%).

Utvalget har intervjuet tre tidligere ansatte. Ansatt 1 arbeidet ved hjemmet i tre ulike perioder på 60-tallet. Ansatt 2 arbeidet ved Trygg første halvår i 1970 som praktikant. Ansatt 3 var tilsatt sommeren 1972 som praktikant.

I tillegg til informasjon fra barn og ansatte har utvalget hatt tilgang til ulike avisartikler som omhandler Trygg, opplysninger fra Frelsesarmeens eget arkiv, referat fra møte den 25.04.74 mellom Frelsesarmeen og Kristiansand kommune vedrørende barnehjemmets videre drift, brev til Frelsesarmeen fra sosialkontoret av 25.07.75, bystyrevedtak vedrørende barnehjemssituasjonene i Kristiansand fra 02.04.76, tre inspeksjonsrapporter fra barnevernsinspektøren fra 1949, 1959 og 1956, folketelling for årene 1954-66, samt diverse vedtak fra barnevernsnemnda om mange av barna som var plassert på Trygg.

3. HISTORIKK

Det var Frelsesarmeens sosialtjeneste, tidligere Frelsesarmeen Kvinners Sosiale arbeid, som drev Trygg.

Da Frelsesarmeen kjøpte huset i Møllevannsveien 9, opprettet de et barneherberge i 1. etasje, mens resten av bygget ble drevet som slumstasjon. I 1936 flyt-

tet slumstasjonen til Henrik Werglandsgate 106, og barneherberget kunne disponere hele eiendommen i Møllevannsveien. Barneherberget ble samme år en egen virksomhet med egen bestyrerinne. Det ble foretatt en oppussing og tilrettelegging av boligen. Frelsesarmeens medlemsblad "Faklen" skrev i 1937 at Barneherberget *...etter ominnredningen er innbydende og møter alle krav både sanitært og hygienisk.*

Institusjonen hadde ikke eget styre. Frelsesarmeen hadde et sentralt styre for alle barnehjemmene i Norge som var drevet av organisasjonen. Det ble foretatt inspeksjonsbesøk til barnehjemmet fra sosialsjefen i organisasjonen en gang i året.

I juni 1947 overtok Trygg sommerstedet Soltun på Åros. Dette ble innkjøpt for midler som Fædrelandsvennen påbegynte innsamlingen av allerede i 1939.

Arkivmaterialet viser at det til enhver tid var femseks ansatte ved barnehjemmet fra 1954-1976. Flere av barna har gitt uttrykk for at det var stor gjennomtrekk av ansatte med unntak av bestyrerinnen. Folketellingene i kommunen bekrefter dette for perioden 1954 til 1966. Det er registrert 25 ulike ansatte i denne perioden. I tillegg har utvalget intervjuet en ansatt fra denne perioden som ikke er registrert i folketellingene. Utvalget har ikke oversikt over antall ulike ansatte i perioden 1966-76 da det ikke foreligger arkivmateriale fra denne tiden. Stillingsbetegnelsene på de ansatte var bestyrerinne, slumsøster, kokk, barnepleierske og hushjelp. De ansatte på Trygg hadde "forkleuniform", det vil si hvitt forkle, hvitt skaut og lyseblå stripet skjorte. Slumsøstre hadde i tillegg sine frelsesarmeuniformer.

Bestyrerinnen var utdannet barnepleierske fra Frelsesarmeens barnepleierskole rett etter 2. verdenskrig. Etter avsluttede studier arbeidet hun ved ulike av organisasjonens barneherberge på Østlandet. En kort periode var hun styrer ved et barnehjem i Fredrikstad. Som nevnt over gjennomførte hun statens barnevernkurs i 1954 før hun overtok som bestyrerinne på Trygg.

Antall barn varierte i perioden 1954-1974 fra 13 til 20. Hjemmet var godkjent for inntil 18 barn. Etter 1974 kunne hjemmet kun ta imot 15 barn. Trygg var det største barnehjemmet i Kristiansand i mandatperioden, etter at Barnekrybba ble lagt ned i 1955. Det var barn av begge kjønn på barnehjemmet, og aldersspredningen var fra 0 til 17-18 år.

Både barn, ansatte og tilsynspersoner utvalget har snakket med, opplyser at Trygg hadde mange akuttplasseringer av barn. Politiet kunne komme nat-testid med barn som f.eks. ble hentet ut ved husbråk, eller unger de fant forlatt i byen. Bestyrerinnen på Trygg blir av flere beskrevet som en dame som strakk seg langt for å ta imot barn i slike situasjoner. Det var følgelig mange barn som var på Trygg kun en kort periode. Disse har utvalget i liten grad kommet i kontakt med.

Nedleggelsen av barnehjemmet i 1976 skyldtes at det var for mange barnhjems plasser i forhold til behovet i kommunen. På grunn av Tryggs gamle og uhensiktsmessige bygning, valgte Kristiansand kommune å inngå avtaler med Kristiansand barnehjem og Solholmen barnehjem. Frelsesarmeen så seg derfor nødt til å legge ned Trygg barnehjem. Ved

nedleggelsen ble det overført 5 barn fra Trygg til Kristiansand barnehjem.

Barnehjemmet ble vesentlig modernisert i 1955. Dette var antagelig svært nødvendig. Barnevernsinspektøren beskriver de fysiske boforholdene på hjemmet etter sitt tilsynsbesøk i 1949 på følgende måte: *Barnas oppholdsrom var meget spartansk utstyrt. Her var ikke en overflødig ting som bare var til glede for øyet. Møblene var dårlige, og trengte fornyelse. Barna trenger å få sine egne små skaprom og skuffer til sine private ting. På soverommene sto sengene altfor tett. En kunne med nød og neppe trengse seg mellom dem. Det fantes ikke leker og lekemateriale på heimen.*

Oppussingen i 1955 foregikk fra sommeren og frem til desember. Barna oppholdt seg i denne perioden på sommerstedet, og ble fraktet med buss frem og tilbake til skolen i byen hver dag. Oppussingen ble mye dyrere enn beregnet, totalt kom den på kr. 116.000,-. Kommunen garanterte for et rentefritt lån på beløpet. Sosialdepartementet bidro med kr. 10.000,- til møbler og nytt utstyr.

Barnehjemmet fremsto etter moderniseringen som et nytt hjem, og navnet ”Trygg” ble introdusert i forbindelse med gjenåpningen av institusjonen. Tidligere var stedet kjent som Frelsesarmeens barneherberge. Oberst Ingrid Powell uttalte følgende om hjemmets navn i forbindelse med den offisielle åpningen: *Trygg heter hjemmet, og et trygt og godt sted var det man ønsket for at barna skulle lære å leve slik at de kunne gå ut i livet med en fast grunnvoll under føttene.* Referatet er hentet fra Christiansands Tidende 7. desember 1955, som da hadde en reportasje om nyåpningen av Trygg.

4. BARNEHJEMMETS FYSISKE BOFORHOLD

Institusjonen lå i en gammel, stor villa nær sentrum av Kristiansand. Barnehjemmet hadde lite egnede uteområder for barna. På forsiden av huset kom man direkte ut på en relativt trafikkert vei, mens det på baksiden av boligen var en bratt skråning ned mot jernbanelinjen. Her var det inngjerdet et lite område for å sikre de minste barna. Dette området var spartansk utstyrt med lekeapparater og lignende. Informant 22 beskriver uteområdet *som et gjørmehull, et forferdelig sted å leke.*

Villaen hadde tre etasjer pluss kjeller. Soverommene lå i husets 2. etasje. Her var det fire soverom. Jentene og guttene lå ikke på samme rom. De store barna lå i køyesenger. I følge inspeksjonsrapport fra departementet fra 04.12.56, var to av soverommene beregnet for fire barn, mens to var beregnet for fem barn. Barna var forsøkt delt inn etter alder.

Etter oppussingen i 1955 ble de sanitære forholdene vesentlig utbedret. Tidligere hadde det kun vært et bad i kjelleren, men etter ombygningen fikk man et bad for pikene, og ett for guttene i 2. etasje.

I 1. etasje var oppholdsrommene etter oppussingen delt slik at man hadde en avdeling for småbarna og en for skolebarna. Småbarna hadde et kombinert leke- og spiserom. Ansatt 1 beskriver rommet med et rundt spisebord, et mindre bord og en hylle med noen få leker og bøker. Spisesalen disponerte skolebarna. Dette rommet ble også kalt ”skolestua”. Her var det tre bord med seks-åtte sitteplasser. I dette

rommet spiste skolebarna i tillegg til at de gjorde lekser der. Skolebarna hadde en tilstøtende stue hvor de oppholdt seg på fritiden når de ikke var ute. Etter hvert ble det plassert en tv på dette rommet. Det var også en finstue i 1. etasje, men denne var ikke til bruk for barna.

Bestyrerinnen hadde egen leilighet i 3. etasje. Her var det også hybler for øvrige ansatte. Det var et vaktrom for nattevakten i 2. etasje. I kjelleren var det vaskerom og potetkjeller.

I reportasjen fra Christiansands Tidende 07.12.55 blir de fysiske forholdene beskrevet: *I 2. etasje i hjemmet er barnas soverom, lyse og vakre i fargene og med et helt nytt sengeutstyr. Der er også kommet to nye badrom med flere håndvasker. I første etasje er en stor prektig lekestue, en lese- og hyggestue for de større barna, spiserom og salong. Barna har egen entré og garderobe.*

Det er ulike opplysninger om barnas muligheter for oppbevaring av personlige gjenstander på barnehjemmet. Ansatt 1 sier at det ikke fantes skap eller plass for personlige ting. Hun forteller at hun syntes synd på barna fordi de ikke kunne ha en bamse eller et bilde eller noe personlig. Barna selv bekrefter langt på vei disse uttalelsene. Men i inspeksjonsrapport fra barnevernsinspektøren fra 04.12.56 skrives det at barna har eget skap eller skuff i lekerommet og soverommet.

SOMMERSTED

Sommerstedet "Soltun" lå en halvtimes kjøring fra barnehjemmet. Institusjonen holdt til her under hele skolens sommerferie. Transporten skjedde med buss. Soltun var et gammelt småbruk med en relativt stor hovedbygning, en låve og et skjul. Stedet lå 3-400 m fra en elv, og ca. 1 km fra Åros badestrand. Det var innlagt vann og strøm i huset, men kun utedo.

Ansatt 1 forteller at det kunne være opptil 30 barn om sommeren, da Soltun ble brukt som en slags feriekoloni i tillegg til feriested for barnehjemsbarna. Det var begrenset med overnattingsplass på sommerstedet. Alle lå tett i tett på loftet. Ellers var utemulighetene på Soltun svært gode, da barna kunne bevege seg fritt. Ingen av barna kan huske at det var bad inne, flere forteller at all vasking foregikk i elva. Barn 11 sier: *...hver kveld måtte vi bade i elva for å vaske oss.*

5. PRAKTISK OMSORG

BARNAS FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Maten på Trygg beskrives som relativt alminnelig. Barn 10 forteller at de fikk vanlig mat. Barn 30 bekrefter dette: *Midt i uka var det stort sett god mat, greit brød, og vi gikk aldri rundt og var sultne.* Imidlertid forteller flere av informantene at det var dårlige oppbevaringsmuligheter for melk, og at barna ble servert sur melk i ulike varianter. Barn 27 forteller om følgende episode: *Når bestyrerinnen startet frokosten med å si at i dag skulle alle barna drikke 2 glass med melk, så skjønte vi at det var melk på hjemmet som var blitt for gammel.* Informanten hadde en egen strategi for disse situasjonene, da holdt hun seg for nesa og drakk de 2 glassene med sur melk på styrten. Brødsoll var en annen variant utvalget er blitt fortalt om hvor sur melk ble brukt. Dette var gammelt brød med kokt sur melk.

Alle informantene opplevde måltidsrutinene som svært strenge. Det ble sunget før og etter maten. Barna fikk ikke lov til å prate sammen under måltidet, de måtte spise opp maten, og det var ikke lov til å drikke før maten var spist. Personalet spiste ikke sammen med barna.

Utvalget har blitt fortalt om tvangsmating av særlig de minste barna, om barn som er blitt tvunget til å spise sitt eget oppkast etter å ha brekt seg av maten, og om andre straffereaksjoner dersom ikke maten ble spist opp. Barn 11 forteller at hvis reglene rundt

bordet ikke ble fulgt, måtte de gå på rommet eller i det mørke kottet under trappen. Barn 19 sier at barna fikk ørefiker hvis de ikke spiste opp.

Klær

På Trygg hadde man i utgangspunktet et system hvor alle klær var felles og ble fordelt etter størrelse. Barn 27 sier at når barna badet hver fredag, så fikk de rent tøy. Dette ble ikke skiftet før neste fredag. Barn 5 mener at barna hadde en boks ved enden av senga med klær, og at disse ble skiftet to ganger i uken. Barn 30 husker at det var forskjell på hverdagstøy og søndagstøy.

Klærne beskrives som gamle, umoderne og slitte. Flere av informantene opplevde at de skilte seg ut fra sine klassekamerater i klesveien. Barn 11 sier at klærne var fattigslige, de var stoppet og slitt. Barn 10 opplyser at hun ikke fikk noen nye klær under oppholdet, men arvet klær av de eldre jentene som ble omsydd. Hun oppfattet disse klærne som gammeldage, og dette ble kommentert av de andre i klassen. Barn 27 husker en episode hvor en av guttene i klassen hånlig spurte henne om hun skulle gå med den buksa til høsten også, og hvor informanten forsiktig svarte “ja, hvis den er passe så”.

Hygiene

De intervjuede personene har få merknader til hygien på hjemmet. Som tidligere nevnt var det fast badedag på fredager. Da ble de badet en og en, og skrubbet grundig over hele kroppen av de ansatte. Noen av informantene forteller at det samme badevannet ble brukt på mer enn en person, og at dette var noe de reagerte på. Barn 30 mener at de var tre og fire unger som brukte det samme vannet.

Informanten syntes dette var ille. Det var greit å få bade først, men å bade sist og nest sist var forferdelig.

Skole og lekser

De fleste barna gikk på Solholmen skole under oppholdet på Trygg. Det er ulike opplevelser av skolehverdagen.

Enkelte opplevde at de deltok på lik linje med de andre elevene, mens andre følte seg utstøtt og stigmatisert på grunn av at de var barnehjemsbarn. Barn 8 forteller at han ble ertet og kalt barnehjemsbarn av enkelte lærere og av medelever. Barn 19 husker ikke problemer på skolen, for han lærte lett. Han ble ikke ertet av de andre elevene, men han husker at det var ubehagelige kommentarer fra lærere og andre voksne som baksnakket og hvisket om han og de andre barnehjemsbarna.

Samtlige personer utvalget har intervjuet fra Trygg, sier at de ikke fikk noen hjelp til skolearbeidet. Lekselesingen foregikk i skolestua. Det var avsatt tid til dette, men praktisk hjelp fikk barna ikke.

Barn 8 forteller følgende:

Ingen hjelp til med lekser på Trygg barnehjem. Jeg klarte meg bra, men det var mange andre som slet med leksene. De store hjalp de mindre av og til, noe jeg syntes var helt ok. Det var ingen som brydde seg om at jeg hadde behov for ro ved lekselesingen, så skolegangen ble slitsom.

Barn 2 hadde tilsvarende opplevelse:

De ansatte hadde verken tid eller interesse for å hjelpe barna med leksene. Jeg opplevde flere ganger å bli dunket i hodet og spurt om jeg var dum, etter å ha bedt om hjelp til leksene.

Fritid og venner

For utvalget fremstår det som om barna på Trygg hadde begrenset sosial kontakt med klassekamerater og andre barn i gata. Barn 17 sier at barna fikk ha besøk inne på Trygg når de var over 12 år gamle. De måtte imidlertid spørre om lov til å være på rommet, dersom de tok noen med seg hjem. Barn 25 kan ikke huske at han var hjemme hos noen lekekamerater eller at andre var med ham inn på barnehjemmet. Barn 2 sier at barna på Trygg beveget seg fritt i nærmiljøet, det var ingen restriksjoner på dette. De lekte derfor med barna ”i gata” når de var ute. Men barna i nabolaget eller på skolen var aldri med informanten hjem Selv var han kun hjemme hos noen andre ved en anledning hvor han ble bedt i fødselsdag til en gutt i klassen.

Fritidsaktiviteter utvalget har hørt om, begrenset seg stort sett til arrangementer i regi av Frelsesarmeen. Flere av barna spilte ulike instrumenter i organisasjonens musikkorps. Noen av barna deltok i Frelsesarmeens speidergruppe, noen var med i bevegelsens sangkor og samtlige deltok på søndagsskolen. I tillegg var det uorganiserte aktiviteter som fotball og skøyter på den nærliggende idrettsplassen ”Idda”. Barna på Trygg deltok på aktiviteter i regi av skolen.

Barna har få eller ingen minner om aktiviteter sammen med de voksne. Flere av barna fremholder at det var viktig at barna var så mye ute av barnehjemmet som mulig, slik at de voksne fikk fred og ro til de huslige pliktene på institusjonen. Barn 17 sier følgende om hverdagen på Trygg: *Dagen gikk med til å stå opp, spise frokost og gå på skolen, for deretter å*

være så mye som mulig ute og leke før man skulle legge seg. Barn 27 beskriver forholdene på følgende måte: *Det var gjennomgående at de ansatte på Trygg ønsket at barna skulle være mest mulig ute, fordi det da ble minst mulig arbeid på dem.* Flere av barna beskriver oppholdet på barnehjemmet som en form for oppbevaring.

Sommeroppholdene på Åros ble for de fleste opplevd som en positiv tid på året. Flere sier at dagene var friere og at mulighetene for å leke ute var langt bedre. De fikk gjøre andre aktiviteter enn i byen som bading, fiske, bærplukking etc.

Et lite mindretall av barna mistrivdes imidlertid på feriestedet. Årsaken de oppgir var at det ikke var noe å foreta seg der, de var langt vekk fra byen, og det var flere plikter enn i Møllevannsveien. Barn 27 sier at for henne var sommeroppholdene knyttet til mye jobbing. Hun måtte passe de minste barna. På det meste skal hun ha hatt ansvar for åtte barn alene. Disse pliktene sier hun at hun ble pålagt fra åtteårsalderen. Barn 10 mistrivdes på sommerstedet. Hun begrunner dette med at de måtte spise alle måltider ute, de måtte bade i elven hver kveld for å vaske seg, de passet de mindre barna, og for øvrig var de bare der. De gjorde ikke noe spesielt.

Kontakt med biologiske familie

Av de intervjuede personene var det få som hadde regelmessig kontakt med sin familie under oppholdet på Trygg. Barna fikk ingen forklaring på hvorfor, og sitter med mange spørsmål knyttet til den manglende kontakten med biologisk familie. Barn 25, som var på barnehjemmet i to år, kan ikke huske at han traff sine foreldre i denne perioden. Informant 19, som var på institusjonene i fem år, forteller

at han snek seg ut fra barnehjemmet og spionerte utenfor huset der moren og besteforeldrene bodde, og han sier at han lurte på hvorfor han ikke også kunne bo der. Barn 17, som var på Trygg i 11 år, forteller at moren aldri var på besøk hos henne på barnehjemmet slik at hun fikk vist henne rommet sitt. Moren skal ha vært innom på sommerstedet en gang, men utover dette foregikk kontakten mellom mor og datter ved at informanten var hos moren ”noen søndager” etter søndagsskolen.

Barna hadde ulike familiebakgrunner. Enkelte hadde skuffende opplevelser under samværene med foreldrene, mens andre har en oppfatning om at forholdene var bedre hjemme hos foreldrene enn på barnehjemmet.

Ingen av barnehjemsbarna kan huske at de ansatte på barnehjemmet snakket med dem om deres biologiske foreldre, og om hvorfor de måtte være på Trygg. Det virker heller ikke som om bestyrerinnen var opptatt å ivareta forholdet mellom søsken som ble plassert sammen på barnehjemmet. Utvalget har snakket med flere som hadde søsken på institusjonen, og to av disse forteller at de ble nektet å dele rom med sine søstre til tross for at dette var et uttalt ønske.

Høytider og merkedager

Få eller ingen av barna kan huske at bursdager ble feiret. Men flere forteller at ”tantenes” bursdager ble feiret, og at dette ble opplevd som veldig urettferdig. Julefeiringen derimot, blir beskrevet som et positivt minne for en rekke av barna. Informant 27 sier at julen fremsto nærmest “som et eventyrland”.

Det ble pyntet et stort juletre i skolestua, barna fikk fine presanger fra en rekke ulike organisasjoner, og det ble arrangert juletefester for barnehjemsbarna på forskjellige steder i byen. Særlig er et arrangement blitt fremhevet av flere av barna fra Trygg, og det var juletefesten på ”Skipperstua”. Her var det egen brusautomat som barna fikk forsyne seg av selv, hvilket gjorde et sterkt inntrykk. Flere av barna utvalget har intervjuet, har også fortalt om en privatperson som inviterte noen av barnehjemsbarna til selskap på lille juleaften. Dette fremsto som en hyggelig opplevelse.

Flere av barna feiret konfirmasjonen sin på Trygg. Da fikk de nye klær, og det ble stelt i stand selskap. Det ble også gitt presang fra institusjonen. En gutt forteller at han opplevde dagen som svært upersonlig da de inviterte gjestene i all vesentlighet var venner og bekjente av bestyrerinnen. Det ble heller ikke holdt taler for denne gutten under selskapet. En annen gutt sier at seansen i kirken ble pinlig da bestyrerinnen stilte i frelsesarmeenuniform, og det ble veldig synlig hvor han hørte til.

Utover julefeiringen og konfirmasjoner, var det begrenset med høytidsmarkeringer på barnehjemmet. Noen få kan huske at det ble gjort noe ekstra på 17. mai.

Sykdom og legetilsyn

Barnehjemmet hadde fast tilsynslege. Få av de intervjuede barna kan imidlertid huske at legen hadde rutinekontroller av barna, han ble kun tilkalt ved sykdom. Et par av forklaringene til barna tyder også på at det ofte gikk relativt lang tid før legen

ble tilkalt. Barn 3 sier at han ved en anledning brakk armen, og at han ikke ble tatt med til lege før etter 3 dager. En annen gutt fikk influensa som utviklet seg til ørebetennelse, samtidig som han hadde brennkopper. Legen kom etter en uke, og var da uttalt oppbrakt over at bestyrerinnen ikke hadde kontaktet ham tidligere.

Barn 25 beskriver en episode hvor han og en annen gutt våknet på natten av at en handikappet, mulig hjerneskadde, pike på hjemmet gråt og skrek. De hørte at bestyrerinnen og en ansatt kjeftet på barnet og muligens slo henne. Etter hvert fikk jenta krampeanfall, og lege måtte tilkalles. Informanten opplevde hendelsen som svært skremmende.

Barn 2 forteller at barna fikk ligge til sengs når de var syke, og fikk forpleining i form av varm melk med honning o.s.v. Samtlige barn sier at de gikk til vanlig skoletannlege og fikk oppfølging her. I inspeksjonsrapporten fra barnevernsinspektøren av 04.12.56 fremgår at både barn og personalet på institusjonene har vært til kontroll hos tilsynslegen det siste året.

Plikter

Flere av barna forteller om plikter på barnehjemmet. Disse var imidlertid ikke av et slikt omfang at det opplevdes som problematisk.

Det er også en lik oppfatning blant de intervjuede barna at de hadde flere plikter på sommerstedet enn i byen. Dette dreide seg om potetskrelling, innhøsting av frukt og bær, vasking av strømper, pussing av sko og passing av mindre barn. Det siste gjaldt

særlig de eldre jentene. Ett par av de eldre jentene som har vært intervjuet, forteller at de fikk mye ansvar for de yngre barna, og at dette opplevdes som belastende.

ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Ansatt 1 opplevde at barna hadde det de trengte av mat og klær på Trygg. Hun forteller imidlertid at barna ble tvunget til å spise opp maten, at det ikke var lov til å drikke før etter at de hadde spist opp, og at barna ikke måtte prate under måltidet. De ansatte hadde egne måltider på kjøkkenet. Barna fikk ikke gå fra bordet før alle hadde spist opp. Det var særlig ansatt A som var hard med barna under måltidene. Hun holdt barna og tvang maten inn i munnen deres dersom de ikke ville spise. Hvis barna kastet opp maten, ble de tvunget til å spise også dette. Bestyrerinnen var til stede under slike episoder uten at hun reagerte.

Ansatt 1 husker at barna hadde egne klær til skolebruk, og andre klær til hjemme bruk. Det var stort skille mellom skoletøy og fritidstøy. Hun bekrefter at barna ikke hadde egne klær, men at disse gikk på omgang. Klærne lå i rekkefølge etter størrelse i et stort skap hvor de ansatte plukket ut klær til barna. Klærne ble skiftet en gang i uken. Dette gjaldt også for undertøy.

Informanten forteller at barna oppholdt seg mye ute i en trist bakgård. De ansatte gikk av og til tur med de små barna. Barnehjemsbarna hadde aldri

med seg andre barn inn på Trygg, uten at informanten vet hvorfor. Hun sier at det var sjelden de så noen av barnas foreldre. Det var mange barn som ikke hadde kontakt med foreldrene. Informanten mener at det ikke ble til rette lagt for familiebesøk på institusjonen.

Sommerstedet på Åros beskriver ansatt 1 som et positivt innslag i barnehjemshverdagen. Her var det større grad av frihet, det var gode bademuligheter, bestyrerinnen var blidere og mer sammen med barna. Informanten sier at det var få organiserte fritidsaktiviteter for barna. De eneste hun kan huske var Frelsesarmeens musikkorps og barneforening.

Ansatt 1 mener at en av de ansatte Frelsesarmesoldatene hjalp barna mye med leksene.

Informanten forteller om en hendelse hvor en gutt på 2 år ble syk og ikke klarte å holde på maten. Tilsynslegen ble ringt til, og han gav beskjed om at de måtte gi barnet blåbærssaft, men kom ikke opp og undersøkte barnet. Informanten gikk av vakt på ettermiddagen, og da hun kom tilbake på kvelden var barnet dødt. Gutten døde alene i sengen sin på sovesalen uten å ha spesielt tilsyn.

Ansatt 2 mener barna fikk normal mat som også de ansatte spiste. Barna måtte be for maten og sitte rolig under måltidet.

Informanten synes å huske at klærne til de små barna gikk på omgang, mens de større barna hadde egne klær. Ansatt 2 sier at skolebarna ble skjermet fra de små når de skulle gjøre lekser. Det var en av

de ansatte som hadde ansvar for å hjelpe til med skolearbeidet. Informanten forteller at det var liten grad av systematisk tilrettelegging for de barna som trengte mer hjelp enn andre.

Ansatt 2 hadde ansvar for småbarnsgruppen, og sier at de pleide å ta disse barna med på tur i Ravnedalen eller lekeparker i nærmiljøet. Hun vet ikke om de større barna var med på organiserte aktiviteter.

Hun forteller at 17. mai ble feiret på barnehjemmet, men at hun ikke vet hvordan, da hun ikke var på jobb denne dagen. Bursdager ble markert med bl.a. god mat. Sommerstedet opplevde informanten som et positivt avbrekk. Det var aldri andre barn på besøk på barnehjemmet mens informanten arbeidet her, men barnehjemsbarna fikk lov til å gå på besøk til klassekamerater og andre venner.

Ansatt 2 husker lite om barnas kontakt med biologiske foreldre, men tror at bestyrerinnen mente at det var best for barna ikke å ha kontakt med sine foreldre, slik at de ikke skulle bli skuffet hvis foreldrene ikke fulgte opp avtaler.

Ansatt 3 arbeidet kun to måneder på barnehjemmet sommeren 72. De fleste opplevelsene hennes er derfor fra Åros. Informanten har ingen merknader til maten. Det ble sunget før og etter måltidet, og spisesituasjonene bar preg av streng, rutinemessig gjennomføring. Det var lite hygge forbundet med måltidene. Ansatt 3 sier at barna var dårlig utstyrt materielt sett, men at dette også delvis kan forklares med at de materielle forholdene generelt i samfunnet var vesentlig dårligere for 35 år siden.

Informanten kan ikke huske bursdagsfeiringer eller at det var kontakt mellom barna og deres biologiske foreldre.

Ansatt 3 forteller at de voksne i liten grad aktiviserte barna. Deres arbeidsoppgaver var i det vesentlige knyttet til praktiske gjøremål. Barna var ute og lekte på egen hånd.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV PRAKTISK OMSORG

Utvalget legger til grunn at de fysiske boforholdene på barnehjennene var tilfredsstillende innvendig etter oppussingen i 1955. Utvendig var det lite egnede lekeområder for barna. Det inngjerdede området i skråningen ned mot jernbanelinjen, gav barna svært begrensede utfoldelsesmuligheter. Spesielt gjaldt dette de mindre barna som ikke kunne gå andre steder. De større barna hadde flere muligheter til å bevege seg i nærmiljøet for øvrig.

Utvalget er videre av den oppfatning at barnehjemmet var spartansk utstyrt med leker, både innvendig og utvendig. Det synes videre som om barnehjemmet forfalt i granskingsperioden, og at det mot nedleggelsestidspunktet fremsto som nedslitt.

Utvalget legger til grunn at barna fikk nok mat og alminnelig mat ut fra datidens standard. Imidlertid har utvalget merket seg historiene om bruk av sur melk i husholdningen, hvilket ikke kan anses som vanlig på denne tiden. Dette må ha blitt opplevd som ubehagelig for barna.

Utvalget legger dessuten til grunn at gjennomføringene av måltidene var preget av streng disiplin og institusjonsdrift. Barnas forbud mot å prate sammen under måltidene, må ha skapt en anspent stemning. Selv om utvalget har forståelse for at det var nødvendig med en viss disiplin for å gjennomføre måltidene med så mange barn i ulik alder, synes disiplinen på Trygg i matsituasjonen å være kritikkverdig. Særlig gjelder dette forhold som tvangsmating av de minste barna. Det er også kritikkverdig at barn ble tvunget til å spise eget oppkast etter å ha brekt seg av maten. Det vises i denne forbindelse til ansatte 1's forklaring som bekrefter barnas historier. Slike tvangstiltak fremstår for utvalget som svært ydmykende og fysisk ubehagelig for barna, og må ha medført at måltidssituasjonene var noe barna fryktet.

Utvalget legger til grunn at alt tøy på barnehjemmet ble betraktet som felles og fordelt etter størrelse. Barna hadde verken nytt eller arvet tøy som var deres personlige eie. Videre var standarden på klærne dårlig, også etter datidens vurdering. Utvalget har en oppfatning om at barna fra Trygg skilte seg ut i klesveien fra andre barn. Utvalget finner disse forholdene kritikkverdig av to grunner: Barna ble ytterligere stigmatisert ved at de skilte seg ut fra andre barn også i tøyets. Videre at systemet med felles klær forsterket barnas opplevelse av den upersonlige atmosfæren som rådet på barnehjemmet. Se mer under følelsesmessig omsorg.

Utvalget har ingen merknader til de hygieniske forholdene, og finner ikke grunn til kritiske bemerkninger til barnehjemmets praksis med bruk av

samme badevann til flere barn. Dette kan ikke sies å være uvanlig på denne tiden i private hjem, selv om utvalget ser at barna ikke hadde samme søskenforholdet til hverandre på barnehjemmet som i en ordinær familie, og av den grunn kunne reagere på denne praksisen.

Utvalget legger til grunn at barna i liten grad fikk den leksehjelpen de var i behov av. Dette mener utvalget er særlig kritikkverdige, sett i forhold til at flere av barna rapporterer at de hadde lærevansker. Det synes videre som om de fysiske forholdene var lite egnet til leksearbeid.

Utvalget legger til grunn at barna i stor grad var overlatt til å organisere lek og fritid på egenhånd. Dette var ikke uvanlig ellers i samfunnet heller, særlig i første halvdel av granskningsperioden. Barna på Trygg hadde imidlertid langt mindre utfoldelsesmulighet både ute og inne enn barn flest. Utvalget mener derfor at barna ikke ble tilstrekkelig stimulert i hverdagen på barnehjemmet. At det ikke var nok personale på institusjonene kan være en forklaring på disse forholdene, men endrer ikke den faktiske situasjonene for barna.

Det synes også som om barna var lite integrert i nærmiljøet. Utvalget har fått beskrevet en viss kontakt med barna ”i gata” i utelek, men få har vært med nabobarn eller klassekamerater hjem.

Utvalget legger også til grunn at andre barn hadde svært begrenset adgang til barnehjemmet. Man kan ha forståelse for at de fysiske forholdene vanskeliggjorde besøk i barnehjemmet. Allikevel må det

anses som uheldig for barns utvikling og sosiale nettverk at de var avskåret fra slik kontakt i sitt hjem. Barnas organiserte aktiviteter begrenset seg utelukkende til foreninger og arrangementer i regi av Frelsesarmeen. Utvalget vurderer dette som uheldig både fordi det ble en ensidig stimulering, men også fordi dette forsterket barnas manglende integrering i nærmiljøet og på skolen.

Sommeroppholdet på Åros utpeker seg imidlertid som en årlig positiv hendelse på barnehjemmet som de fleste barna har gode minner fra. Det synes som om det var flere aktivitetsmuligheter her, og at de ansatte i litt større grad deltok sammen med barna. Utvalget legger til grunn at julen ble feiret på tradisjonelt vis på barnehjemmet. Som ved de andre barnehjemmene var de veldedige organisasjonene og Forsvaret aktive bidragsytere ved julefeiringene. Denne høytiden er for flere av barna de beste minnene de har fra barnehjemmet.

Det var begrenset markering av 17-mai, og utvalget legger til grunn at barnas fødselsdag i liten eller ingen grad ble feiret på barnehjemmet. Utvalget skjønner at det bød på praktiske utfordringer å arrangere bursdager for et så stort antall barn, særlig tatt i betraktning at Trygg hadde mange akutt plasseringer som medførte at det var et stort antall barn som var innom institusjonen i løpet av året. Utvalget finner det likevel uheldig at fødselsdager ikke ble ordentlig markert, da flere barn tilbrakte hele sin oppvekst på barnehjemmet.

Utvalget legger til grunn at det var tilsvarende lege- og skoletannlegeordning for barna på Trygg som

for de andre barnehjemmene. Det er uklart om barna gikk regelmessig til kontroll hos legen, eller om han kun kom ved sykdom. Inspeksjonsrapporten fra barnevernsinspektøren fra 1956 indikerer at det var årlige kontroller, mens barnas forklaringer tilsier det motsatte.

Det fremstår imidlertid som klart for utvalget at det eksisterte en høy terskel på barnehjemmet for å søke legehjelp, og det kan også stilles spørsmålstegn ved hva slags tilsyn barna fikk fra de ansatte ved sykdom. Utvalget har særlig merket seg fortellingen til ansatt 1 om 2-åringen som døde alene på soverommet.

Det synes som om det i liten grad var tilrettelagt for samvær mellom barn og foreldre på institusjonen, og at bestyrerinnen hadde en noe negativ holdning til slik kontakt. Utvalget er av den oppfatning at dette kan ha vært med på å begrense kontakten mellom barn og foreldre, men er også klar over at en del foreldre heller ikke selv var i stand til å følge opp kontakten med barna sine. Det ble heller ikke vektlagt å ivareta søskenforhold på barnehjemmet.

I begynnelsen av granskingsperioden var en i samfunnet lite klar over hvor viktig det var for barn som var plassert på institusjon å ha kontakt med sine foreldre. Dette ble man først opptatt av mot slutten av mandatperioden. På Trygg virker det imidlertid ikke som om det skjedde noen endringer på dette området i løpet av de 22 årene granskingen omfatter.

Utvalget legger til grunn at barna generelt ikke

hadde flere plikter enn normalt. Unntaket fra dette er jentene som bodde på barnehjemmet lenge. De fikk relativt store ansvarsoppgaver knyttet til pass av de mindre barna. Utvalget mener likevel at dette ikke var mer enn jenter i store søskenflokker kunne bli pålagt i private hjem på denne tiden.

6. FØLELSESMESSIG OMSORG

BARNAS FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Samtlige barn som er intervjuet gir uttrykk for at de opplevde Trygg som kjærlighetsløst, kaldt og strengt. Flere gir også uttrykk for sterk redsel.

Barn 2, som var på barnehjemmet i 13 år, forteller at han ikke opplevde noen vennlighet, varme, følelsesmessig omsorg eller nærhet med de ansatte med unntak av en dame som var ansatt en kortere periode. Han sier at han ikke hadde noen form for nær relasjon til de ansatte, men at han var avhengig av deres velvillighet, og innordnet seg derfor etter det de voksne måtte ønske av ham.

Barn 27 husker at den første setningen hun hørte en voksen si da hun kom til Trygg, var: "Ingen på fanget!". Hun forteller at det ikke var noen form for fysisk kontakt mellom barna og de ansatte på barnehjemmet i de 11 årene hun bodde der, og heller ikke noen voksne som de kunne snakke med om personlige forhold. De ble ikke spurt om hvordan de hadde hatt det når de kom fra skolen eller hadde

vært ute på andre ting. *De ansatte trykket barna ned.*

Barn 24 som bodde på barnehjemmet i fire måneder da han var åtte år, kan ikke huske trøst, klem, hyggelige ord eller at noen av barna fikk sitte på fanget til de ansatte. For ham var den følelsesmessige omsorgen den største forskjellen mellom å være på barnehjemmet og hjemme hos moren, Barn 20, som bodde på Trygg i 11 år, sier at privatliv ikke fantes på institusjonen og at omsorg var fraværende. Barn 23 opplevde at barna helst ikke skulle ses eller høres, de var en ”pest og en plage” for de ansatte.

Flere av barna forteller om mye kjefting fra de ansatte. En gutt beskriver bestyrerinnen og en annen frelsesarmeoffiser som ”barnehater”. Han sier at barna lærte seg til å ”høre” hva slags humør bestyrerinnen var i. Hun hadde migrene, og de kunne høre på skrittene hennes når de måtte passe seg. Også barn 17 opplevde bestyrerinnen som variabel i humøret: *Tidvis kunne hun være lett og blid. Andre ganger var hun sint og streng... Når bestyrerinnen var sint og irritert, løp barna og gjemte seg. Jeg hadde min faste plass i et kott under trappa sammen med feiekoster og feiebrett.*

Mange av barna på Trygg var sengevætere til langt opp i skolealder. Samtlige forteller at når uhellet var ute, måtte de selv skifte på sengen og vaske sengetøyet. Flere opplevde å bli hånet for disse problemene i andre barns nærvær. Barn 10 forteller at hun måtte vaske sitt eget sengetøy når hun hadde tisset i sengen. Dette skjedde nesten daglig i de tre årene hun bodde på Trygg. Bestyrerinnen fortalte alltid til de andre barna at hun hadde tisset på seg. Barn 19 forteller om en spesiell mottagelse

på barnehjemmet. Han var fem år gammel og ble levert på sommerstedet på Åros. Da han kom inn i lokalet, ble han stilt opp på en stol og kledd naken, og en voksen skal ha sagt: ”Nå kan dere se den nye som er kommet.”

Ingen av barna utvalget har snakket med, har hatt opplysninger om spesielle mottagelsesrutiner ved ankomst av nye barn. Barna måtte på egenhånd finne seg til rette på barnehjemmet og bli kjent med de andre barna.

Flere av informantene forteller at de ble truet med å bli sendt til Bastøy dersom de ikke oppførte seg ordentlig. Barn 2, som ikke hadde noen kontakt med foreldrene under oppveksten, husker at de ansatte kunne si til ham at foreldrene skulle hente ham til helgen, uten at dette var sant. Andre ganger kunne han bli fortalt at han ikke hadde noen foreldre. Han forteller også om en jul hvor han fikk to penner i julepresang fra sin far som han ble svært glad for. Da han stolt viste disse frem til bestyrerinnen, tok hun pennene fra ham og gav de til noen av de andre barna.

To av barna har fortalt at betjeningen brukte nedsettende kallenavn på dem som ”kula” og ”brilleslange” på grunn av deres utseende.

Et par av barna beskriver bestyrerinnen som en person de fikk omsorg fra. Særlig gjelder dette barn 34. Hun forteller at det var et spesielt forhold mellom henne og bestyrerinnen, nærmest et mor-datter-forhold. Barn 34 var på barnehjemmet fra hun var bare noen måneder gammel til hun var

ca. åtte år. Hun forteller for øvrig at hun de siste årene på Trygg ble utsatt for alvorlige og seksuelle overgrep fra ulike personer tilknyttet institusjonen, se under seksuelle overgrep. Bestyrerinnen fikk mistanke om overgrepene, fikk barn 34 til legeundersøkelse, byttet soverom for henne, og sendte henne til slutt til et fosterhjem for å forhindre flere overgrep. Barn 34 forteller at bestyrerinnen gråt da legen konstaterte at hun var misbrukt. Barn 34 sørget alltid for å besøke bestyrerinnen når hun var i Kristiansand etter at hun flyttet fra Trygg.

Religion

Ingen av de intervjuede barna følte at det var rom for diskusjon om livssyn og religion. Det var kun Frelsesarmeens syn som rådet, og alle måtte gå på søndagsskolen om de ville eller ei. Religion ble i enkelte sammenhenger brukt som skremselsmiddel, for eksempel forteller et barn at de ble fortalt at de kom til Helvete hvis de ikke gjorde som de voksne sa.

Et par av barn forteller at barna fra Trygg måtte opptre på ulike arrangementer i Frelsesarmeens regi, noe de opplevde som ydmykende.

Bestyrerinnen beskrives av mange av barna som pietistisk. Hun ga klart uttrykk for hva som var syndig. F.eks. var kortspill djevelens verk og kino var heller ikke av det gode. En jente som bodde på hjemmet i 11 år, sier at hun fremdeles har problemer med å gå forbi kinoen fordi hun føler all ondskaper som hun ble fortalt om kom derifra.

Forholdet mellom barna

Flertallet av barna sier at de ikke hadde noe spesielt

forhold til, eller et dårlig forhold til de andre barna på Trygg. Mange opplevde at det var et slags hierarki mellom barna, hvor de eldste bestemte over de minste. Barn 27 forteller at ingen av barna trøstet hverandre på barnehjemmet, og hun mener at årsaken til dette var at de ikke visste hvordan man trøstet, fordi de selv aldri opplevde trøst fra de voksne på Trygg.

Andre barn beskriver at de passet på hverandre på skolen, og at de sto sammen dersom noen ble mobbet.

ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Ansatt 1 forteller at betjeningen ikke fikk lov av bestyrerinnen til å vise barna kjærlighet, ha dem på fanget etc. Bestyrerinnen begrunnet dette med at det ikke skulle gjøres forskjell på barna.

Ansatt 1 beskriver bestyrerinnen som en myndig dame. Både barna og de voksne på institusjonen gjorde som hun sa. Hun hadde lite varme og var lite sammen med barna. Det var streng disiplin på Trygg.

Ansatt 1 mener likevel at bestyrerinnen representerte en stabilitet og trygghet for barna i en hverdag preget av at ansatte og barn kom og gikk. Hun forteller også at bestyrerinnen kunne være beskyttende ovenfor barna i forhold til utenforstående. Hun forteller i den forbindelse om en episode hvor noen av hennes personlige eiendeler var blitt borte mens hun oppholdt seg på barnehjemmet. Ansatt 1 tok dette opp med bestyrerinnen, og gav uttrykk

for at noen av barne kunne ha stjålet disse. Hun fikk da beskjed fra bestyrerinnen om at det var hennes ansvar å passe på tingene sine.

Ansatt 1 forteller at hun ofte hadde barna med hjem, fordi hun syntes de trengte å komme litt vekk fra barnehjemmet. Hun snek seg også til å gi dem litt kos når ikke bestyrerinnen var i nærheten. Informanten sier at hun ofte syntes synd på barna. Det var ingen naturlig oppvekst på Trygg, og hun var overrasket da hun kom dit over hvor stor forskjell det var på barnehjemmet og et vanlig familiehjem.

Ansatt 2 sier at det var lov til å ha barna på fanget og kose med dem. Hun beskriver bestyrerinnen som en myndig dame som man hadde litt ærefrykt for. Hun var streng og bestemt, men kunne også være mild. Hun opplevde henne ikke som spesielt temperamentsfull, men tar forbehold om dette da hun selv kun hadde med de små barna å gjøre, og i liten grad så bestyrerinnen sammen med de større barna.

Kjefting kunne forekomme på barnehjemmet, men det var ingen psykiske avstraffelser der. Det var et kaldere klima på Trygg enn i et vanlig hjem. Ansatt 2 mener at dette bl.a. skyldtes at det ofte var utskifting av personalet, og at for de ansatte var barna på Trygg ”bare en jobb”. Etter hennes oppfatning var det også for få ansatte i forhold til antall barn, og i forhold til at det var svært mange barn med særlige behov. Resultatet ble følgelig at det ikke ble nok tid til hver enkelt. I tillegg oppfattet hun samtlige ansatte som ufaglærte, uten de nødvendige kvalifikasjonene til å ta seg av en så krevende og sammensatt barnegruppe.

Ansatt 3 beskriver bestyrerinnen og assistentens behandling av barna som kjølig. Praktikantene fikk streng beskjed om at de ikke fikk ta barna på fanget. Begrunnelsen for dette var at de ikke måtte knytte seg for sterkt til barna, da de kun skulle være ansatt en kortere periode.

Ansatt 3 syntes det var vondt å se hvordan barna led under denne mangelen på kjærlig omsorg. Man merket det på dem at de innrettet seg etter prinsippet om avstand. Ansatt 3 og den andre praktikanten som var ansatt samtidig, diskuterte dette seg imellom, men turte ikke ta forholdene opp med bestyrerinnen. Ansatt 3 valgte å slutte i stillingen etter to måneder i stedet for å bli ett år som avtalt, begrunnet i måten barna ble behandlet på.

Ansatt 3 forteller om en tenåringsjente som tisset på seg om natten. Hun fikk mye ydmykende kjeft for dette. Ansatt 3 opplevde dette som skremmende og fælt. Tilsvarende gjelder behandlingen av en gutt på 10-12 år som stadig rømte. Han fikk voldsomt tilsnakk når han kom tilbake.

Ansatt 3 bekrefter at barna virket redd for bestyrerinnen. Hun mener at bestyrerinnen var autoritær og ikke gav barna god følelsesmessig omsorg.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV FØLELSESMESSIG OMSORG

Utvalget legger til grunn at barna fikk svært mangelfull følelsesmessig omsorg. Driften på barnehjemmet var preget av upersonlighet og distanse, og det

var uttrykkelig forbud mot fysisk nærhet. Barnas behov for trygghet og nære relasjoner til voksne ble ikke ivaretatt. Det synes også som om det hersket redsel hos barna knyttet til bestyrerinnens autoritære fremtoning. Dette sammen med manglende mulighet for privatliv, er forhold som etter utvalgets mening har dannet et dårlig grunnlag for barnas personlige utvikling.

Utvalget ser dette som svært kritikkverdig særlig tatt i betraktning at de plasserte barna var unger med spesielle behov for emosjonell ivaretagelse på grunn av sin bakgrunn.

Utvalget har merket seg historiene om behandlingen av sengevætere. Dette pågikk ifølge ansatt 3 til langt ut på 70-tallet hvor man hadde nok kunnskap til å vite at dette var forhold som ikke barnet hadde mulighet til å styre selv. Utvalget finner dette kritikkverdig.

Utvalget vil også fremheve at den manglende følelsesmessige omsorgen på Trygg generelt ikke bedret seg i løpet av granskingsperioden på 22 år. I samfunnet for øvrig ble man i løpet av disse årene mer bevisst på barns behov for følelsesmessig ivaretagelse, og fysisk nærhet ble mer vanlig mellom barn og foreldre.

Det synes som om bestyrerinnen knyttet seg til noen enkelte barn, fortrinnsvis barn med lengre opphold, og evnet å gi disse mer følelsesmessig omsorg. Det er imidlertid åpenbart for utvalget at det var for få ansatte til å kunne ivareta hver enkelt, og at også den faglige bakgrunnen var spinkel hos brorparten av

personalet. I tillegg kommer at det var stor gjennomtrekk av personalet, hvilket påvirket barnas mulighet til å få nære relasjoner til de voksne. Noen barn har imidlertid trukket fram enkelte ansatte som de opplevde som positive voksenpersoner.

Barnehjemsdriften synes også å ha hatt til dels pietistiske innslag, og hvor barna i liten grad ble gitt mulighet til å ta egne standpunkt i forhold til livssyn. Utvalget vurderer dette som uheldig, da et barnehjem, uavhengig av om det er drevet av en religiøs organisasjon eller ikke, må ta høyde for at barna som blir plassert der, kommer fra forskjellige miljøer og har ulike preferanser.

7. AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

BARNAS FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

11 av barna fra Trygg sier at de ikke ble, eller ikke husker at de eller andre ble utsatt for fysiske avstraffelser på institusjonen. Fire av disse var plassert på barnehjemmet i mindre enn seks måneder. 22 av barna fra Trygg forteller at de eller andre som var på barnehjemmet ble utsatt for fysiske avstraffelser.

Formen på avstraffelsene varierer fra klyping i øret til juling med bjørkeris. Det er ulike opplysninger om hvem som sto for avstraffelsene. Noen barn sier at det var bestyrerinnen selv, andre sier at det var andre ansatte som utførte disse handlingene, i disse tilfellene visste bestyrerinnen om at dette ble gjort. Avstraffelsene foregikk åpent. Klimaet på

barnehjemmet var preget av at barna kunne forvente seg fysiske reaksjoner dersom de ikke oppførte seg slik de voksne ønsket.

Barn 27 forteller at det ikke nyttet å si at man ikke hadde gjort det, dersom man ble beskyldt for å ha gjort noe galt. Som straff fikk de ris på baken. Hun husker at hun ble tatt ned i kjelleren på et kaldt gulv og slått med en bunt med pinner. Hun forsøkte å holde hendene over rumpa for å skjerme seg, men da ble hun slått på hendene slik at disse etterpå var røde og hovne. Andre former for straff var ørefiker eller at de ble dratt i ørene. Det var ulike personale som utførte avstraffelsene. Barn 27 sier også at barna ble spent fast i seler i sengen om natten til de var fem-seks år.

Etter å ha sett et TV-program hvor det ble opplyst at foreldre ikke hadde lov til å slå barna sine, truet barn 27 bestyrerinnen med at hun skulle fortelle barnevernet at de ansatte slo barna på Trygg. Bestyrerinnen svarte henne da at ingen kom til å tro henne likevel. Barn 27 sier at hun var ni-ti år da denne episoden fant sted, og at hun følte en enorm avmaktfølelse da hun skjønnte at det ikke nyttet å si ifra.

Barn 33 sier også at han ble slått med pinner på rumpa. Han forteller videre at han ble slått på fingrene og på kinnet ved andre anledninger. Hans oppfatning er at det vanligvis ikke var bestyrerinnen som slo, men at det var hun som organiserte avstraffelsene.

Barn 10 sier at bestyrerinnen ga barna ørefiker når de hadde en uakseptabel oppførsel. Hun kunne

også lugge, uten at barn 10 husker i hvilke situasjoner dette skjedde. I tillegg til bestyrerinnen var det særlig en annen ansatt som utmerket seg i negativ retning, ansatt A. Hun oppførte seg spesielt stygt mot de yngste barna. Disse ristet hun, og hvis de gråt, måtte de sitte på en stol. Hun kunne også finne på å bade barna i for varmt vann.

Barn 32 beskriver hvordan bestyrerinnen holdt haken fast på barna mens hun gav dem ørefiker. Barn 19 forteller at de fikk juling med lærrem, for eksempel hvis de lo eller hadde det gøy. Han tror alle fikk juling. For øvrig fikk de ørefiker, de ble dratt i ørene sånn at de ble løftet fra gulvet, og de kunne bli stengt inne i et mørkt kott under trappen.

Barn 8 husker at barna, når de var på sommerstedet, som straff ble spylt med vannslangen. Sengevæting ble straffet ved at barna måtte ta av sengetøyet selv for deretter å bli ristet med dette. Særlig ble dette utført av ansatt B.

Barn 30 husker at han flere ganger ble slått med bjørkeris på ”blanke messingene”. Han måtte da ligge over knærne på de ansatte. Ved en anledning var det tre eller fire ansatte som holdt mens en slo. De ansatte som kom fra Frelsesarmeen, utmerket seg i forhold til å straffe barna fysisk. Han forteller at han en gang sa til de ansatte at *hvis dere ikke slutter å slå barna, så skal jeg varsle politiet.*

Barn 17 sier at bjørkeriset hang på kjøkkenet. Hun husker at bestyrerinnen gav ris til andre barn, men selv ble hun ikke utsatt for dette.

Barn 2 bekrefter overnevnte informasjon om at det særlig var ansatte A og B som slo. I tillegg til disse var det en tredje person som ofte deltok under de fysiske avstraffelsene, ansatt C. Barna fikk ris på rumpa med teppebanker, og dette foregikk i kjelleren på sommerstedet og i kjelleren på selve barnehjemmet. Dersom han gråt, så slo de hardere. Barn 2 opplevde å bli dunket så hardt i hodet med knyttet hånd, at han ble svimmel og fikk hodeverk. Barn 28 mener at bestyrerinnen ikke tillot de andre tantene å slå, dette var det bare hun som hadde lov til å gjøre. Tilsvarende oppfatning har barn 25.

Flere av barna forteller at de ble innestengt i potetkjelleren på barnhjemmet. Varigheten på innesperringen er det ulik informasjon om, alt fra noen minutter til flere timer. Ingen barn har sagt at de måtte sitte innesperret over natten. Som beskrevet innledningsvis under sentrale begreper har utvalget valgt å kalle slike innesperringer for fysiske overgrep. Barn 1 beskriver denne formen for avstraffelse på følgende måte:

Potetkjelleren var et velbrukt straffemiddel. Det betydde at synderen ble båret ned i potetkjelleren (ca 4 m²), hvor det var helt mørkt. Der måtte vedkommende sortere poteter, kaste de råtne i en haug, og plukke groer. For mitt vedkommende var ikke dette noen anskrekkelig straff, siden jeg ikke var mørkredd, men jeg husker skrikene fra de som virkelig var mørkredd, og for hvem et opphold i kjelleren var noe bortimot en dødsdom.

Det er få historier fra barna som indikerer ukontrollert fysisk vold fra ansatte. Som nevnt over var det mer en reaksjonsform satt i system. Et unntak fra dette er en episode som barn 20 forteller om hvor

han og en annen gutt hadde stukket av fra sommerstedet. Da de kom tilbake, fikk de rundjuling av bestyrerinnen. De ble slått i ansiktet og på kroppen. Barn 20 hadde fått juling flere ganger tidligere, men han husker denne gangen spesielt fordi det virket som om bestyrerinnen fullstendig mistet besinnelsen under avstraffelsen.

ANSATTES FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Ansatt 1 forteller at hun reagerte sterkt på ansatt As behandling av de små barna, se også under pkt. 5 om praktisk omsorg. Hun forteller at ansatt A brukte fysiske avstraffelser under matsituasjonen ved at hun ristet de små barna dersom de skrek. Bestyrerinnen så hva som skjedde, men reagerte ikke på det. Ansatt 1 syntes dette var så graverende at hun tok forholdet opp med bestyrerinnen. Hun gav uttrykk for at hun ikke ønsket å fortsette i sin stilling dersom ansatt A ble værende på barnehjemmet. Da bestyrerinnen ikke foretok seg noe i denne anledning, sluttet ansatt 1.

Utover ansatt As opptreden, opplevde ikke ansatt 1 andre som benyttet fysisk avstraffelse på Trygg.

Ansatt 2 sier at det ikke ble benyttet fysisk avstraffelse på barnehjemmet som hun så, men understreker at hun selvfølgelig ikke visste hva som foregikk inne på for eksempel stuen til bestyrerinnen. Det hendte at barna måtte inn dit når de hadde gjort noe galt.

Av reaksjonsformer på Trygg husker hun at barna fikk husarrest, og måtte oppholde seg på rommet sitt.

Ansatt 3 sier at hun ikke var vitne til fysisk avstraffelse på barnehjemmet, men at hun ikke ser bort fra at en gutt som stadig rømte (se punkt 6) fikk en ørefik eller lignende når han kom tilbake. Hun opplyser imidlertid at innestegning ble brukt som straff. Hun mener å huske at barna ble stengt inne i kjelleren på Trygg.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Utvalget finner det sannsynliggjort at barna ble utsatt for utstrakt bruk av fysiske avstraffelser, og at dette var en akseptert reaksjonsform på barnehjemmet. Avstraffelsene varierte fra klyping i øret til juling med bjørkeris. Utvalget legger også til grunn at andre redskaper som lærrem og teppebanker ble benyttet under avstraffelsene. Også innesperring i mørke rom ble brukt som straff, noe som etter utvalgets oppfatning mange barn, kanskje særlig de mindre, vil kunne oppleve som traumatisk.

Utvalget legger til grunn at det var flere av personalet som utførte de fysiske overgrepene. Avstraffelsene ser ut til å være gitt i kontrollerte former. Med det mener utvalget at de sjelden kom som et resultat av at ansatte mistet besinnelsen, men mer som et utslag av en pietistisk oppdragelsesform.

Utvalget finner forholdene svært kritikkverdig, og viser til de innledende bemerkningene om totalfor-

budet som rådet i forhold til fysisk avstraffelse på barnehjemmene i granskingsperioden.

8. SEKSUELLE OVERGREP

BARNAS FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Trygg er det barnehjemmet utvalget har fått flest opplysninger om seksuelle overgrep fra. Her er det rapportert om 11 seksuelle overgrep fra ansatte, fra voksenpersoner tilknyttet barnehjemmet på andre måter, eller fra andre barn på barnehjemmet. Overgrepshistoriene fra Trygg omfatter relativt mange ulike overgrep som hovedsakelig skal ha utført handlingene uavhengig av hverandre.

Barn 8 forteller at bestyrerinnen hadde en venn som frekventerte barnehjemmet i den perioden han bodde der. Barn 8 tror denne personen X var tidligere Frelsesarmeoffiser. Han hadde en motorsykkel som han tok med barna på tur med. Ved en anledning tok X barn 8 med ut til sommerstedet, som på denne årstiden var tomt. Her befølte han barn 8 og tok av ham klærne. Seansen ble avbrutt ved at en lokal bonde overrasket dem. Barn 8 var på dette tidspunktet ca. 8 år. X forsøkte ved flere senere anledninger å forgripe seg på barn 8 uten å lykkes. Barn 8 mener at X forgrep seg på andre barn på hjemmet, men er ikke sikker på dette.

Barn 1 bekrefter at det var en person med motorsykkel som hadde kontakt med barnehjemmet.

Barn 1 forteller at denne personen dukket opp på sommerstedet når det var varme og fine sommerdager hvor barna badet i elven. Barn 1 hevder at denne personen forgrep seg på flere av barna.

Også barn 2 forteller om en overgriper med motorsykkel. Barn 2 mener at denne personen var ansatt på barnehjemmet. Barn 2 var på Trygg i deler av samme periode som barn 8 og 1. Barn 2 oppgir et annet navn på personen med motorsykkel enn barn 8. Barn 2 sier at denne mannen misbrukte ham seksuelt da han var ca. 9-15 år. Vedkommende skal ha hatt med seg en mannlig venn ved flere av overgrepene.

Barn 2 forteller at han ble utsatt for seksuelle overgrep av ansatt A i samme periode. Overgrepene skal som hovedregel ha skjedd uavhengig av hverandre, men ved en anledning skal både ansatt A og mannen med motorsykkel ha vært sammen om handlingene. De seksuelle overgrepene besto av beføling av barn 2, at han ble tvunget til å utføre oralsex på dem, at de masturberte ham, utførte analt samleie på ham, og at han utførte vaginalt samleie på ansatt A. Overgrepene skal ha skjedd ulike steder, både i kjelleren på barnehjemmet, på loftet på rommet til ansatt A, utendørs, hjemme hos mannen med motorsykkel (som ikke bodde så langt fra barnehjemmet), og i låven på sommerstedet.

Barn 2 gjengir en episode hvor han hadde vært med en ansatt hjem i helgen. Det hadde vært en fantastisk opplevelse. Da han kom tilbake til barnehjemmet, ble han liggende og gråte etter at han hadde lagt seg, fordi han lengtet tilbake til denne familien.

Han ble da tatt med ned i kjelleren av ansatt A, mannen med motorsykkel, samt en dame til. Her ble han banket opp med teppebanker og tvunget til å utføre oralsex på mannen.

Barn 2 forteller også at han ble oppdaget mens han hadde sex med en jevnaldrende jente som bodde på Trygg. Som straff måtte han ha sex med den samme jenta med de ansatte tilstede. Barn 2 skal ha vært 12 år på dette tidspunktet.

Barn 1 sier at etter hvert som han ble eldre, begynte noen av tantene å vise seksuell interesse for ham og andre jevnaldrende gutter på barnehjemmet. Tantene ble veldig opptatt av å vaske dem i badekaret, hvilket etter hvert utviklet seg til samleier mellom de halvstore guttene og tantene. Guttene lå om kvelden og ventet på hvem av dem som ble innkalt på nattevaksrommet for seksuelle aktiviteter. Barn 1 skjønnte etter hvert hvor galt dette var, og da han var 14-15 år gikk han til sosialarbeider A på barnevernet og fortalte om både de seksuelle og fysiske overgrepene. Sosialarbeider A kontaktet sosialsjefen, og barn 1 gjentok historiene ovenfor ham. Så langt barn 1 kjenner til, ble det ikke gjort noe med forholdene.

Barn 28 forteller om en tante som oppfordret ham til å beføle henne på brystene og andre steder på kroppen. Dette skal ha skjedd gjentatte ganger i vaskekjelleren mens han var i 12-årsalderen. Seks barn opplyser at andre barn på Trygg forgrep seg mot dem seksuelt.

Barn 25 forteller at en jevngammel gutt på

barnehjemmet tvang seg til anale samleier med ham flere ganger. Overgrepene skjedde på soverommet, og gutten opptrådte aggressivt og skremmende.

Barn 23 ble innestengt i kjelleren flere ganger sammen med en gutt. Hun har en formening om at denne gutten forgrep seg på henne uten at hun har eksakte minner om hendelsene.

Barn 12 forteller at flere eldre gutter på institusjonen tok henne med seg inn i en bu på sommerstedet og voldtok henne da hun var ca. sju år. Overgrepene skjedde flere ganger og fortsatte også etter at barna kom tilbake til byen etter sommerferien. Da kom det gutter inn i sengen hennes om natten og tuklet med henne. Historien bekreftes av barn 5. Han husker en bod/hytte på sommerstedet hvor de eldre guttene tok med seg yngre jenter inn. Ved en anledning skal han ha forsøkt å få ut barn 12 som var tatt med inn her. Han ble sparket og slått av de eldre guttene, og klarte ikke å hjelpe barn 12.

Barn 10 opplyser at hun ble befølt av en eldre gutt på Trygg ved to anledninger. Hun forteller at hun ikke turte å gå på do om natten fordi hun var redd for å bli utsatt for overgrep av de eldre guttene ved hjemmet.

Barn 16 husker at det var noen store gutter som tuklet med ham seksuelt. Han er usikker på om dette var personer som var plassert på institusjonen, eller om det var personer tilknyttet Trygg på annen måte.

Barn 34 er forteller at hun ble voldtatt av en eldre

gutt på barnehjemmet da hun var seks-sju år: *Det var på natta, jeg våknet og måtte tisse. Det var helt mørkt i gangen. Da kjente jeg et press mot hodet og halsen min. Jeg hadde bare nattkjole og underbukse på meg. Jeg ble brutalt kastet på gulvet. Han la hele hånden sin over øynene og halsen, og sa ikke skrik eller en lyd, eller så dreper jeg deg. Jeg husker at jeg tisset på meg. Jeg gråt og bad ham om å befri meg. Han fullført samleie, det var så vondt at jeg ville skrike. Etterpå gikk jeg inn med nattkjolen som var full av sperma og blod, og la den under alt som var i skittentøyssekken. Jeg tok meg en dusj, jeg skurte underlivet med børste for jeg følte meg skitten.* Disse overgrepene fortsatte med samme person, men også i fellesskap med flere av guttene på hjemmet og deres klassekamerater. Barn 34 beskriver bl.a. en gruppevoldtekt i en hytte barna hadde bygd i skråningen bak barnehjemmet.

ANSATTES FORKLARINGER OM SEKSUELLE OVERGREP

Ingen av de tre ansatte har sett, hørt eller hatt mistanke om at det foregikk seksuelle overgrep mot barna på Trygg.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV SEKSUELLE OVERGREP

Utvalget har fått beskrevet fem overgrep fra voksne mot fire ulike barn. Overgrepene skal angivelig ha vært utført av ulike ansatte på barnehjemmet, samt av en mann som var tilknyttet barnehjemmet. Utvalget finner det vanskelig å ta stilling til overgrepene fra de ansatte da dette er enkeltstående historier,

se kapittel om troverdighet og bevisproblematikk knyttet til seksuelle overgrep.

For de påståtte overgrepene fra ”mannen med motorsykkelen” stiller dette seg annerledes. Utvalget har blitt fortalt om en mann med det kjennemerket at han hadde motorsykel av tre ulike personer. Alle sier at han enten forgrep seg på dem eller andre barn seksuelt. Disse tre informantene var plassert på barnehjemmet omtrent på samme tid. De er bosatt i ulike deler av landet, og har så vidt utvalget kjenner til, ikke hatt sosial omgang med hverandre etter barnehjemstiden. Utvalget finner det sannsynliggjort at overgrepene fra ”mannen med motorsykel” fant sted. Omfanget og hyppigheten av disse overgrepene finner utvalget det imidlertid vanskelig å vurdere.

Utvalget har også fått opplysninger fra seks barn om at andre barn på institusjonen utnyttet dem seksuelt. En av historiene bekreftes av et annet barn. Det synes som om manglende kontroll fra de ansatte gjorde det mulig for barna å misbruke andre barn til seksuell utprøving. Utvalget legger til grunn at det utviklet seg en kultur for seksuelle grenseoverskridelser blant de eldre guttene på barnehjemmet. Særlig vil utvalget fremheve barn 34s historie som er svært graverende og detaljert. Her har også utvalget merket seg at bestyrerinnen ble klar over problematikken og forsøkte å rydde opp i forholdene, men maktet det ikke. Utvalget finner barnehjemmets mangelfulle beskyttelse av barna som svært kritikkverdig.

9. TILSYN

BARNAS FORKLARING OM TILSYN

26 av barna husker ikke om det var tilsyn, eller avviser at det var noen form for tilsyn på Trygg. Tre av barna som var plassert på Trygg av andre kommuner enn Kristiansand, forteller at det kom en representant fra barnevernet i hjemkommunen på tilsynsbesøk. For to av barna skjedde dette ca. en gang i året, mens det tredje barnet, som kun var plassert tre måneder, opplevde ett tilsynsbesøk. Ingen av disse tre barna følte at tilsynet gav mulighet til å fortelle om hvordan de egentlig hadde det på barnehjemmet.

Barn 20 husker at det kom en representant fra barnevernet i Kristiansand på besøk på barnehjemmet rett før han skulle flytte derifra. Barn 20 hadde på dette tidspunktet vært plassert på institusjonen i ni år.

Barn 8 sier at det ikke var tilsyn på Trygg barnehjem, men han husker at det kom en dame fra Kristiansand kommune. Barn 8 mener at hun aldri snakket med barna. Barn 2 har aldri hørt om tilsyn på barnehjemmet, men han opplevde stadig at det var voksne innom og så seg rundt på institusjonen. Disse personene snakket også med barna.

Barn 25 kan ikke huske at det var tilsyn, men han forteller om en episode hvor han ble pyntet og bedt om å oppføre seg ordentlig, fordi det skulle komme folk på besøk til barnehjemmet.

ANSATTES FORKLARING OM TILSYN

Ansatt 1 forteller at det kom utenforstående på besøk til barnehjemmet uten at hun visste hvem dette var, eller hva de skulle. Disse personene snakket utelukkende med bestyrerinnen. Ingen av barna hadde egne tilsynsførere.

Ansatt 2 sier at det var tilsyn fra styret i Frelsesarmeen. Selv snakket hun aldri med disse, og hun er usikker på om de snakket med barna. Tilsynene var sjeldne og alltid varslet på forhånd.

Ansatt 3 er sikker på at det ikke var tilsynsbesøk på institusjonen i de to månedene hun arbeidet der.

grad snakket med barna, men stort sett forholdt seg til styrer. Disse tilsynene var alltid anmeldt.

Utvalget legger derfor til grunn at kommunen ikke fulgte opp sin tilsynsplikt med barnehjemmet, og at overtilsynet også var mangelfullt.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV TILSYN

Utvalget legger til grunn at Frelsesarmeens sosialsjef foretok tilsynsbesøk ca. en gang i året. I tillegg hadde statens barnevernsinspektør to tilsynsbesøk i forkant av granskingsperioden, og et i begynnelsen av perioden. Det synes også som om barnevernet i andre kommuner som plasserte barna på Trygg, fulgte opp med regelmessige tilsyn.

Utvalget har ikke klart å finne frem til referater fra tilsyn fra barnevernsnemnda, eller oppnevning av tilsynspersoner fra kommunen for barnehjemmet.

Utvalget har intervjuet to tidligere barnevernsnemnds ledere som har fortalt at de uregelmessig besøkte barnehjemmene, men at de i liten eller ingen

KRISTIANSAND BARNEHJEM
SKIPPERGATA 4 (DOMKIRKEN MENIGHET)

1. INNLEDNING

Kristiansand barnehjem holdt til i Skippergata 4 frem til 1961. Huset var en eldre trebygning som ble sanert på 60-tallet. I søknader om statstilskudd på 50-tallet ble det oppgitt at barnehjemmet var en selveid stiftelse. Styret for barnehjemmet besto av sju medlemmer som oppnevnte seg selv for nye perioder. Leder av styret var i hele perioden domprosten i Kristiansand Domkirke. Barnevern inspektør N fra Sosialdepartementet ga uttrykk for at det var domprosten som var den sentrale personen i styret.

Barnehjemmet var godkjent for opptil 12 barn i 1949. Av inspeksjonsrapport fra Sosialdepartementet framkom det at barnehjemmet var godkjent for inntil ni barn i 1955. Dette gjaldt fram til hjemmet ble nedlagt. Vanligvis bodde det syv-åtte barn på Kristiansand barnehjem i mandatperioden, men det er registrert opp til ti barn på slutten av 50-tallet.

2. DATAGRUNNLAG

Granskingsutvalget har intervjuet sju barn som bodde på Kristiansand barnehjem i mandatperioden 1. juli 1954 - 1961.

Gjennomsnittlig botid var sju år. Ingen av disse barna har opplyst at de er tatere.

Utvalget har intervjuet en ansatt som jobbet ved Kristiansand barnhjem fra mai 1954 til april 1956.

Det var til sammen tre styrere ansatt ved Kristiansand barnehjem i perioden fra 1954 til 1961.

Styrer 1 var ansatt som styrer fra 1953. Hun måtte slutte i 1958 etter omfattende kritikk mot hennes måte å drive barnehjemmet på, herunder påstander om bruk av vold mot barna. Styrer 2 fungerte som vikar for styrer 1 fra januar til oktober 1958. Ingen av barna som er intervjuet har nevnt styrer 2. Granskingsutvalget har ikke andre opplysninger om styrer 2 enn at hun fungerte som vikar i 1958.

Styrer 3 ble ansatt som bestyrerinne høsten 1958. Hun fungerte som styrer fram til barnhjemmet flyttet våren 1961 og fortsatte deretter som styrer ved det nye Kristiansand barnehjem på Lund.

Utvalget har hatt tilgang til notater og brev fra Sosialdepartementet og Kristiansand kommune vedrørende prosessen som førte fram til at styrer 1 sa opp stillingen som bestyrerinne i 1958. Videre har utvalget fått nyttig informasjon gjennom søknader om statstilskudd og folketellinger. Til sist har utvalget hatt innsyn i arkivmateriale fra det kommunale barnevernet knyttet til enkelte av barna som har blitt intervjuet.

Barn nr.	Periode
1	1949 - 1960
2	1951 - 1960
3	1952 - 1955
4	1954 - 1957
5	1959 - 1960
6	1959 - 1960
7	1959 - 1960

Styrer	Ant. barn intervjuet	Barn
Styrer 1 (1954-58)	4	1, 2, 3, 4
Styrer 2 (1958)	2	1, 2
Styrer 3 (1958-61)	5	1, 2, 5, 6, 7

3. HISTORIKK

Kristiansand barnehjem var i drift allerede fra 1877. Barnehjemmet ble opprettet *av interesserte byens borgere*.

I søknaden om statsstøtte av 1949 skrives det at *det er et lite hjem med bare uskrevne lover*. Det var således ikke nedtegnet noen form for reglement eller prosedyrer for hjemmet. På slutten av 40-tallet var det styret selv som førte tilsyn med hjemmet. I hele mandatperioden var det et styre med syv medlemmer ledet av domprosten i Kristiansand domkirke som sto for driften av barnehjemmet. Ved overflytting til det nye barnehjemmet på Lund, ble driftsansvaret overført til Lund menighet.

Allerede i 1949 ble det nevnt at Kristiansand barnehjem savnet et fast feriested. Barnehjemmet leide blant annet et feriested på Holmen ved Try i Søgne i 1954. Ved søknad om driftstilskudd i mars 1955 ble det anbefalt kjøp av et feriested. Sommeren 1955 kjøpte Kristiansand barnehjem et feriested på Sodefjed i daværende Randesund kommune. Tradisjonelt var det bare jenter som bodde på Kristiansand barnehjem. I forbindelse med at barnehjemmet hadde to ledige plasser i desember

1955, ble det drøftet om gutter også kunne plasseres ved hjemmet. Av interne notater fra Sosialdepartementet kommer det fram at barnevernsinspektør N, som siste året hadde vært på to tilsynsbesøk på institusjonen, ikke anbefalte opptak av gutter. I søknad om driftstilskudd fra oktober 1956 oppgis det imidlertid at det bor to gutter på Kristiansand barnehjem. Også i 1958 ble gutter plassert på barnehjemmet.

Styrer 1 var ansatt ved Kristiansand barnehjem fra 1953. Hun var utdannet sykepleier med kurs i hushjelp. Hun fylte dermed ikke de formelle kravene til å inneha styrerstillingen i og med at hun ikke hadde fullført Statens ettårige barnevernkurs. Barnevernsinspektør N i Sosialdepartementet tok opp spørsmålet om deltakelse ved dette kurset i 1954 og fikk til svar fra styrer 1 at hun hadde lyst til å gå på kurset, men at hun ønsket å utsette det fordi hun hadde fungert så kort tid i stillingen. Hensynet til barna gjorde at hun ba om å få utsette utdanningen for å unngå hyppige skifter blant personalet. Året etter ble spørsmålet tatt opp igjen. Begrunnelsen for å utsette det var da at det var vanskelig å skaffe vikar. I 1957 kom det fram at hun ikke ønsket å begynne på kurset. Departementet bemerket i februar 1957 at de og barnevernsnemnda hadde fått et inntrykk

fra styret for barnehjemmet *at styret ikke alltid har vært like fornøyd med forholdene ved heimen, at de mente styreren av og til kom til kort og feiloppfattet barna, særlig når de hadde vanskelige perioder.* Konfrontert med dette sa imidlertid styrets formann at de var meget fornøyd med styrer 1. Våren/sommeren 1957 ble det lagt ytterligere press på styrer 1, og hun begynte ved Statens barnevernkurs i januar 1958.

Mens styrer 1 gikk på Statens barnevernkurs fortalte to av barna til barnevernsnemndas tilsynsfører at styrer 1 brukte å gi dem ris og klype dem. Ett av barna hadde fått ris nesten daglig. Hun hadde også blitt slått med en teppebanker i kjelleren. Barnet var seks år gammelt. De store barna ble truet med å bli sendt bort dersom de ikke gjorde som styrer 1 sa. Sekretæren for barnevernsnemnda hadde snakket med styrer 2 og flere av barna og fått bekreftet hva som hadde blitt sagt. Styrer 1 pleide å rise barna med teppebankeren på badet.

I et fellesmøte 2. mai 1958 mellom barnevernsnemnda i Kristiansand og styret for Kristiansand barnehjem ble det besluttet at styrer 1 ikke kunne komme tilbake til barnehjemmet før saken var avklart. Departementets barneverninspektør N ble anmodet om å forelegge saken for styrer 1 som da var i Oslo. Barnehjemmets styre hadde videre sjekket en del forhold ved hjemmet og funnet *en over alle grenser unormal stor klesbeholdning.* Det ble også kommentert en uøkonomisk administrasjon, særlig i forbindelse med matkontoen. Barnevernsnemnda og styret for barnehjemmet fant det ikke forsvarlig at styrer 1 skulle fortsette som bestyrerinne.

Styrer 1 møtte til samtale i departementet 14. mai

1958. Hun bekreftet at hun hadde gitt ett barn ris for to år siden, men benektet enhver bruk av teppebankeren til å rise barn med. Hun benektet videre å ha slått eller kløpet de andre barna, eller å ha gitt de ørefiker. Hun opplyste videre at hun hadde god kontakt med tilsynsfører fra barnevernsnemnda som også hadde vært orientert om hendelsen for to år siden. Hun begrunnet innkjøpene av klær med at hun ikke ville at vikaren skulle ha så mye bry med dette i hennes fravær. Hun hadde derfor kjøpt inn godt med klær og utstyr utover høsten.

1. juni 1958 var Sosialdepartementets barnevernsinspektør N, Fylkesmannens barnevernssekretær, tilsynsfører fra barnevernsnemnda og sosialsøster fra sosialkontoret på besøk på sommerstedet til Kristiansand barnehjem, Sodefjed. Følgende beskrivelse ble gitt: *En uforglemmelig stank slo straks i mot oss og gav oss en mistanke om hva vi skulle finne. Jeg ville ikke uten å ha sett det trodd at noen kunne forlate et sted i den tilstand vi fant dette huset. I alle rommene i 1. og 2. etasje var det like ille. Rot og skitt overalt. I en krok i stuen lå madrasser og skitne lakener vekselvis i en haug. Madrassene var for øvrig heller ikke særlig rene. De var flekkete og stygge, men så ellers ikke slitte ut. Alle slags gjenstander lå strodd omkring. I kjøkkenet sto to pletter på gulvet, den ene halvfull med urin med mugg på. Råtten kålrabi, brøds kalker og andre matrester fant vi overalt. I en skuff lå en fin, rund kake helt urørt. På veggen i gangen hang en skinkepose. Det var ikke så meget kjøtt igjen på skinken, men allikevel nok til at det kunne blitt en god suppegryte. I kottet lå råtne grønnsaker, skittentøy og nytt tøy om hverandre. Tepper, madrasser, skitne lakener og annet sengetøy var dyttet inn i skapene. I skuffene lå all slags tøy, rent og nytt og skittent om hverandre. Hver*

gang vi åpnet en dør føk møllen ut og sto som en sky omkring oss. Som en forstår var hele huset ubeskrivelig rotet og skittent, og etter mitt skjønn kan det ikke være et friskt menneske som forlater et sommersted og lar det stå hele vinteren i en slik forfatning som vi fant huset. Omtrent samtidig foretok styrets kvinnelige medlemmer en hovedrengjøring og opprydning på barnehjemmet.

Det kommer fram av notat fra departementets barnevernsinspektør N, datert 10. juni 1958, at hun er kritisk til hvordan styret og tilsynsfører kunne unngå å registrere hva som foregikk. Samme dag skrev domprosten et brev til styrer 1 hvor han henstilte til henne om å si opp sin stilling. Begrunnelsen gikk først og fremst på hennes behandling av barna, dernest på hennes uøkonomiske drift av barnehjemmet og til sist rot og urenslighet.

I møte med departementet 13. juni 1958 ble alle ankepunktene presentert for styrer 1. Hun fikk vite at hun ville bli oppsagt fra barnehjemmet og miste all støtte til barnevernkurset dersom hun ikke trakk seg ut av det hele og gikk tilbake til sykepleien. Dagen etter trakk styrer 1 seg fra barnevernkurset og hun sa opp stillingen som styrer ved Kristiansand barnehjem.

Styrer 3 tiltrådte som styrer i oktober 1958. Hun var 30 år gammel og hadde fullført Statens barnevernkurs i 1957. Hun ble beskrevet slik av en saksbehandler i departementet: *Hun er sterkt religiøs av innstilling, men har et lyst og godt humør og et åpent, vinnende vesen.* Hun blir gjennomgående beskrevet som streng, men rettferdig av barna som granskingsutvalget har intervjuet.

4. BARNEHJEMMETS FYSISKE BOFORHOLD

Kristiansand barnhjem var et eldre sørlandshus i tre som lå i sentrum av byen. I tilsynsrapport fra 1955 ble lekeplassen ute beskrevet som god. Barna hadde ski, kjelker, skøyter og sykler til de store.

Inne ble gangen benyttet som garderobe, den var liten og dårlig. Kjøkkenet var lite men med god og moderne innredning. Deretter var det en etter forholdene romslig spisestue og en liten dagligstue som var vanlig godt utstyrt som i en privat heim. Innenfor dagligstuen var styrerens soverom. Lekerommet i 1. etasje var lite med minimalt av leker, noen dukker og dukkesaker, skrive- og tegnesaker. Huset hadde ett bad med badekar og håndvask i 1. etasje. Videre var det et toalett i første etasje og et toalett i annen etasje. Hjemmet hadde to soverom til barna med fire senger i hvert av dem. De minste barna sov i 1. etasje, mens de store sov i 2. etasje. Soverommene var godt utstyrt. De store barna hadde hver sin skuff og eget skap, de små barna hadde hver sin skuff for tøy og felles klesskap.

Huset ble karakterisert som trangt og til dels uhenksmessig. Alle rom var små, likeledes alle passasjer. Interiøret hadde et hjemlig preg.

SOMMERSTED

Sommerstedet på Holmen ved Try var et mindre hus som Kristiansand barnehjem leide. Huset var i to etasjer og det var få meter ned til sjøen. Huset ble brukt sommeren 1954.

Sommerstedet på Sodefjed hadde følgende rom: I 1. etasje var det en gang og et forholdsvis stort kjøkken. Videre var det i første etasje to rom, hvert på ca. 30 m². I 2. etasje var det et soverom for tre-fire barn, et soverom for en tante og et soverom for styrer og et lite barn. Gangen i 2. etasje ble brukt til en seng og i tillegg var det et kott uten vindu på 2,30 m x 1,80 m som ble brukt til soverom til ei større jente. Det var trangt når to voksne og sju til ni barn

lå i annen etasje. Et av rommene nede kunne dog brukes som soverom. I tillegg til hovedhuset var det et lite uthus, en utedo og en jordkjeller til oppbevaring av matvarer. Flere barn har fortalt at styrer 1 stengte dem inne i denne jordkjelleren.

Barna har gitt uttrykk for at det var godt å være på Sodefjed. Det var friere der. Flere av barna har vært opptatt av at de ble nektet av styrer 1 å leke med sosialsjefens barn som var nabo på Sodefjed.

5. PRAKTISK OMSORG

BARNAS FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Under styrer 1 gir barna uttrykk for at maten var variert og grei. Ett barn sier hun ikke fikk nok mat. Alle barna forteller at det var svært strenge regler under måltidene. Hvis disse ikke ble fulgt måtte de gå fra bordet, sette seg i trappa og eventuelt gå og legge seg hvis de fortsatt ikke oppførte seg slik styreren forlangte.

Under styrer 3 var det god mat. Styrer 3 var flink til å lage mat. Barn 6 sier de spiste maten ved langbordet. De fikk ofte servert frukt som eple og banan. Barn 7 sier at de fikk forsyne seg selv. Det var ikke så strengt rundt matbordet.

Klær

Under styrer 1 fikk barna brukte klær som kunne være slitte og lappet. Til dels hadde de ikke klær som

var deres egne, klærne gikk på omgang. Barn 1 sier de hadde egne klær til å ha på skolen, og skiftet når de kom hjem. Klærne var til dels umoderne og de ble mobbet for tøyet på skolen. Barn 3 sier at alle jentene fikk ny kjole til jul. Barn 7 sier at han brukte egne klær. Han fikk noen klær og oppfattet standarden på klærne som god.

Skole og lekser

Flere av barna begynte i 1. klasse på ”Tipa” skole som lå i Skippergata rett ved barnehjemmet. De fleste gikk så over til Karl Johans Minde.

De aller fleste barna gir uttrykk for at de ikke fikk hjelp til lekser på barnehjemmet, men flere husker at de gjorde lekser rundt langbordet der de ellers spiste. Barn 3 er den eneste som sier at det hendte at tantene hjalp til med lekser.

Barn 3 hadde ikke venninner på skolen. Hun fikk sjelden lov til å ha med noen hjem. På skolen følte hun seg tilsidesatt fordi hun ikke hadde alt det utstyret som de andre hadde. Hun ble ertet fordi hun bodde på barnehjem og opplevde forskjellsbehandling fra læreren. En gang hadde hun med seg en pære fra pæretreet ved barnehjemmet som hun ville gi til læreren. Det var riktignok en stygg flekk på pæra, men læreren nektet å ta i mot den, selv om læreren tok i mot frukt fra andre barn.

Fritid og venner

Flere barn sier at de gikk på søndagsskolen og var med i speideren fra 10-11 års alder. Noen gir uttrykk for

at de hadde svært få venner utenfor barnehjemmet.

Noen av barna gir uttrykk for at de ble ertet fordi de bodde på barnehjem.

Kontakt med biologisk familie

De aller fleste barna sier at de ikke hadde kontakt med biologisk familie mens de bodde på Kristiansand barnehjem. En gutt sier han hadde kontakt med sin mor noen ganger mens han bodde på barnehjemmet. Ei jente sier hun ikke hadde kontakt med sin biologiske familie under oppveksten på barnehjemmet. Hun traff sin biologiske familie første gang da hun ble konfirmert. Da hadde hun bodd på barnehjemmet i ti år.

Høytider og merkedager

Alle barna gir uttrykk for at jula var ei fin tid. Det mest positive var besøkene til Marinen i Marvika. Flere nevner også besøkene på Gimlemoen i jula. Barna fikk mange gaver, og noen sier de kunne sette opp ønskeliste og få alt som sto på lista.

Enkelte av barna forteller at de ble konfirmert på Kristiansand barnhjem, og at det ble arrangert selskap der. For noen var det første gang de så sine foreldre etter at de kom til barnehjemmet.

Sykdom og legetilsyn

Barn 2 sier at det var en fast lege for barnehjemmet. Hun lå på sykehuset i 14 dager en gang. I løpet av den tiden fikk hun ikke besøk hjemmefra eller fra barnehjemmet.

Barn 7 sier at det ble tatt opp flere ganger med barne-

vernet at han måtte ha briller mens han var plassert på Skippergata 4. Det lyktes ikke å få briller.

ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Ansatt 1 forteller at maten var enkel. Brødskivene til frokost og kvelds ble lagt på et fat og sendt rundt. Når det var tomt fikk ikke barna mer mat, selv om de kunne være sultne.

Ansatt 1 bekrefter at barna brukte egne klær på skolen som var litt bedre enn de klærne de hadde på seg etter at de kom hjem fra skolen. Hun forteller videre at noen av barna fikk litt leksehjelp av styrer 1. Det var imidlertid bare de flinkeste som fikk hjelp, fordi de andre var nervøse/redde for styrer 1. De som ikke hang med, fikk høre av styrer 1 at de var dumme.

Hun forteller videre at de voksne ikke var på turer eller utflukter med barna. Dette kom av at styrer 1 var tykk og lat, mener ansatt 1. Av og til hendte det at styrer 1 og ansatt 1 hadde kaffe og kaker. Barna fikk aldri smake disse kakene.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV PRAKTISK OMSORG

Utvalget legger til grunn at maten på Kristiansand barnehjem var som vanlig etter den tids standard. Et barn har fortalt at hun fikk for lite mat under styrer 1. Dette underbygges av opplysninger fra ansatt 1.

Utvalget finner det kritikkverdig at enkeltbarn ikke fikk nok mat på barnehjemmet.

Flere barn har gitt konkrete beskrivelser av et strengt regime rundt matbordet under styrer 1. Utvalget har forståelse for at det måtte være regler knyttet til måltidene, men det ser ut til at reglene under styrer 1 var for strenge og ble praktisert på svært autoritær måte. Dette finner utvalget kritikkverdig.

Under styrer 3 ser det ut til at måltidene har foregått i en rimelig god atmosfære. Et barn sier for eksempel at de fikk forsyne seg selv. Utvalget legger til grunn at det skjedde en positiv endring med tanke på atmosfæren rundt matbordet etter at styrer 3 ble ansatt.

Utvalget har merket seg at maten holdt en etter forholdene høy standard under styrer 3. Flere barn trekker fram at styrer 3 var flink til å lage mat. Et barn mener at de regelmessig fikk frukt.

Det har framkommet opplysninger om at klærne ble lappet og at de gikk i arv mellom barna, noe som var vanlig på 50-tallet. Utvalget legger til grunn at standarden på klærne var akseptabel. Barna oppfattet det i liten grad slik at de hadde egne klær. Utvalget stiller spørsmål ved denne praksisen fordi den kunne bidra til å hindre barna i utviklingen av sin egen individualitet.

Langbordet, som ellers ble brukt til spisebord, ble også brukt til å gjøre lekser på. Sett på bakgrunn av at det kun bodde syv-åtte barn på barnehjemmet, finner ikke utvalget grunn til å kritisere denne praksisen. Imidlertid er det flere av barn som sier at de fikk minimal hjelp med leksene. Ansatt 1 bekrefter

langt på vei dette når hun uttaler at det var kun de flinkeste som turte å be om hjelp til leksene. Utvalget finner det således kritikkverdig at barna ikke i større grad fikk hjelp til leksene.

Utvalget har merket seg at alle barna minnes jula som en fin tid, og legger til grunn at jula ble feiret med god hjelp av frivillige organisasjoner og Forsvaret. Det ser videre ut til at konfirmasjon ble feiret på Kristiansand barnehjem i Skippergata.

Barna forteller at de gikk på søndagsskole og i speideren. På 50-tallet var det et begrenset tilbud av organiserte fritidsaktiviteter. Utvalget finner det derfor ikke påfallende at barna ikke tok del i flere aktiviteter.

Flere av barna har fortalt at de hadde få venner, og at de ble mobbet ute blant andre barn, eksempelvis på skolen. Det var svært begrenset adgang til å ta med seg venner til barnhjemmet. Ansatt 1 forteller at styrer 1 var så tykk og lat at hun ikke orket å gå ut på tur med barna. Samlet sett mener utvalget at det er kritikkverdig at ikke barnehjemmet i større grad bidro til å integrere barna i nærmiljøet. Utvalget stiller også spørsmål ved barnehjemmets oppfølging av de barna som ble ertet eller mobbet fordi de bodde på barnehjem.

Utvalget legger til grunn at det var en fast tilsynslege ordning ved Kristiansand barnehjem. Det er uklart hvor ofte denne tilsynslegen hadde kontakt med barna. Utvalget har ikke tilstrekkelige holdepunkter for en klar konklusjon på dette punktet.

Utvalget legger til grunn at barna hadde svært begrenset kontakt med sin biologiske familie. Utvalget er klar over at hjelpeapparatet ikke la like stor vekt på samvær med foreldre på 50-tallet som i dag. Det gir imidlertid grunn til ettertanke når barn forteller at de, etter å ha bodd på barnehjem gjennom hele oppvekst, traff sine foreldre for første gang da de ble konfirmert.

6. FØLELSESMESSIG OMSORG

BARNAS FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Alle barna har gitt uttrykk for at det ikke forekom kos eller muligheter for å sitte på et fang på Kristiansand barnehjem. Dette gjaldt for hele den aktuelle granskingsperioden. Et flertall av barna har også fortalt om mobbing fra andre barn utenfor barnehjemmet. Flere sier også at det var et godt samhold mellom barna fra Skippergata 4.

De fire barna som bodde på barnehjemmet under styrer 1 har gitt sammenfallende informasjon. Barn 1 ga følgende karakteristikkk av styrer 1: *Hun var en javel, oppholdet var som et helvete uten noen form for omsorg.*

Barn 4 var på barnehjemmet fra hun var fire til hun var sju år gammel. Det var behandlingen av barn 4 som foranlediget at to større barn tok kontakt med tilsynsfører i 1958. Barn 4 forteller at hun rømte flere ganger til en tante i nærheten, og at hun gjemte

seg i bakgården til sent på kvelden.

Ellers gir barna uttrykk for at det var en positiv endring fra styrer 1 til styrer 3. De fem barna som bodde på Kristiansand barnehjem mens styrer 3 var ansatt, sier alle at hun var streng, men rettferdig. Det ble slutt på innestenging i kott og lignende. Barn 1 mener at hun var dømmende. Barn 5, 6 og 7 oppfattet henne som grei og at hun gjorde hva hun kunne for at barna skulle ha det bra. Flere av barna har gitt uttrykk for at de var glad i henne.

ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Ansatt 1 sier at hun ikke fikk lov til å kose med barna. Hun forteller også en historie fra lekeklassen i bakgården: Av og til når barna satt på husker og andre barn dyttet for å gi fart, hendte det at de datt av og slo seg kraftig. Da ansatt 1 ville løpe ut for å trøste dem ble hun tatt hardt i armen og fikk et nei fra styrer 1. *De skal lære seg til å tåle smerte og dette har de skyld i selv, så de kan bare ligge der;* sa hun.

Et år skjedde følgende til jul: *Alltid ved juletider ble barnehjemmet invitert til en militær forlegning. Militæret lagde da selskap og barna fikk utdelt presanger. Dette var en veldig høytid den gangen, da det ellers ikke var så mye velstand. Barn 4 hadde gått og tatt litt brus før de skulle dra. Dette var nok til at hun ble slått grundig av styrer 1. Ansatt 1 sa da at de måtte gjøre barn 4 klar for julefesten og pynte henne. Styrer 1 bandt henne istedenfor til senga. Barn 4 ble liggende igjen alene uten tilsyn, mens de andre var på julefest. De var på julefesten i flere timer og da de kom hjem fikk ikke ansatt 1 lov til å gå inn til barn 4.*

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV FØLELSESMESSIG OMSORG

Granskingsutvalget legger til grunn at barna ikke opplevde nær omsorg i form av kos, klem eller individuell ivaretagelse på Kristiansand barnehjem i Skippergata. Utvalget finner dette kritikkverdige, selv når en tar høyde for at synet var annerledes på hva barn hadde behov for på 50-tallet.

Utvalget legger til grunn at barnehjemmet i perioden under styrer 1 var preget av en hverdag med fysiske overgrep mot barna og straffereaksjoner som på ingen måte sto i forhold til hva barna gjorde. Utvalget legger videre til grunn at det i hovedsak var styrer 1 som var ansvarlig for dette. Et grelt eksempel i så måte er historien fortalt av ansatt 1 om jenta som ble bundet til senga under hele julefesten etter å ha drukket litt brus. Et slikt klima bidro med stor sannsynlighet til en sterk utrygghetsfølelse hos barna som bodde der. Utvalget vil fremheve den enorme påkjenningen det må ha vært for barna i Skippergata ikke å føle seg trygge i sitt eget hjem, når de i tillegg hadde svært begrenset kontakt med omverdenen, og var fullstendig prisgitt styrer 1.

Det kan synes som styrer 3 var en person de fleste barna opplevde en positiv tilknytning til. Men heller ikke hun beskrives som en person som hadde et særlig nært forhold til det enkelte barn. For barna må det likevel ha vært svært befriende følelsesmessig å få en forutsigbar voksenperson å forholde seg til.

7. AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

BARNAS FORKLARING OM AVSTRAFFELSE OG FYSISKE OVERGREP

Alle de fire barna som bodde på Kristiansand barnehjem i perioden 1954-58 bekrefter å ha fått omfattende fysiske avstraffelser. Fysiske avstraffelser forekom ikke etter det.

Alle de fire barna sier at det var dagligdags at de ble straffet. Straffen fikk de for den minste ting. En vanlig måte å straffe på, var å bli sendt på rommet. Det kunne hende at de ble lagt på ettermiddagen og lå i senga til neste dag. Vanlig var det også å stenge barna inne i kott eller i kjelleren. På Sodefjed ble jordkjelleren ute brukt. I den jordkjelleren så barnevernsinspektør N at det hadde vært mus og rotter da hun var der på besøk i juni 1958.

Barn 4, som var yngst av de fire, sier at styrer 1 var spesielt ute etter henne. Hun ble prylt hvis hun ikke kalte styreren for mamma. Overgrepene besto av slag og lugging. Ved en anledning ble hun holdt i bena og slått med en teppebanker av styrer 1. Andre ganger ble hun kastet i veggen eller sparket. En gang knuste styrer 1 et bilde som barn 4 hadde av sin mor og skar barn 4 i armen med glasset. Hun hadde arr i mange år etterpå. Barn 4 opplevde styrer 1 som vond og maktsyk.

Barn 1 forteller at hun ble slått av styrer 1 på blanke messingen med kleshenger og bjørkeris. Hun slo så hardt at de fikk merker og det var vanskelig å sitte

etterpå. Dette var vanlig. En gang ble barn 1 lagt på et lekebord sammen med barn 4. Styrer 1 stakk jentene med nål i tunga og strødd salt og pepper i såret. Barn 1 tror styrer 1 gjorde dette fordi jentene hadde plukket tyggegummi på gata.

Barn 2 sier også at de fikk juling med kleshenger og bjørkeris. De måtte dra ned buska og ble lagt over bena til styrer 1. Også barn 2 forteller at de ble stukket med nåler i tunga hvis de tygde tyggegummi. De ble lagt ned på ryggen på gulvet og holdt fast. Etterpå helte den voksne pepper på tunga. Dette skjedde et par ganger.

Barn 3 sier de kunne få ørefiker så det sang. Etter at styrer 3 ble ansatt forteller alle de fem barna som da bodde der, at det ble slutt på alle former for fysisk avstraffelse.

ANSATTES FORKLARING OM AVSTRAFFELSE OG FYSISKE OVERGREP

Ansatt 1 forklarte følgende om barn 4: Hun husker også et barn som het barn 4 som var den som fikk gjennomgå mest. Hun kan fortsatt høre hvordan skrikene hennes hørtes ut. Av en eller annen grunn la styrer 1 denne jenta for hat. En gang husker hun at barn 4 ble slått så kraftig at ansatt 1 ble redd og ringte domprosten. Det var ikke så langt for ham å komme ned. Men hun fikk ikke tak i ham og fikk da ikke vist ham hva som foregikk. Den fysiske avstraffelsen foregikk som regel på barnerommet. Styrer 1 lukket igjen døra godt, men man hørte allikevel skrikene og man så sårene på rumpa til barn 4.

En annen episode gjaldt barn 1: Det var ei lita jente som het barn 1 som ikke hadde noe hår. Hun virket alltid så redd for styrer 1. En dag hørte ansatt 1 et veldig skrik fra bakgården. Da hadde styrer 1 slått barn 1 slik at hun mistet parykken. Styrer 1 hadde mistet beherskelsen og bare slo der hun kunne komme til. Hun slo med bjørkeriset. Dette skjedde fordi barn 1 hadde vært i kjøleskapet og hentet noe mat som hun sto i bakgården og spiste da hun ble oppdaget.

Ansatt 1 bekrefter at styrer 1 brukte bjørkeris til å slå med. Utover dette sier hun at styrer 1 hadde en tendens til å lugge barna ved matbordet.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Granskingsutvalget finner det sannsynliggjort at barna ble utsatt for alvorlige og gjentatte fysiske overgrep i perioden mens styrer 1 var ansatt på barnehjemmet. Historiene fra barna og ansatt 1 er langt på vei sammenfallende.

Overgrepene besto i slag uten og med ulike redskaper som teppebanker, bjørkeris eller kleshenger. Utvalget legger til grunn at de verste overgrepene nærmest må karakteriseres som systematisk fysisk mishandling. Utvalget vil i den forbindelse særlig å fremheve behandlingen barn 4 fikk av styrer 1.

Granskingsutvalget finner det kritikkverdig at dette ikke ble avdekket tidligere. Utvalget har dog merket seg at det var barnevernemndas tilsynsfører som

til slutt avdekket forholdene.

Utvalget legger videre til grunn at det ikke forekom fysiske avstraffelser eller overgrep etter at styrer 3 ble ansatt.

8. SEKSUELLE OVERGREP

BARNAS FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Fire av de syv barna som har blitt intervjuet sier at de ikke kjenner til at det forekom seksuelle overgrep i den tiden de bodde der.

Et barn sier at en litt eldre nabogutt ved en anledning tok henne med ned i kjelleren og befølte henne. Hun trakk seg unna og unngikk denne gutten senere.

Et annet barn forteller at styrer 1 ba henne om å beføle seg. Styrer 1 gjorde også forsøk på å stikke fingeren inn i dette barnets kjønnsorgan, men dette ble avverget da informanten skrek.

Et tredje barn har rapportert om seksuelt overgrep fra et eldre barn på barnehjemmet.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV SEKSUELLE OVERGREP

Utvalget har fått beskrevet et seksuelt overgrep fra styrer 1 mot et barn. Utvalget finner at det er

vanskelig å ta stilling til dette overgrepet, da dette er en enkeltstående historie, jf. bevisproblematikken knyttet til seksuelle overgrep beskrevet i kapittelet om troverdighet.

To barn har beskrevet episoder der de har blitt utnyttet av andre barn, i og utenfor barnehjemmet.

9. TILSYN

BARNAS FORKLARING OM TILSYN

Barna som har blitt intervjuet husker ikke at det var noe tilsyn ved Kristiansand barnehjem. Noen få av barna husker domprosten som en myndig mann. Et barn husker at det var noen møter på barnehjemmet hvor blant annet domprosten var med. Barna fikk beskjed av styrer 1 om ikke å si noe til disse menneskene.

I dokumentene som Granskingsutvalget har hatt tilgang til dokumenteres det at det faktisk var tilsyn ved Kristiansand barnehjem. Foruten domprosten, som ikke hadde noe med tilsynet å gjøre, kom barneverninspektør N fra Sosialdepartementet på 2 tilsynsbesøk i 1955. Det ene, i desember måned, er dokumentert gjennom en tilsynsrapport. Videre framgår det av dokumentene i 1958 at det var en navngitt person fra barnevernsmemnda som var tilsynsfører. Styrer 1 bekreftet at hun hadde hatt rimelig tett kontakt med denne tilsynsføreren. Det var denne tilsynsføreren som de to jentene snakket med vinteren 1958. Også Fylkesmannens barne-

vernssekretær var med da flere personer besøkte Sodefjed i juni 1958. Dokumentene gir imidlertid få holdepunkter for å vurdere i hvilken grad disse personene har snakket med barna.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV TILSYN

Granskingsutvalget legger til grunn at det faktisk ble utført tilsyn ved Kristiansand barnehjem i Skippergata i perioden 1954-1961, dog ikke i et slikt omfang som loven krevde. Gjennom dokumentene har utvalget fått navngitt tilsynsføreren som utførte tilsyn vinteren 1957-1958. Det var denne tilsynsføreren to av barna tok kontakt med for å fortelle hva de ble utsatt for av styrer 3. Det er videre dokumentert at både Sosialdepartementets barneverninspektør og Fylkesmannens barnevernsekretær hadde kontakt med og besøkte institusjonen i 1958.

Utvalget har ikke gjennom sitt arbeid sett en eneste tilsynsrapport fra kommunens tilsynsfører. Dette er, slik utvalget ser det, kritikkverdig.

Barna har fortalt at de ikke husker at det var noen som kom på tilsynsbesøk. Dette kan ha flere forklaringer. En kan være at tilsynsfører og andre som kom på besøk i liten grad snakket med barna.

KRISTIANSD BARNEHJEM
TORRIDALSVEIEN (LUND MENIGHET)

1. INNLEDNING

Kristiansand barnehjem flyttet fra Skippergata til Torridalsveien 28 på Lund våren 1961. I forbindelse med flyttingen overtok Lund menighet ansvaret for driften av barnehjemmet, men institusjonen fortsatte som egen stiftelse. Kristiansand barnehjem hadde sommersted på Sodeffjed i Randesund. Barnehjemmet ble nedlagt i ca. 1983.

Utvalget har intervjuet 18 personer som har bodd i Torridalsveien som barn. Gruppen dekker hele mandatperioden fra 1961-1980. Informantene er jevnt fordelt over perioden. Gjennomsnittlig plasseringstid for barna er litt mindre enn tre år.

Tre tidligere ansatte på Kristiansand barnehjem tok selv kontakt med utvalget for å komme til intervju. I tillegg til dette kontaktet utvalget tre ansatte som sa seg villig til å bli intervjuet.

2. DATAGRUNNLAG

Granskingsutvalget har intervjuet 18 tidligere barnehjemsbarn fra Kristiansand barnehjem i Torridalsveien. Det er seks jenter og 12 gutter. Ingen av barna var på barnehjemmet i mer enn sju år, og ingen var der mindre enn ett år, gjennomsnittlig plasseringstid er ca. fire år. Fem av barna som er intervjuet opplyser at de er av taterslekt. Dette utgjør 28%.

Barn 8 hevder å ha vært i Torridalsveien i ca. seks måneder i 1956. Ut fra hans beskrivelser av stedet, har han antagelig vært i Furuheims overgangsbolig

i Industrigaten på Lund i påvente av at Furuheim barnehjem skulle bli ferdigstilt. Se under kapitlet om Furuheim. Barn 8s opplysninger er derfor tatt med i fremstillingen under Furuheim.

Barn 4 opplyser å ha vært i Torridalsveien fra ca. 1955. Arkivmaterialet viser at hun var plassert på Trygg fra 1960-1962. Hun står ikke oppført med plassering i Torridalsveien, og vil derfor bli behandlet i datagrunnlaget for Trygg barnehjem.

Intervjuede barn på barnehjemmet og tidsrom for plassering:

Barn nr	Fra	Til
1	1968	1971
2	1960	1962
3	1960	1963
4	ikke bekreftet	
5	1964	1965
6	1964	1964
7	1977	1979
8	ikke bekreftet	
9	1972	1974
10	1975	1981
11	1960	1963
12	1967	1974
13	1966	1967
14	1972	1974
15	1973	1974
16	1976	1978
17	1963	1967
18	1973	1980

Av de gjenstående 16 barna har 12 vært plassert på andre barnehjem i tillegg til Kristiansand barnehjem.

Utvalget har intervjuet styrer 3, styrer 5 og styrer 6. Utvalget har også intervjuet styrer 3s ektefelle, (i fremstillingen kalt husfar) som bodde på barnehjemmet sammen med sin kone. Han hadde lønnet arbeid på institusjonen i tillegg til sin stilling som lærer på en av byens skoler. Utover dette har utvalget intervjuet to andre ansatte som har arbeidet ved barnehjemmet. Ansatt 1 arbeidet ved barnehjemmet fra januar til mars/april i 1970, mens ansatt 2 var engasjert sommeren 1973 samt våren/sommeren 1974.

Intervjuede barn i hver styrerperiode:

Styrer	Tidsrom	Ant.	
		barn	Barn nr
Styrer 1	1961-63	3	2, 3, 11
Styrer 2	1963-68	5	5, 6, 12, 13, 17
Styrer 3	1968-71	2	1, 12
Styrer 4	1971-72	1	12
Styrer 5	1972-75	5	9, 12, 14, 15, 18
Styrer 6	1976-81	4	7, 10, 16, 18

Folketellinger foreligger for årene 1961, 1962, 1964, 1965 og 1966.

Videre har granskingsutvalget fått tilgang til flere søknader fra barnehjemmet om statstilskudd, godkjenningsskjemaet av styrer 1 fra departementet, søknad om godkjenning av styrer 3 og

styrer 5, korrespondanse mellom Kristiansand barnevernsnemnd og Norsk misjon blant hjemløse vedrørende klager på forholdene på barnehjemmet i 1969, skriv fra tilsynslegen i samme anledning, diverse korrespondanse mellom Sosialdepartementet og barnevernsnemnda knyttet til klager på forholdene ved barnehjemmet i 1970/71 og rapporter fra barnevernsinspektøren vedrørende forholdene på barnehjemmet i 1971. Utvalget har dessuten hatt tilgang til en rekke vedtak fra barnevernsnemnda for de enkelte barn.

3. HISTORIKK

Som det fremgår av kapitlet om Kristiansand barnehjem i Skippergata 4, var dette en gammel bolig uegnet til barnehjemsdrift. Dessuten var den lokalisert i sentrum ”i et dårlig strøk ved havnen” som barnevernsinspektøren skriver i et notat i 1958. Det var følgelig ønskelig å bygge et nytt og moderne barnehjem som kunne ligge mer landlig til. Allerede i 1957 ble det bestemt å bygge et nytt barnehjem, og kommunen bidro med tomt på Lund. På samme tidspunkt ble det engasjert arkitekt til å tegne institusjonen. Det tok likevel mer enn tre år før bygget sto klart.

I april/mai 1961 ble driften av Kristiansand barnehjem i Torridalsveien igangsatt. Bygget ble finansiert ved salgssummen av det gamle huset i Skippergata, og ved pantelån.

I folketellingen for 1961 fremgår det at det var sju barn plassert på Kristiansand barnehjem. Av disse var minst tre med fra Skippergata. Barnehjemmet

var imidlertid bygd og godkjent for ti barn, og kunne ta inntil 12 ved dispensasjon. De første årene var det ikke fullt belegg på barnehjemmet, men i perioden 1967-80 var det stort sett 9-12 barn på institusjonen.

På Kristiansand barnehjem bodde både gutter og jenter i alderen 0 til 17/18 år. Norsk misjon blant hjemløse plasserte flere barn på institusjonen.

Ved oppstart var hjemmet bemannet med en bestyrerinne og to barnetanter. I 1968 overtok styrer 3. Hun hadde med seg en assistent, en barnepleier og en hushjelp. I 1969 ble også ektefellen til styrer 3 lønnet i stillingen som husfar. Assistenten hadde da sluttet og man hadde fått inn to praktikanter i stedet. Denne bemanningen fortsatte så lenge styrer 3 var ved hjemmet. Under styrer 4 og 5 var det ca. fem ansatte til enhver tid. Dette ble økt til seks da styrer 6 startet opp driften i 1976.

Styrene bodde på barnehjemmet frem til ca. 1972/73. Da valgte styrer 5 å skaffe seg egen bolig utenfor institusjonen. Styrer 6 bodde aldri på barnehjemmet.

Barnehjemmet var midlertidig stengt fra sommeren 1975 til 1976. Bakgrunnen for dette var dårlig økonomi, lite belegg og behovet for oppussing. I perioden hvor barnehjemmet ikke var i drift, ble det inngått avtale med Kristiansand kommune om at de betalte for et visst antall plasser uavhengig av om disse var fylt opp eller ei. I tillegg betalte de pr. barn som overskred den faste kvoten. Tilsvarende avtale ble inngått med Solholmen og Furuheim. Trygg

ble som tidligere nevnt lagt ned i 1976, og barna som var igjen på dette barnehjemmet ble overført til Kristiansand barnehjem i august 1976. Denne gruppen utgjorde fem barn.

Barnehjemmet hadde hatt dårlig økonomi mens det ble drevet i Skippergata, og dette ble ikke bedre etter flyttingen til Torridalsveien. Da styrer 3 overtok driften ble forpleiningssatsen satt opp fra kr. 750,- pr. måned til kr. 1000,- for å avhjelpe på denne situasjonen. Det synes som om økonomien bedret seg under styrer 3, men at barnehjemmet på nytt slet økonomisk under styrer 4 og 5. Da styrer 6 overtok driften hadde de private barnehjemmene fått bedre økonomiske rammer på grunn av avtaler inngått med kommunen om økonomiske garantier, se over.

Styret for institusjonen var oppnevnt av Lund menighet.

Styrer 1 (1961 – 1963)

Denne styreren ble tilsatt i 1958 mens barnehjemmet holdt til i Skippergata. Styrer 1 var Røde Kors-søster og hadde tatt Statens ett-årige barnevernkurs i 1957. Hun hadde tidligere arbeidserfaring som sykepleier på ulike sykehus, og hadde også vært styrer ved et pleiehjem og på barnehjem i Nord-Norge. Hun ble av barnevernsinspektøren, i forbindelse med godkjenningen av henne, beskrevet som sterkt religiøs, men med et lyst og godt humør og et åpent vinnende vesen. Både barna fra Skippergata 4 og barna som bodde i Torridalsveien oppfattet henne som streng, men rettferdig.

Styrer 2 (1963 – 1968)

Utvalget har ingen informasjon om denne styreren fra barna, til tross for at fem av informantene var plassert på Kristiansand barnehjem i hennes styrer periode. Styrer 2s navn fremkommer kun på søknader om statlige tilskudd i den aktuelle perioden.

Styrer 3 (01.01.68 – 06.07.71)

Styrer 3 flyttet inn på barnehjemmet med ektefelle og en ett år gammel sønn. Paret fikk et barn til i 1970. Hun var utdannet barnepleier og førskolelærer og hadde arbeidet som bestyrerinne ved en barnehage i to år. Mannen var lærerutdannet, og praktiserte som dette ved en av byens skoler mens styrer 3 drev Kristiansand barnehjem.

Det ble under styrer 3 fremsatt flere klager på forholdene ved barnehjemmet fra ulike hold. De første klagene kom fra Norsk misjon blant hjemløse høsten 1969. Misjonen hadde en søskenflokk plassert på barnehjemmet. Disse hadde vært på sommerferie hos et besøkshjem om sommeren. Fra besøkshjemmet ble det rapportert om blåmerker på barna. Barna fortalte selv at de ble slått av fortrinnsvis styrers ektefelle, men også av styreren selv. Barna ble pålagt mye plikter, og de hadde kommet til ferien dårlig stelt og med lite, skittent og delvis fillete tøy. Dette ble formidlet til barnevernsnemnda i Kristiansand, som innkalte til konferanse med barnehjemmets styre, styrer 3 og hennes mann. Det ble også innhentet uttalelser fra tilsynslegen. Konklusjonen ble at barnevernsnemnda ikke fant grunnlag for noen bestemte forføyninger, men at man ville følge med på den videre utviklingen på barnehjemmet.

I november 1970 ble det fremsatt nye klager på forholdene i Torridalsveien. Denne gangen var det tilsynsføreren ved barnehjemmet som rettet en skriftlig henvendelse til barnevernsinspektøren i Sosialdepartementet. Hun skriver bl.a.: *Jeg skjønnte tidlig at ikke alt var som det skulle ved hjemmet – men hva? Det ytre er jo så i orden, men jeg tror ikke barna har det bra. Da to tidligere ansatte har gitt meg en skriftlig uttalelse om forholdene ved barnehjemmet i den tiden de var ansatt der, og da jeg har levert disse brevene til Barnevernsnemnda, trodde jeg nemnda ville gripe inn med en gang. Jeg har siden snakket med sekretær N og han har sagt at de skulle ta det opp. Jeg gjør oppmerksom på at jeg kom med opplysningene til Barnevernsnemnda (muntlig) i vår. Da ble heller ingenting gjort. Det var i september i år at jeg sendte opplysningene skriftlig til nemnda.*

Bestyrerinnen har ikke hatt ferie siden hun tiltrådte for 3 år siden. Hennes mann sier at de ikke vil ha ferie. Bestyrerinnen tok heller ikke permisjon da hun fikk barn i vår.

Jeg kan ikke gjengi alt i brevene fra de to tidligere ansatte, men vil bare nevne at barn X ble slått i ansiktet av husfar til han blødde neseblod. De minste barna ble slått når de hadde "gjort i buksen". Jeg synes det er forferdelig at ikke Barnevernsnemnda gjør noe drastisk med en gang når slikt blir kjent.

I begynnelsen av 1971 sendte et av barna på hjemmet et brev til fosterforeldrene til halvbroren. Der hevder hun at husfar slår, og at barna får mye kjeft. Hun gir uttrykk for at hun ønsker å flytte fra barnehjemmet.

Barnevernsinspektøren fra Sosialdepartementet besøkte Kristiansand barnehjem 9.-11. februar 1971 på bakgrunn av de fremsatte påstandene. Hun oppsummerer klagene på forholdene på institusjonene i 11 punkter:

- 1) *De gjelder stort sett styrerens mann som er lærer, og ansatt som busfar ved institusjonen. Han skal være hardhendt, tar hardt i barna, slår er det også sagt, har en meget streng disiplin, og i saksdokumentene går det frem forskjellige former for behandling som noen klager på. Stort sett gjelder klagene en for streng disiplin i alle fall.*
- 2) *Det klages over at det er for lite hjelp, og at ekteparet alltid er alene med barna om kvelden, at personalet har en arbeidstid slik at de først kommer ved 8 tiden om morgenen, og går kl. 16, unntatt en som er der til kl. 19.*
I helgene har det øvrige personalet fri, ekteparet tar alle helger selv. Denne ordningen oppfattes som de vil ha helt og fullt hånd om barnas oppdragelse uten innblanding fra noen. Tilsynsfører finner dette meget betenkelig.
- 3) *Styrer har nylig fått barn nr. 2, uten å ha hatt svangerskapspermisjon, har ikke ønsket å ta dette da det ville være uheldig å være vekke fra barna.*
- 4) *Styrer som ble tilsatt i jan. 1968 har angivelig ikke hatt ferie i det hele tatt i disse årene.*
- 5) *Ingen av de øvrige ansatte bor i barnehjemmet.*
- 6) *Barna må utføre for meget arbeid i det daglige, mer enn det som er naturlig i et privat hjem.*
- 7) *Det er ingen voksne som sover i 2nen etasje om natten. Tilsynsføreren mener dette er uforsvarlig av hensyn til brannfaren.*

- 8) *Barna har for lite kontakt med andre barn, og det virker som styrerparet bevisst holder dem vekke fra annen påvirkning.*
- 9) *Barnehjemmet har ikke kvalifisert assistent. Styrerens mann, som er lærer i full stilling, er ansatt som busfar. Styret mener han fungerer også som assistent uten å være lønnet som det.*
- 10) *Legetilsynet ved hjemmet er ikke tilfredsstillende, etter tilsynsførers mening.*
- 11) *Det er for lite kontroll fra styrets side, de godtar ekteparet fullt ut, det sies at det er busfar som nærmest leder styrermøtene. I det hele tatt sies det at han opptrer utad som han skulle være styrer, inntil for nylig undertegnet han brev m.v., men det har barnevernsnemnda stoppet. Noen mener han disponerer budsjettet for fritt, og mener betalingen ved hjemmet er så høy at man burde kunne ha mer kontroll med disponeringen av midlene.*

I rapporten konkluderer barnevernsinspektøren blant annet med at det er behov for at departementet tar opp personal og turnusordning, barnetallet, barnas plikter og ansvar, barnas kontakter utad og regnskapsføring. Hun mener dessuten at det er behov for ekstern veiledning av personalet vedrørende behandling av barn, syn på barneoppdragelse etc. Hun anbefaler også tilsyn av sosionom fra sosialkontoret.

To dager etter tilsynsbesøket leverte styrer 3 sin oppsigelse.

Styrer 4 (06.07.71 – 01.01.72)

Styrer 4 fungerte midlertidig i et halvt år som styrer, og hennes ektefelle som husfar, i påvente av at styrer 5 skulle tiltre sin stilling 01.01.72. Styrer 4

var utdannet lærer. Ingen av de intervjuede barna kan huske styrer 4, og det foreligger ikke arkivmateriale om henne.

Styrer 5 (01.01.72.- 01.07.75)

Styrer 5 var utdannet førskolelærer. Hun hadde arbeidet som styrer ved en barnehage, og hadde dessuten praksis som barnearbeider i Misjonsselskapet. Styrer 5 blir av de intervjuede barna beskrevet veldig forskjellig. Barn 14 sier at styrer 5 var like ille mot ham som faren hans var, og at han var livredd henne. To av barna har ingen spesiell oppfatning av styrer 5, mens barn 12 sier at forholdene på barnehjemmet ble bedre da styrer 5 kom, sammenliknet med da styrer 3 ledet institusjonen. Det ble mindre strengt.

Styrer 6 (01.08.76 – 1981)

Styrer 6 var nyutdannet barnevernspedagog fra sosialskole i Oslo da han kom til Kristiansand barnehjem. Styrer 6 blir av to av de fire barna utvalget har intervjuet fra denne perioden, beskrevet som en omsorgsfull person med klare grenser. De øvrige to har ingen spesiell oppfatning eller husker ikke styrer 6.

4. BARNEHJEMMETS FYSISKE BOFORHOLD

Institusjonen ble bygd som en moderne, 2 etasjes enebolig rett ved en park på nedre Lund. I 1. etasje var det kombinert spisestue/oppholdsrom, kjøkken, et soverom for de minste barna med fire barne-

senger, bad og wc, samt lekerom. I tillegg var det en leilighet til styrer, bestående av to rom. I 2. etasje var det fem soverom med køyesenger, to bad med wc samt et enkelt wc. To av disse soverommene var opprinnelig ment for personalet.

Soveromsavdelingen i 2. etasje blir av barnevernsinspektøren beskrevet på følgende måte etter tilsynsbesøket 09.02.71: *Rommene var utstyrt med køyesenger av full voksen størrelse, de tok alt for meget plass og virket utrivelige. Rommene virket nakne, og det ble opplyst at man i høst hadde brukt kr. 25.000,- på å pusse opp, man hadde med hensikt valgt den samme gråtone i alle soverom... 2nen etasje virker svært trang, rommene er små, og det bør egentlig ikke være mer enn 1 barn i hvert.*

Kjelleren ble i løpet av styrer 3s periode pusset opp til lekerom. Barnevernsinspektøren hadde følgende oppfatning om denne delen av boligen: *Til slutt tok han oss med i kjelleren der de nettopp hadde innredet et bra lekerom, arbeidsrom, med myk nålefilt på gulvet, livlige farger og en vegg med nye skap fra Nordia.*

Uteområdene var barnevennlige med plen, sandkasse og lekeapparater. Det gikk imidlertid en svært trafikkert vei på nedsiden av hjemmet med mye støy. Styrer 6 forteller at han arbeidet for å få opp en skjerming mot denne innfartsåren til Kristiansand. Han hadde vanskeligheter med å få gjennomslag for dette, men fikk tilslutt et gjerde ned mot veien.

Barna som kom fra Skippergata til Torridalsveien opplevde stor forskjell på de fysiske forholdene. Barn 2 beskriver overgangen på følgende måte: *I Torridalsveien var det bedre å være. Her bodde vi to på rom-*

met, hadde finere bad og en finere stue. Det var mer frihet. Det var en fin hage vi kunne være i og mer lekeplass her.

Også barna som ble overført til Torridalsveien ved nedleggelsen av Trygg, opplevde en standardhevning på de fysiske boforholdene. Barn 7 sier at han fikk tomannsrom og eget skap da han kom til Kristiansand barnehjem. Dessuten var det bedre sanitæranlegg enn på Trygg.

SOMMERSTED

Ved oppstart av barnehjemmet i 1961 ble sommerstedet på Sodefjed, som er beskrevet under Skippergt. 4, videreført. Det fremgår av dokumentasjonen at dette var et lite egnet sted både på grunn av plassmangel, dårlig standard og at det lå nær veien. Det er usikkert hvor mye barnehjemmet brukte stedet de første sju-åtte årene. Under styrer 3 ble det bygd en ny hytte på tomten på Sodefjed. Det gamle stedet ble utskilt og solgt. Det nye stedet ble kalt Mariero, og lå på en høyde litt inn i skogen med utsikt over havet. Det var 10-12 sengeplasser der. Styrer 3s ektefelle ledet arbeidet med å få bygd hytta. Barnehjemmet skaffet seg også en båt som ble brukt ved landstedet.

Det var ulik bruk av sommerstedet, avhengig av hvem som var styrer på barnehjemmet. Styrer 3 forteller at de var på Sodefjed så å si hele skolens ferier etter at den nye hytta ble bygd. Styrer 5 sier at i hennes periode var de der kun på dagsbesøk, mens styrer 6 benyttet landstedet ca. en måned hver sommer.

Barnas opplevelser av sommerbesøkene på Sodefjed er vage. Ingen av informantene oppgir verken positive eller negative minner knyttet til sommerstedet.

5. PRAKTISK OMSORG

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Maten på barnehjemmet beskrives gjennomgående som normalt bra i hele granskningsperioden. Barna gir uttrykk for at de måtte spise opp maten sin og sitte til alle var ferdig. To av barna som var på hjemmet under styrer 3, forteller om negative opplevelser knyttet til mat. Barn 12 sier at hun ble tvunget til å spise eget oppkast etter at hun brakk seg av karamellpudding, som var det verste hun visste. Barn 1 forteller at hun hadde ansvar for å mate de minste barna til frokost. Dersom hun ikke ble ferdig med dette i tide, måtte hun gå på skolen uten å ha spist.

De ansatte mener at barna fikk alminnelig god kost, med unntak av ansatt 2 som arbeidet under styrer 5. Hun gir uttrykk for at barna fikk veldig dårlig mat. Årsaken til dette var den dårlige økonomien på barnehjemmet. Hun forteller om en episode hvor styrer 5 kom med et spann majones og sa at dette kunne de bruke som pålegg. Ansatt 2 syntes det virket som om styrer 5 samlet sammen det hun fikk av mat.

Samtlige ansatte mener barna fikk nok mat, og at det var vanlige bordskikk som ble praktisert ved

måltidene. Styrer 3 forteller at de ansatte spiste sammen med barna.

I den ovennevnte klagen fra besøkshjemmet i 1969, skrives følgende om måltidene:

Barna fortalte at de fikk mat tre ganger daglig. Hvis ikke påkledningen om morgenen gikk fort nok, fikk de som straff ingen mat til frokost. Hvis ikke hovedretten til middag ble spist fort nok, ble de nektet dessert. Ellers klaget de mye over at de ikke fikk nok melk.

Klær

Jo tidligere i perioden barna var plassert, jo mer forteller de om arvede og umoderne klær. Barn 3 sier at hun ikke kan huske at hun fikk nye klær mens hun bodde i Torridalsveien, og at barna fikk brukte klær som gikk på omgang.

Barn 13, som var plassert på barnehjemmet i styrer 2s periode, mener at de arvet tøy fra de som var eldre, og at de hadde lite tøy. Barn 12 forteller at barna fra Torridalsveien skilte seg i klesveien ut fra de andre barna på skolen. Barn 1, som var på barnehjemmet i samme periode som de forannevnte, forteller at de minste barna fikk nye klær fra en butikk i byen. Hun mener at klærne stort sett var ganske bra på barnehjemmet.

På slutten av granskingsperioden rapporteres det at barna fikk mer klær etter behov, at klærne ble oppfattet som egne, og at de ikke skilte seg ut fra sine klassekamerater hva gjaldt tøy. Barn 16, som ble overflyttet fra Trygg til Torridalsveien sier at standarden på klærne på Kristiansand barnehjem

var bedre enn på Trygg. Her kunne de gå i det tøyet de ville, og fikk mer klær etter behov.

Styrer 3 gir uttrykk for at de vektla at barna ikke skilte seg ut i klesveien, og at de derfor handlet mye nytt tøy. Hun poengterer også at barna hadde eget tøy, og at det ikke var mye tøy de arvet fra hverandre.

Styrer 5 forteller at da hun kom til barnehjemmet, opplevde hun at barna hadde mye dårlig, stygt og gammeldags tøy. Det var mye tøy som var blitt gitt til barnehjemmet som veldedighet fra privatpersoner. Styrer 5 forsøkte å renske ut det verste tøyet, og fornye klærne slik at de ikke skulle være annerledes enn andre barn i klesveien. Imidlertid fortsatte barnehjemmet å motta avlagte klær som gaver, og noe av dette ble også brukt under styrer 5.

Styrer 6 sier at alle klærne var personlig eiendom, og at det var minimalt med arving av tøy. Mange av barna hadde svært lite klær da de kom til barnehjemmet. Da ble de tatt med på handletur av personalet, og det ble sørget for at de fikk en garderobe som ikke skilte seg ut fra andre barns.

Skole og lekser

Barna på Kristiansand barnehjem tilhørte i utgangspunktet skolekretsen til Lovisenlund skole. Barnehjemmet lå kun noen hundre meter fra denne skolen, og skoleveien gikk rett gjennom parken.

Som nevnt innledningsvis har flertallet av informantene vært plassert på flere barnehjem. Kristiansand barnehjem har for disse stort sett vært plasseringssted nr. 2 eller 3. Dette medførte at barna ofte gikk

på andre skoler før plasseringen i Torridalsveien, og de fikk derfor lov til å fortsette på disse skolene.

Fire av barna forteller at de fikk støtteundervisning. Flere mener at de hadde hatt behov for det, men ikke fikk det.

Samtlige informanter som var plassert i periodene før styrer 6, mener at de ikke fikk hjelp til lekselesing. Lekselesingen foregikk rundt stuebordet eller ved pultene på rommet, men barna fikk ingen bistand til selve lekselesingen. Et par av barna som var plassert i styrer 3s periode reagerte særlig på at ikke husfar, som var lærer, hjalp dem.

Etter at barnehjemmet ble gjenåpnet i 1976, synes det som de ansatte var mer aktive i forhold til å hjelpe barna med leksene. Barn 18 forteller at leksene ble gjort i stua, og at de fikk hjelp av de voksne til dette. Barn 10 mener at de fikk litt hjelp til leksene, men at dette var ”fint lite”. Barn 7 hevder at det ikke var noen form for leksehjelp på Kristiansand barnehjem etter 1976.

Styrer 3 forteller at de samarbeidet godt med skolene til de barna som hadde spesielle behov. Hun husker at 5 av barna på hjemmet gikk på spesialskole mens hun var styrer, og at det var hennes mann som hjalp barna med leksene.

Husfar gir uttrykk for at de fulgte opp lekselesingen til barna. Skolearbeidet foregikk til bestemte tider og steder etter at barna kom fra skolen. Han hjalp de store barna med leksene, mens styrer 3 tok seg av barna på de lavere trinnene. På foreldremøter på

skolen stilte personalet opp.

Ansatt 2 sier at de prøvde å følge opp skolegangen til barna. Lekselesingen foregikk rundt spisebordet, og hun mener barna i alle fall fikk litt hjelp til dette.

Styrer 6 forteller at barna gjorde leksene sine på rommet, og at det skulle være ro i huset når det var leksetid. Han husker at barn 16 slet med lekselesingen, og at det derfor ble inngått avtale med skolen om at barn 16 skulle gjøre leksene sine der før han kom hjem.

Fritid og venner

Flere av barna forteller om organiserte fritidsaktiviteter mens de bodde på barnehjemmet. Dette var både aktiviteter i religiøs regi og andre typer aktiviteter. Granskingsutvalget har hørt om speider, engasjement i Frelsesarmeen, søndagsskole, tennis og ”Guttis” (gutteforeningene til ulike religiøse organisasjoner).

Barn som bodde på Kristiansand barnehjem før skolealder, hadde ofte barnehagetilbud i Lund menighetsbarnehage.

Informantene forteller at de lekte mye på uteområdene til barnehjemmet og i den tilstøtende parken. Det synes som det har vært varierende grad av kontakt med klassekamerater og barna i nabolaget. Det hørte med til sjeldenhetene at andre barn var på besøk inne på barnehjemmet. Et par av barna som var plassert i siste del av mandatperioden, forteller om sporadiske besøk på kino, i svømmehallen og turer til Ravnedalen.

Under styrer 6 ble det igangsatt støttekontakt-ordning for flere av barna. Barn 10 og 18 opplevde dette som positive tiltak hvor de reiste på fjellturer, padleturer, fisketurer og lignende.

Styrer 3 forteller at de dro i svømmehallen med barna hver lørdag, og at barna gikk i speideren og var med på aktiviteter sammen med barn utenfor barnehjemmet. Hun sier imidlertid at det ikke var ofte barna hadde med seg venner inn på barnehjemmet.

Husfar sier at nabobarn og klassekamerater kom på besøk på barnehjemmet. Videre bekrefter han at de hadde faste turer til svømmehallen. I tillegg til ferien på sommerstedet, forteller han om en Danmarkstur med barna og om turer til hans hjemsted.

Styrer 5 forteller at barna var mye ute om sommeren, og at de lekte mye med nabobarna. Hun tror imidlertid ikke at noen av barna var med på organiserte aktiviteter.

Ansatt 2 mener at de gjorde lite arrangerte aktiviteter sammen med barna. De kunne gå litt ute i hagen og i parken, men ikke noe mer. Av praktiske grunner var det også vanskelig å frakte alle barna med bil. Hun husker ikke om de større barna hadde organiserte aktiviteter etter skolen. Ansatt 2 sier at barna ikke hadde mye kontakt med nabobarn eller klassekamerater. Hun tror at barnehjemsbarna fikk lov til å ta med seg besøk hjem, men tenker at de kanskje ikke hadde så lyst til det p.g.a. hvordan det så ut på institusjonen.

Styrer 6 forteller at de la vekt på at de ansatte skulle

gjøre aktiviteter sammen med barna. Han nevner i den anledning kino- og teaterbesøk, skiturer på Sandripheia, lesestunder og hytteturer til Sodefjed.

Styrer 6 sørget også for at barna fikk støttekontakter eller avlastningsfamilier. Han opplevde at barna var velkomne i nabolaget til barnehjemmet, og barna kunne også ha med seg venner hjem. Av organiserte aktiviteter husker han søndagsskole, aktivitetsklubb i Frikirken og fotball.

Kontakt med biologisk familie

Barna fra første del av granskingsperioden, forteller om uregelmessig kontakt med familie. Barna som var plassert under de to første styrerne oppgir stort sett å ha hatt minimal eller ingen kontakt med foreldrene. Et av barna sier at første gang hun traff familien sin etter at hun kom på barnehjem, var til konfirmasjonen. Da hadde hun vært på institusjon i ca. 12 år.

De to barna utvalget har intervjuet som var plassert på barnehjemmet mens styrer 3 var der, hadde ulik kontakt med foreldrene. Barn 12 traff aldri foreldrene sine mens hun var på barnehjemmet. Hun var også plassert her under styrer 4 og styrer 5.

Barn 1 hadde en opplevelse av at hun ikke fikk lov til å treffe foreldrene. Dette forbudet trosset hun, og sørget for å ha kontakt med familien en gang i måneden eller oftere. Hun forteller om en episode hvor søsteren kom for å hente en platespiller på barnehjemmet. Søsteren ble da bedt om å vente utenfor huset mens barn 1 hentet platespilleren.

To av de fem informantene utvalget har intervjuet fra styrer 5s periode, hadde jevnlig kontakt med foreldrene.

Fra 1976 og ut granskingsperioden, forteller to av de fire barna at de hadde regelmessig kontakt med foreldrene. Et søskenpar forteller at de var på overnatting hos moren en gang i måneden, og at hun også besøkte dem på barnehjemmet. I tillegg hadde de noe kontakt med to andre søsken som var plassert i fosterhjem. De to andre barna fra denne perioden hadde ingen kontakt med foreldrene, men har en oppfatning om at dette i større grad skyldtes foreldrene enn barnehjemmet.

Styrer 3 sier at de hadde en åpen kontakt med foreldrene, men at det ikke var noe organisert system for samvær mellom barn og foreldre.

Husfar forteller at de vektla at barnehjemmet skulle være et åpent sted hvor også foreldrene kunne komme på besøk.

Styrer 5 husker at det var varierende kontakt mellom barna og deres foreldre. Noen fikk besøk av foreldrene på barnehjemmet uten at dette var satt i system, noen hadde ingen kontakt med foreldrene, mens andre derimot kunne være hjemme over lengre tidsrom. Ansatt 2 bekrefter styrer 5s oppfatning om hva slags kontakt barna hadde med foreldrene.

Styrer 6 forteller at det i hans tid forelå barnevernsvedtak vedrørende samvær, og at barnehjemmet fulgte opp disse vedtakene. Han sier at foreldrene også var velkomne på besøk på barnehjemmet. Det hendte at barna opplevde at foreldrene

ikke kom og hentet dem til samvær som avtalt. Særlig husker han et søskenpar hvor det ved flere anledninger skjedde at foreldrene ikke kom. Dette var såre opplevelser for barna.

Det har gjennom granskingsperioden vært plassert relativt mange søsken på Kristiansand barnehjem. Periodevis har det også vært store søskenflokker her. Åtte av utvalgets informanter har hatt søsken på hjemmet. Opplysningene fra disse tyder på at det gjennom hele granskingsperioden har vært praktisert relativt konsekvent at søsken av samme kjønn har delt rom. Barna forteller også at de har holdt mye sammen med sine søsken i dagliglivet på barnehjemmet. Et barn forteller at hun hadde i oppgave å passe på sin lillebror, og bl.a. hente ham på bussen når han kom fra barnehagen. Et annet søskenpar fikk felles støttekontakter slik at de gjorde aktiviteter sammen.

De ansatte har lik oppfatning om at de forsøkte å tilrettelegge for kontakt mellom søsken på barnehjemmet, og at de så langt det lot seg gjøre lot søsken av samme kjønn dele rom.

Høytider og merkedager

Flere av barna husker at bursdager ble feiret med at det ble bakt kake, og bursdagsbarnet fikk invitere barn som ikke bodde på hjemmet.

Julaften ble feiret på barnehjemmet fram til styrer 6s periode. Etter dette tilstrebet man at barna skulle hjem til familien sin på julaften, og dersom dette ikke lot seg gjøre, ble de med ansatte hjem til deres familie.

Som på de andre barnehjemmene var barna på jule-
treffester som ble arrangert av ulike organisasjoner
og på besøk i forskjellige militærforlegninger. Barn
1 forteller at de fikk gaver fra ulike butikker i byen.
Et år husker hun at hun fikk et armbånd i gull-
doublé. Husfar skal da ha gitt uttrykk for at hun ikke
fortjente dette, men styrer 3 grep inn, slik at barn 1
fikk beholde armbåndet.

Et par av barna har nevnt 17. mai-feiring i sine
intervjuer. De forteller at dagen ble feiret på tradis-
jonelt vis med barnetog, leker på skolen og god mat
på barnehjemmet etterpå .

Konfirmasjon ble feiret for flere av barna på Kris-
tiansand barnehjem fram til styrer 6 tiltrådte som
leder. Etter dette foregikk konfirmasjonene mer i
regi av familien. Barn 3 ble konfirmert mens hun
bodde i Torridalsveien på begynnelsen av 60-tallet.
Hun forteller at det ble stelt i stand selskap, og at
hun fikk presanger. Hun fikk et smykke pluss en
stygg, hvit koffert.

Styrer 3 bekrefter at de feiret 17. mai på vanlig vis
og at det var bursdagsfeiringer med kake og gaver.
Hun kan ikke huske at det ble invitert barn utenfra
til fødselsdagene. Til jul var det masse gaver fra Li-
ons og naboer. Selv feiret styrer 3 og hennes fami-
lie julen på barnehjemmet sammen med barna der.
Styrer 3 forteller at i julen kunne barnas foreldre
komme og gå som de ville, hvilket de satte stor pris
på.

Styrer 5 sier at barna fikk invitere lekekamerater til
bursdagen sin.

Sykdom og legetilsyn

Kristiansand barnehjem hadde samme tilsynslege
som de øvrige barnehjemmene. Ingen av barna kan
huske at de har vært til kontroll hos denne legen.
Legen kom stort sett til barnehjemmet ved behov,
når noen av barna var syke. Tannbehandling fikk
barna hos skoletannlegen.

Barn 11 mistet håret sitt uten at legene i byen fant
årsaken til dette. Han forteller at styrer 1 sørget for
at han ble undersøkt og fikk behandling for dette
ved Rikshospitalet i Oslo, slik at hårveksten kom
tilbake.

Barn 1 sier at barna fikk ligge til sengs hvis de var
veldig dårlige.

Barn 8 hadde mye plager med ørene under opp-
veksten på barnehjemmet. Hun mener at hun aldri
var hos lege eller tannlege mens hun bodde i Torri-
dalsveien.

Barn 10 forteller at han fikk røde hunder på
barnehjemmet, og ble innlagt på sykehus. Han
mener at barna ble sett etter når de var syke, men
at det var litt forskjellig praksis mellom de ansatte
i forhold til om de måtte holde sengen ved syk-
dom. Barn 10 husker at det en periode var lus på
barnehjemmet, og at alle barna måtte være hjemme
fra skolen i 14 dager.

Styrer 3 bekrefter hvem som var tilsynslege, og
hvilken tannlege som ble benyttet. Hun poengterer
at det viktigste når barna var syke, var at de fikk
være hjemme fra skolen og at en voksen var tilstede.

Barnehjemmet var ikke mye plaget med sykdom i hennes tid som styrer.

Styrer 6 forteller at de hadde fast kontakt med tilsynslegen. I hans styrerperiode var institusjonen plaget med mye lus og skabb, og de sørget for behandling av dette. Han understreker imidlertid at dette ikke hadde noe med hygienens å gjøre, da de fleste barna dusjet hver dag.

Plikter

Ifølge noen av informantene, hadde barna mange plikter på barnehjemmet i perioden frem til styrer 4. Særlig gjaldt dette de eldre jentene som fikk store ansvarsoppgaver i forhold til de mindre barna.

Barn 3 sier at hun lærte å stelle spedbarn mens hun var på Torridalsveien. Det kom også noen barn med alvorlige handikap som hun tok seg av mens de var på barnehjemmet. Et par av disse barna døde under oppholdet. Barn 5 hadde som oppgave å passe på sin fem år gamle bror. Selv var hun åtte år.

Barn 1 gir uttrykk for at barna på barnehjemmet ble satt til å gjøre mye praktisk arbeid. Hun måtte mate tre-fire av de mindre barna til frokost, hjelpe til med matingen til middag og kvelds og stelle dem etterpå. I tillegg måtte hun være med å rydde kjøkkenet og stelle tøy. I helgene hadde barna flere plikter fordi da var det stort sett bare styrer 3 og hennes ektefelle av betjening på institusjonen. Barn 1 sier at det var urettferdig at hun hadde så mange plikter og ikke noe eget sosialt liv.

Tre av barna som var plassert mens styrer 6 var på barnehjemmet, forteller at de måtte vaske og rydde

rommet sitt, og at de fikk lommepenger for dette.

Av klagen fra besøkshjemmet til Norsk misjon blant hjemløse i 1969, fremgår det at barna hadde mange plikter i forhold til de små barna om morgenen, før de skulle på skolen. Dette er også en av problemstillingene som drøftes under tilsynsbesøket til barnevernsinspektøren i 1971.

Styrer 3 hevder at to av de eldste jentene på barnehjemmet, arbeidet på institusjonen samtidig som de bodde der, og at de fikk lønn for dette.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV PRAKTISK OMSORG

Utvalget legger til grunn at de fysiske boforholdene i Torridalsveien var moderne og egnet til barnehjemsdrift. Særlig vil utvalget fremheve som positivt institusjonens beliggenhet i enden av en park i et rolig villaområde. Det synes også som bygget ble holdt noenlunde i stand i driftsperioden.

Utvalget legger videre til grunn at barna fikk nok mat og alminnelig mat ut fra datidens standard. Maten fremsto antagelig som enkel og med lite variasjon frem til slutten av perioden. Opplysningene fra ansatt 2 kan tyde på at den dårlige økonomien på barnehjemmet under styrer 5 også preget kostholdet, men utvalget har ikke holdepunkter for å si at barna led noen nød som følge av dette.

Utvalget mener at gjennomføringen av måltidene i mindre grad enn på de fleste av de andre

barnehjennene, var preget av disiplin og institusjonsdrift. Antall barn og barnehjennets fysiske forhold, gjorde måltidene mer hjemlige enn på de andre stedene. Det synes som om det var alminnelige bordskikk-regler som ble praktisert.

Utvalget legger til grunn at forholdene under måltidene var noe annerledes mens styrer 3 var leder på barnehjennet. Klimaet var strengere, og barnas plikter knyttet til matning av mindre barn gjorde måltidene stressende for barna. Se mer under følelsesmessig omsorg. Mat ble også i større grad brukt som sanksjonsmiddel.

Utvalget legger til grunn at barna, særlig på 60-tallet, arvet klær av andre og at disse ble reparert etter behov, hvilket ikke var uvanlig på denne tiden. Standarden på klærne i denne perioden kan synes som om den lå i nedre sjikt av hva som var vanlig, og at barna skilte seg noe ut fra sine klassekamerater, men at de stort sett hadde det de trengte. Etter hvert fikk barna flere nye klær, og mer tøy etter behov.

Utvalget har ingen merknader til de hygieniske forholdene på barnehjennet.

Utvalget legger til grunn at barna frem til 1976 ikke fikk tilstrekkelig leksehjelp. Dette finner utvalget kritikkverdige, særlig fordi det var mange barn med lærervansker plassert på institusjonene i hele granskingsperioden. Forholdene synes å ha bedret seg på dette området under styrer 6.

Utvalget er av den oppfatning at barna i Torridalsveien hadde et relativt godt aktivitetstilbud på

fritiden, i form av både ulike organiserte aktiviteter av religiøs og ikke-religiøs karakter, samt at de hadde gode lekemuligheter både ute og inn. Mange av de små barna gikk dessuten i barnehage, hvilket må sies å ha vært positivt med tanke på å gi dem variert stimulering og å integrere dem med barn som hadde mer normale oppvekstvilkår. Det synes for øvrig som om barna på Kristiansand barnehjem hadde god kontakt med barna i nabolaget, selv om man heller ikke her evnet å legge forholdene til rette for at barna kunne ta med seg andre barn hjem. En del av barna gikk på skole andre steder enn i barnehjennets skolekrets, og dette gikk nok utover deres kontakt med klassekamerater.

Særlig under styrer 6 fremstår det for utvalget som om de ansatte engasjerte seg for å organisere aktiviteter sammen med barna som kinobesøk, turer i svømmehallen, søndagsutflukter, aktiviteter med støttekontakter og besøkshjem.

Utvalget legger til grunn at det var tradisjonell julefeiring på barnehjennet frem til styrer 6 overtok driften, og man begynte å tilstrebe at barna heller fikk delta i julefeiring hos egen familie eller hjemme hos en ansatt. Ellers synes det som om barnehjennet markerte 17. mai, fødselsdager og konfirmasjon på en alminnelig måte. På samme måte som for de andre barnehjennene har utvalget fått forståelse av at barnehjennet hadde tilsynslege og benyttet skoletannlegeordningen. Også her er det noe uklart om tilsynslegen hadde årlige kontroller av barna, eller om han kun ble tilkalt ved sykdom. Utvalget har ikke opplysninger som tyder på at barna ikke ble tilstrekkelig ivaretatt under sykdom.

På samme måte som ved Trygg barnehjem, legger utvalget til grunn at de større barna, og da fortrinnsvis jentene, hadde store ansvarsoppgaver knyttet til pass av mindre barn frem til begynnelsen av 70-tallet. Det synes som om disse pliktene særlig under styrer 3 gikk utover barnas livskvalitet, og oversteg hva som var vanlig på den tiden. Det vises i den forbindelse spesielt til inspeksjons-rapporten fra barnevernsinspektøren fra 1971.

Utvalget har også merket seg barn 3s opplysninger om at hun hadde ansvar for stell av handikappede barn som var så dårlig at to av disse døde. Utvalget finner dette kritikkverdig.

Utvalget legger til grunn at barna hadde svært ulik kontakt med foreldrene sine, men at det generelt sett var mindre kontakt i begynnelsen av perioden enn i slutten. Det synes også som barnevernsnemnda la klare føringer angående barnas kontakt med foreldrene sine under styrer 6s periode.

Norsk misjon blant hjemløse hadde flere barn plassert i Torridalsveien. Disse hadde tradisjonelt sett minimal kontakt med foreldrene på grunn av samfunnets syn på tater som foreldre. Se også kapitlet om tater.

Det er utvalgets vurdering at det i Torridalsveien fra slutten av 60-tallet, til en viss grad, ble tilrettelagt for at foreldre kunne besøke barna på institusjonen.

6. FØLELSESMESSIG OMSORG

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Utvalget har valgt å dele opp dette punktet slik at man behandler den følelsesmessige omsorgen under hver enkelt styrer. Dette fordi det synes som styrers holdning til omsorg satte sterkt preg på kulturen på barnehjemmet og følgelig på ivaretagelsen av det enkelte barn følelsesmessig.

Styrer 1

Alle som er intervjuet fra denne perioden, hadde et relativt godt forhold til styreren. De visste hvor de hadde henne, og de fryktet ikke fysiske represalier. Hun er beskrevet som en morsfigur. Til tross for dette var det en fysisk og følelsesmessig avstand mellom styrer 1 og barna. Barn 3 sier at det nærmeste hun kom styrer 1, var å flette håret hennes når hun hadde vasket det. Barn 1 mener at de andre ansatte opptrådte på samme måte som styrer 1.

Styrer 2

Fra denne perioden har utvalget fem informanter som gir noe ulike opplysninger. Verken barn 5, som var på barnehjemmet i knapt et år, eller barn 17, kan gi opplysninger om hvordan de ble følelsesmessig ivaretatt på barnehjemmet, eller om spesielle ansatte.

Barn 6 mener at han hadde det relativt greit på barnehjemmet, og trekker bl.a. annet frem et godt minne fra en kveld hvor en av de ansatte hadde bakt sjokoladecake til barna. Heller ikke han husker spesielle ansatte eller styrer.

Barn 13 forteller at han ble ertet av de ansatte på barnehjemmet. Han ble kalt dum og fortalt at han ikke skjønte noen ting. Han opplevde ingen trøst eller kos i Torridalsveien. Han mener at de som arbeidet der, ikke var egnet til å passe barn.

Styrer 3

Begge de to barna utvalget har intervjuet fra denne perioden, beskriver lite følelsemessig ivaretagelse, uforutsigbarhet og nedlatenhet, særlig fra ektefellen til styrer 3, husfar.

Barn 12 forteller at barna i Torridalsveien ble skjelt ut, og at husfar ved en anledning sa til henne at hun bare skulle være glad for at hun fikk være på barnehjemmet. For barn 12 var det største problemet på institusjonen at husfar bestemte alt. Av og til kunne det være gøy å leke, men husfar dominerte hele livet på hjemmet. De øvrige ansatte viste omsorg for barna på en helt annen måte enn styrerparet, og hun husker at de reagerte på måten særlig styrerens ektefelle behandlet barna.

Barn 1 sier at oppdragelsen på barnehjemmet var streng, og at hun ble fratatt verdighet, fordi hun stadig ble fortalt at hun var ingenting verdt og fikk mye kjeft. Barn 1 delte rom med ei jente med psykisk utviklingshemming. På kveldene etter kl. 20.00 fikk ikke barna oppholde seg i stuen, for da skulle styrerparet ha te i ro og fred. Informanten var da henvist til sitt 12 m² store rom sammen med denne funksjonshemmede jenta. Hun sier at det var særlig problematisk at hun aldri visste hvor hun hadde husfar, hans reaksjoner var vanskelig å forutse. En gang ble hun skjelt ut av ham på ligningskontoret

fordi hun ikke husket personnummeret sitt. På grunn av stor gjennomtrekk blant de ansatte ble hun aldri ordentlig kjent med disse. Oppsummert sier hun at hun aldri fikk noen nærhet eller varme på barnehjemmet.

I tilsynsrapporten fra barnevernsinspektøren fra 1971, beskrives husfar som en person som virket autoritær, overbevisende og med ordet i sin makt. Inspektøren hadde inntrykk av at det var mannen som bestemte på barnehjemmet, ikke styrer 3 som formelt var bestyrerinnen. Hun gir også uttrykk for at husfar ikke hadde *...barnas opplevelser av sin situasjon som utgangspunkt. Det var hans regler og bestemmelser og synspunkter om hvordan et hjem skulle være, hvordan barna skulle oppdras, hvilke plikter de burde ha, når de skulle stå opp, når de skulle legge seg osv. som gikk igjen hele tiden.* Barnevernsinspektøren skriver også at styrer 3 forholdt seg påfallende taus under samtalen med barnevernsinspektøren.

Styrer 3 gir en helt annen beskrivelse av den følelsemessige omsorgen på barnehjemmet. Hun forteller at de var særlig opptatt av å ivareta det enkelte barns behov. Hun mener også at hun hadde god kontakt med barna, og at disse følte at de kunne ta opp vanskelige ting med de voksne. Bl.a. husker hun en gutt som ble mobbet på skolen, og som fortalte om dette på barnehjemmet. Mannen til styrer 3 tok gutten på alvor og lærte ham å ta igjen, slik at han ikke så lett skulle bli et offer.

De store barna ble dessuten tatt med på møter hvor de var med og bestemte forhold som gjaldt barnehjemmet. Styrer 3 tror ikke regimet på Kristiansand barnehjem var spesielt strengt. Det var

ingen form for psykisk avstraffelse av barna. Hun kan ikke huske at de fikk kritikk av tilsynsfører eller lignende hva gjaldt behandlingen av barna.

Husfar bekrefter at de var særlig opptatt av å tilrettelegge forholdene for det enkelte barn på hjemmet. De hadde en visjon om å gjøre ungdommene frie. Han forteller om flere barn med spesielle behov som de arbeidet mye med for å få frem deres evner. Bl.a. gjaldt det et barn med hjerneskade som de lærte å svømme, en gutt som stammet som var spesielt interessert i fugler som de laget dueslag for på sommerstedet, og et barn som hadde et fysisk handikap som de sørget for at fikk en øyeoperasjon. Sistnevnte har styrerparet hatt god kontakt med etter barnehjemstiden.

Husfar forteller også om hvordan de kunne sitte oppe om natten og synge for barn som våknet og var urolige, og hvordan de tok opp sengevætere om natten for at det ikke skulle gå galt. Han kan ikke huske at det ble brukt kallenavn på barna. Han mener at han var bevisst sin autoritet som stor og kraftig, og at han ikke misbrukte denne makten. Han prøvde snarere å dempe virkningen ved å tilnærme seg barna fra en sittende stilling. Han opplyser at han sjelden ble sint på barna.

I et skriv fra Kristiansand barnehjem, som er udatert, men hvor styrer 3 står oppført som leder, gis det en beskrivelse av bl.a. barnehjemmets mål:

Frihet fra angst. Frihet fra aggresjon. Frihet til å skape. Frihet til å utvikle sine anlegg og muligheter. Trygghet.

I samme skriv oppgis det at barna er med i familieråd og gis innblikk i institusjonenes drift.

Styrer 4

Styrer 4 var midlertidig engasjert for 6 måneder. Utvalget har kun intervjuet et barn som var plassert på barnehjemmet i denne perioden. Denne informanten har ingen erindringer om spesifikke forhold fra denne styrerperioden.

Styrer 5

Informantenes oppfatning av den følelsesmessige omsorgen under styrer 5 spriker. Barn 12, som var på hjemmet både under styrer 3, 4 og 5, sier at forholdene ble bedre da styrer 5 kom. Det ble mindre strengt. Barn 9 har ingen klar formening om den følelsesmessige omsorgen da han bare var fire-fem år under oppholdet. Barn 15 sier at han ikke kan huske at det noen gang var voksne som trøstet, koste eller leste for ham på barnehjemmet.

Barn 14 beskriver stor forskjellsbehandling av barna på institusjonen. Heller ikke han husker trøst eller kos, og sier at han ikke hadde noe nært forhold til verken ansatte eller barn på barnehjemmet. Han understreker likevel at det var forskjell på de ansatte. Et par av damene beskriver han som snille og greie, mens han hadde et dårlig forhold til styrer 5, som skal ha plaget ham.

Styrer 5 forteller at det var fokus på de ansattes nærhet til barna på institusjonen. Det rådet en del usikkerhet på hvor nært forhold man skulle ha med tanke på at oppholdet på barnehjemmet alltid var midlertidig. Likevel lot styrer 5 de små barna på hjemmet komme opp i sengen hennes om morgenen når de våknet, fordi hun følte at de hadde behov for denne formen for kontakt. Generelt var hun opptatt av å gi mye omsorg og kjærlighet, og lot

ofte barna sitte på fanget. Hvor stort behov barna hadde for nærhet, mente hun også kom an på hva slags kontakt de hadde med foreldrene sine mens de bodde på barnehjemmet. Det forekom ingen form for mobbing av barna fra personalets side. Styrer 5 opplevde at hun fikk barna litt vel tett inn på seg i den perioden hun bodde på barnehjemmet, det var ikke noe klart skille mellom hennes liv og livet på barnehjemmet. Dette var årsaken til at hun underveis bestemte seg for å skaffe seg en egen hybel utenfor hjemmet.

Ansatt 2 mener at klimaet på barnehjemmet ikke var spesielt strengt, men at det var en del kjefting. Hun forteller at de ansatte hadde lov til å kose med barna, ta dem på fanget og lignende, men at det ble liten tid til dette da bemanningen, etter hennes oppfatning, var alt for lav. Hun husker situasjoner hvor hun var alene med alle barna mens hun skulle lage middag, vaske klær og gjøre rent. Fire av barna var under seks år. Ansatt 2 opplevde at styrer 5 etter hvert trakk seg mer og mer unna, fordi ansvaret på barnehjemmet ble for stort for henne. Det var et irritasjonsmoment blant de ansatte at styrer 5 oppholdt seg lite på barnehjemmet, men bare var innom med varer og lignende som hun hadde skaffet.

Det hendte at et par av de eldste barna tok opp vanskelige temaer med de ansatte, og det var lov til å gråte og være lei seg fordi man savnet foreldrene sine.

Styrer 6

Alle de fire barna utvalget har intervjuet fra denne perioden, var plassert på Trygg før de ble overført til Kristiansand barnehjem. De har sammenfall-

ende oppfatning om at klimaet i Torridalsveien var mildere enn på Trygg. Barn 16 sier at det var en mer uformell tone, de kunne bl.a. kalle de ansatte med fornavn. Barn 18 mener at han fikk følelsemessig omsorg av styrer 6, mens barn 10 sier at de ansatte kunne spørre dem hvordan de hadde det og lignende, hvilket aldri forekom på Trygg. Barn 10 knyttet seg særlig til en ansatt som han fikk et slags morsforhold til. Henne følte han at han kunne komme til med hva det skulle være.

Styrer 6 sier at personalet var bevisst på ordbruken i forhold til barna. Den skulle ikke være krenkende. Hvis dette forekom ble det tatt opp med den enkelte, og det ble klart gitt uttrykk for det som ikke kunne godtas. Han kan ikke huske at det var noen av personalet som utmerket seg i den forbindelse. Personalet var samkjørt i synet på hvordan barneoppdragelse skulle drives. De hadde faste personalmøter en-to ganger i måneden. På disse møtene var fokuset på fremtiden for det enkelte barn, og at de trengte mer enn det barnehjemmet kunne gi dem i form av nærhet og tid. Styrer 6 var derfor en sterk pådriver ovenfor barnevernet for å få plassert barna i fosterhjem.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV FØLELSESMESSIG OMSORG

Utvalget legger til grunn at barn som var plassert under styrer 1 fikk tidstypisk følelsemessig omsorg, det vil si at barna hadde en forutsigbar hverdag hvor de opplevde å bli behandlet rettfærdig og tatt vare på. Barna fikk en tilknytning til styrer. Imidlertid

fremstår det som om det var det lite varme, fysisk nærhet og fortrolighet mellom barn og voksne på institusjonen. Utvalget vurderer at dette ikke var så ulikt forhold i mange private hjem på denne tiden.

Den følelsesmessige omsorgen under styrer 2 har utvalget funnet det vanskelig å ta stilling til. Utvalget har motstridene opplysninger fra et begrenset antall informanter, og har for øvrig ingen informasjon om denne perioden fra arkivmaterialet.

Utvalget vurderer den følelsesmessige omsorgen under styrer 3 som mangelfull. Det fremstår for utvalget som om forholdene på barnehjemmet var uforutsigbare, og at barna tidvis opplevde å bli behandlet ydmykende. Begge de to barna fra denne perioden gir uavhengig av hverandre et svært likt bilde av situasjonen. Barnevernsinspektørens anbefalinger om at barnehjemmet er i behov av veiledning om hvordan å behandle barn, indikerer også at forholdene ikke var som de burde være. Utvalget har merket seg styrer 3 og hennes ektefelles forklaring om gode idealistiske tanker knyttet til barnehjemsdriften og behandling av barna der. Det synes imidlertid ikke som om styrerparet maktet å praktisere dette.

Utvalget har ikke tilstrekkelig informasjon til å ta stilling til den følelsesmessige omsorgen under styrer 4.

Utvalget legger til grunn at barna fikk en noe begrenset følelsesmessig omsorg under styrer 5. Det kan synes som om styrer 5 opplevde ansvaret som leder for barnehjemmet som for stort, og at dette

resulterte i at hun tidvis trakk seg noe unna, og at det innimellom ble en del kjefting. Disse forholdene kombinert med lite betjening, gav seg utslag i at enkelte barn ikke ble tilstrekkelig ivaretatt.

Utvalgets vurdering er at det under styrer 6 var stort fokus på å ivareta barna følelsesmessig. Atmosfæren beskrives av barna som mild, og de hadde også en opplevelse av at de voksne brydde seg om dem.

7. AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Også under dette punktet har utvalget valgt å dele inn fremstillingen etter styrerperiodene.

Styrer 1

Ingen av barna fra denne perioden rapporterer om slag, spark, ørefiker, ris eller liknende.

Styrer 2

Fra denne styrerperioden er det et barn som forteller om fysiske avstraffelser.

Barn 13 sier at han fikk ris på ”bare messingen”, ble lugget, fiket til og låst inne på rommet. Det var i første rekke en mannlig ansatt som sto for disse avstraffelsene, men også andre ansatte kunne utføre disse handlingene. Han så aldri andre barn få fysiske avstraffelser, men han husker at han hørte at det var

bråk i 2. etasje og at det var barn som skrek.

De tre andre barna utvalget har intervjuet fra denne perioden, sier at de ikke ble utsatt for fysiske overgrep, eller at de ikke husker om de ble utsatt for dette.

Styrer 3

Begge de to barna som er intervjuet fra denne perioden forteller om relativt omfattende fysiske avstraffelser.

Barn 12 sier at barna i Torridalsveien ble klapset på rumpa og slått med belte av husfar. Selv opplevde hun dette et par ganger. Hun husker også en gang hvor hun og et annet barn hadde plukket opp fjær fra noen fugler de hadde fått og ville vise disse til husfar. Han reagert med å dra barna opp etter ørene slik at ørene sprakk. Ved enkelte anledninger ble også barna låst inne på rommet sitt. Barn 12 mener at de andre ansatte tok avstand fra denne behandlingen styrerparet gav barna.

Barn 1 forteller at de minste barna på hjemmet fikk juling, slag, ørefiker og isolering på rommet eller ble stengt inne i kjelleren. Etter hennes oppfatning skjedde dette daglig på barnehjemmet. Selv opplevde hun å bli dratt i hestehalen, kløpet i nakken, dyttet, og stengt inne i kjelleren. Oppholdet i kjelleren kunne vare i opptil et par timer. Disse fysiske overgrepene ble utført av styrerparet, primært av husfar. Barn 1 husker en episode hvor hun kom hjem en kveld og fant blodspor i gangen. Hun gikk opp i 2. etasje og fant husfar med to av guttene på badet. Hun fikk en forståelse av at husfar

hadde slått guttene slik at de begynte å blø. Hun oppgir navnet på den ene av guttene.

Styrer 3 innrømmer å ha smekket til barn 12 ved en anledning. Dette har hun i etterkant hatt dårlig samvittighet for. Styrer 3 ringte for et par år siden til barn 12 for å be om unnskyldning. Bortsett fra denne episoden kan styrer 3 ikke huske at det forekom noen form for fysisk avstraffelse på Kristiansand barnehjem.

Husfar benekter at det forekom fysisk avstraffelse på barnehjemmet i perioden hvor han bodde der. Han husker imidlertid en enkeltstående episode hvor han av barnevernsnemnda ble anklaget for å ha brukt fysisk makt ovenfor en av guttene. Dette beklager han, og han har bedt denne gutten om unnskyldning for det inntrufne. Det hendte at barna ble vist inn på rommet sitt og at det ble inngått en spesiell avtale, men de hadde ikke noe eget rom hvor barna ble låst inne.

Ansatt 1 var på barnehjemmet noen måneder i begynnelsen av 1970. Hun husker svært lite fra denne perioden, men har et vagt minne om to rygger med vertikale striper. Hun forteller at de ansatte ble strengt formant om taushetsplikten sin, og at de ikke hadde lov til å si noe om hva de så på barnehjemmet.

Styrer 4

Utvalget har ingen informasjon om fysiske overgrep i denne perioden.

Styrer 5

Et av de fem barna fra denne perioden, barn 14, forteller om fysiske reaksjoner som straff. De fire andre har ikke minner om dette. Barn 14 sier at styrer 5 rev ham hardt i ørene, klemte han hardt på nesen og lugget ham.

Styrer 5 kan ikke huske fysiske avstraffelser fra Torridalsveien. Hun kan imidlertid ikke utelukke at det har forekommet mildere former for risting og ørefiker, men kan ikke huske noen enkeltespisoder hvor dette skjedde, eller hvor hun skulle ha gått for langt.

Ansatt 2 kan heller ikke huske fysiske avstraffelser på hjemmet. Som reaksjon på negativ oppførsel kunne barna få husarrest, men hun husker ikke hvor lenge de måtte være på rommet, eller om dørene ble låst.

Styrer 6

To barn sier at de ikke opplevde noen form for fysiske avstraffelser i denne perioden. Et barn sier at han ofte ble innelåst på rommet sitt, og at han kunne bli sittende der i flere timer når de ansatte mente at han hadde gjort noe galt. Barn 10 forteller også om husarrest. Den lengste varte for ham angivelig i halvannen måned. Grunnen til den lange straffen var at han var trassig hver gang han kom ned. Han ble derfor sendt tilbake på rommet igjen.

Barn 10 sier også at han ble klapset på baken på vei opp til rommet sitt. Dette skal ha skjedd flere ganger. Ved en anledning skal han ha blitt dratt i øret etter at han hadde sparket til en kvinnelig ansatt.

Det forekom også at barna ble smekket over fingrene hvis de ikke hørte etter.

Styrer 6 avviser at det forekom fysiske avstraffelser i hans styrerperiode. Personalet hadde en uttalt enighet om at dette ikke skulle forekomme. Det ble lagt vekt på respekt og likeverd mellom de ansatte og barna.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Utvalget legger til grunn at det ikke forekom fysiske avstraffelser under styrer 1.

Utvalget har på samme måte som under følelsesmessig omsorg, funnet det vanskelig å ta stilling til om det forekom fysiske avstraffelser under styrer 2. Et barn rapporterer om relativt omfattende fysiske avstraffelser, mens de tre andre sier at de ikke har opplevd noen form for fysiske overgrep. Utvalget har ikke arkivmateriale vedrørende dette.

Utvalget legger til grunn at det forekom fysiske avstraffelser under styrer 3. Begge informantene forteller om slag og innelåsning. I tillegg opplyses det at barn ble lugget, dradd i ørene og slått med belte. Dette relateres i hovedsak til husfar, men også styrer 3 skal ha straffet barna fysisk. Styrer 3 har innrømmet at hun ved en anledning klapset til barn 12. Husfar bekrefter at han ble beskyldt for å ha brukt fysisk makt mot en gutt på barnehjemmet, og arkivmaterialet underbygger også påstandene om at barna ble utsatt for fysiske avstraf-

felser. Det kan synes som om dette forekom regelmessig, men at det ikke var som ledd i oppdragelse, men mer som et uttrykk for sinne hos husfar eller styrer 3.

Disse forholdene skapte utrygghet hos barna. Dette er spesielt kritikkverdigg, da det fant sted rundt 1970 hvor fysiske avstraffelser i all hovedsak var forlatt som oppdragelsesmetode.

Utvalget har ikke tilstrekkelig grunnlag til å ta stilling til om det forekom fysiske avstraffelser under styrer 4.

Utvalget legger til grunn at det ikke forekom fysiske avstraffelser av noe vesentlig omfang under styrer 5 eller styrer 6. Utvalget ser imidlertid ikke bort ifra at det kan ha forekommet at barn har blitt tatt hardt i armen, øret eller lugget. De beskrivelsene som er gitt, er imidlertid ikke av en slik karakter eller omfang at utvalget vil definere det som fysiske avstraffelser eller fysiske overgrep.

8. SEKSUELLE OVERGREP

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Styrer 1

Et barn forteller at hun ble utsatt for seksuelle overgrep av en nabogutt mens hun var plassert på Kristiansand barnehjem. Gutten var et par år eldre enn henne, og hun turte aldri å fortelle noen om hva hun var blitt utsatt for. De andre informantene fra

denne perioden har ikke selv blitt utsatt for overgrep, og de kjenner ikke til andre som ble seksuelt misbrukt mens de bodde i Torridalsveien.

Styrer 2

En av de fem informantene fra denne perioden, forteller om seksuelle overgrep på Kristiansand barnehjem.

Barn 13 sier at han ble utsatt for seksuelle overgrep av en mannlig ansatt ved barnehjemmet. Ved to anledninger måtte barn 13 masturbere den ansatte til han fikk utløsning. Mannen befølte også barn 13. Overgrepene skjedde på et soverom i 2. etasje med låst dør.

Styrer 3

Begge de to barna utvalget har intervjuet fra denne perioden forteller at de er blitt utsatt for seksuelle overgrep fra en mannlig ansatt.

Barn 1 sier at hun ble seksuelt misbrukt av en mannlig vikar. Han voldtok henne ved to anledninger i stuen på barnehjemmet. Hun fortalte om overgrepene til barnevernet, men de trodde ikke på henne. Hun er ikke sikker på om styreren ble informert om forholdet.

Barn 12 forteller at en mannlig ansatt, ikke husfar, befølte henne på brystene utenpå klærne. Hun klarte å komme seg unna situasjonen.

Verken styrer 3 eller hennes ektefelle kjenner til at det forekom seksuelle overgrep mot barna eller mellom barna i Torridalsveien.

Styrer 4

Utvalget har ikke opplysninger om seksuelle overgrep i denne styrerperioden.

Styrer 5

To av de fem barna utvalget har intervjuet fra denne perioden mener at de har blitt utsatt for seksuelle handlinger fra styrer 5s side. De andre barna har ikke opplysninger om seksuelle overgrep.

Barn 15 sier at bestyrerinnen ved en anledning la hånden sin på hans penis etter at han hadde lagt seg. Det andre barnet han delte rom med, ble bedt om å gå ut. Barn 15 forteller at han spratt opp av sengen og sa at han måtte dusje.

Barn 14 hevder at styrer 5 ved flere anledninger vekket ham om natten for å dusje ham. Han var på dette tidspunktet 10-11 år, men styrer 5 skal ha insistert på å vaske ham ved disse anledningene. Barn 14 sier at han opplevde dette som et seksuelt overgrep. Tilsvarende gjelder en episode hvor styrer 5 tok han med alene til sommerstedet på Sodefjed. Her skal hun ha kledd seg naken mens han var tilstede.

Styrer 5 avviser at hun skal ha vært lettkledd i barnas nærvær, og kjenner ikke til at det har forekommet seksuelle overgrep mot barna på Kristiansand barnehjem eller mellom barna. Ansatt 2 har heller ikke informasjon om seksuelle overgrep.

Styrer 6

Tre av de fire barna utvalget har intervjuet har ikke selv opplevd seksuelle overgrep eller hørt om at andre har blitt utsatt for seksuelle overgrep på insti-

tusjonen. Et av barna forteller at noen av de ansatte var interessert i å vaske ham ”uvanlig grundig”. Han var på barnehjemmet fra han var seks til 11 år gammel. Det var hovedsakelig tre ansatte som utførte denne formen for vasking, en mann og to kvinner. Han opplevde dette som ubehagelig.

Styrer 6 har ikke kjennskap til at det foregikk seksuelle overgrep mot barn eller mellom barn på Kristiansand barnehjem. De vektla å snakke mye om kropp og seksualitet, og ønsket å ha et åpent forhold til dette temaet.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV SEKSUELLE OVERGREP

Granskingsutvalget har fått beskrevet fem ulike seksuelle overgrep av voksne mot fem barn i Torridalsveien. Overgrepene skal angivelig ha vært utført av ansatte på barnehjemmet.

Utvalget finner det ikke mulig å vurdere forholdene nærmere hva gjelder barn 13s historie, da man ikke har opplysninger som underbygger hans fortelling. Når det gjelder barn 1 og 12s opplysninger om seksuelle overgrep, så skal disse ha foregått i samme tidsrom, og begge jentene sier at det var en mann som utførte overgrepene, og at dette ikke var husfar. Utvalget finner likevel at dette ikke er tilstrekkelig grunnlag for å si at overgrepene er sannsynliggjort.

Tilsvarende gjelder barn 14 og 15s opplysninger om seksuelle overgrep. Her finner dessuten utvalget grunn til å stille spørsmål ved om disse handlingene objektivt sett var seksuelle overgrep, eller om dette

bygger på subjektive opplevelser hos barna.

Dette spørsmålet kan også stilles vedrørende vaskebeskrivelsene til barnet som var plassert under styrer 6. Dette barnet har heller ikke selv karakterisert forholdet som seksuelt overgrep overfor utvalget. Han har kun beskrevet vaskingen som ubehaglig.

Et barn har fortalt om overgrep fra en nabogutt. Heller ikke dette forholdet er tilstrekkelig belyst til at utvalget kan ta stilling til det.

9. TILSYN

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM TILSYN

Kun tre av barna som utvalget intervjuet, husker noen form for tilsyn på barnehjemmet. To av disse var plassert på barnhjemmet siste halvdel av 70-tallet. Den ene sier at det kom noen på tilsyn ca. en gang i måneden, og at de snakket både med barna og styreren. Det andre barnet fra denne perioden sier at han hadde en person i barnevernet som han hadde samtaler med både på kontoret hennes og på barnehjemmet. Hun spurte ham om hvordan han hadde det. Det siste barnet som oppgir å ha hatt kontakt med det offentlige mens han var plassert, bodde i Torridalsveien på begynnelsen av 60-tallet. Han er uklar på hva slags kontakt dette var, men han husker navnet på sosialsjefen og på barnevernssekretæren hos Fylkesmannen.

Styrer 3 forteller at Lund menighet hadde tilsyn med barnehjemmet og kom uregelmessig på besøk til institusjonen. Tilsynene var anmeldt, og foregikk ved at tilsynsføreren snakket med hvert enkelt barn fra skolealder og oppover. I tillegg var det inspeksjon fra tilsynsfører fra barnevernet et par ganger i året. Ansatt 2 støtter styrer 3s beskrivelser av tilsyn ved institusjonen.

Styrer 5 sier at formannen i Lund menighet stakk innom barnehjemmet av og til, men at det ikke var noen regelmessighet i dette. Også leder for Norsk misjon blant hjemløse var på tilsynsbesøk ved et par anledninger. Det forekom aldri uanmeldte tilsynsbesøk, og hun er usikker på om disse tilsynspersonene snakket med barna.

Styrer 6 forteller at Kristiansand barnehjem hadde tilsynsbesøk av Fylkesmannen og departementet. Barnevernsnemnda var også innom, men det var ikke ofte. Saksbehandlerne fra sosialkontoret kom på besøk og snakket med barna om hvordan de hadde det. Stort sett var alle tilsynsbesøkene varslet. Styrer 6 kan ikke huske at hvert enkelt barn hadde egen tilsynsfører.

Av arkivmaterialet utvalget har fått tilgang til, fremgår det at det i perioden 1969-72 var egen tilsynsfører oppnevnt av barnevernsnemnda for Torridalsveien. Videre fremkommer det i skriv fra barnevernsinspektøren fra 1971 at hun ikke hadde vært på tilsynsbesøk på barnhjemmet siden styrer 3 tiltrådte sin stilling (i 1968).

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV TILSYN

Utvalget legger til grunn at tilsynet med Kristiansand barnehjem var mangelfullt, og ikke i henhold til lovens krav.

Styret fra Lund menighet kom uregelmessig på besøk, men alltid anmeldt.

Det foreligger dokumentasjon på at Statens barnevernsinspektør var på to tilsynsbesøk.

Det fremgår av arkivmaterialet at det i alle fall på slutten av 60-tallet og begynnelsen av 70-tallet, var oppnevnt egen tilsynsfører av barnevernsnemnda. Ut ifra dokumentasjonen ser det ut til at hun fulgte barnehjemmet tett opp. Det foreligger ingen skriftlige tilsynsrapporter fra tilsynsfører eller barnevernsnemnda for perioden.

Også Norsk misjon blant hjemløse var på tilsynsbesøk på barnehjemmet med ujevne mellomrom.

Det er ikke fremkommet opplysninger om uanmeldte tilsynsbesøk. Det kan synes som om tilsynspersonene fra det offentlige i større grad vektla å snakke med barna på slutten av granskingsperioden.

FURUHEIM BARNEHJEM
EG (NORSK MISJON BLANT HJEMLØSE)

1. INNLEDNING

Furuheim barnehjem var i drift fra februar 1958 til 1986. Barnehjemmet ble drevet av Norske misjon blant hjemløse, en organisasjon som drev sosialt arbeid blant tatere (romani eller reisende). Furuheim barnehjem lå på Eg, en bydel i Kristiansand. Adressen var Svarttjonnveien 6. Etter 1986 har bygget ikke vært drevet som barnehjem og er i dag seksjonert til kommunale serviceboliger. Furuheim eide et sommersted i Øvrebo noen få år på 60-tallet.

Granskingsutvalget har intervjuet 12 personer som har oppgitt at de bodd på Furuheim barnehjem og tre tidligere ansatte ved barnehjemmet. I mandatperioden var det tre ulike styreere ved barnehjemmet.

2. DATAGRUNNLAG

Granskingsutvalget har intervjuet 12 personer som har oppgitt at de har bodd Furuheim barnehjem. For en av disse har det ikke lyktes utvalget å få bekreftet at personen bodde på Furuheim barnehjem. Andelen som har oppgitt at de er tatere er 73%. De intervjuede personene dekker hele perioden fra 1958 til 1986. Gjennomsnittlig botid var 7,5 år for den gruppen som granskingsutvalget har intervjuet.

Botid for intervjuede barn:

Barn nr.	Botid
1	1958
2	1959 - 1968
3	Ikke bekreftet
4	1959 - 1976
5	1959 - 1976
6	1964 - 1967
7	1966
8	1968 - 1978
9	1968 - 1986
10	1970 - 1972
11	1975 - 1978
12	1978 og 1979

Personene som granskingsutvalget har intervjuet, kalles heretter barn. De har fått nummer etter når de flyttet inn på Furuheim barnehjem.

Det var ansatt tre styreere i den aktuelle mandatperioden. Alle de tre styrerne er døde. En oversikt over styreperiodene og hvilke barn som var plassert under den aktuelle styreren ser slik ut:

Intervjuede barn fordelt på styreperioder:

Styrer	Ant. barn intervjuet	Barn
Styrer 1 (1958-67)	6	1, 2, 4, 5, 6, 7
Styrer 2 (1967-77)	7	2, 4, 5, 8, 9, 10, 11
Styrer 3 (1977-86)	4	8, 9, 11, 12

Granskingsutvalget har intervjuet tre tidligere ansatte ved Furuheim barnehjem. De tre ansatte har arbeidet under hver sin styrer. Ansatt 1 arbeidet ved Furuheim som praktikant fra august 1960 til desember 1961. Ansatt 2 var ansatt som praktikant fra juli 1975 til juli 1976. I tillegg hadde hun sommerjobb på Furuheim i 1977. Ansatt 3 var ansatt som miljøarbeider fra januar 1982 til 1986. Dette er utenfor mandatperioden til granskingsutvalget, men kan allikevel ha relevans i og med at styrer 3 var ansatt fra 1977-1986.

Granskingsutvalget har fra Riksarkivet fått kopi av brevveksling mellom styrerne for Furuheim barnehjem og den sentrale ledelsen i Norsk misjon blant hjemløse for perioden 1958-76. Tema i brevene er inn- og utskrivninger av barn, disponering av økonomiske midler til eksempelvis mat og klær, tilsyn, bemanningssituasjonen, ansettelse, personalkonflikter, ferieopphold for barna og spesielle hendelser på barnehjemmet.

Folketellinger foreligger for årene 1958, 1959, 1961, 1962, 1964, 1965 og 1966. Disse gir en oversikt over barn og ansatte på Furuheim barnehjem disse årene.

Samlet sett er dokumentasjonen som granskingsutvalget har hatt tilgang til mest omfattende for perioden 1958-67, deretter avtar materialet i omfang fram til 1979.

3. HISTORIKK

Furuheim barnehjem ble bygd i forbindelse med nedleggelsen av Sørlandets barnehjem, som lå i daværende Greipstad kommune. Sørlandets barnehjem ble nedlagt i 1957. Styrer 1 var med fra Sørlandets barnehjem der hun også var ansatt som styrer. Av arkivmaterialet går det fram at det var viktig å skifte navn fra Sørlandets barnehjem til Furuheim for ikke å forbinde det nye barnehjemmet med det gamle.

Sommeren og høsten 1957 bodde flere av barna fra Sørlandets barnehjem sammen med styrer 1 i en leilighet i Industrigaten 2B på Lund, i påvente av at Furuheim barnehjem skulle stå ferdig. I brev datert 3. mai 1957 skriver styrer 1 følgende om den midlertidige leiligheten: *Det er en stor stue, 2 soveværelser, kjøkken og vaskerom, kjeller og rom for sykler. Det ligger et lite stykke fra den store stjerneblokka på Lund og ikke langt fra byens beste bade plass, Bertesbukta. Så der må være deilig om sommeren også. Hvis jeg da fikk en rengjøringshjelp 1 dag i uken og fikk en til å ta seg av disse 5-6 barn når jeg en gang i mellom ville ta en fridag, så ville jeg klare det så fint.*

Etter hvert flyttet det inn ni barn i leiligheten på Lund. Et av barna som utvalget har intervjuet bodde i denne leiligheten og har forklart at det bodde seks-åtte barn der. Han sier det var et godt og varmt hus og en ganske ny bygning. De lå fire barn på hvert rom, og han mener det lå noen på stua også. Bad og toalett var fine, men det fantes ikke privatliv der fordi alle dørene var tatt av hengslene. En mannlig tilsatt tok en del av barna

med seg ut til Bertesbukta for å bade. Dette ble oppfattet som belønning når barna hadde oppført seg fint. Høylytt kjefting og riving i hår og ører forekom mens de bodde i leiligheten. Han beskriver forholdene som *omsorg med stram hånd*.

Furuheim barnehjem ble tatt i bruk i januar 1958 og offisielt innviet 7. februar 1958 kl. 17.00. Det var i alt 60 innbudte gjester. Det ble servert kaffe og smørbrød og deretter var det sangunderholdning av barna.

I referat fra åpningen, ført i pennen av Sosialdepartementets barnevernsekretær, står det: *Under innvielsen og talene hadde barna holdt til nede i hobbyrommet hvor de hadde fest, servering, filmfremvisning og annen underholdning. De kom først opp i stuen da den høytidelige delen av programmet var slutt. Dette selvfølgelig for at det unngåelig i talene ble nevnt forhold som barna ikke burde høre, men da barna først kom opp, satte det straks sitt preg på festen. De blandet seg naturlig med selskapet og "de stive voksne" myknet påtagelig og sybart opp. Barna var pyntet og fine, og store og små konverserte freidig og ga livlig sitt besyv med til underholdningen av gjestene.*

Voksne og barn flyttet inn i et nytt bygg planlagt og bygd som barnehjem i Svarttjønneveien 6 på Eg. Tomten var stilt til rådighet av Kristiansand kommune, noe som ble referert i barnevernsnemndas møte 11.09.56. Arkitekten, Thorleif Sandnes, var den samme som tegnet Solholmen barnehjem. Bydelen Eg var på den tiden et boligområde der byggeaktiviteten var stor. Av brev fra styrer 1 til "Misjonen" går det fram at Furuheim barnehjem la stor vekt på å bli integrert som en naturlig del

av miljøet på Eg. Blant annet ønsket styrer 1 å benytte de mulighetene som lå i at det var barn i nabolaget i samme alder som barna på Furuheim. Styrer 1 tok initiativet til å ha søndagsskole på Furuheim for barna i Egsområdet. En søndag i november 1958 var det 61 barn og tre ledere som holdt søndagsskole i hobbyrommet og hallen på Furuheim. Dette var en aktivitet som ble stoppet fordi barnevernsnemnda grep inn og stoppet aktiviteten. Det går ikke fram av dokumentene hva som var begrunnelsen for å avvikle søndagsskolen på Furuheim.

I 1958 meldte styrer 1 og assistent seg inn i husmorlaget på Eg, og møtene ble holdt på Furuheim barnehjem. Barnevernsnemnda og barnevernssekretæren hos Fylkesmannen hadde ikke innvendinger mot dette, da de tre andre barnehjemmene også hadde kvinneforeninger som var knyttet til barnehjemmet.

Fra starten var det nesten bare barn med taterbakgrunn som var plassert på Furuheim. Barnevernsinspektøren i Sosialdepartementet skrev i brev datert 06.04.57: *Jeg skal bemerke at belegget på barneheimen f.t. er overveiende barn som hører under Norsk misjon blant hjemløse, men både misjonen og Kristiansand barnevernsnemnd er enige om at heimen skal motta også barn som ikke hører til misjonen, og at en skal søke å få mest mulig blandet belegg.* Dette brevet ble skrevet i forbindelse med planleggingen av det nye barnehjemmet Furuheim.

Furuheim barnehjem var godkjent for 12 barn. I perioden 1958-1966 varierte antallet barn ved

Furuheim barnehjem fra ti til 13 barn. Dette går fram av folketellingene for disse årene.

Styrer 1 hadde lang arbeidserfaring fra barnehjem, og hun hadde fullført Statens barnevernkurs før Furuheim ble bygd. Ved oppstarten i 1958 var hun 54 år gammel. Da hun gikk av som styrer, var hun 63 år gammel. De som har blitt intervjuet av utvalget oppfattet styrer 1 som svært streng og nøye. Ved brudd på reglene var det klare konsekvenser. Noen sier at styrer 1 selv slo barna, mens andre informanter sier at hun ikke selv utførte noen fysiske overgrep. Styrer 1 ble ellers oppfattet som strengt religiøs, og dette preget hverdagen på barnehjemmet.

Styrer 2 var utdannet førskolelærer. Hun var 30 år gammel da hun ble ansatt ved Furuheim i 1967. Flere barn gir uttrykk for at det kom en ny tid med styrer 2. En tid med mer frihet. Noen barn forteller at det ikke lenger forekom fysiske overgrep etter at styrer 2 ble ansatt, mens andre sier at det var et klima under styrer 2 der trusler ble brukt aktivt mot barna. Noen oppfattet henne som lunefull, mens andre sier hun var skvær og streng.

Styrer 3 var også utdannet førskolelærer. Hun var 26 år gammel da hun ble ansatt som styrer i 1977.

Styrer 1 og styrer 2 var godkjent som styrere av Sosialdepartementet. Når det gjelder styrer 3, foreligger det ikke dokumentasjon som kan bekrefte eller avkrefte om hun var godkjent av departementet.

I søknad om statstilskudd for 1973 oppgis det at det var åtte barn som bodde på Furuheim, sju gutter og ei jente. Det sies videre at det planlegges et barnetall på opptil ni-ti barn resten av året.

Ved oppstart i 1958 var det ansatt tre personer ved Furuheim, en styrer, en assistent og ei tante. I 1961 ble bemanningen økt med ei tante til. Flere av barna som bodde på Furuheim har fortalt at det var stor gjennomtrekk av ansatte med unntak av styrerne. Dette bekreftes i folketellingene fra årene 1958-1966 og av arkivmateriale fra årene 1958-1965.

Det framgår videre av arkivmaterialet at hovedkontoret til Norsk misjon blant hjemløse var en pådriver for å få styrer 1 til å erkjenne behovet for en assistent til. Et par av barna har gitt uttrykk for at bemanningen var noe presset i den tiden styrer 1 var ansatt. I brev fra styrer 1 datert 04.04.60 kommer det fram at tilsynet (to representanter fra barnevernet i Kristiansand kommune) hadde tatt opp med styrer 1 at hun hadde for lite hjelp. De var tre voksne som tok hånd om 11 barn. I tillegg leide de inn ekstra personale når styrer 1 skulle ha fri.

Fra andre halvdel av 60-tallet ble det ansatt menn på Furuheim. Det framgår av arkivmaterialet at det var et ønske at i hvert fall en mann skulle være ansatt ved Furuheim.

Både barna som bodde på Furuheim og Sosialdepartementets barneverninspektør var opptatt av de ansatte på Furuheim på 70-tallet, blant annet fordi barna hadde gitt uttrykk for at en av

de ansatte, en assistent, ikke var snill med barna. Barneverninspektøren skriver i et notat datert 06.10.75 at assistenten *var preget av å ha gått for lenge uten impulser*. Inspektøren skriver videre at det var en usikkerhet i holdningen til og omgangen med barna blant personalet. Det var et sterkt ønske om mer eksakte kunnskaper og ønske om faglig veiledning.

I vedlegget til budsjettforslag for 1977 fra Norsk misjon blant hjemløse sies følgende om antall barn og personalet ved barnehjemmene:

Prinsipper antallet barn: Barneantallet bør kunne svinge mellom seks-ti, avhengig av vanskelighetsgrad og tilgang på barn. Det søkes god aldersspredning slik at massive pubertetsproblemer unngås.

Prinsipper for antallet ansatte: Hjemmene bør ha fem heltidsansatte, hvor minst to, helst tre, har barnevernsutdanning. Det har vært et problem å få mannlig betjening, men det bør være unntak med bare kvinnelige ansatte. For å få vaktturnusen til å gå opp bør det være en praktikant, og mulighet til ekstrahjelp for vaskeoppgaver og konkrete miljøoppgaver og kontaktoppgaver utenom hjemmet, til sammen en ramme på en stilling, avdelingsassistent.

I flere brev tar styrerne ved Furuheim opp at de strever med ungdom som trekker til byen og misbruker rusmidler og begår kriminell handlinger. Flere barn blir overført fra Furuheim til andre institusjoner, eksempelvis spesialskoler.

De første årene var de fleste barna på ferieturer til besøksfamilier eller ansatte ved Furuheim fra noen

dager opp til flere uker. Styrer 1 tok også med seg barn til sine hjemtrakter i Mandal hvor de blant annet bodde i hytter.

Furuheim barnehjem kjøpte en gård på Øvrebø i 1964 som ble brukt noen få år som sommersted. Sommerstedet ble solgt etter at styrer 2 overtok. I årene som fulgte leide Furuheim ulike hytter til feriebruk sommer og vinter.

4. BARNEHJEMMETS FYSISKE BOFORHOLD

Furuheim barnehjem lå i enden av en vei, høyt og fritt på en knaus som en del av boligområdet på Eg. Eiendommen hadde gode lekemuligheter og kort vei til felles lekeplass for området. Det var også kort vei til badevann (Stampene), og flere barn har opplyst at det var vanlig for de større barna å bade i Stampene.

Furuheim barnehjem var formet som en vinkel. Personalrommene (to enkeltrom, vaskerom og entre) lå ved enden av barnas sovefløy og hadde egen inngang. Denne delen av bygget var i en etasje. Deretter fulgte barnas soverom med køyesenger. Alle barnas soverom var en- eller to-sengs rom. I tillegg var det toaletter og bad/dusj.

I flukt med soveromsfløyen, atskilt ved hovedinngangen og garderoben, kom oppholdsavdelingen i to etasjer. I 1. etasje var det et stort

hobbyrom og innenfor det lå vaske-, tørke- og strykerom, samt nødvendige husholdningsrom og lagerrom. I 2. etasje var det kjøkken, spise-stue, dagligstue og styrerens leilighet som besto av stue, soverom og bad. Dagligstuen og spise-stuen var delvis avdelt av en stor mursteinspeis.

I begynnelsen bodde alle de tre ansatte på Furuheim.

Mot slutten av mandatperioden var det vanlig at barna bodde på enerom.

Det var et høytaleranlegg på barnehjemmet, slik at styreren kunne gi beskjeder til barna når de var på rommene eller fellesrom. Noen av barna forteller at de ble stengt inn på lekerommet og at de måtte rope via dette callinganlegget når de skulle på do. Det er ikke mulig å fastslå hvor lenge dette anlegget var i bruk.

SOMMERSTED

Furuheim barnehjem eide et sommersted i Øvrebø i ca. fire år fra 1964. Sommerstedet var en liten gård. De barna som var i Øvrebø om sommeren, har stort sett alle fortalt at det var kjedelig der. Stedet lå ca. 6-7 km fra nærmeste butikk. Det var ikke innlagt vann og strøm. I nærheten var det kun en liten bekk og ikke noe vann som de kunne bade i. Flere av barna forteller at de ble satt til å slå høy de skulle hoppe i. Dette blir beskrevet som slitsomt arbeid. Noen barn sier at det var morsomt å hoppe i høyet.

I årene etter at sommerstedet ble solgt, var barna på ulike ferieopphold både langs sjøen og i innlandet. Gjennomgående er opplevelsene med disse turene positive. Flere forteller at det var friere på sommeren.

5. PRAKTISK OMSORG

Beskrivelsen av den praktiske omsorgen er nedenfor delt opp etter de periodene da henholdsvis styrer 1, 2 og 3 var bestyrerinner på Furuheim.

STYRER 1 (1958-1967):

BARNAS FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Fire barn sier at maten de fikk var vanlig og god. Barna fikk nok mat. To barn sier de fikk dårlig mat. De aller fleste barna forteller at det var strengt rundt matbordet. Hvis de ikke spiste maten de fikk om kvelden, ble den satt fram neste morgen. Barna fulgte reglene fordi de ikke turde noe annet.

Klær

Et barn sier at tøyet var av normal standard for den tiden. Klærne ble arvet og/eller omsydd. Barnehjemmet hadde eget syrom hvor styrer 1 sydde og lappet tøy. I helgene og ved høytider måtte de kle seg i fint tøy. Et annet barn sier at standarden på klærne var bra. Klær ble tildels arvet. Barnet kan ikke huske at de ble ertet på grunn av tøyet.

De resterende tre barna sier at klærne var slitte, til dels ødelagte og ofte for små. De fikk aldri nye, egne klær. Andre kunne se på klærne at de kom fra et barnehjem. Føttene ble ødelagt av for trange sko, sier et av barna. En av jentene forsto først hvor dårlig klærne var på Furuheim da hun kom i et besøkshjem og fikk ordentlige klær.

Av brevveksling i 1959 går det fram at Norsk misjon blant hjemløse praktiserte en ordning der styreren kunne kjøpe inn klær og utstyr og sende regningen til hovedkontoret for Norsk misjon blant hjemløse. Pengene ble så refundert. Norsk misjon blant hjemløse sentralt var opptatt av at barna på barnehjemmet skulle ha klær og utstyr som ikke lå noe tilbake for hva barn som bodde hos sine foreldre hadde.

Skole og lekser

De fleste barna fra Furuheim gikk på Tordenskjoldgate skole, kalt ”Todda”. Erfaringen med skolen er rimeligvis ulik for barna. Flertallet av barna opplyser imidlertid at de knyttet kontakt med venner på skolen, venner som hadde en positiv betydning for dem. Et av barna opplyser at han ikke fikk ha kontakt med vennene fra skolen etter skoletid, han måtte komme rett hjem.

Et barn forteller at barna fikk sykler på barnehjemmet og at han ofte syklet til og fra skolen. Oppfølgingen og omsorgen han fikk på skolen, beskriver han som svært god. Han mener at barna fra barnehjemmet ikke ble mobbet fordi de bodde på barnehjem.

En gutt gikk på Todda og Kongensgate skole. Han ble ofte syndebukk på skolen. Han forteller at barna fra Furuheim holdt sammen og støttet hverandre på skolen.

De fleste barna sier at ingen voksne hjalp dem med leksene på barnehjemmet. Et barn mener at de av og til måtte lese leksene høyt for en ansatt, mens et annet mener at en ansatt som kunne hjelpe, satt i stua mens de gjorde lekser. Resten sier enten at det ikke ble gjort lekser på Furuheim eller at ingen hjalp dem med leksene. Et barn sier at leksene ble gjort på skolen.

Fritid og venner

De fleste barna forteller at de gikk på søndagsskolen. Et barn sier at alle barna måtte gå på søndagsskolen. Et annet barn bekrefter at barna ble tvunget til å gå på søndagsskolen. Han forteller at når barna kom hjem måtte de gjenfortelle dagens tekst.

Flere barn sier at de ofte var i Stampene og badet om sommeren. Barna sier også at de hadde fri adgang til å leke i Baneheia. Et barn husker turene opp til Baneheia som positive innslag i hverdagen.

Et annet barn forteller at han brukte løkka i nærmiljøet på Eg flittig i fritiden. Han hadde god kontakt med barna i nabolaget og var ofte inne hos disse. Ingen fra nabolaget var imidlertid på besøk på barnehjemmet.

Noen få barn sier at de var med i ulike fritidsaktiviteter utenfor barnehjemmet. Et barn sier han gikk på speideren og fikk pianoundervisning (det er uklart om det var under styrer 1 eller 2).

Kontakt med biologisk familie

Flere av barna forteller at de ikke hadde noen kontakt med sine foreldre under oppholdet på Furuheim. Det gjaldt også barn som vokste opp på Furuheim og bodde der i over 15 år. En informant sier at de fikk ris hvis de snakket om foreldrene. En annen sier at foreldrene ble omtalt i negative ordelag av personale.

Høytider og merkedager

Barna kan ikke huske at bursdager ble feiret på Furuheim. I brev datert april 1960 går det fram at de hadde bursdagsfest i mars for ei jente den dagen de hadde besøk fra hovedkontoret til Norsk misjon for hjemløse.

I jula var det tradisjonell feiring. Styrer 1 lagde julemat i god tid før jul, og det ble gjort i stand julekrybbe og julegaver. Barna var på besøk i båter med marinegaster og var på julefest på Gimlemoen. Marinen kom med julegaver til dem, forteller et av barna. Et annet barn forteller at de fikk mange gaver til jul.

Barna på Furuheim deltok også i 17. mai-feiring.

Et barn forteller at da han ble konfirmert ble det holdt selskap med barna, de ansatte og representanter fra ”Misjonen” til stede, men ingen fra familien.

Sykdom og legetilsyn

En gutt forteller at han hadde angstanfall på Furuheim. Han ble tatt hånd om av tantene under disse anfallene. Han forteller videre at barna ble evnetesta før de begynte på skolen. Et annet barn forteller også at de ble IQ-testet før de begynte på skolen. Hun lurer på om det var Norsk misjon blant hjemløse som sto for dette.

ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Ansatt 1 sier hun tror maten var grei på Furuheim. Hun mener bestemt at det var nok mat til barna. Hun husker at de ansatte bakte brød og kaker. Under måltidene var det vanlige regler som gjaldt. Barn og voksne pratet med hverandre under måltidene. De voksne spiste sammen med barna. Det var ikke så strengt. Barna måtte sitte ved bordet til de hadde spist opp maten.

Ansatt 1 husker ikke om barna fikk egne klær, men hun sier at det ble kjøpt egne sko til barna hos Syvertsen. Klærne ble oppbevart i egne skap.

Ansatt 1 tror at de hjalp barna med leksene, men er noe usikker på dette.

Ansatt 1 forteller at de hadde et eget lekerom på barnehjemmet som ble flittig brukt. Hun sier at Furuheim barnehjem var godt utstyrt med leker, og barna fikk mange gaver til jul. Personalet på Furuheim lagde julegaver til barna. Barna var på besøk hos marinen i Marvika og personell fra Mar-

vika var på besøk på Furuheim i jula. Julaften gikk de rundt juletreet. Barn og ansatte var ikke i kirka julaften.

Ansatt 1 forteller videre at barna på Furuheim gikk på søndagsskolen. Dette foregikk på Furuheim i begynnelsen av den tiden ansatt 1 jobbet der. Etter hvert flyttet søndagsskolen til lokaler i Dronningens gate. Hun mener at de større barna på Furuheim hadde noe kontakt med barna i nabolaget, blant annet var de sammen med nabobarn og badet i Stampene. Hun mener også at de større barna var med på noen aktiviteter utenfor barnehjemmet.

Barna på Furuheim hadde minimal kontakt med sine foreldre; de fleste hadde ikke kontakt med foreldrene i det hele tatt. Ansatt 1 sier hun tror at barna hadde det best der de var.

Ansatt 1 forteller at både hun selv og styrer 1 hadde med seg barn fra Furuheim hjem til Mandal i sommerferiene. Ansatt 1 kunne ha med seg opptil fem barn. Ansatt 1 sier at styrer 1 testamenterte bort økonomiske midler til flere barn som hun hadde hatt ansvaret for på ulike barnehjem, blant annet på Askviknes barnehjem i Bergen.

STYRER 2 (1967-77):

BARNAS FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Et barn forteller følgende fra en vanlig morgen på

Furuheim barnehjem: Barna ble vekket og måtte vaske seg. Deretter bar det opp til bestyrerinnen for at hun kunne lukte om de hadde vasket seg. Deretter var det frokost hvor de satt ved to langbord. Det var strenge regler rundt matbordet. Ikke vippe på stolen, ikke bråke, ikke mer enn en skive ost på brødskeen osv. Barna måtte ta tran hver dag. De måtte stille på rekke og fikk tran i en luke. Det ble sjekket at de svelget tranen.

Mat

Alle barna sier at de måtte spise opp maten før de kunne gå fra bordet. Noen av barna sier at maten ble satt fram til neste måltid dersom de ikke spiste opp.

Et av barna forteller at en gutt ble tvunget til å spise kårabistappe til han kastet opp. Et barn forteller at de fikk husarrest for ikke å spise opp maten. Noen av de ansatte kunne være ganske strenge under måltidene.

Flertallet av barna sier at maten var OK eller at de fikk vanlig, sunn og god mat. To barn sier de fikk dårlig mat eller mat de ikke likte. Et barn sier at de fikk god mat til jul og til bursdager.

Klær

Et barn sier at standarden på klærne ble bedre etter at styrer 2 overtok. Det hendte da at barna fikk kjøpe egne klær.

Et annet barn forteller at klærne gikk i arv, og at de ofte ikke passet. Hans far sendte av og til penger som blant annet ble brukt til klær. Barna ble ertet fordi de gikk i ”barnehjemstøy”.

Et tredje barn sier at de fikk klær på Furuheim som var litt ukurante og noen ganger slitt. Dette var spesielt vanskelig for unge jenter. Hun stjal derfor tøy fra butikker. Dette ble oppdaget og hun fikk husarrest.

Skole og lekser

Barn 8 sier at han ble behandlet dårlig av flere lærere på skolen, blant annet ble han mange ganger tatt så hardt i at han hadde blåmerker, og han ble kritisert mens hele klassen hørte på. Han ble da tatt opp til kateteret av en stor, kraftig, mannlig lærer. Barn 8 fortalte det til de ansatte på barnehjemmet, men de ville ikke tro på ham. Han har medfødte lidelser som ingen tok hensyn til i oppveksten. Han bebreider i dag skole, barnehjem, PP-tjenesten og BUP for at de ikke så dette da han var liten.

Barn 9 sier han hadde store faglige vansker på skolen, men at han likevel ikke fikk hjelp på skolen eller til lekser på barnehjemmet. Han forteller at han ble mobbet på skolen og var mye hos rektor fordi han lagde bråk. Etter hvert gav han blaffen i skolen. Mot slutten av grunnskolen endret dette seg da han fikk god hjelp av en sosiallærer som hjalp ham til å fullføre grunnskolen.

Barn 11 sier at hun var flink på skolen, men slet en del med matematikken. Etter hvert stakk hun en del av fra skolen.

Flere barn framhever at det aldri var noen som hjalp dem med leksene på Furuheim. Et barn sier at de i noen grad hjalp hverandre med leksene.

Fritid og venner

Barn 11 sier de hadde et lekerom på Furuheim og gode lekemuligheter ute. De lekte med barna i nabolaget utendørs, men i liten grad inne på barnehjemmet. Barna fra Furuheim fikk heller ikke besøke nabobarna hjemme, fordi de var tater.

Barn 9 sier at barna ble sendt ut i all slags vær når personalet ville ha tid for seg selv eller gjøre reint.

Barn 5 sier hun var med i Ynglingeforening. Videre forteller hun at barnehjemmet var på tur til Byglandsfjord om vinteren for å gå på ski.

Barn 11 gikk på søndagsskolen, noe som var obligatorisk. Hun var dessuten med i speideren, leikarring og spilte håndball på KIF. Styrer 2 fikk henne til å begynne på jazzballett ved et privat studio.

Kontakt med biologisk familie

Flere barn sier at de ikke hadde kontakt med sine foreldre mens de bodde på Furuheim. Et barn hadde litt besøk av sin mor. Barnet fikk for øvrig gaver fra sin far, gaver som forsvant mens hun bodde på Furuheim.

Høytider og merkedager

Barn 5, 9 og 11 sier at de fikk mye pakker til jul. Barn 9 husker jula som en hyggeligere tid enn resten av året. De fikk mange julegaver, ofte fra ulike losjer. Det var litt rart å få så mange gaver fra mennesker han ikke kjente, men han tok det som et tegn på at det var snille mennesker utenfor barnehjemmet som brydde seg om dem.

Barn 2 forteller at konfirmasjonen ble feiret på Furuheim.

Barn 4 forteller at kamerater fra skolen kom og feiret bursdagen hans på Furuheim etter at styrer 2 overtok.

Sykdom og legetilsyn

Barna har gitt lite opplysninger om helse, men et barn husker at han var på rutinemessig legekonsultasjon på et kontor i byen. Barn 5 forteller at tilsynslegen ga henne svært mye medikamenter den siste tiden hun bodde på Furuheim.

ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Ansatt 2 forteller at det skulle være dannet konversasjon under måltidene da styrer 2 regjerte. Ingen kunne snakke før styrer 2 hadde snakket. Måltidene skulle helst gjennomføres i total stillhet. Ved brudd på disse reglene ville man bli utvist fra måltidet. Da måtte man gå på rommet og bli der resten av kvelden. De måtte legge seg sultne, og det var ikke uvanlig at barn var så sultne at de ikke greide å sove. Det var ikke tillatt å spise utenom måltidene eller på rommet. Straffen varierte noe avhengig av hvem som var på jobb. Maten var for øvrig som i en vanlig husholdning.

Ansatt 2 sier at det av og til ble kjøpt nye klær til barna, men at de arvet mye tøy av hverandre.

Ansatt 2 reagerte på at det var lite aktiviteter for barna. Hun kan ikke huske at noen av barna var med på organiserte fritidsaktiviteter. Baneheia ble ikke brukt av personalet og de mindre barna. Barna som var over ca. ti år lekte imidlertid i Baneheia på egenhånd. Barna på Furuheim hadde lite kontakt med de andre barna i gata. Det var sjelden de hadde skolevenner med seg hjem. Ute var det en sandkasse der det var forventet at de minste barna skulle leke. Utstyret var imidlertid til dels dårlig eller ødelagt, og det var ikke så mye lekeutstyr. Ved en anledning ble det kjøpt inn noen nye bøtter og spader.

I følge ansatt 2 hadde barna fast leksetid. De ansatte skulle hjelpe barna med lekser ved behov. Barna måtte selv si fra dersom de trengte hjelp til leksene.

Ansatt 2 sier at det var en tilsynslegeordning. En av guttene ble i følge ansatt 2 sløvet ned med medisiner fordi han hadde en atferd som vanskelig å takle for de voksne.

Ansatt 2 forteller at barna hadde liten kontakt med familien sin. Når familie kom på besøk, tok de gjerne barna med seg ut fra barnehjemmet. Styrer 2 var motstander av for mye kontakt mellom barna og familien deres. Holdningen blant de ansatte var at det beste for barna ville være at de ikke hadde noen kontakt med foreldrene. Det hendte at barna spurte etter sin familie. Dette ble avvist med en kommentar som for eksempel: "Det kan du glemme. Dette er hjemmet ditt nå, og her har du det mye bedre."

STYRER 3 (1977-86):

Styrer 3 fungerte litt over to år som styrer innenfor mandatperioden, fra oktober 1977 til 31. desember 1979.

BARNAS FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Barn 12 sier de fikk vanlig mat på barnehjemmet, men brødet var sjeldent ferskt. Reglene knyttet til måltidene var slik at de ikke fikk mat hvis de kom ett minutt for sent. De måtte be bordbønn, bøye hodet og være stille under måltidet. Hvis ikke risikerte de å komme i bomberommet resten av dagen. En sjelden gang spiste de pizza, men da hendte det at det ikke var nok til alle.

Klær

Barn 12 hadde med seg egne klær da han kom til barnehjemmet. Under oppholdet fikk han klær fra sin mor. Han hadde derfor bra tøy. De andre på barnehjemmet gikk kledd i stygge og rare klær. Barn 12 husker at han ikke fikk dusje når han hadde tisset på seg. Han spurte om å få dusje, men ble straffet i stedet.

Skole og lekser

Barn 12 ble mye mobbet på skolen. Selv opplevde han det som han ble mobbet bare fordi han var til. Han hadde støttetimer i noen fag. I voksen alder har han fått ADHD diagnose og dysleksi. Han klandrer i dag skolen og støtteapparatet rundt som

ikke evnet å se hva slags problemer han hadde. Han fikk ikke hjelp til lekser, han ba heller aldri om det. Han gjorde gjerne leksene i senga etter at han kom hjem fra skolen.

Fritid og venner

Barn 12 sier de ble sendt ut for å leke, men de fikk ikke gå fra barnehjemmets område. Det var ingen barn i gata som ville leke med dem; de var avskum som ingen ville leke med.

Barn 12 kan ikke huske at det var noen aktiviteter på barnehjemmet. Han fikk ikke delta i organiserte fritidsaktiviteter.

Kontakt med biologisk familie

Moren til barn 12 var jevnlig besøk på barnehjemmet. Besøkene foregikk under tilsyn. Han tror dette skyldtes at moren ved en anledning kidnappet barna. Ofte ble barn 12 fjernet fra barnehjemmet før moren kom på besøk, dette som en straff for noe han hadde gjort.

Høytider og merkedager

Barn 12 sier det var lite feiring av bursdager på Furuheim. Han husker ingen feiring av jul eller 17. mai.

ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Ansatt 3 var ansatt fra 1982-86. Denne perioden er tre-fire år etter at barn 12 bodde på Furuheim, men fortsatt var det styrer 3 som ledet hjemmet.

Ansatt 3 sier at maten var av god kvalitet. Måltidene ble inntatt rundt et bord på kjøkkenet. Det var god plass, og de ansatte lagde maten selv. Det sto alltid et fat med frukt på kjøkkenet. Ansatt 1 har inntrykk av at det ikke alltid hadde vært slik. Han tror det skjedde et regimeskifte i positiv retning da styrer 3 ble ansatt. Barna smurte maten selv. De skulle spise opp maten, men det foregikk ingen tvangsforing hvis de ikke ville spise. Fisk var ikke populært, men fiskepinner likte barna. Alle de ansatte lagde mat, uavhengig av stilling og kjønn. Det kunne av og til være litt livlig rundt matbordet, men det ble godtatt. De sang alltid for maten, og det var ofte diskusjon om hvilken sang de skulle synge.

Standarden på barnas tøy var bra. De fleste barna som kom til Furuheim hadde lite og dårlig tøy med seg, men på barnehjemmet ble de utstyrt med det de trengte. De ansatte var med barna ut for å handle klær. Barna skulle være som andre barn i klesveien.

I ferier dro de på tur med barna, informantene nevner blant annet at de dro til Galdhøpiggen, hytte i Søgne, Hovden, samt Legoland og Løveparken i Danmark. De ansatte tok barna med på råd når de skulle bestemme hvor ferien skulle gå eller hva slags aktiviteter barna på Furuheim skulle gjøre i helgene. Disse aktivitetene var også barn i nabolaget med på, eksempelvis skiturer i helgene.

Barna på Furuheim gikk i barnehage for å bli integrert i miljøet og få venner som alle andre barn. Barna som bodde på Furuheim var ikke med i organiserte fritidsaktiviteter.

Styrer 3 var opptatt av at barna skulle få en tilværelse tilnærmet normalen for andre barn i samfunnet. Det var derfor viktig at personalet var med på ferier og turer/utflukter slik foreldre gjorde med sine egne barn.

Jula ble feiret med presanger og god mat. Gaver kom blant annet fra en losje i byen og barna fikk mange presanger. 17. mai ble alle barna pyntet, og det ble tatt bilder som ble satt inn i den enkeltes eget fotoalbum, "Min livsbok". Til bursdagene lagde de krone til å ha på hodet til barnet, og klassevenner ble invitert til selskap på Furuheim. Barna ble også invitert i bursdag til sine venner med enkelte unntak. Noen av barna som strevde med å være renslige, ble aldri invitert i bursdag.

Ansatt 3 sier at barnas kontakt med foreldrene foregikk under oppsyn av de ansatte, som regel foregikk besøkene på Furuheim. Noen foreldre var der ofte, andre mer sjelden eller aldri. Noen ganger hendte det at foreldre måtte avvises fordi de var ruset. Søsken ble plassert på samme rom. Dersom de var av ulike kjønn og over åtte-ti år, ble søsken splittet.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV PRAKTISK OMSORG

Granskingsutvalget legger til grunn at lokalene i Svarttjønneveien 6 var godt egnet som barnehjem da det stod nytt i 1958. Beliggenheten var ideell, der barnhjemmet lå som en integrert del av boligområdet Eg i kort avstand inn til friområdet Bane-

heia. Mulighetene for lek var gode inne og ute.

Utvalget legger til grunn at barna fikk nok mat under hele mandatperioden på Furuheim og at maten var av alminnelig god kvalitet. Dette er bekreftet av de ansatte i alle tre styrerperiodene og av de aller fleste barna.

Flere av barna forteller om svært strenge regler under måltidene. Enkelte barn forteller at mat som ikke ble spist opp, ble satt fram igjen til neste måltid. En ansatt under styrer 2 forteller at det skulle herske total stillhet under måltidene. Utvalget legger til grunn at reglene under måltidene synes å ha vært for strenge.

Utvalget har fått forklaring om betydelige mangler knyttet til den praktiske omsorgen fra et barn som bodde på Furuheim under styrer 3, se beskrivelse under styrer 3. Utvalget finner det vanskelig å ta stilling til disse opplysningene fordi ingen andre har uttalt seg konkret om denne perioden. Det finnes heller ikke arkivmateriale fra denne perioden.

Utvalget legger til grunn at barnas klær hadde dårligere standard under styrer 1 enn vanlig var ellers i samfunnet på den tiden. Flere barn forteller at andre kunne se at de kom fra barnhjem på klærne de hadde på seg. Klærne var slitte, til dels ødelagt og for små. Noen barn ga imidlertid uttrykk for at klærne holdt normal standard. Utvalget mener det er kritikkverdig at standarden på tøyet ikke ble bedre, sett på bakgrunn av at Norsk misjon blant hjemløse nærmest presset styrer 1 til å bruke mer

penger på klær til barna.

Under styrer 2 ser det ut som om standarden på klærne endret seg noe i positiv retning, blant annet ble klærne mer moderne.

Utvalget har registrert at erfaringene med skolegangen var svært ulik for de barna som bodde på Furuheim i perioden under styrer 1. Dette kan blant annet i noen grad henge sammen med at barna hadde ulike evner i møtet med de faglige kravene på skolen. Utvalget har videre merket seg at flertallet av barna opplyser at de knyttet kontakt med venner på skolen. Utvalget finner det kritikkverdig at ikke barnhjemmet i større grad fulgte opp barna ut fra de individuelle behovene barna hadde i sitt forhold til skolen.

De aller fleste barna forteller at de fikk minimal hjelp med lekser på Furuheim i perioden under både styrer 1 og styrer 2. Utvalget finner dette kritikkverdig med bakgrunn i at flere av barna hadde ekstra behov for hjelp til skolearbeid, spesielt gjaldt dette i perioden under styrer 2. Av forklaringen til den ansatt under styrer 2 kommer det fram at barna selv måtte be om hjelp til lekser.

De aller fleste barna kan ikke huske at bursdager ble feiret på Furuheim. Av arkivmateriale går det fram at bursdag ble markert ved en anledning. En gutt forteller at han hadde venner utenfra på besøk til bursdagen. Ut fra dette finner utvalget det vanskelig å trekke noen entydig konklusjon når det gjelder bursdagsfeiringer.

Utvalget har merket seg at jula var en god tid for de aller fleste barna med tradisjonell feiring og besøk hos Marinen.

Utvalget legger videre til grunn at 17. mai ble feiret på tradisjonelt vis. Et par barn forteller også at det ble arrangert konfirmasjon for dem på Furuheim.

Utvalget har merket seg at barna på Furuheim deltok i ulike organiserte fritidsaktiviteter som søndagsskolen, speideren, pianoundervisning, ynglingeforening, håndball, leikarring og jazzballett. Dette tyder på at de ansatte så behovet for at barna kunne bli integrert i aktiviteter sammen med barn utenfor barnehjemmet. Noen av barna sier også at de hadde god kontakt med barna i nabolaget.

Barna forteller at de var til regelmessig kontroll hos tilsynslegen. Ei jente forteller at hun fikk svært mye medikamenter av tilsynslegen. Dette var i perioden under styrer 2. Ansatt 2 bekrefter en liknende historie i forhold til en av guttene. Utvalget ser dette som kritikkverdige.

Et par barn har fortalt at de ble evnetestet før de begynte på skolen. Det ene barnet tror dette skjedd i regi av Norsk misjon blant hjemløse. Det har ikke lyktes utvalget å finne dokumenter i arkivene som kan bekrefte at dette ble gjort systematisk, eller om det dreide seg om en vanlig skolemodenhetsstest.

De fleste barna forteller at de ikke hadde kontakt med sine foreldre. Ansatt 1 sier hun tror at barna hadde det best på Furuheim, uten for mye kon-

takt med sine foreldre. Ansatt 2 sier at styrer 2 var motstander av for mye kontakt mellom barna og foreldrene. Dette var også det dominerende synet blant de øvrige ansatte.

Utvalget er av den oppfatningen at denne holdningen har bidratt til å frata barna muligheten for kontakt med sine foreldre. Ut fra datidens holdning og regelverk finner imidlertid ikke granskingsutvalget grunnlag for å kritisere praksisen vedrørende samvær mellom barna og deres biologiske familie.

6. FØLELSESMESSIG OMSORG

STYRER 1

BARNAS FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Et gjennomgående trekk ved den følelsesmessige omsorgen under styrer 1, var at alle barna beskrev et omsorgsklima uten nær omsorg. Ingen var der og ga trøst og varme. Det var ingen fang å sitte på. Det var ingen kjærlighet, og de fikk et inntrykk av at de ikke var verdt noe. Tantene gjorde hovedsakelig praktisk arbeid og hadde ikke tid til barna. *Det var ingen som brydde seg*, sier ei jente. Hun klarte aldri å knytte seg til noen, og beskriver seg selv som tidlig voksen og hard.

Et par barn karakteriserer omsorgen for øvrig som trygg og god. Barn 5 sier det var mye kjefting på Furuheim. Barn 1 var konstant redd for å få juling

under oppholdet på Furuheim.

Barn 4 forteller at barna ble ertet fordi de bodde på barnehjemmet.

ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Ansatt 1 vet ikke om hun ga barna noe særlig kos og klem den tiden hun jobbet ved Furuheim. De var opptatt med praktisk arbeid store deler av tiden, og synet på hvordan man behandlet barn var ikke det samme som i dag.

Ansatt 1 kan ikke huske at barna ble utsatt for psykiske overgrep, mobbing eller liknende. Imidlertid var det et par av barna som stadig var i opposisjon til de voksne.

STYRER 2

BARNAS FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Barn 2 forteller at det skjedde et regimeskifte da styrer 2 overtok. Mens reglene hadde vært klare og tydelige og var basert på et kristent syn og en viss strenghet under styrer 1, var styrer 2s regime mer preget av frihet. Grensene var ikke så tydelige lenger. Dette førte til en del forskjellsbehandling av barna. Flertallet av barna rapporterer om en hverdag preget av trusler, fornedrelse og kjefting.

Barn 9 sier at han forbinder oppholdet på Furuheim med redsel. Han var redd for styrer 2. Han oppfattet hennes som veldig streng, og hun brukte trusler og redsel for å styre barna. En vanlig talemåte var: ”Hvis du ikke oppfører deg, så...”

Barn 8 sier at det vanket mye kjeft, kritiske bemerkninger og fornedrelse fra personalet. Det er dette som står igjen i ettertid som det verste, det å ikke bli forstått, ikke få omsorg og stadig bli trakassert. Det endte med at han etter hvert tok igjen, og det gikk så langt at han slo ned personalet. Barn 8 var sengevæter fram til han var 14 år. Dette medførte daglig kjeft. Han opplevde disse situasjonene som ydmykende.

Barn 5 sier at det var mye kjefting på Furuheim, og at tilværelsen der var utrygg. Barn 10 sier at han ble mobbet, mest på skolen, men også på barnehjemmet. Barn 11 sier at hun ble utsatt for noe trakassering og nedlatende holdninger fra enkelte av de ansatte på Furuheim, mens dette ikke var tilfelle for det øvrige personalet.

Barn 4 opplyser at nærhet til voksne var fraværende også under styrer 2. Barn 9 forteller at han var på besøk hos familiene til flere av vennene utenfor barnehjemmet. Han så da hvordan det kunne og skulle være i en familie. Han så kjærlighet og omsorg. Han lærte mye av dette, samtidig som det gjorde ham skamfull over det livet han selv levde på Furuheim.

Noen barn opplevde at det skjedde positive endringer med styrer 2. Barn 4 opplyser at ble et nytt

regime under styrer 2. Hun var yngre og ga mer frihet. Barna fikk være med ut for å kjøpe tøy, og de fikk lov til å la håret vokse.

Barn 11 sier at styrer 2 var en person som kunne være nær og gi omsorg og kos. Barn 11 sier at barna på Furuheim barnehjem tok vare på hverandre og hjalp hverandre både på barnehjemmet og i skolen.

Barn 4 forteller at han etter hvert fikk ha sine egne ting og en form for privatliv.

Barn 11 sier at det var tillatt at de hadde et privatliv på Furuheim. Hun kunne lukke døra til rommet sitt og være alene når hun ønsket det.

ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Ansatt 2 sier at styrer 2 aldri viste varme og nærhet i forhold til barna. Hun krevde imidlertid ofte avstand og disiplin.

Ansatt 2 forteller at barna kunne bli sendt på rommet for en tid, opptil flere timer. Hun mener at døra ble låst dersom barnet gjorde forsøk på å unnsnippe.

Sengevætere ble straffet ved at de måtte ligge i vått sengetøy. Ansatt 2 beskriver en av jentenes tilværelse slik: *Y var ei redd, lita jente. Hun tisset på seg hele tiden, i senga om natta og ellers på dagen. Hun hadde store utslett, eksemer og sår fra lårene og opp til livet fordi hun var konstant våt. Hvis hun tisset på seg om dagen, kastet*

hun trusen i en krok eller under sengen så ingen skulle oppdage det. Hun ble selvsagt mobbet, særlig av guttene, på grunn av dette. Verre var det at hun også ble mobbet av de voksne. Hun kunne få som straff å gå våt uten og skiftes på, eller bli liggende i vått sengetøy. Dette ble gjort for å lære henne at hun skulle gå på toalettet i stedet for å tisse på seg. Hun kunne bli vasket i iskaldt vann eller brett vann for å lære korrekte toalettvaner. Hun kunne også oppleve slag og dask på de såre stedene som straff for å tisse på seg.

STYRER 3

BARNAS FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Barn 9 forteller at han var redd styrer 3 i begynnelsen, men at dette endret seg i positiv retning etter hvert. Barn 9 nevner spesielt en mannlig ansatt (ansatt 3) som en positiv voksen person. Ansatt 3 tok seg tid til å snakke med barna og ville barna vel.

Barn 9 sier at han ofte ble truet og kalt for ramp på Furuheim. Lederen for Norsk misjon blant hjemløse skal ha truet ham med at han skulle bli sendt bort på gutteanstalt. Han sier at han den dag i dag blir uvel av å nærme seg Furuheim, og at han bruker dette bevisst for å herde seg.

Barn 12 forteller om ydmykende opplevelser knyttet til at han tisset på seg. Han fikk blant annet høre fra ansatte: "Sånn som du oppfører deg, er det ikke rart du ikke kommer hjem," etter at han hadde tisset på seg. Når han tisset på seg om natta

ble lakenet ikke skiftet. Han måtte ligge med det til neste dag.

ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Ansatt 3 forteller at de hadde en ordning med særkontakter for hvert enkelt barn i den tiden han jobbet der. Ved valg av særkontakt la de vekt på kjemi mellom voksen og barn, dette fordi særkontakten skulle være en person som kunne ta opp vanskelige ting med barnet. Valg av særkontakt ble gjort på personalmøter. Filosofien var ellers at man skulle ta opp ting og bli ferdig med saken.

Ansatt 3 kan ikke huske noen form for mobbing eller psykisk trakassering i den tiden han jobbet på Furuheim. Personalet skulle være vennlige, og de skulle minst en gang i løpet av arbeidsdagen tiltale alle barna med sitt navn, og barna brukte fornavnet på de ansatte.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV FØLELSESMESSIG OMSORG

Utvalget legger til grunn at den følelsesmessige omsorgen på Furuheim var svært mangelfull i perioden under styrer 1. Det var en klar mangel på ivaretagelse av den enkeltes behov for fysisk nærhet, trygghet og kjærlighet. Barna følte seg lite verdt. Den ansattes forklaring bekrefter at det kunne være slik. Hun sier de først og fremst hadde som oppgave å få unna det praktiske arbeidet ved

barnehjemmet. Denne mangelen på å bli verdsatt og oppleve omsorg dannet etter utvalgets vurdering et dårlig grunnlag for barnas videre utvikling.

Barn som har opplevd omsorgssvikt hjemme vil ha en særlig sårbarhet, og ha spesielle behov for god emosjonell ivaretagelse. Granskingsutvalget er inneforstått med at man la mindre vekt på nærhet og fortrolighet i barn-foreldre-forholdet på 1950-60-tallet. Utvalget finner det allikevel kritikkverdig at man ikke i større grad greide å ivareta hver enkelt bedre følelsesmessig.

I perioden under styrer 2 rapporterer barna i økende grad om kjefting fra voksne. Enkelte barn sier de opplevde nedlatende holdninger og trakassering fra enkelte av de ansatte. Trusler fra de voksne ble også brukt, sier noen barn. Utvalget mener det er sannsynliggjort at den emosjonelle omsorgen i denne perioden var sterkt preget av holdningene og atferden til enkelte ansatte.

Disse personene ga barna kjeft og trakasserte i et omfang og med en styrke som ble oppfattet av noen barn som mobbing. Dette bekreftes av en ansatt som har forklart seg for utvalget. Utvalget finner det kritikkverdig at slik behandling av barna fikk utvikle seg uten at noen grep inn.

Slik utvalget ser det har en ikke nok materiale til å vurdere den følelsesmessige omsorgen på Furuheim i perioden under styrer 3.

7. AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

STYRER 1

BARNAS FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Fire av barna forteller at de fikk fysisk avstraffelser under oppholdet på Furuheim. To barn kan ikke huske at det forekom fysisk avstraffelse.

Barn 1 forteller at det hang et bjørkeris, en teppebanker og ei lærreim innenfor inngangsdøra, klare til bruk. Han forteller at det ikke gikk en dag uten at noen ble fysisk avstraffet. Når et barn skulle bli straffet, måtte de andre barna se på. Han sier at det ikke var styrer 1 som straffet barna, men hun fikk de ansatte til å gjøre dette. Barna måtte selv ta ned buksa og legge seg over en kjøkkenstol med rumpa opp. Barna ble slått så hardt at de enkelte ganger blødde fra rumpa. Noen ganger klarte de ikke å sitte på stolen ved måltidene. De fikk da maten servert på rommet. Av og til ble barna slått på ryggen, og en gang var det ei av jentene som fikk en knyttneve i nesa fra en av de ansatte slik at blodet sprutet.

Barn 4 husker at det var veldig strengt under styrer 1. Barna fikk ris, ble vasket i munnen med grønnsåpe og sendt i seng. Barn 4 sier at ris ble gitt med flat hånd på rumpa av styrer 1. De ble også slått i ansiktet med flat hånd. Slag, rapp og ris ble gitt ukentlig. Barn 4 opplyser videre at han fikk juling av de eldre guttene.

Barn 5 forteller at hun og de andre ble slått av en assistent når de bannet.

Barn 6 sier at hun fikk klaps på hodet, mot øret og på rumpa. En gang fikk hun juling på rumpa.

Barn 1 sier at de måtte gå på do til fastsatte tider. Dersom dette ikke ble overholdt og barna gjorde i buksa, ble de spylt med kaldt vann. Det skjedde også at barna ble nektet mat som en form for avstraffelse.

Barn 2 ble ikke utsatt for fysiske overgrep. Styrer 1 ga klare regler for hva som var lov. Han forteller at regelbrudd hadde konsekvenser i form av husarrest eller trekk i lommepenger. Det hendte også at de ikke fikk mat dersom de kom for sent til et måltid.

Barn 7 sier at det var streng disiplin på Furuheim. Dersom reglene ikke ble fulgt, fikk de husarrest. Barn 6 forteller at hun ble låst inne i et kott. Barn 4 sier at det til enhver tid var barn som var stengt inne i lekerommet.

ANSATTES FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Ansatt 1 forteller at de hadde problemer med en av guttene mens hun jobbet ved Furuheim. Han kunne bli svært sint. Det hendte at denne gutten ble plassert i en sjakt ved kjøkkenet. Der var det mørkt, og gutten ble plassert der en stund som straff.

Ansatt 1 sier hun ikke kan huske at noen av barna ble straffet fysisk.

STYRER 2

BARNAS FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

I denne perioden rapporterer nesten alle barna om ulike fysiske avstraffelser.

Barn 8 forteller at han fikk ris med bjørkeris og lærbelte. Dette skjedde minst en gang pr. måned.

Barn 9 forteller at det var mye kjefting på Furuheim. Han og de andre barna ble slått med flat hånd. Han ble dratt ned trappen og slengt inn på lekerommet i første etasje. Han ble videre slått med bjørkeris, som han selv måtte hente i skogen. Det var spesielt en mannlig ansatt som slo.

Barn 10 sier et de ble lugget og dratt i ørene av noen av personalet på Furuheim. De fikk mye kjeft.

Barn 11 sier at hun stadig var i konflikt med de voksne. Hun ble da dratt i ørene og håret av de voksne. Andre former for fysisk avstraffelse kan hun ikke huske.

Barn 4 opplyser at slag og rising forsvant da styrer 2 overtok.

Barn 8 forteller at den verste straffen var å bli stengt inne på tørkerommet. Der var det mørkt og en visste

ikke når en kom ut igjen. Barn 9 forteller at det var mye bruk av husarrest på Furuheim. Han mener at tørkerommet ble brukt til å stenge barna inne på, men er noe usikker på om han selv ble stengt inne der. Han var veldig redd for dette rommet.

Barn 10 sier at barna ble låst inne på lekerommet når personalet hadde møter om morgenen. Han sier også at han ble stengt inne i et rom i kjelleren en gang. Han husker ikke bakgrunnen for dette.

Barn 11 forteller at personalet ”tuppet” barna inn på lekerommet når de var lei barna og ville være i fred. Barn 11 var i stadig opposisjon til de voksne på Furuheim. Dette førte til at hun flere ganger ble stengt inne på tørkerommet i kjelleren, hvor det blant annet var en stor vifte. Der kunne man bli sittende i flere timer.

Barn 4 opplyser at innestenging forsvant da styrer 2 overtok.

ANSATTES FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Ansatt 2 forteller at det ikke var uvanlig å bruke nakkegrep mot barn som ikke ville adlyde de voksne. Barnet ble tatt hardt i nakken og på en truende måte bedt om å gi seg. Dersom så ikke skjedde, ble barnet presset ned mot gulvet til det ga seg. Andre former for avstraffelse som å klype i øret, dra i øret eller harde grep i armen forekom også. Ifølge ansatt 2 ble dette gjort for å markere at de voksne hadde fysisk og psykisk kontroll.

Ved minst en anledning måtte et barn vaske munnhulen med såpe som straff for gjentatt banning, etter at barnet hadde blitt bedt om å slutte med banningen.

STYRER 3

BARNAS FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Barn 12 sier at han ble lukket inne i et tilfluktsrom i kjelleren på Furuheim. Det var et mørkt rom som ble brukt som lagerplass for møbler. Det var en tjukk dør av tre og ingen vinduer. Lyset ble slått av. Han vet ikke om døra ble låst. Han turde ikke prøve å åpne den.

Barn 12 sier at han ikke selv ble slått på Furuheim, men at han var vitne til at en annen gutt ble slått. Selv ble han løftet etter ørene.

ANSATTES FORKLARING OM AV- STRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Ansatt 3 registrerte ingen former for fysisk avstraffelse i den tiden han arbeidet ved Furuheim barnehjem. Innestenging eller innelåsing ble ikke praktisert i den tiden ansatt 3 arbeidet der. Det hendte at barn ble sendt inn på TV-stua med beskjed om å tenke over hva de hadde gjort. De bestemte da til en viss grad selv hvor lenge de skulle være der. Det var et bevisst valg at de ikke skulle gå på rommet sitt. Barnets rom skulle ikke forbindes

med noe negativt.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Utvalget finner det sannsynliggjort at barna ble utsatt for utstrakt bruk av fysisk avstraffelse på Furuheim i periodene under styrer 1 og styrer 2. Flertallet av barna rapporterer å ha blitt slått. Ris på rumpa med eller uten redskap som eksempelvis bjørkeris, ser ut til å ha blitt praktisert. Også klaps og slag mot hodet forekom. Noen barn forteller at de ble dratt i ørene eller lugget.

Utvalget legger til grunn at fysisk avstraffelse skjedde forholdsvis ofte på Furuheim i perioden 1958-1977. Utvalget finner dette svært kritikkverdigg.

Slik utvalget ser det har en ikke nok materiale til å vurdere avstraffelser og fysiske overgrep på Furuheim i perioden under styrer 3.

8. SEKSUELLE OVERGREP

STYRER 1

BARNAS FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Det er ingen barn som har gitt opplysninger om at de ble utsatt for seksuelle overgrep fra personalet

under styrer 1. Det er imidlertid flere opplysninger om seksuelle overgrep mellom barn på Furuheim og i besøkshjem i denne perioden.

To barn sier at de ikke kan huske at noen ble utsatt for seksuelle overgrep.

Tre barn forteller at de ble utsatt for seksuelle overgrep fra eldre gutter som bodde på barnehjemmet. Dette dreier seg om små gutter som ble presset til å utføre oralsex på eldre gutter, og små jenter som måtte se på når store gutter onanerte.

To barn forteller om seksuelle overgrep i to forskjellige besøkshjem i form av blotting og beføling. Barnet som ble utsatt for blotting av en besøksfar, fortalte om dette på barnehjemmet, og ble trodd av personalet.

ANSATTES FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Ansatt 1 kjenner ikke til at det foregikk noen former for seksuelle overgrep på Furuheim i den tiden hun jobbet der.

STYRER 2

BARNAS FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

I denne perioden er det flere opplysninger om seksuelle overgrep mellom personalet og barna.

En gutt forteller at det forekom seksuell tilnærmelser og overgrep etter at styrer 2 ble ansatt. Dette skjedde ved at han måtte overnatte i samme seng som de unge tantene og tilfredsstillte disse seksuelt ved å stikke fingeren inn i deres kjønnsorgan.

Ei jente forteller at hun ble utsatt for seksuelle overgrep fra en ansatt på barnehjemmet. Overgrepene skjedde i form av at hun måtte beføle den ansatte.

Ei annen jente forteller at hun ble utsatt for overgrep av en mannlig sivilarbeider ved en anledning. Han inviterte henne inn på hybelen sin for å høre på musikk. Her befølte han henne, og hun måtte ta på hans kjønnsorgan.

Barn 8 sier at han ble utsatt for seksuelle overgrep mens han bodde på Furuheim. Første gangen var det ei eldre jente på barnehjemmet som presset ham til samleie før han var fullt utviklet selv. Han opplevde det som smertefullt. Da han var 12-13 år gammel gjennomførte han flere samleier med en voksen kvinne som fikk lov til å ta ham med ut fra barnehjemmet. Kvinnen var ikke ansatt ved Furuheim barnehjem. Avslutningsvis forteller gutten at han i byen traff en voksen mann i en bil som innledet seksuell kontakt med ham i form av beføling. Han oppfattet mannen som meget syk og farlig.

Barn 9 sier han gjentatte ganger ble utsatt for seksuelle handlinger i form av beføling og kjærtegn av en mye eldre jente som bodde på barnehjemmet.

En gang ble dette oppdaget av personalet på lekerommet, uten at de grep inn for å stoppe det.

Videre ble noen av guttene flere ganger lokket opp i skogen av en mann som ga dem pastiller mot at de tilfredstilte ham seksuelt.

ANSATTES FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Ansatt 2 registrerte kontakt mellom et par av de ansatte og en av de eldste guttene på barnehjemmet som hun tolket som mulig seksuell kontakt. Hun presiserer imidlertid at hun ikke har sett noen seksuelle handlinger.

Ansatt 2 forteller at ei jente ble utsatt for et seksuelt overgrep i form av at hun måtte kle seg naken foran de eldre guttene mens de så på. Guttene syntes dette var morsomt, mens jenta var ille berørt, sint og ydmyket. Noen av guttene var flau. Ansatt 2 avslørte episoden ved at hun presset noen av guttene til å fortelle om den.

Mens ansatt 2 jobbet ved Furuheim truet enkelte av de ansatte barna med en farlig mann som skulle ha tilhold i Baneheia. Det ble truet med at denne mannen kunne komme og ta barna. Ved en anledning ble et barn utsatt for blotting fra en mann i Baneheia i 1976-77.

STYRER 3

BARNAS FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Barn 12 vet ikke om noen som ble utsatt for seksuelle overgrep i den i den tiden han bodde på Furuheim barnehjem. Selv ble han heller ikke utsatt for slike overgrep.

ANSATTES FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Ansatt 3 hadde ikke mistanker om at noen barn ble utsatt for seksuelle overgrep i den tiden han arbeidet på Furuheim.

GRANSKINGSVALGETS VURDERING AV SEKSUELLE OVERGREP

Utvalget har merket seg at ingen barn har rapportert om seksuelle overgrep fra de ansatte mot barna i perioden under styrer 1. Imidlertid har flere barn rapportert om seksuelle overgrep begått av eldre barn mot yngre barn og overgrep i besøks-hjem. Et barn har fortalt at dette ble tatt opp med de ansatte uten at vedkommende barn ble trodd. Utvalget legger til grunn at det var manglende kontroll med hva barna ble utsatt for i denne perioden. Utvalget finner dette kritikkverdig.

Flere barn har, uavhengig av hverandre, fortalt om seksuelle overgrep fra ansatte mot barn i perioden

under styrer 2. Den ansatte som har forklart seg for utvalget, har gitt opplysninger som kan peke i samme retning. Utvalget legger til grunn at det er sannsynlig at det forkom noen seksuelle overgrep fra ansatte mot barna i denne perioden. Utvalget finner at dette var svært kritikkverdige. Det å bli utsatt for overgrep fra personer som barna ikke hadde muligheten for å skjermes seg fra, må ha vært svært traumatisk for de barna det gjaldt.

Episodene der barn ble utsatt for seksuelle overgrep fra andre barn fortsatte også under styrer 2. I tillegg har flere fortalt om en mann som holdt til i skogen og som lokket guttene med pastiller mot å tilfredsstille ham seksuelt. Den ansatte har fortalt om en episode der en mann blottet seg. Det er uklart om dette er samme mann. Uansett vitner disse episodene om en manglende kontroll med hva barna ble utsatt for.

Utvalget har merket seg at det ikke foreligger opplysninger om noen former for seksuelle overgrep i perioden under styrer 3.

9. TILSYN

STYRER 1

BARNAS FORKLARING OM TILSYN

Barn 1 mener at det var noen tilsynspersoner på barnehjemmet som snakket mest med de voksne. De spurte imidlertid også barna om hvordan de hadde det.

Barn 2 forteller at det kom en dame fra Svaneviken på besøk flere ganger. Barna måtte da stå i geledd og hilse.

Barn 4 forteller at det var et styre for barnehjemmet som hadde faste møter på Furuheim. Barna måtte gå og legge seg når disse møtene fant sted.

Barn 6 kan ikke huske at det var tilsyn.

ANSATTES FORKLARING OM TILSYN

Ansatt 1 navngir flere av medlemmene i styret for Furuheim barnehjem i 1960, deriblant presten i Lund menighet. Et av medlemmene i styret tok med seg barn ut på tur noen ganger. Styremøtene fant sted på Furuheim barnehjem. Av og til tror hun det kom representanter fra Norsk misjon blant hjemløse på besøk. Ansatt 1 tror også at Helserådet var på besøk og sjekket at det var rent der. Tidlig i 1959 tok sosialsjefen kontakt med Norsk misjon blant hjemløse og påpekte at det var flere instanser som førte tilsyn med Furuheim. Følgende ble nevnt: Styret ved Furuheim, inspektør fra hovedkontoret i Norsk misjon blant hjemløse, barnevernsnemnda i Kristiansand kommune, barnevernsekretæren i kommunen, representantene fra departementet og barnevernsekretæren hos Fylkesmannen. Sosialsjefen tok til orde for at kun de som etter loven var tillagt ansvaret for å utføre tilsyn, skulle gjøre dette. Av arkivmaterialet går det ikke fram hva som ble resultatet av denne kontakten, men det framkommer at Norsk misjon blant hjemløse hadde tett kontakt med Furuheim

også i årene etter 1959.

Kristiansand barnevernsnemnd behandlet egen sak om tilsynet ved Furuheim i 1959. I protokollen kommer det fram at Furuheim hadde et styre med fem medlemmer og at det var oppnevnt fem tilsynsførere for institusjonen.

I en tilsynsførerrapport datert 23.06.60 konkluderes det med at tilsynsføreren sitter igjen med et godt inntrykk, til tross for litt lite hjelp til å utføre alle oppgavene på barnehjemmet. Fylkesmannens barnevernsekretær ville ha fokus på dette.

Av protokoll fra Kristiansand barnevernsnemnd i 1964 framkommer det at et av barnevernsnemndas medlemmer var tilsynsfører for Furuheim.

STYRER 2

BARNAS FORKLARING OM TILSYN

Navngitte personer fra det kommunale barnevernet i Kristiansand var på besøk mot slutten av den tiden barn 2 bodde på Furuheim.

Barn 8 kan ikke huske at det var noen på tilsyn fra kommunen/barnevernsnemnda. Han husker imidlertid at navngitte personer fra Norsk misjon blant hjemløse var på besøk. Barna ble da vasket og stilt opp på rekke. De hilste på representantene og så at de fikk fin mat. Barna ble sendt ut.

Barn 9 sier at barna måtte være ute under forberede-

delsene til besøk utenfra. Det var viktig at det var rent og pent da. Når det kom personer fra Norsk misjon blant hjemløse, måtte barna stille seg opp på rekke og rad for å bukke og neie. Lederen ble behandlet som en konge.

ANSATTES FORKLARING OM TILSYN

Ansatt 2 forteller at de ansatte hadde i oppgave å lage til mat når styret for barnehjemmet kom for å ha møte på Furuheim. Det skulle være ekstra ryddig og rent i huset under slike møter. Barna skulle være rene og holdes i ro og på avstand. Det var nærmest høytydelig når styret kom.

STYRER 3

ANSATTES FORKLARING OM TILSYN

Ansatt 3 forteller at Fylkesmannen kom på tilsyn en gang mens han jobbet på Furuheim. Ellers kom det personer på besøk som var involvert i forhold til det enkelte barn, særkontakter, kuratorer, BUP og lignende. En representant fra Norsk misjon blant hjemløse kom på besøk i forbindelse med nedleggelsen.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV TILSYN

Utvalget legger til grunn at Furuheim hadde et eget styre som hadde møter på barnehjemmet. Enkelte

av medlemmene i styret hadde noe kontakt med barna, noe som bekreftes av ansatt 1 som gir konkrete opplysninger om hvem det var. Barna har registrert at personer fra Norsk misjon blant hjemløse kom på besøk til barnhjemmet. Slik utvalget ser det var dette i beste fall en form for internkontroll med virksomheten.

Etter loven var det Kristiansand kommune ved barnevernsnemnda og statlige myndigheter ved Sosialdepartementets barneverninspektør og Fylkesmannen i Vest-Agder som hadde ansvaret for tilsyn med Furuheim. Av dokumentene som er stilt til rådighet for utvalget kommer det fram at det var navngitte personer som skulle stå for kommunens tilsyn i 1959 og 1964. Det foreligger et kort notat fra en kommunal tilsynsfører som viser at det faktisk ble utførte tilsyn med barnehjemmet. Ingen barn eller ansatte som har forklart seg, kan huske at det ble utført tilsyn fra kommunens side.

Utvalget har etter dette kommet til at tilsynet med Furuheim må karakteriseres som svært mangelfullt.

BARNEKRYBBA BARNEHJEM
CHRISTIAN IV GATE (INDREMISJONEN)

1. INNLEDNING

Barnehjemmet "Barnekrybba" i Kristian IV gate 86 i Kristiansand ble drevet av Indremisjonen. Det var eid av Kristiansand barneasyl, som ble stiftet i 1838.

Sosialdepartementets barnevernsinspektør forteller i sin rapport fra 1949 at Barnekrybba i 1908 egentlig ble opprettet som "dagheim for barn hvis mødre arbeidet utenfor heimen". Hun skriver videre at denne fremdeles kalles for "Krybba", men at institusjonen for lengst har gått over til å være et vanlig barnehjem.

Hjemmet hadde noen få dagbarn, men de fleste av de rundt 30 barna var døgnplassert. De fleste var fra Kristiansand, men en del var fra andre kommuner i Vest-Agder, og to-tre barn kom fra kommuner utenfor Vest-Agder.

Barnekrybba var i drift til 5. desember 1955. Indremisjonen flyttet da driften til det nybygde Solholmen barnehjem. Det hadde vært kraftig kritikk av boforholdene og utearealene på Barnekrybba.

Barnekrybba barnehjem hadde to styrere i mandatperioden. I desember 1955 fulgte den siste av disse med over til Solholmen, sammen med flere av barna.

De barna utvalget har intervjuet, bodde ved barnehjemmet i inntil 10 år før mandatperioden begynner. Deres historier er derfor delvis beskrivelser av episoder og ansatte utenfor utvalgets mandatområde.

2. DATAGRUNNLAG

Utvalget har intervjuet 12 barn som rapporterer å ha bodd på Barnekrybba. 11 av dem har bodd der i mandatperioden. Åtte av disse har klare erindringer om oppholdet. De 11 barna, tre jenter og åtte gutter, bodde alle på barnehjemmet i hele granskingsperioden. Gjennomsnittlig plasseringstid ved barnehjem for gruppen er 7,5 år. De fleste har bodd ved barnehjemmet fra slutten av krigen til barnehjemmet ble nedlagt i 1955 og ble da flyttet over til Solholmen. Tre av barna (27%) sier de har taterbakgrunn.

Oversikt over plasseringstid for de 11 barna på Barnekrybba

Barn nr.	fra	til
1	1949	1955
2	1949	1955
3	1953	1955
4	1945	1955
5	1944	1955
6	1943	1955
7	1950	1955
8	1948	1954
9	1952	1955
10	1943	1955
11	1945	1955

Granskingsutvalget har ikke lyktes i å komme i kontakt med noen av de som var ansatt ved Barnekrybba i mandatperioden. Granskingsutvalget har imidlertid intervjuet en person som tilbrakte mye tid i institusjonen, som barn til styreformannen på denne tiden.

Når det gjelder arkivmateriale, foreligger det en del vedtak fra barnevernsnemnda vedrørende enkeltbarn. Det foreligger også referat fra saker vedrørende barnehjemmet og tilsyn ved barnehjemmet fra barnevernsnemndas protokoll i samme periode og en tilsynsrapport fra Sosialdepartementets barnevernsinspektør fra 1949. Det finnes videre notater fra inspektøren vedrørende godkjenning av styrere og søknader til Statens barnevernskurs. I arkivmateriale finnes også årlige søknader om statlig tilskudd til drift.

Av medieomtale har utvalget funnet en artikkel i Fædrelandsvennen fra 5. desember 1955. Her omtales byggeprosessen og den forestående flyttingen fra Barnekrybba til Solholmen barnehjem.

3. HISTORIKK

Barnekrybba var tungdrevet og gammeldags. De to årene av driften som granskingsperioden omfatter, var nok en slags ventetid med planlegging og bygging av nytt barnehjem.

Folketellingen i 1952 viste at barnehjemmet hadde fem-seks ansatte og 28 barn. I tillegg til styrer 1 var

det to assistenter, en kokke og en barnetante. Årsmelding fra styret for barnehjemmet fra samme år bekrefter at gjennomsnittlig antall barn har vært 28 på døgnbasis samt tre barn på dagplass. Totalt antall ”barnedager” var 10.252. På barnehjemmet bodde barn i alderen fra spedbarn til 17 år. I 1954 fremgår det av årsmeldingen at barnetallet har vært 22 i gjennomsnitt, med totalt 8.030 barnedager. Det skrives videre at julen dette året har vært en tung tid med mye sykdom. Tre barn er kommet i gode fosterhjem, og tre er kommet hjem til slektninger i løpet av dette året.

I 1955 fremgår det av årsmeldingen at dette på flere måter har vært ”et beveget år”. *En stod ved årets begynnelse uten bestyrerinne og en del av barna viste mindre god oppførsel så vel i hjemmet som på skolen. Hertil kom at formannen i styret som i over 30 år hadde sittet i styret, ble syk og ved legeattest ba seg fritatt for det videre arbeidet.* Det lyktes styret å få ansatt en ny bestyrerinne, styrer 2, som var kvalifisert.

En informant forteller at Barnekrybba ble drevet av idealister. De la ned et stort arbeid for at barna, som kom fra dårlige kår, skulle få det bra. Hun ønsker særlig å fremheve styreformannens mangeårige innsats på dette området.

Styrer 1

(15.11.1951 til begynnelsen av 1955)

Styrer 1 hadde jobbet som assistent og styrer på ulike barnehjem på Østlandet før hun ble ansatt på Barnekrybba. Siste stilling var på Alfredsheim barnehjem. Hun hadde ett-årig husstellutdanning, samt spebarnskurs og N.K.N.’s sosiale kurser.

Barneverninspektøren fra sosialdepartementet uttaler i et notat vedrørende godkjenning av styrer 1, datert 15.12.53 følgende: *Jeg har i denne tiden inspisert hjemmet 3 ganger, desember 1951, januar 1953 og oktober 1953. Hver gang har styrets medlemmer klaget på styrer 1. De er ikke fornøyd med hennes ledelse av barnehjemmet. Men allikevel ber de i brev av 10.02.1953 om at hun blir godkjent.*

Mitt inntrykk er at styrer 1 trenger avkopling og "fornyelse". Hun virker nervøs og meget spendt og har ikke alltid så lett for å komme ut av det med sine omgivelser. Det har vært mange vanskeligheter med barna i denne tiden, særlig med guttene når de kommer i 12-13 års-alderen.

Styrer 1 har imidlertid ikke meldt seg til det barnevernkurs som skal settes i gang fra februar 1954. Styrer 1 hadde flere ganger snakket om å melde seg på slike kurs.

Sist jeg var i Kristiansand (oktober 53), fortalte styrets formann at styret ville henstille til styrer 1 å si opp sin stilling. Når det nye barnehjemsbygget er ferdig, er det hensikten å ansette et styrerpar.

Barneverninspektøren ber på bakgrunn av dette om at man stiller i bero godkjenningen av styrer 1.

En informant husker godt bestyrerinnen (styrer 1). Det var konflikter angående hennes holdninger og arbeidsstil. Styrer 1 hadde tidligere vært bestyrerinne på Bastøy. Leder for styret for Barnekrybba, mente at hun hadde en for tøff stil som ikke passet inn på et barnehjem. Formannen i Indremisjonen i Kristiansand mente imidlertid at styrer 1 gjorde en god jobb. Styrer 1 beskrives av barna som stor

og kraftig, med en stram knute i nakken og meget streng. *Hun var tøff*, sier en av informantene.

Barn 1 husker en regle barna pleide å synge om styrer 1, den gikk slik:

*Mari og Dora
slang seg i snora
snora var råtten
og Dora falt ned*

Barn 2 forteller at styrer 1 var den som bestemte alt på Barnekrybba og beskriver henne som en skremmende dame som var fet og luktet ille. Barn 2 sier at styreren var det verste menneske hun noen gang har møtt.

Barn 5 beskriver henne som stygg og ondskapsfull og sier at hun spesielt hevnet seg på dem som var minst. Det var ingen av de andre ansatte som utførte straff på den måten styrer 1 gjorde.

Barn 10 beskriver styrer 1 som en fyldig og morsk dame. Barna ble redde bare de så henne. Hun tok barna hardt fysisk. Hun kunne miste besinnelsen og lugge og riste barna. Ved en anledning tok naboer affære og kontaktet leder av styret for barnehjemmet. Ikke lenge etter dette forsvant styrer 1. Barn 10 var med på et møte med styret for barnehjemmet hvor de ble spurt ut om styrer 1.

Styrer 2

(april-mai til desember 1955)

Fra april-mai 1955 til desember 1955 var styrer 2 leder på Barnekrybba, hun fortsatte deretter som

styrer på Solholmen. I følge barnevernsinspektørens notat av 10.03.55, ble styrer 2 ansatt etter en urolig tid med mye skifte av personale. Hun var utdannet ved Barnevernskolen i Bergen og hadde i tillegg et halvt års spedbarnskurs fra Alines mødre- og spedbarnhjem i Oslo. Hun kom til Barnekrybba fra styrerstilling ved en barnehage i Kristiansand.

Barnevernsinspektøren skriver om styrer 2: *Jeg har et meget godt inntrykk av styrer 2. Hun virker moden og ansvarsbevisst og har et harmonisk og stillferdig vesen. Hun er interessert i barnehjemsarbeid og jeg tror hun passer for det.* Inspektøren anbefaler at styrer 2 blir godkjent som styrer ved Indremisjonens barnehjem i Kristiansand.

Barna kommer med få opplysninger som kan knyttes til styrer 2 på Barnekrybba. Dette kan skyldes hennes stillferdige vesen, og at hun etterfulgte en dårlig likt styrer på Barnekrybba.

4. BARNEHJEMMETS FYSISKE FORHOLD

Bygningen der Barnekrybba lå, eksisterer ikke mer. Det var en stor bygning med kjeller, to etasjer og loft. Basert på barnas informasjon og folketellinger, bodde det rundt 30 barn der.

Barnevernsinspektøren beskriver etter en inspeksjon 23.03.49 barnehjemmet slik:

Huset er meget utilfredsstillende. Det er et 2 etasjers murhus, gammeldags og tungvindt, og det virker uendelig trist og ukoselig. Fra en trang og innestengt gårdsplass

kommer en inn i en stor mørk, usedvanlig stygg trappeoppgang. Her trenges både oppussing og skikkelig belysning (elektrisk dagsbelysning). Heimen er delt i to avdelinger, småbarn i første etasje og de store i annen etasje.

Alle oppholdsrom var triste og spartansk utstyrt. Møblene hos småbarna hadde ikke lav høyde, og de var gamle og stygge. Barna eide ikke en skuff eller skap til sine eiendeler, og lekemateriell fantes absolutt ikke. På soverommene sto sengene altfor tett. For de fire største pikene var det innredet et hyggelig rom på loftet (3. etasje). Det var dog ikke gjort noe for å sikre brannfare. Dette ble påtalt ved inspeksjonen. I småbarnsavdelingen var det i det ene hjørnet av soverommet satt opp 2 panelvegger med glassvegger øverst, slik at det ble et lite isolert rom. Her inne var det innredet en liten spedbarnsavdeling for 3 barn. Ordningen var ikke tilfredsstillende. En kunne ikke unngå at de store barna støyet og uroet spedbarna, og isolasjonen var selvsagt ikke effektiv. Det var en nødsforanstaltning. Heimen burde helst ikke ta i mot spedbarn.

Det var ovnsfyring i denne store bygningen på 3 etasjer. Dette medførte et ekstra stort arbeidspress på personalet som de burde skånes for. Styret har flere ganger drøftet mulighetene for å bekoste sentralanlegg, men økonomien har hittil sviktet.

Utelekeklassen er en trang mørk gårdsplass, trist og kjedelig med få lekemuligheter. Dertil er en vesentlig del av plassen daglig beslaglagt til tørkeplass for et vaskeri som leier lokalene i kjelleretasjen. Denne ekstrainntekt kan barneheimen ikke unnvære. Men det er et meget ubehagelig arrangement, som også helserådet har påtalt flere ganger. Damp og rå luft trekker seg opp gjennom huset, og fyller rommene med en generende lukt av rått tøy.

Det var et lyspunkt at heimen har et eget landsted, så alle barna kommer på landet om sommeren.

Tonen på heimen var god, og det så ut som om barna fikk omsorgsfull behandling av de voksne.

Barna beskriver Barnekrybbas fysiske utforming relativt likt. Barn 10 gir en detaljert fremstilling, svært lik barnevernsinspektørens rapport: *Barnekrybba var et hus som lå i Kristian IV gate. Inn porten var det en gang ute med et gårdsrom. I kjelleren var det et tilfluktsrom. Man måtte gå opp en trapp for å komme til 1. etasje. I 1. etasje var det et stellerom, et lekerom og soverom til de minste barna. Videre var det 2 toaletter i 1. etasje. Det var også en litt stor gang i 1. etasje. I 2. etasje var det også en gang. Videre var det et kjøkken, bestyrerinnens rom, et dagligrom, 2 soverom og en liten stue til betjeningen. Det var 2 vasker, ett toalett og et lite bad i 2. etasje. På de 2 soverommene sov det ca 12-14 barn på hvert rom. 3. etasje ble kalt for loftet. Der var det et eget rom for jentene i tillegg til 3 rom for betjeningen.*

Barna sov i store saler, én i hver etasje. *Det minnet om en militærleir*, sier barn 2. Barn 5 forteller at han var engstelig for å bade på ett av badene fordi det var en varmtvannstank der som ikke var skjermet, og som han hadde brent seg kraftig på en gang og hatt store smerter lenge etterpå. Barn 1 sier at det var ille på Barnekrybba.

Det var kaldt der, det var ingen leker, tavler eller andre ting som barna kunne leke med.

Om utearealet forteller barn 2 at det var en bakgård hvor det ikke var leker, men hvor de måtte bruke det de hadde for hånden. Det var noe sand eller en sandkasse de kunne leke i. De kunne løpe ut på gata.

Barn 4 sier at på barnehjemmet var det en bakgård med frukttrær, sandkasse og huskestativer. På toppen av gjerdet i bakgården var det piggråd, og han forteller at han da han ved en anledning forsøkte å klatre over dette gjerdet og skar seg over håndledet.

Barn 4 og 5 forteller om vaskeriet som lå i kjelleren. Barnehjemsbarna som var fylt 10 år måtte jobbe der. De vasket klær for det militære, og telte og banket strømper som tilhørte Forsvaret. For øvrig var dette vaskeriet et sted med mye støy. Støyen forplantet seg i hele huset og var til stor irritasjon.

SOMMERSTED

Barnekrybba hadde sommersted på Høversland i Øvrebø. Her tilbrakte barna store deler av sommerferien. De plukket bær og hjalp til på gårder. Sommerstedet besto av et lite, stokkebygd hus beliggende for seg selv tilbaketrukket fra veien. Styret for barnehjemmet tar selv opp kritiske forhold ved stedet i årsmeldingene fra 1955 og 1956. Huset ble grundig pusset opp innvendig ved dugnad før sommeren 1955. Styret var allikevel ikke tilfreds med dette sommerstedet av flere grunner. Avstand til byen og beliggenhet inne i landet var viktige argumenter. Bygget var lite og i behov av mer oppussing. Stedet var i privat eie. Arvingene sa seg villig til å selge stedet og la Indremisjonen bruke salgssummen til å skaffe seg et sommersted ved sjøen, nærmere byen. Oddernes kommune bevilget i tillegg kr. 8.000 til nytt sommersted i 1956.

Barna forteller om mye arbeid knyttet til sommerstedet og på gårdene rundt.

5. PRAKTISK OMSORG

BARNAS FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Maten på Barnekrybba beskrives litt ulikt av barna. Stort sett sier de at de fikk nok mat, men at det var lite variasjon og av og til lite pålegg. Måltidene var til faste tider. Frokost før skolen, middag kl. 14.00 og kveldsmat kl. 18.00. Flere barn mener at maten de fikk på Barnekrybba var dårligere enn hos folk flest. Flere av barna forteller også om streng disiplin knyttet til måltidet.

Barn 1 husker at det var strenge regler ved måltidene. De måtte stå rett og vente før de fikk lov til å sette seg. Deretter fikk de beskjed om å gå til bords, sette seg og spise pent etter å ha lest for mat-

en. Hvis de ikke fulgte reglene til punkt og prikke, ble de straffet. Barn 1 husker ikke noe særlig om maten, om den var god, sunn, eller andre forhold, men han husker at de voksne tantene stod og så på i hvite, stive forkler mens barna satt og spiste. Personalet satt ikke sammen med barna. Personalet passet på at barna fulgte reglene, og de grep inn når det var nødvendig. Barn 2 mener de spiste på metalltallerkener.

Barn 10 forteller at de fikk nok mat på Barnekrybba. Hvis de kom for sent til måltidet fikk de ikke mat. Måltidene begynte med at det ble sunget salmesang. Betjeningen spiste ved et eget bord. Under måltidene måtte alle spise ferdig før de fikk gå fra bordet. Det hersket disiplin under måltidene. De kunne snakke lavmælt. Det var et absolutt krav at de måtte spise opp maten. Det hendte at de ble sittende lenge ved bordet for å spise opp alt.

Til frokost og kvelds fikk de brødkiver med smør, men ikke alltid pålegg. Det var vanlig med ost eller annet rimelig pålegg. Barn 5 forteller at de fikk egg om søndagene og grøt om lørdagene.

Flere barn forteller at det til middag ofte ble servert fisk, gjerne sild, noe mange av dem ikke likte. Pannekaker fikk de på torsdager, i følge barn 10. Han forteller videre at de av og til fikk de mat fra kafeer og restauranter som kunne være bedrevet, og det hendte at barna på barnehjemmet ble syke på grunn av dette.

Klær

Barna har ulike minner angående klærne de hadde

på barnehjemmet. Flere av barna forteller at de fikk klær i gave, men at private klær ble tatt fra barna og fordelt til de som trengte det på barnehjemmet. Barn 1 forteller at man arvet klær fra de større barna. Fikk de noe utenfra, ble dette raskt fordelt. Særlig hvis man hadde noe fint ble dette tatt bort.

Barn 1 hadde en tante i Amerika som sendte dem ting, og han husker en dukke søsteren hadde og en jakke han selv fikk med frynser på armene og broderier. Jakken ble tatt av personalet og de klippet av frynsene og pynten, og gleden ble fort forvandlet til skuffelse. Det var vanlig å reparere tøy og la det gå i arv til mindre barn. Denne måten å bruke tøy om igjen på, var vanlig også i privathusholdninger på den tiden.

Barn 1 forteller at han fikk nye beksømsko. Han kan ikke huske hvem han fikk dem av. Han husker lukten av lær, og at han var så glad for disse skoene at han la dem under hodeputen så ingen skulle stjele dem fra ham. Ei av tantene oppdaget skoene og tok dem. Etter dette så han dem aldri igjen.

Barn 6 forteller at de om sommeren gikk med shorts som var sydd på barnehjemmet, men at klærne generelt var OK, som andre barns klær. Barn 5 nevner at de hadde kjeledresser. Et annet barn sier at barna gikk nokså likt kledd, nesten som i uniformer. Barna opplyser at mye av tøyet kom fra en lokal forretning, hvor eieren var formann i Indremisjonen.

Barn 1 forteller at barnehjemmet hadde en egen syerske som kom til hjemmet en gang i uken og sydde og reparerte tøy. Informanten mener tøyet hadde normalt god standard.

Hygiene

Barna har få merknader på hygienepå Barnekrybba. Noen nevner at det var plagsom støy og damp fra vaskeriet i kjelleren.

Barn 1 husker at huset som Barnekrybba lå i, var gammelt og kaldt, og at det luktet vondt i hele huset. Barn 2 beskriver stedet som rimelig rent og ordentlig. Barn 4 sier at det sjelden ble skiftet på sengene. Barn 5 forteller at toalettene i begge etasjer var forholdsvis bra, og at det var bra renslighet da han bodde på Barnekrybba. De ansatte bar uniform, kjole og forkler. Barn 10 forteller at Barnekrybba hadde innlagt vann hele perioden han bodde der.

Skole og lekser

Barna gikk på sentrumsskolene. Mange opplyser at de hadde lærevansker eller gikk på spesialskole. De fleste opplyser at de gjorde lekser på barnehjemmet, men at de ikke fikk hjelp til dette.

Barn 1 gikk på Tordenskjoldsgate skole i 1. klasse og 2. klasse. Lekser ble gjort rundt bordet på lekerommet, som også fungerte som spisebord. Det var mange barn som skulle gjøre lekser samtidig. Det var ingen hjelp å få fra de voksne eller andre. Man skulle være stille og ble irettesatt hvis man snakket med andre. Barn 2 bekrefter at de aldri fikk hjelp til lekser på Barnekrybba. De satt ved bordet i oppholdsrommet og gjorde lekser uten at noen voksne hjalp til. Av og til var hun hos en klassevenninne og gjorde lekser der.

Barn 5 forteller at de ansatte var strenge med at skolearbeid og lekser skulle gjøres på en ordentlig

måte. Han kan ikke huske at han noen gang fikk hjelp med noe skolearbeid, og at man heller ikke spurte om det. Barn 5 trivdes godt på skolen.

Barn 6 forteller at tantene hjalp litt til med lekser, men for øvrig var de strenge og kjeftet mye, noen ganger var de *himla stygge*.

Barn 10 gikk 1.-7. klasse på Todda skole, han ble lite mobbet. Læreren var streng mot ham, fordi leksene ikke ble gjort så bra. Det var ingen på Barnekrybba som passet på at de gjorde leksene eller hjalp dem. Barn 11 gikk 1.-3. klasse på Seminarskolen, også kalt "Simma". Denne lå i Tollbodgata der yrkesskolen er i dag.

Barn 11 sier at han fikk mangelfull skolegang, og at det var sjelden han fikk hjelp til leksene på barnehjemmet. Han husker at leksene måtte gjøres rett etter at de hadde spist middag, før de gikk ut.

Fritid og venner

De fleste barna forteller om lek i bakgården og ute i gata. Mange av barna lekte med barn utenfor barnehjemmet. Det var rivalisering med den beryktede "Fritzagjengen" fra Fritz Jensens gate.

Barn 1 forteller at det var den sterkeste og eldste rett som gjaldt blant barna, for eksempel kunne de eldre barna nekte de yngre barna å gå opp i 2. etasje. Han husker også gjengslagsmål og rivalisering mellom Fritzagjengen og guttene fra Barnekrybba. Det kunne gå på livet løs når de store guttene braket sammen.

Ute var det en bakgård hvor det ikke var leker, men

hvor de måtte bruke det de hadde for hånden, og hvor det var litt sand eller en sandkasse de kunne leke i. Utenfor barnehjemmet husker han en sveivegrammofon med en plate som de fant under et halvtak hvor det hadde vært hester. Denne hadde de det gøy med.

Barn 3 sier at forholdet mellom barna var godt på institusjonen. De var gode venner og de passet på hverandre. Det var ikke mobbing mellom barna. Han kan ikke huske at de hadde besøk av andre barn, eller at barna fra barnehjemmet var på besøk hjemme hos andre barn.

Barn 4 forteller at om ettermiddagene lekte barna i gata utenfor Barnekrybba eller i bakgården. De fikk ikke lov til å bevege seg opp i Baneheia, et skogsområde i nærheten. Barn 5 husker imidlertid at han og vennene ofte lekte der. Han likte å sykle og dro ofte på lange sykkelturer. Ellers oppholdt de seg på gårdsplassen samt i nærområdene. Fritz Jensens gate, som var like ved, hadde dårlig rykte og han likte ikke å ferdes der.

Barn 6 forteller at det var mye slåssing og skriking. De store guttene bestemte. I fritiden løp de rundt og lekte hele dagen, noen ganger med de andre barna i gata, ellers var de på Bedehuset og på Yngres forening. Han sier det var lite å gjøre på søndager. Barn 10 sier at barna på Barnekrybba i liten grad deltok i organiserte aktiviteter, men at han var med i Ynglingeforening og i Blåkors. Han registrerte at noen av klassekameratene var med i musikkorps og andre aktiviteter. Barna var imidlertid mye ute og hadde relativt stor frihet, som å gå til Baneheia.

Barna fikk leke med andre barn i nabolaget, men naboungene fikk ofte ikke lov hjemme til å leke med barn fra Barnekrybba. Han forteller at han hadde noen få gode venner i nabolaget som han lekte med. Dette var barn av foreldre som forsto at det var viktig for barna fra Barnekrybba å leke med andre barn. Men disse barna fikk ikke være med inn på barnehjemmet. Grensen gikk ved porten.

Kontakt med biologisk familie

Granskingsutvalget har lite opplysninger om barnas kontakt med egen familie, men inntrykket er at det var sporadisk eller lite kontakt med foreldre.

Barn 1 forteller at han er av taterslekt, og at foreldrene bodde på Vestlandet. Han fikk besøk av en onkel, og han husker også at han fikk gaver fra en tante i Amerika. Ellers var det ingen familie som kom på besøk til ham. Barn 3 sier at moren kom en gang i løpet av oppholdet og hentet ham ut av barnehjemmet. Han vet ikke om hun hadde fått tillatelse til dette. For øvrig hadde han ingen kontakt med familien.

Barn 10 husker godt den dagen de ble hentet hjemme for å fraktes til barnehjemmet. De ble hentet av "Svartemarja", politibilen. Han og broren ble livredde. De flyktet inn i skogen. Der ble de innhentet. De ble deretter plassert bak i politibilen og kjørt ned til barnehjemmet i Kristian IV gate. Moren var med i bilen og satt foran. De ble tatt opp i 2. etasje på barnehjemmet, moren var med og tok farvel. Det var siste gang barn 10 så sin mor.

Barn 5 hadde ingen kontakt med sin syke mor, før

han etter over 10 år på barnehjemmet fikk beskjed om at hun var død. Faren, som var sjømann, kom på besøk noen ganger. En gang hadde faren kjøpt masse godterier som barn 5 skulle kose seg med. Dette ble tatt av de ansatte, og begrunnelsen var at dette skulle deles med de andre på Barnekrybba.

Barn 11 hadde kontakt med sin mor en gang i måneden mens han bodde på Barnekrybba. Han og søsknene besøkte henne i Mandal fra lørdag til søndag. Under disse samværene hadde han også kontakt med øvrige familiemedlemmer.

Høytider og merkedager

Av høytider husker barna best julefeiringen. Flere barn forteller detaljert om mat, gaver og juletreffest. Også 17. mai nevnes av flere. Det er mange av barna som ikke husker at bursdager ble feiret, men noen nevner at konfirmasjoner ble arrangert på Barnekrybba.

Barn 4 forteller at til jul fikk barna godtepose og gaver som var gitt til barnehjemmet fra kvinneforeninger og andre veldedige organisasjoner. Julematen beskriver han som *ikke noe ekstra*. Barn 5 sier at julen var noe helt spesielt. Det var store juletrær som ble gitt av forretninger eller foreninger. Barna fikk gaver fra ulike foreninger. Noen foreninger hadde samlet inn penger som gikk til driften av Barnekrybba. På juletreffestene var det alltid masse som skjedde, og han husker godt ballonger som de smalt og at de gikk rundt juletreet. De besøkte også marinesfartøyer som var på flåtebesøk i Kristiansand. Det var stort å få lov til å besøke fartøyene. På militærleirene på Gimlemoen var det julefest med

kaker og gaver. Alle satte stor pris på julaften fordi det var god mat, steik til middag og masse godterier. Barn 10 forteller at til jul viste formannen i Indremisjonen film. Julaften ble feiret ved at styreformannen kom med en pose med kjærligheter om morgenen. Til middag ble det servert risgrøt, deretter var det gang rundt juletreet og gaver. Blåkors og Ynglingeforeningen arrangerte juletreffest. Det var kjekt med servering av boller og kakao.

Barn 5 forteller at i februar måned ble det arrangert en fest som de kalte for ”strømpefesten.” Da fikk alle nye strømper, og det var stor stas.

17. mai var noe de så frem til. Da fikk de Hennig-Olsen is. Barn 4 husker at på 17. mai fikk barna dessert. Barn 10 husker også 17. mai som en stor dag. Da fikk de en krone å handle for. Flere barn poengterer at de ikke fikk lommepenger utover 17. mai.

Barn 4 sier at de fikk kake og presang til bursdagene sine. Barn 5, 6, 10 og 11 kan ikke huske at det var noen bursdagsfeiringer eller at de fikk gave når de hadde bursdag.

Sykdom og legetilsyn

Barna forteller om regelmessig tilsyn av lege. Det var egen tilsynslege. De forteller også at de benyttet den vanlige skoletannlegen. Flere barn nevner at de fikk straff eller kjeft når de ble syke eller skadet seg.

Barn 1 sier at hvis man var syk, måtte man holde sengen, men man fikk mat. Det var ingen

behandling eller omsorg når man var syk, man skulle bare ligge der. Barn 6 var ved en anledning, muligens i 1. klasse, på sykehus i 1 måned for ”noe smittsomt”. Det var bare sykepleierne som kunne komme inn, mens de fra barnehjemmet måtte stå utenfor. Han sier at det var nokså bra stell på barnehjemmet når man var syk.

Barn 5 husker at han hadde kusma, røde hunder og vannkopper. Dette fikk alle barna på Barnekrybba i tur og orden. De hadde også influensa noen ganger. Han tok mandlene mens han var på barnehjemmet. Alle barna på Barnekrybba måtte gjøre det. Det ble gjort på Solvang Sykehus. Barn 5 slet med kronisk øreverk. En hel sommer mens de var på Høversland hadde han øreverk, men ble ikke sendt til lege og fikk ikke noen behandling. Først etter å ha kommet tilbake til Barnekrybba, fikk han behandling hos en spesialist. Da barn 5 var ca. 6 år gammel, ramlet han ned trappa fra 2. etasje. En uke gikk han og hadde smerter i skuldra uten at noen brydde seg om hva som feilte ham. Senere viste det seg at han hadde brukket kragebeinet, men han fikk heller ikke behandling da, og det grodde sammen av seg selv etter hvert. Noen barn forteller at de gikk jevnlig til kontroll hos tilsynslegen. Barn 5 mener det kan ha vært et par ganger i året.

Barn 4 verket i et sår han fikk av piggtrådgjerdet rundt bakgården, men han turte ikke å fortelle om dette til noen av de voksne på barnehjemmet. Han var redd for å få straff. Heller ikke da han fikk bendelorm turte han å fortelle om dette til de voksne.

Tannlegen de gikk til var skoletannlegen, forteller barn 6. Barn 1 kan ikke huske noen tannlegebehandling. Han husker at de måtte pusse tennene, men at det var overlatt til barna selv å utføre dette.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV PRAKTISK OMSORG

Utvalget legger til grunn at de fysiske boforholdene på Barnekrybba var kritikkverdige. De fremsto som lite egnet for barnehjemsdrift. Særlig vil utvalget trekke fram de store sovesalene og det begrensede utearealet, men også at bygget var gammelt og nedslitt. I denne forbindelse viser utvalget særlig til barneverninspektørens rapport. Støy og damp fra vaskeriet plaget barna, og uteplassen var delvis avsatt til å tørke tøy fra vaskeriet i kjelleren. Det var dessuten lite leker både ute og inne.

Utvalget legger til grunn at barna fikk nok mat og alminnelig mat ut fra datidens standard. Men maten fremsto som enkel og med lite variasjon. Særlig opplevde nok barn som bodde der lenge dette som ensformig. Utvalget har forståelse for at barn kan ha ulike preferanser for mat, for eksempel er fisk fremhevet som en lite populær middagsmat. Dette er det tatt høyde for i utvalgets vurdering.

Utvalget legger videre til grunn at gjennomføringen av måltidet var preget av streng disiplin og institusjonsdrift. Dette ble forsterket av at de ansatte sto og passet på barna under måltidet. Selv om utvalget har forståelse for at det var nødvendig med en viss disiplin for å gjennomføre måltidet med så mange barn i

ulik alder, er det utvalgets vurdering at dette gikk på bekostning av en god atmosfære.

Utvalget legger til grunn at barna arvet klær og at disse ble sydd om og reparert etter behov, hvilket ikke var uvanlig på den tiden. Barna hadde i liten grad eget tøy. Barn forteller at privat tøy og utstyr mottatt av familien forsvant, ble ødelagt eller ble fordelt til andre. Utvalget finner det kritikkverdig at barna ble fratatt muligheten til å ha private eierdeler, særlig når dette var gaver fra familien. Utvalget legger til grunn at tøyet hadde normal standard etter den tid, og at de i liten grad skilte seg ut fra jevnaldrende.

Utvalget har ingen merknader til de hygieniske forholdene.

Utvalget legger til grunn at barna i liten grad fikk den leksehjelpen de trengte. Dette mener utvalget var særlig kritikkverdig fordi flere av barna rapporterer at de hadde lærevansker. Flere av barna forteller at de i ettertid har slitt med lese- og skrivevansker. Det var avsatt tid til lekser, men det kan synes som de fysiske forholdene var lite egnet til leksearbeid.

Utvalget legger til grunn at barna i stor grad var overlatt til å organisere lek og fritid på egen hånd. Dette var ikke så uvanlig på 50-tallet. Barna hadde i stor grad frihet til å benytte by-området rundt barnehjemmet og Baneheia. For de eldre barna kompenserte dette til en viss grad for de dårlige lekeforholdene på Barnehjemmet. Det var godt samhold i barneflokkene. Det kan synes som barna var relativt godt integrert i nabolaget, men at andre barn ikke fikk komme på besøk på barnehjemmet.

Utvalget har forståelse for at de fysiske forholdene vanskeliggjorde besøk i barnehjemmet. Allikevel må det sees som uheldig for barnas utvikling av sosiale nettverk at de var avskåret fra slik kontakt i sitt hjem.

Det var lite organiserte aktiviteter for barna på barnehjemmet. Barna rapporterer at de deltok på noen aktiviteter i regi av religiøse organisasjoner. Utvalget finner ikke dette overraskende ut fra datidens tilbud til barn og unge.

Utvalget legger til grunn at det var en tradisjonell julefeiring på barnehjemmet. Utvalget har merket seg at veldedige organisasjoner, det militære og handelsstanden tok aktivt del i å skape gode rammer for barna i jula. Også barnehjemmets styre spilte en viktig rolle. Barna uttrykker gjennomgående at jula var en positiv opplevelse.

17. mai ble feiret på barnehjemmet, men utvalget har lite opplysninger om markeringer av fødselsdager.

Utvalget legger til grunn at barna hadde tilsynslege og benyttet vanlig skoletannlegeordning. Utvalget stiller seg kritisk til at barna synes å ha fått lite omsorg når de var syke, og at det var høy terskel for å søke legehjelp. De vegret seg for å fortelle om skader fordi de kunne risikere kjeft og sanksjoner.

Utvalget legger til grunn at det vanligvis ikke ble praktisert faste samværsordninger med foreldrene. Dette kan skyldes både foreldrenes evne og barnehjemmets vilje til oppfølging. Barnehjemmet var heller ikke

tilrettelagt for samvær. Dette reflekterte nok den tidens syn på at det ikke var viktig med kontakt med familien for barn under omsorg.

6. FØLELSESMESSIG OMSORG

BARNAS FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Et stadig tilbakevendende tema i alle intervjuene med barna på Barnekrybba, er at de opplevde oppholdet som kjærlighetsløst, kaldt og strengt. Særlig gjelder dette den tiden styrer 1 var bestyrer inne.

Barn 1 summerer opp omsorgen slik: *Det var kaldt og de ga blaffen.* Det var aldri trygt, han følte seg innestengt, var redd, ensom og fryktet straff. Stedet var preget av Indremisjonens pietisme og strenghet i forhold til seksualitet og skam. Barn 2 forteller at de fikk aldri noen følelsesmessig omsorg som klem, kos eller vennlige ord.

Barn 3 forteller at han aldri fikk sitte på et fang eller ble kost med i løpet av de 16 årene han var på barnehjem. Han følte aldri at det var noen han kunne snakke med, og det var aldri noen voksne som var opptatt av ham. De ansatte gjorde ikke noe sammen med barna som han kan huske. På spørsmål om hvordan han generelt oppfattet omsorgen på Barnekrybba, sier han at den var *umenneskelig dårlig.*

Barn 10 sier at det i det daglige ikke var noen omsorg på Barnekrybba. De fikk ikke noe kos eller omsorg og satt aldri på fanget. Barn 10 tror dette var fordi det var for mange barn der. I voksen alder har han fått kommentert fra andre at han har vanskeligheter med å vise følelser.

Barn 4 fremhever en ansatt, tante A, som prøvde å være kjærlig mot ham og tok ham på fanget, men dette fikk hun ikke lov til å gjøre av styrer 1. Han forteller at det også var andre ansatte som forsøkte å gi barna litt omsorg, men som ble nektet dette av bestyrelserinnen.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV FØLELSESMESSIG OMSORG

Utvalget legger til grunn at det i hele den aktuelle mandatperioden var svært mangelfull følelsemessig omsorg på Barnekrybba. Det var en graverende mangel på ivaretagelse av den enkeltes behov for fysisk nærhet, trygghet og kjærlighet. Det var mange barn og få ansatte på Barnekrybba. Barna opplevde oppholdet som en ren oppbevaring. Dette sammen med manglende mulighet til privatliv, er forhold som etter utvalgets mening har dannet et dårlig grunnlag for barnas videre utvikling. Barn som har opplevd omsorgssvikt hjemme vil ha en særlig sårbarhet og særlig behov for god emosjonell ivaretagelse.

Granskingsutvalget er inneforstått med at man la mindre vekt på nærhet og fortrolighet mellom barn og foreldre på 1950-tallet. Beskrivelsene fra Barnekrybba går imidlertid langt utover tidstypisk

oppdragelse, også fordi personalet på en aktiv måte unnlot å gi nærhet. Utvalget har merket seg uttalelsen om at tante A ble nektet å ta vedkommende på fanget. Det ser ut til at frykten for styrer 1 preget omsorgssituasjonen. Utvalget viser også her til kapitlene om avstraffelser og fysiske overgrep.

7. AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

BARNAS FORKLARING OM AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Åtte av barna, det vil si alle som har klare erindringer om oppholdet på Barnekrybba, rapporterer om slag og fysiske overgrep i varierende grad. Barna forteller om utstrakt bruk av fysisk avstraffelse på Barnekrybba. Disiplinen var preget av pietistisk religiøsitet og strenghet. Mange av de fysiske overgrepene ble utført av styrer 1.

Barn 1 forteller at det vanket mye juling på Barnekrybba, og at styrer 1 var den verste. Han husker at det ble brukt bjørkeris og teppebanker, og at de fikk juling på "blanke messingen". Når man hadde gjort noe galt, fikk man bank. Han husker at barna ble slått med linjal over fingrene, lugget bak i nakkehårene og dradd i ørene. De måtte også sitte i skammekroken. Alle barna ble utsatt for fysisk avstraffelse, men i mindre grad de som var underdanige og lydige.

Barn 2 sier at hun aldri ble slått på Barnekrybba. Hun ble dratt i håret og ørene flere ganger, og hun ble kløpet i armen slik at hun fikk blåmerker.

Barn 3 forteller at han ble dratt i ørene når det var noe. Han tror det var styrer 1 som slo og dro i ørene. Han fikk slag i ansiktet og på naken rumpe. Han forteller at han gråt, og at styrer 1 slo mer når han gråt. En gang fikk han besøk av moren, som så at han hadde blitt slått. Det hendte også at han fikk juling når han ikke hadde gjort noe galt. Styrer 1 fortalte ikke hvorfor han fikk juling.

Barn 4 mener at styrer 1 var sadistisk anlagt. Hun var en gammel, ugift dame som etter hans oppfatning ikke tålte unger. Hun hadde imidlertid alltid en begrunnelse for at hun slo dem. En av avstraffelsesmetodene han ble utsatt for av styrer 1, var å bli bundet fast til en stol rundt livet med armene låst. Her måtte han sitte i så lang tid som styrer 1 fant det for godt. Dette skjedde i et tilstøtende rom inn til spisesalen. Det var aldri andre til stede når hun foretok disse avstraffelsene, men han vet at det var andre som også ble tatt med inn på dette rommet. Han ble utsatt for dette ca. et par ganger i måneden.

Barn 5 forteller om frykten for å bli sendt til et mørkt rom i kjelleren, potetkjelleren. Han var aldri der, men han var livredd for å komme dit. Trusselen om det hang over ham som en mare, som noe han måtte passe seg for. Han fikk ørefiker og juling, ofte for bagateller, på lik linje med de andre barna. Han ble også tatt hardt i nakken og ristet flere ganger. Dette var styrer 1s metode. Det var aldri noen for-

klaring på hvorfor han ble straffet. Han så flere ganger at de andre barna fikk slag eller ris av betjeningen. Dette var vanlig på Barnekrybba. Andre fikk mer ris enn han. Styrer 1 var spesielt ille, og han var redd for henne. Hver kveld kom hun inn på sovesalen og kontrollerte at barna lå på ”den rette siden” i senga. Hun bestemte nemlig hvilken side barna skulle ligge på når de skulle sove, og dersom de hadde lagt seg på ”feil side”, ble det ørefik og bråk. Begrunnelsen var at de minste ikke fikk lov til å se på de større guttene når disse fant på ”revestreker”.

Barn 6 forteller at barn ble gitt juling med bjørkeris, mens de andre så på. Hvis en av de som så på lo, fikk han også ris. Han tror ikke at han selv fikk særlig mye ris. Han sier at tantene koste seg når noen fikk ris. De fikk ris når noen var ”storkjefta”. Andre straffemetoder var å bli sendt til sengs eller få ørefik.

Barn 10 forteller at styrer 1 var brutal. Hun slo i ansiktet og *ellers der hun kom til*. Barn 10 var vitne til at et barn fikk så mye juling at det fikk pustevansker. Hun slo av og til med knyttet neve. Barn 10 ble en gang slått over ryggen med et balltre. Andre ganger lugget styrer 1 eller kløp slik at en fikk blåmerker. Et av barna på Barnekrybba fikk ris med et bjørkeris. Han var en hakkekylling på barnehjemmet og var muligens noe tilbakestående. Barna sier at de aldri visste hvordan styrer 1 ville reagere. Barn 10 var konstant redd, og passet på å holde seg midt i flokken slik at han ikke var så utsatt. Han tror at guttene ble mer slått enn jentene, men forteller at ei jente fikk grundig juling en gang. Det spilte ingen rolle hvorvidt andre var til stede. Barna ble tatt der

de var, uavhengig av hvem som var vitne til det.

Barn 11 forteller at styrer 1 var den verste av personalet. Hun slo barna på skuldrene og på ryggen, og ofte med gjenstander eller belte. Hun var den som slo mest.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Granskingsutvalget finner det sannsynliggjort at barna som var på Barnekrybba ble utsatt for utstrakt bruk av fysisk avstraffelse. Alle barna som har uttalt seg til utvalget, har fortalt om fysiske overgrep. Utvalget legger til grunn at de fysiske avstraffelsene skjedde hyppig.

Straffemetodene var til dels av alvorlig karakter. Barna ble slått med redskaper, som teppebanker, rem, bjørkeris, linjal og balltre. I tillegg forekom bruk av klyping, nakkegrep, lugging og risting. Det er styrer 1 som fremheves som den som utførte straffemetodene. Det kan virke som styrer 1 kunne miste kontrollen i slike situasjoner. Dette bildet av styrer 1 bekreftes av barneverninspektørens beskrivelse.

Utvalget har ikke holdepunkter for at tilsvarende bruk av avstraffelser skjedde under styrer 2. Barneverninspektøren karakteriserer styrer 2 positivt og på en helt annen måte enn styrer 1.

8. SEKSUELLE OVERGREP

BARNAS FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Tre av barna, alle gutter, forteller om seksuelle overgrep mens de var under omsorg på Barnekrybba. Historiene er svært forskjellige og innebærer ulike typer grenseoverskridelser fra barn og voksne. Seks barn sier at de ikke var utsatt for seksuelle overgrep, og at de ikke kjenner til at andre var utsatt for overgrep. Tre husker ikke om overgrep fant sted.

Barn 4 forteller at det var en gutt på barnehjemmet som stadig skulle plukke på ham. Bl.a. måtte barn 4 onanere gutten ved flere anledninger. Dette skjedde over en to-tre måneders periode.

Barn 11 har ikke vært utsatt for seksuelle overgrep på Barnekrybba, men han forteller at eldre gutter på barnehjemmet ”klasset” på yngre gutter og yngre jenter. Dette foregikk særlig på kveldstid på sovesalene hvor sengene sto tett i tett.

Barn 5 rapporterer om to overgrep. Første gang da han var ca. sju år. Han mener å huske det var den sommeren han skulle begynne på skolen. Barna på Høversland var på tur i skogen, og på veien tilbake ble han og en annen gutt gående et stykke bak de andre barna sammen med tanten som skulle passe på dem. De tre kom til ei nedlagt liten bu, og der fikk tanten de to guttene med seg inn i bua. Hun satte seg ned og sa at de skulle beføle henne i skrittet. Han syntes det var ekkelt og følte motvilje, følte at det var ”skittent”, men han torde ikke å pro-

testere ovenfor henne. Hendelsen har satt dype spor hos ham, og han orket ikke å snakke med noen om det før han fortalte det til sin ektefelle.

Det andre tilfellet skjedde inne på gårdsplassen på Barnekrybba da barn 5 sannsynligvis hadde begynt på skolen. En av de større guttene tok han med inn i lekebua, og der ble han tvunget til å masturbere den større gutten. Barn 5 var livredd for hva som kunne skje dersom han protesterte. Han hadde ikke noen han kunne betro seg til etterpå. Han visste at ingen ville bry seg med hva han hadde å fortelle, og derfor har han tidd med dette i alle år.

Barn 10 forteller om seksuelle overgrep fra voksne. En periode hadde barnehjemmet en daghjelp fra Frelsesarmeen. Hun var svært ung og hun likte at guttene klappet på henne og tok på henne ”her og der”. Alle de store guttene var med på dette. Det utviklet seg imidlertid ikke til noe mer.

Barn 10 forteller deretter om en episode på en gård. En mann tok kontakt med barn 10 i en park, og spurte om gutten ville bli med til gården hans. Dette ble avtalt med de ansatte på Barnekrybba. På gården var det flere gutter fra ulike barnehjem i Kristiansand. De badet nakne i et vann fordi de ikke hadde badebukse med. Da de skulle legge seg, fikk guttene hvert sitt soverom. Mannen gikk da runden fra rom til rom og befølte guttene. Barn 10 syntes dette var ekkelt. Han tok det opp på barnehjemmet da han kom tilbake. Han fikk da beskjed av tante B om ikke å snakke om dette. Barn 10 sier at han var på flere turer til overgriperen. Til slutt nektet han å reise dit.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV SEKSUELLE OVERGREP

Granskingsutvalget har fått beskrevet tre ulike seksuelle overgrep av voksne mot to barn. Overgrepene skal angivelig ha vært utført av to ansatte på barnehjemmet og en mann tilknyttet barnehjemmet. Utvalget finner det vanskelig å kunne vurdere forholdene nærmere. Utvalget har likevel merket seg at det ene barnet fortalte om overgrepet til de ansatte, men ble sendt på nye besøk til den påståtte overgriperen.

Tre ulike barn forteller at eldre gutter tvang yngre gutter til å utføre seksuelle handlinger. Selv om bemanningen var snau, må man stille spørsmål ved om de ansatte passet godt nok på at de mindre ikke ble utnyttet og misbrukt av de større. Disse forholdene må også sees i sammenheng med sovesalenes fysiske utforming hvor sengene sto tett.

9. TILSYN

BARNAS VURDERING AV TILSYN

Granskingsutvalget har spurt de tidligere barnehjemsbarna om tilsyn ved barnehjemmene. Det er få som kan huske om det var tilsyn eller hvem som utøvde tilsynet.

Ingen av barna sier at det var offentlig tilsyn ved Barnekrybba. Halvparten svarer at det ikke var tilsyn, mens resten sier at de ikke husker om det

var tilsyn. Fem av barna husker at det kom noen fra Indremisjonen og hadde møter på Barnekrybba og muligens så til driften, mens seks barn ikke kan huske at det kom noen fra Indremisjonen.

Granskingsutvalget har ikke funnet referater fra tilsynsbesøk utover de fire nevnte besøkene fra Sosialdepartementets barnevernsinspektør.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV TILSYN

Utvalget legger til grunn at barnehjemmet hadde jevnlig besøk av styret i Indremisjonen. Styremøtene ble avholdt på institusjonen. I tillegg hadde statens barnevernsinspektør tre tilsynsbesøk umiddelbart før granskingsperioden. Utover dette finner granskingsutvalget ingen opplysninger om tilsyn ved barnehjemmet, heller ikke referat fra tilsynsbesøk i arkivmaterialet. Granskingsutvalget har ikke opplysninger om at tilsyn var uanmeldte tilsynsbesøk. Barna rapporterer at de ikke hadde kontakt med tilsynspersoner.

SOLHOLMEN BARNEHJEM
GRIM (INDREMISJONEN)

1. INNLEDNING

Indremisjonens barnehjem Solholmen var eid av Kristiansand barneasyl, men ble drevet av Indremisjonen. Solholmen ble bygget som en erstatning for Barnekrybba i Kristian IV gate 86, som var gammeldags og ikke holdt mål etter den tids standard. Det var barneasylet som også eide "Krybba". Kristiansand barneasyl var et selskap som ble stiftet allerede i 1838.

Solholmen barnehjem ble bygget på tomt stilt til rådighet av Kristiansand kommune. Det hadde vært kritikk mot Barnekrybbas sentrale beliggenhet, og de vanskene dette ga for barnas utfoldelse. Valget av tomt ble derfor gjort i det som den gang var i "byens ytterkant", i Krosseveien 2 på Solholmen. Kristiansand kommune, Kristiansand barneasyl og Kristiansand Indremisjon bidro sammen til å finansiere byggingen av Solholmen.

Barnehjemmet ble drevet i regi av Indremisjonen fra bygget sto ferdig 5. desember 1955 til nedleggelsen i mars 1983. Institusjonen ble gjenåpnet et år senere, da med Fylkesbarnevernet i Vest Agder som eier og driver, under samme navn "Solholmen". Sommerstedet til barnehjemmet var Rivenes ved Hallandvik i Søgne. Stedet var i utstrakt bruk av barn og ansatte i hele skolens sommerferie.

Solholmen barnehjem har hatt 7 styreere i mandatperioden. Noen av disse har fungert over korte perioder, og som midlertidig ansatte. Dette har gjort det lite hensiktsmessig å dele opp mandatperioden etter styrene. Utvalget har valgt å dele mandatperioden i to, i perioden før og etter 1970.

Mot slutten av mandatperioden begynte driften å bære preg av den forestående nedleggelsen. Det offentlige fikk større

innflytelse, og man så fremveksten av et fylkeskommunalt barnevern som tok over driften av slike institusjoner. Styrers arbeid bar preg av at fokus ble rettet mot driftsform.

2. DATAGRUNNLAG

Utvalget har intervjuet 23 barn som rapporterer å ha bodd på Solholmen. Granskingsutvalget har kun kommet i kontakt med to ansatte. Den ene er styrer 4, ansatt i perioden 1962 til 1966. Den andre var ansatt som assistent i 1979-80.

Når det gjelder arkivmateriale, foreligger det mye materiale fra Indremisjonens styre for Solholmen. Styreprotokoll med referat fra styremøter og årsrapporter for perioden 1957 til 1980 er bevart.

Fra barnevernsnemndas protokoll i denne perioden er det en god del vedtak vedrørende enkeltbarn, og referater fra saker vedrørende barnehjemmet og tilsyn ved barnehjemmet. Videre er det noe informasjon fra Statsarkivet. Det er en tilsynsrapport fra Sosialdepartementets barnevernsinspektør, som skriver seg fra året etter åpningen, 1956. I arkivmaterialet finnes også årlige søknader om statlig tilskudd til drift.

Det var pressedekning i Fædrelandsvennen 5. desember 1955 i anledning ferdigstillelsen og den forestående flyttingen til Solholmen barnehjem. Det er også et arkivklipp fra avisen Vårt Land fra samme tid.

Utvalget består av 23 barn. Det er ni jenter og 14 gut-

ter. Gjennomsnittlig plasseringstid ved barnehjem for gruppen er fem år. Noen har vært plassert ved Solholmen noen måneder, mens en stor gruppe har bodd der i over åtte år.

Seks av barna har ikke klare erindringer fra oppholdet på Solholmen, enten som følge av lav alder eller flere plasseringer på ulike steder.

For en av informantene finner granskingsutvalget ikke opplysninger som støtter at vedkommende var plassert ved barnehjemmet. Av de 17 informantene som forteller om forholdene ved Solholmen er det flest informanter fra den første perioden. Noen av informantene har bodd svært lenge på barnehjemmet, og barn 9 har faktisk opplevd alle styrerne.

Seks av de 22 barna, 27%, opplyser at de er av taterslekt, mens to av barna ikke vet.

Tabellen til høyre viser en oversikt over barna som er intervjuet og hvilke tidsperioder de var på barnehjemmet. Barna er nevnt ved nummer, fra 1 til 23. Som det fremgår av tabellen har granskingsutvalget intervjuet 12 barn som husker hvordan det var å bo på Solholmen under styrer 1 og 2. Når man vet at det til enhver tid bodde ca. 15 barn på Solholmen, og en stor andel av disse var langtidsplassert, er det grunn til å anta at utvalget har vært i kontakt med en svært høy andel av barna som var plassert på Solholmen i denne perioden.

Som det fremgår av tabellen, har bare tre av informantene bodd der på 70-tallet.

Botid for intervjuede barn:

Barn nr	Fra	Til
1	1954	1965
2	1955	1956
3	1953	1960
4	1956	1964
5	1955	1962
6	1955	1958
7	1955	1964
8	1955	1963
9	1955	1970
10	1956	1959
11	Ikke bekreftet	
12	1948	1954
13	1959	1961
14	1957	1958
15	1956	1956
16	1957	1958
17	1960	1962
18	1962	1963
19	1961	1962
20	1964	1967
21	1970/71?	1981
22	1972	Ikke bekreftet
23	1978	1981

Intervjuede barn fordelt på styreperioder:

Styrer	Ant. barn intervjuet*	Barn
Styrer 1 (1954-58)	12 (15)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 15
Styrer 2/3 (1958-63)	12 (17)	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 17, 18
Styrer 4 (1963-66)	7 (8)	1, 4, 7, 9, 14, 18, 20
Styrer 5 (1966-67)	5	1, 9, 14, 18, 20
Styrer 6 (1967-70)	3	9, 14, 20
Styrer 7 (1970-83)	3 (4)	9, 21, 23

* Tallene angir antall intervjuede barn som husker noe fra oppholdet ved Solholmen barnehjem. Tallene i parentes angir antall barn møtt til intervju som oppgir at de bodde på Solholmen barnehjem i gjeldende periode.

3. HISTORIKK

Indremisjonens barnehjem Solholmen ble høytidelig innviet på Mølle vannet 4. desember 1955. Kristiansand kommune var representert med ordfører og rådmann. Fra Sosialdepartementet kom barneverninspektør N. Det ble uttrykt glede over at Barnekrybba var nedlagt, og at mange av barna fra dette barnehjemmet kunne flytte til et nytt og moderne barnehjem på Solholmen.

For øvrig understreket flere av talerne at barnehjemmet var tuftet på kjærlighet som en drivkraft for arbeidet med barna. Særlig ble byggekomiteens formann, dr. X, og nestleder fru M takket for sin innsats. Fru M hadde vært en drivkraft i barnehjemsstyret også mens Barnekrybba ble drevet. Budsjettet for bygget var på kr. 245.000. Bygget sto ferdig etter planen innenfor budsjettrammen.

Byggingen og planleggingen av Solholmen barnehjem skjedde samtidig som den nye barnevernloven ble vedtatt.

Solholmen styreprotokoll 1957-1980

Det foreligger en detaljert håndskrevet styreprotokoll fra Solholmen barnehjem fra 22.10.1957. Det ble også laget årsrapporter. Styremøtene var månedlige, og ble som regel holdt på barnehjemmet. Det var vanlig at et av møtene ble lagt til Rivenes.

Bestyrerinnen eller en fra styret innledet med andakt eller bønn, og man avsluttet med bønn. Styret besto av fem personer valgt fra Indremisjonen. I tillegg møtte bestyrerinnen på møtene. De fem i styret hadde følgende funksjoner: Formann, nestleder, kasserer, referent og medlem. Det var lite utskiftninger av styrets medlemmer, som gjerne ble gjenvalgt etter endt periode. Gjennom perioden er det fem-seks personer som går igjen i styret og skaper et bilde av kontinuitet. Sentralt i periode 1 var

styreleder S som kom fra byens handelsstand.

Tema for styremøtene var hovedsakelig økonomi, barne-belegg, personalsituasjonen og sommerstedet Rivenes. På styremøtet 04.03.58 drøftet man for eksempel barnetallet ved institusjonen, og ble enige om å forsøke å komme ned i 12-13 barn med bemanning på tre. Sosialsjefen ville helst ha bare 12 barn – et hjem i stedet for en institusjon. Han ville heller at de la på barnepengene eller forpleiningssprisen. Et par år senere vedtok man å øke til fire ansatte, og satset på å ha fullt belegg med 15 barn. Man ville unngå unødig bruk av helgevikarer, fordi det ikke var bra for barna. Med fire ansatte ble dette lettere å gjennomføre. Det ble hele tiden gjort avveininger mellom økonomi og rammene for barna.

Styret beskjefteget seg ellers med budsjetter og inntekter fra stat, indremisjon, legater og foreninger. På Indremisjonens årsmøte i 1959 ble det lagt fram et årsregnskap på nærmere 70.000 kr. Man diskuterte også bruk av barnetrygdpengene, og vedtok at barnetrygdpengene skulle brukes i tråd med lovens bestemmelser. Ukepenger til barna ble satt til henholdsvis kr. 5 og 8, uten at det presiseres ytterligere.

Styret inviterte en skolepsykolog til å holde foredrag. Temaet var ”overgangsalderen”, med en teoretisk gjennomgang av forskjellige kriser i ungdommens utvikling som foreldre og foresatte bør kjenne til. På et annet møte snakket psykologen om barne- og ungdomsarbeid.

Mye tid gikk med til opprusting av Rivenes. Det

var også diskusjoner om de store jentene og deres framtid. Man vedtok å skrive til sosialkontoret om dette. Styret skriver på samme tid at det fortsatt er noen problemer med de største barna, de som er blitt for store for hjemmet. *Som i et hvert hjem føler vi oss maktesløse når barna vil rive seg løs og gå sine egne veier. Men vi har løfte om at vi kan legge barna i Frelserens bender.*

Barnetallet var mellom 11 og 15. Tidlig på 60-tallet sank belegget. Styret konkluderte med at alle Kristiansands barnehjem slet med å fylle plassene. *Det er dog neppe tvil om at det eksisterer et fortsatt behov for barnehjem hvor barna kan få komme ut fra dårlig miljø og inn under kristen oppdragelse og ettersyn*, heter det i et styremøtereferat.

Etter lavt belegg noen år hadde man i 1964 fullt belegg hele året, på det meste opp i 17 barn. Noen av de største barna hadde atferdsproblemer. Det ble rapportert om forstyrrelser fra nabobarn. Det fremgår videre at alle barna var hjemme hos familien julaften.

Inspektør fra departementet var på besøk i barnehjemmet i 1967, og hun uttalte at barnehjemmet ikke burde ta inn små barn, men bare de eldre og at de burde være mer like i alder.

Styrer 1 (1954 – høsten 1958)

Styrer 1 flyttet med fra Barnekrybba. Hun var utdannet ved Barnevernskolen i Bergen, og hadde i tillegg et halvt års spedbarnskurs fra Alines mødre- og spedbarnhjem. Hun kom til Barnekrybba i 1954 fra styrerstillingen ved en barnehage i Kristiansand.

Barnevernsinspektøren skriver følgende om styrer 1, mens hun ennå var på Barnekrybba: *Jeg har et meget godt inntrykk av styrer 1. Hun virker moden og ansvarsbevisst og har et harmonisk og stillferdig vesen. Hun er interessert i barnehjems-arbeid og jeg tror hun passer for det.* Inspektøren anbefaler at styrer 1 blir godkjent som styrer ved indremisjonens barnehjem i Kristiansand.

Det ble avholdt ekstraordinært styremøte 12.05.58 på grunn av inntrufne omstendigheter og bestyrerinnens permisjonssøknad. Man ble enige om, slik som forholdene lå an, å avvertere etter vikar for et år med mulighet for fast ansettelse. Det fremgår ikke hva de inntrufne omstendighetene er. I styremøte 23.01.59 refereres at styrer 1 har sagt opp sin stilling.

Barn 2 karakteriserer styrer 1 som striks, men hun ga aldri noen juling. Barn 3 husker at bestyrerinnen som var der i den første tiden, var snill og mild. Barna kalte henne mor. Barn 5 sier at styrer 1 var like ille som styrer 2, og at straff ble flittig brukt.

Styrer 2

(august 1958 – 26. november 1963)

Styrer 2 beskrives som en stor og kraftig dame man hadde respekt for. Flere av barna kommer med til dels svært negative beskrivelser av hennes strenge styresett og hennes forskjellsbehandling. Styrer 2 ser ut til å være den som aktivt har brukt innestengning i tilfluktsrommet som straffemetode. Styrer 4 beskriver styrer 2 som bestemt, streng og myndig. Hun krevde mye av barna. Hun var ikke spesielt moderlig. Personalet hadde respekt for henne.

Styrer 2 ble ansatt i 1958 som ny bestyrerinne-vikar for et år. 15.10.58 ønsket styret henne hjertelig velkommen med andakt. *Kaffe og deilige kaker ble fortært – herrene fikk fram piper og sigarer – så stemningen var den beste* (referat fra styreprotokoll).

Fra møte i Kristiansand barnevernsnemnd rundt årsskifte 1960, sak 21, omtales bestyrerinnen ved Solholmen Barnehjem. *Bestyrerinnen ved Solholmen barnehjem, styrer 2, er ikke godkjent som bestyrerinne. Det forelå skriv fra departementet om hun ville ta statens barnevernskurs fra 10.02.1960. Frk Styrer 2 opplyser at hun av private grunner ikke kan ta skolen nå.* Fra styret refereres i 1960 at styrer 2 har drevet hjemmet effektivt og kjærlig. Hun har fått permisjon til å gjennomgå Statens kommunal og sosialskoles barnevernskurs, fra februar til desember 1961.

Styret hadde et møte på formannens kontor uten bestyrerinnen til stede 02.09.63. *Barnehjemmets drift ble drøftet, og brev om dette ble skrevet og sendt til bestyrerinnen, heter det i referatet.* Det fremgår ikke i referatene hva som er omstendighetene for møtet, men det må ha dreid seg om styrerens stilling. På styremøte 11. november 1963 opplyses det at styrer 2 slutter den 26. november.

Av uttalelser fra noen av barna fremgår det at styrer 2 ble kritisert av styret for å ha brukt tilfluktsrommet som straff. Et av barna mener også at det var økonomiske forhold som medførte at styreren ble oppsagt, og at en journalist omtalte saken. Granskingutvalget har ikke funnet noen annen dokumentasjon på dette.

Barn 4 sier blant annet: *Bestyrerinnen 2 var den verste. Hun var jævlig.* Han forteller at hun senere fikk sparken fra jobben på grunn av underslag av penger. Dette skjedde ved at broren til informanten sa det til sin mor, som tok dette opp med formannen i Indremisjonen og politiet. I følge informanten gjorde formannen i Indremisjonen ikke noe med saken, men politiet og en journalist kom til stedet og bestyrerinnen ble avskjediget. Informanten mener at dette ble omtalt i avisen. Barn 1 bekrefter at styrer 2 ble oppsagt.

Styrer 3 (1961)

Granskingsutvalget har ingen kildematerialer om styrer 3 som vikarierte for styrer 2 fra februar til desember 1961. Heller ingen av de intervjuede har gitt utvalget opplysninger om styrer 3.

Styrer 4 (desember 1963 – mars 1966)

Styrer 4 var utdannet barnepleier. På styremøte 2. desember 1963, ble styreren bedt om å lage et reglement for arbeidstiden ved barnehjemmet i samråd med arbeidstilsynet. Tidligere reglement var ikke blitt fulgt. I styrets årsberetning for 1964 heter det at styrer 4 brakk benet på sommeren, og måtte ha vikar. Hun begynte å jobbe igjen, men var “langt fra god”. I styremøtet 15.02.66 fremgår det at styrer 4 kommer til å slutte. *Det vil fra månedsskiftet mars/april begynne ny bestyrerinne da styrer 4 skal slutte. Det har vært mye skifte av betjeningen den siste tiden, og derfor vanskelig å drive hjemmet.*

Styrer 4 forteller at selve barnehjemmet og driften der kom seg år for år. Det ble færre barn. Personalet

hadde fri en dag i uka og fri annenhver helg. Ofte var styrer 4 igjen i helgene p.g.a. barna. *Det var barna som betydde noe for meg,* sier hun. *Det skulle være et hjem for dem.* Styrer 4 forteller at hun ikke forsto seg på økonomi og budsjetter, og at styret avlastet henne med disse oppgavene.

Barna sier lite om styrer 4. Barn 1 mener hun ble sparket på grunn av økonomiske forhold. Barn 4 sier hun var like ille som styrer 2, og at hun lugget barna. Barn 7 sier hun slo og at hun brukte mørkerommet som straff.

Styrer 5 (1966-1967)

I styremøte 12.04.66 ønsket en styrerepresentant den nye bestyrerinnen velkommen. De ansatte skulle heretter benytte følgende titler: Bestyrerinne, assistent, barnepleierske og hushjelp. I denne perioden var det ca. ti barn på barnehjemmet. Året etter heter det at styrer 5 har blitt sykemeldt fra mars, og ønsket ikke lønn etter 13. mai. Styrer 5 var sykemeldt gjennom året, men kom innom og så til driften. Assistenten fungerte som vikar for styreren. På møte 14. oktober møtte, i tillegg til styret, fungerende styrer, styrer 5 og tilsynsfører. Styrer 5 hadde sendt sin oppsigelse i samråd med sin leges anbefaling.

Styrer 6 (1967-1970)

Assistenten som fungerte i over et år som styrer, ble tilbudt jobben, men tok betenkningstid. Styret hadde avertert uten å få kvalifiserte søkere. Assistenten tok stillingen etter anmodning fra styret.

Barn 21 beskriver styrer 6 som streng. Barn 9 forteller at styrer 6 ikke hadde utdanning til å bestyre

barnehjemmet, og at hun snudde ryggen til barna når de ble voksne.

Styrer 7 (1970 – 1983)

Det er lite opplysninger om styrer 7.

Barn 21 beskriver henne positivt. Han bodde senere i fosterhjem hos henne. Ansatt 2 beskriver hennes lederskap som vanskelig, med forskjellsbehandling av barn og ansatte.

4. BARNEHJEMMETS FYSISKE BOFORHOLD

Flere av informantene gir detaljerte beskrivelser av Solholmen barnehjem. Bygget har vært drevet som barnehjem frem til i dag. Bortsett fra modernisering og forlengelse av boligfløyen, er bygget slik det fremsto for 52 år siden. Granskingsutvalget har fått kopier av byggetegningene og har vært på befaring.

Styrer 1 uttalte følgende til avisen i forbindelse med den forestående flyttingen fra Barnekrybba:

Større blir dagen på onsdag når barna flytter inn. "Fortell om det nye hjemmet vårt" har nær sagt vært en daglig begjæring hos dem, og jeg har fortalt om alt som skulle bli deres, det fine huset, silkegardiner, gode stoler, og alle de andre herlighetene de får her oppe. Øynene har strålt på dem og de har aldri fått høre nok. Å så heldige de er, har vært omkvedet hos ungene her på Mølle vannet som både titt og ofte har kikket inn gjennom vinduene til oss, fortsatte frk Styrer 1. Det er ikke farlig når barna her oppe ser slik på barnehjemmet. Det er slik det skal være. En stolt flokk er det som flytter inn her, 15 kjekke barn som jeg er glad over

å få være "mor" for. Ved Guds hjelp håper jeg at det lykkes meg å bli en god "mor" slik at vi blir en lykkelig familie.

Barn 1 beskriver Solholmen slik da han kom dit fra Barnekrybba i 1955: *Det var moderne og greit på Solholmen.* Han ble plassert i et fire manns rom sammen med tre andre gutter. Rommet lå i en gang hvor også de andre barna bodde. Når en kom inn i gangen var det på venstre side først et lekerom, deretter var det et rom med fire gutter, hvorav barn 1 var den ene. Neste rom på venstre side var et rom for fire jenter, deretter babyrommet på venstre side med fem-seks babyer og til slutt på venstre side lå rommet til barn 8 som bodde alene. På høyre side i gangen var det først toaletter, deretter kom lintøyrommet og badet. Neste rom var et stellerom og siste rommet på høyre side var et mindre rom for to jenter.

I kjelleren på Solholmen var det ned til høyre et lekerom, deretter kom tilfluktsrommet med jerndør. Tilfluktsrommet ble brukt til lagring av ved og forskjellig utstyr som ski og spark. Ellers var det en matkjeller og et vaskerom. Selve tilfluktsrommet besto av grå mur på tak, vegger og gulv. Informanten tror ikke det var lys der, heller ikke sluk. Det var en liten åpning i døra med en slags ventil.

I 1. etasje var det, foruten beboelsesrommene, et kombinert lekerom/spiserom, et lite rom ved kjøkkenet som ble brukt som spiserom, deretter kom kjøkkenet med et lite bislag. Videre var det en stue i 1. etasje, ganske stor, den ble ikke brukt til daglig, kun ved spesielle anledninger. Opp trappa kom en til 2. etasje. Der fikk ikke barna lov til å gå

opp. Styreren og tantene bodde der. Styreren hadde en liten leilighet og tantene hybler.

Flere barn beskriver kontrasten fra Barnekrybba til Solholmen. Mens Barnekrybba hadde vært et bygg i dårlig forfatning med dårlig standard, var Solholmen helt nytt og moderne. Det var ikke alle som flyttet med fra Barnekrybba til Solholmen. De eldste barna ble sendt andre steder, og barn 5 tror de ble sendt til gårder for å jobbe. Han husker ikke om det kom barn fra andre steder enn Barnekrybba da Solholmen ble etablert.

Sosialdepartementets inspektør N fungerte i stillingen fra mandatperiodens begynnelse. Hun har avgitt en rapport fra tilsyn etter et års drift av Solholmen. Hun uttrykker i meget positive ordelag bygningen og fasilitetene for barna. Hun understreker kontrasten fra forholdene ved Barnekrybba, og påpeker at enkelte av barna har endret seg radikalt til det bedre som følge av miljøskiftet. Solholmen fremstår i følge henne som et moderne og tidsriktig bygg, hvor barna har egne skap og skuffer, og det er god standard på bad, kjøkken og oppholdsrom. Uteplassen beskrives også positivt, selv om arealene ikke er fullt opparbeidet.

Tilfluktsrommet

Utvalget finner det riktig å omtale tilfluktsrommet i kjelleren på Solholmen barnehjem spesielt. Flertallet av barna har fortalt om episoder med tilfluktsrommet, eller bombe-rommet som mange kaller det. Dette rommet er et kjellerrom uten vindu, med murgulv og murvegger. Den eneste atkomst var en jerdør med to kraftige slåer som kunne låses utenfra. Det

var et lite kikkeshull i døra. I dag fremstår rommet intakt uten dør, men med karmen og hengsler.

Det spesielle med tilfluktsrommet var at foruten å fungere som lager for ved og lignende, ble det også ifølge mange informanter brukt som isolat ved regelbrudd. Det kan se ut som dette er relatert til styrer 2. Barna som forteller om tilfluktsrommet, har bodd ved barnehjemmet mange år. Det er usikkert når bruken av rommet som straff startet og opphørte. Styrer 4 hevder at hun ikke kjenner til at rommet ble brukt på denne måten, selv om hun var ansatt på slutten av styrer 2s periode.

Det som gjør bruken av rommet som isolat spesielt graverende, er rapporter om langvarig isolering, mangel på tilsyn, lyset som ble slukket med bryter på utsiden av døra, og uvissheten om varighet på straffen. Utvalget har fått til dels sterke historier om hvordan barna ble båret skrikende ned til denne avstraffingen.

Selv om granskingsutvalget har flere informanter som forteller at formannen i styret for Indremisjonen ble hentet og gjort kjent med disse forholdene, foreligger det ikke noe referat fra styremøtene som omhandler rommet. Det eneste en har funnet er et referat fra styremøte 08.05.60, der det under posten for aktuelt fra hjemmet, ble notert følgende: *En del bråk blant barna. Vær forsiktig med straffer!*

SOMMERSTED

Det er gjennomgående positive kommentarer til sommerstedet på Rivenes i Søgne. Fra styreprotokollene fremgår det at man brukte mye tid og ressurser på kjøp, renovering og nybygg på eiendommen. Rivenes ligger litt isolert fra butikk og bebyggelse. Det er enklest å komme dit i båt, men det finnes også en gangsti. Stedet har strandlinje, flere bygninger og en stor tomt. Utvalget har vært på befaring her.

Nesten alle barna forteller at det var friere og mindre strengt på Rivenes. De kunne leke og fiske. De bodde på Rivenes nesten hele skolens sommerferie, fra slutten av juni til midten av august. I tillegg fremkommer det fra styreprotokollen at man høstet frukt på stedet, til barnehjemmet. Styrer 4 forteller om bærturer med barna.

Den 1. juni 1958 foretok barnevernsinspektør N og to fra sosialkontoret inspeksjon av barnehjemmenes sommerboliger. Solholmen barnehjems sommersted, Rivenes i Søgne, var meget tilfredsstillende.

5. PRAKTISK OMSORG

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM PRAKTISK OMSORG

Mat

Periode 1

Maten på Solholmen beskrives ulikt av barna. Uttalelsene om maten inneholder mer kritikk i den første tiden enn senere. Gjennomgående forteller barna at de fikk normalt kosthold. En del barn kommer imidlertid med svært negative karakteristikk av maten.

Reglene ved måltidene var strenge. Man skulle spise opp alt. Det hendte at man ble tvunget til å spise. Barn 18 husker godt et bilde av at de spiser havregrøt og at hun kaster opp grøten og blir tvunget til å spise dette opp. Mat som ikke var spist opp, kunne bli servert ved neste måltid. Flere barn uttrykker frykten for bomberommet som konsekvens når de ikke spiste opp. Som barn 14 sier det: *Det var veldig strengt rundt spisesituasjonen. Den minste uro kunne gjøre at man havnet i helvete i kjelleren.*

Personalet deltok ikke sammen med barna under måltidet. I siste periode ble maten bedre, og måltidet ble en mer positiv sosial hendelse.

Barnevernsinspektøren omtaler i sin detaljerte rapport i 1956 maten som normalt god.

Barna trekker særlig fram "brødsoll". Barn 1, 4 og 5 sier at de fikk brødsoll ofte, minst en gang pr uke. Brødsoll som ble servert på Solholmen var i følge mange informanter gammelt og til dels muggent

brød med melk som gjerne var blitt blålig og sur. Dette ble servert barna med sukker på. Man fikk ikke gå fra bordet før man hadde spist opp. Maten skulle ikke kastes.

Også annen mat kunne være dårlig som følge av lagring. Barn 1 sier at han ofte fikk mat av naboer, som bodde i rekkehus tvers overfor Solholmen. Barn 4, 9 og 14 sier at det var lite mat, og at de ofte var sultne.

Barn 2 husker maten på Solholmen som god. Maten beskrives av barn 3 som normal hverdagskost. Hun husker flatbrødsoll som var flatbrød med melk og sukker på. Hun husker at de hadde grøt hver lørdag kl 12.00. Middagsmaten var vanlig, hun husker for eksempel kjøttkaker. Rundt bordet var det vanlig høflighet og folkeskikk. Hun mener at det var samme regler på barnehjemmet som det var hos tante og hos mor. Man måtte spise maten først, og så fikk man drikke etterpå.

Flere av barna mener de fikk alminnelig god og tilstrekkelig mat.

Personalet derimot hadde kaker til kaffen og barn 5 tror at de spiste bedre mat. Barna fikk ikke se dette, da personalet holdt seg for seg selv under måltidene. På Solholmen spiste ikke personalet sammen med barna.

Barn 5 husker en gang han fikk god mat på Solholmen. Da hadde de kjøttkaker. Også i jula og ved høytidene var maten fin. I helgene kunne de få bedre mat, for eksempel kjøttkaker. Spesielt når det

kom noen på besøk fra Indremisjonen, da hendte det at de kunne få steik. De spiste da sammen med de ansatte, noe som ikke skjedde ellers, sier barn 6.

Barn 10 forteller at barna spiste måltidene sammen på Solholmen. Maten skulle spises opp ellers tvang styrer 2 maten inn i munnen på dem. Barn 10 forteller at hun spiste seint og ofte måtte sitte ved bordet etter at andre hadde forlatt stedet. En gang klarte hun ikke å spise opp maten. Styrer 2 pakket restene i en serviett. Barn 10 måtte så spise restene neste dag.

Styrer 4 mener at man hadde gode rammer å drive barnehjem innenfor på Solholmen mens hun jobbet der. Det var et raust budsjett. Det var nok mat til alle, og kosten var vanlig etter den tids standard. Når det gjelder måltider lærte hun på barnepleierutdannelsen at maten skulle spises opp. Hun husker fra tidligere arbeid en episode med en liten jente som ble tvangsforet, og dette var en grusom opplevelse for henne. Hun har ikke inntrykk av at slike ting skjedde på barnehjemmet. Hun forteller også at barna var med og plukket bær til barnehjemmet.

Periode 2

Utvalget har lite informasjon fra denne perioden.

Barn 21 beskriver god og vanlig mat på Solholmen, og de fikk spise seg mette. De måtte sitte stille, ikke rape, hvis det skjedde ble de snakket til. Barn 23 forteller at maten ikke var god, at de fikk tørre skiver til frokost og at de ikke fikk melk, men bare juice. På fredager forteller han at det var fast med gryterett på Solholmen, og på lørdager var det kjøpepizza. Kjøpepizzaen var det aldri nok av, slik at barna ikke ble mette.

Barna var inndelt i grupper, fem og fem spiste samtidig. De sang for maten, og hvis de ikke spiste opp maten, fikk de husarrest. Barn 23 forteller at han ofte fikk husarrest fordi han ikke spiste opp maten sin. Personalet spiste ikke sammen med barna.

Ansatt 1 jobbet på Solholmen som assistent fra sommeren 1979. Hun forteller at maten på Solholmen var bra, og har ingen ting å utsette på måltidene.

Klær

Periode 1

De som er blitt intervjuet uttaler seg relativt samstemt om klær på barnehjemmet. Det ser ut til at det i begynnelsen av granskingsperioden var vanlig å reparere tøy og la det gå i arv til mindre barn. Dette å bruke tøy om igjen var sannsynligvis ganske vanlig i privathusholdninger også. Senere fulgte man den generelle samfunnsutviklingen, hvor det ble bedre økonomi til kjøp av klær, barna eide tøy, og tøy var moderne og i god stand.

Det er flere som forteller om at privat tøy eller fintøy ble borte eller fordelt til andre.

Flere av barna opplyser at de fikk tøy fra Indremisjonen. Noe var for stort. En del av klærne ble arvet fra eldre barn. Andre kunne se på klærne at de kom fra barnehjemmet. Når det gjaldt klær så fikk barna rekvisisjon på dette til en klesbutikk i byen når de trengte klær. Denne butikken var eid av formannen i barnehjemmets styre. Disse klærne gikk da i arv til de mindre, og det hendte også at de måtte gå i lappede klær når disse gikk i stykker uten at barn 2

opplevde dette som veldig spesielt. Han følte ikke at han skilte seg ut i klesveien på skolen.

Barn 3 beskriver det på denne måten: Når det gjelder tøy kan hun huske at hun hadde med seg en del tøy hjemmefra. Hun husker at de tok fra henne tøy på barnehjemmet. Det var en fløyelskjole som forsvant og en matroskjole som ble misfarget. Moren ble sint for dette.

Barn 7 forteller at han tror at tøy på barnehjemmet kom fra en klesbutikk i byen. De klærne han gikk med var ofte ødelagte, men de var rene. På klærne så alle at de kom fra barnehjemmet.

Når det gjelder klær husker ikke styrer 4 så godt hvordan dette var. Hun kan ikke huske at det var dårlig. Noen hadde medbrakt tøy hjemmefra, og noe tøy var nok omsydd. De yngre barna arvet en del klær av de eldre.

Barn 14 har en fortelling om tøydeponier som ikke bekreftes av andre. *Vi hadde for jævlige tøy, det var gamle strikkegensere og utslitt tøy som ikke var så moderne,* sier han. Han forteller at hele veien fra Solholmen barnehjem til Krossen skole var det deponier av klær og stjålne ting. Noen av jentene gikk innom venninner og sminket og stelte seg på vei til skolen. Andre skiftet tøy. Barn 14 forteller at han la klær eller ting igjen på skolen som han var redd for å miste.

Periode 2

Fra 70-tallet er det mer sparsomt med opplysninger. Barna hadde egne klær, og fikk kjøpt klær med vanlig standard. Barn 21 forteller at de hadde sine egne klær. De små arvet nok noen klær etter de eldre. Han husker at han hadde samme type klær som

klassekameratene.

Barn 1 forteller at barna hadde vanlige klær, og at standarden på tøyet var OK. De ansatte gikk med barna til byen og kjøpte klær.

Hygiene

Barna har få merknader til hygienepå Solholmen. Når det gjelder de sanitære forholdene tror barn 9 at de skiftet på sengen annenhver fredag. Hun forteller videre at de badet en gang i uka og at de var en-to i badekaret. Ingen barn har klaget på at de var skitne.

Styrer 4 forteller at det var jevnlig tilsyn fra helse-rådet som sjekket sengetøy og bad.

Skole og lekser

Barna fikk undervisning på ulike steder, de fleste på Solholmen, Krossen og Grim skole. Mange opplyser at de hadde lærevansker eller gikk på spesialskole. De fleste opplyser at de gjorde lekser, men at de ikke fikk hjelp til dette.

Om skolegangen på Krossen sier barn 1 at han gikk i en egen klasse som hadde status som spesialskole. De ble tatt ut av den vanlige skolen og overført til denne klassen. Han sier at det var mye mobbing fra de andre elevene på Krossen fordi han kom fra barnehjemmet. Etter hvert fikk han et par kamerater som forsvarte han. Han var eneste elev fra Solholmen barnehjem. Han fikk ikke hjelp til skolearbeidet på barnehjemmet og gikk noen ganger til naboen for å få hjelp. Da dette ble oppdaget på barnehjemmet fikk han kjeft av styrer 2,

som ga ham beskjed om å gjøre leksene selv.

Barn 7 forteller at han fikk beskjed om å gjøre leksene på egen hånd. Skolearbeidet måtte gjøres før de fikk gå ut.

Barn 3 forteller at hun ikke husker så mye av lekser, men på 50-tallet var det vanlig at alle gjorde leksene, og at de voksne ikke hjalp til så mye. Heller ikke barn 10 fikk noen hjelp med leksene på skolen eller av de ansatte på Solholmen. Hun opplevde tiden på Tordenskjolds gate og Grim skole som en tid med mobbing og erting fordi hun var barnehjemsbarn. Det var andre barn som mobbet, ikke lærerne. Hun sier videre at hun ofte ble mobbet på grunn av klærne.

Styrer 4 forteller at det var en del lærevansker blant barna på barnehjemmet. De hadde imidlertid venner og var åpne. Når de hadde lekser med seg hjem fikk de hjelp, men hun kan ikke huske hvem som hjalp dem med leksene. Hun er imidlertid rimelig sikker på at det var leksehjelp på barnehjemmet.

Fritid og venner

Periode 1

De fleste barna forteller om lek på den store uteplassen på Solholmen, og at de brukte mye tid ute. Mange forteller om søndagsskole. Det er ulike opplysninger om kontakten med nabobarna.

Flere barn forteller at de hadde venner i nabolaget og på skolen. Granskingsutvalget har få informanter som forteller om at andre barn fikk komme inn på barnehjemmet. De lekte imidlertid sammen ute

og gikk på besøk til andre barn.

Barn 1 sier at han var flink i fotball, og ble med i FK Donn. Barnehjemmet ga ham ingen støtte til dette. Når det gjelder fotballutstyr til å være med i fotballklubben, fikk han ingenting av barnehjemmet. Det var fotballklubben som ordnet med dette. Andre barn forteller at de ikke var med i idrettslag, og at de aldri var på ski eller skøyter.

Flere barn forteller at de på fritiden var med i Yngres og gikk på søndagsskolen.

Noen barn forteller om kinobesøk, hvor de gikk på Tarzan eller Elvis-filmer uten lov. Donald-filmer fikk de lov å se. Barn 7 forteller at han var svært interessert i å gå på kino, og han var opptatt av Cliff Richard og Radio Luxembourg. Han ble tatt i å høre på Radio Luxembourg på stua på Solholmen, og fikk da vite at det han hørte på var djevlesk musikk. Han ble tilbudt å få plater av en nabogutt, men han avsto fordi han ikke fikk lov til å spille disse platene på hjemmet.

Noen av barna fikk pianotimer. Under styrer 2 ble dette innskjerpet, og kun forbeholdt ett barn.

Styrer 4 forteller om utflukter. De hadde bærturer på Rivenes. En gang tok hun med seg fire-fem barn til Danmark. De bodde på et stort fint rom, på et flott hotell i Ålborg. Ellers gikk de tur i Ravnedalen.

De spilte spill og leste, og av og til var det noen som spilte gitar for barna. Noen av jentene var med i speideren og en gutt spilte fotball.

Periode 2

Det virker som tidene forandret seg etter 1970. Barn 21 kom til Solholmen barnehjem i 1970. Han sier at han ble godt tatt i mot der, *det er den beste plassen av alle jeg har vært på*. Han mener å huske at det var 10-12 barn der, og at de hadde enerom. Det var barn i alder fra småbarn og oppover.

Han husker godt at han hadde bilder av motorsykler på veggene. Han husker skap, seng og stereoanlegg. Han sier han alltid har vært musikkfrelst. De gjorde lekser på rommet og fikk hjelp av de som jobbet der hvis de trengte det. Han husker at de lekte gjemsel og kastet ball, men han har aldri vært interessert i fotball. Som ungdom fikk han bli med en miljøarbeider på musikkfestivalen i Horten.

Han deltok i ulike typer aktiviteter. En kort tid var han med i karateklubb. Han var opptatt av kajakkpadling og medlem av en kajakkklubb. Han hadde sin egen kajakk. Han var også engasjert i hjelpekorps. Han sier de fikk velge hobbyer selv, og de forskjellige barna var aktive i forskjellige typer aktiviteter. De hadde noe kontakt med barna som bodde i nærheten. Han var hjemme hos noen, og noen besøkte ham på barnehjemmet.

Kontakt med biologisk familie

Granskingsutvalget har lite opplysninger om barnas kontakt med familien. Grunntrekkene er at det var sporadisk eller lite kontakt med foreldre. For mange av barna var det nesten like mye kontakt med besteforeldre eller andre familiemedlemmer. Det kan se ut som man fra ledelsens side ikke prioriterte kontakten med familien. Dette kan ha sammenheng

med at flere av barna kom fra oppvekstforhold preget av vanskjøtsel og alkohol. Det ser ut til at kontakten med familien prioriteres betydelig mer senere i perioden, særlig utover på 1970-tallet.

Barn 1 opplyser at han ikke hadde kontakt med familie da han var på Solholmen. Han sier også at han ikke visste at broren bodde på Trygg barnehjem noen få hundre meter unna.

Barn 4 forteller at han under oppholdet på Solholmen hadde lite kontakt med familien. Han traff bare moren sin 3-4 ganger, og faren 1 gang.

Barn 6 forteller om en episode da hun var rundt 14 år gammel. Hun fikk vite at moren skulle komme på besøk og gikk ned til stasjonen for å treffe henne. Hun møtte da moren, en sliten, alkoholisert dame som hadde en pappeske ved siden av seg med alt hun eide. Hun følte dette svært ydmykende. Moren ba da om å få flytte inn på Solholmen og bodde der i ca 1 uke. Etter denne episoden har barn 6 knapt nok hatt kontakt med sin mor. Barn 6 forteller at hun hadde noe kontakt med andre slektninger, men at barnehjemmene ikke var opptatt av at barna skulle ha kontakt med familien.

Barn 18 husker at det var hyggelig når mormor kom på besøk. Dette er det eneste positive minnet hun har fra tiden på barnehjemmet. Mormor jobbet på bryggeriet vis a vis barnehjemmet. Hun husker at hun fikk en dukke av mormor, og at hun hadde denne med seg i senga. Hun fikk beholde dukken. Hun kan ikke huske at foreldrene hadde noen kontakt med henne mens hun bodde på barnehjemmet.

Hun kan heller ikke huske at hun var hjemme hos foreldrene.

Styrer 4 forteller at kontakten med foreldrene var variabel. Mange av barna kom fra ressurssvake hjem med foreldre som ikke klarte å følge dem opp. Noen av barna var hjemme i helgene, og noen av barna fikk besøk på Solholmen. Hun kan ikke huske at det var faste møter med foreldrene.

Barn 23 forteller at han hadde kontakt med sin mor og bror ukentlig på barnehjemmet.

Høytider og merkedager

Periode 1

Noen barn husker at bursdager ble feiret på Solholmen. De kunne be andre barn utenfra, men pleide ikke å gjøre det. Noen barn husker ikke om bursdager ble feiret, mens andre igjen husker at de ikke feiret bursdag.

Konfirmasjon ble imidlertid feiret. Ofte deltok familiemedlemmer på denne feiringen. For noen barn var dette en av de få gangene familien var på besøk. Styret vedtok å kjøpe konfirmasjonstøy til barna. Et av barna forteller at konfirmasjonen ble feiret på Solholmen. Han fikk en del penger, og styret for Indremisjonen var der. Selve feiringen var OK. Imidlertid så han aldri noe til gavene han fikk til konfirmasjonen. Pengene forsvant.

Flere av barna husker jula som en spesielt hyggelig begivenhet. De fikk epler og appelsiner, god mat

og gaver. Dette var gjerne varer fra nærliggende butikker. Det var også stas når de var i militærleiren i jula. Flere barn forteller også om hyggelig 17. mai-feiring hvor de gikk i tog, og senere var litt rundt i byen.

Styrer 4 forteller at bursdager ble feiret, men hun kan ikke huske hvordan. Hun viser utvalget flere bilder av barnebursdager på Solholmen, med pyntede barn rundt bordet.

Periode 2

Barn 21 forteller at bursdager ble feiret med kake og gaver, og han beskriver det som hyggelige stunder. De var i alt fire barn som hadde bursdag samme dag. Til jul fikk de gaver fra Sjømannsmisjonen, og det var ting som de likte. Han husker jula med juletre, god mat og musikk.

Barn 23 husker at 17. mai ble feiret på Solholmen. Da var alle barna i byen og så på tog. Etterpå fikk de kake og is på barnehjemmet. Dette var en hyggelig dag.

Bursdag ble også feiret på Solholmen. Da fikk de is og presang og ble sunget for.

I 1974 ble han konfirmert, han husker at det var fint vær, og at han hadde på seg en cordfløyelsdress og platåsko. Han fikk lese dagens tekst i Lund kirke, og sier det var gøy å lese høyt i kirken. Han husker prestens navn og antall konfirmanter. Han forteller at det var god mat den dagen, og at han fikk gaver og penger, i alt 1500 kr, som han brukte til å kjøpe en sovepose og racersykkkel.

Sykdom og legetilsyn

Barna forteller om regelmessig tilsyn av lege. Det var 2 tilsynsleger i perioden. De forteller også at de gikk til skoletannlege.

Barn 1 sier at det var noe kontakt med lege i forbindelse med at han tisset på seg. Ellers sier han at han fikk vanlig oppfølging fra skoletannlege og helsesøster.

Barn 20 forteller at når hun var syk, for eksempel var forkjølet eller hadde influensa, måtte hun ligge på rommet uten voksenkontakt, uten trøst og uten tilsyn, og hun fikk heller ikke mat.

Styrer 4 husker en gutt som var sengevæter, som ble puttet i en plastsekk om natten for å spare laken. Dette var på den tiden styrer 2 var bestyrerinne. Hun synes dette var en forferdelig behandling av en ungdom.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV PRAKTISK OMSORG

Utvalget legger til grunn at de fysiske boforholdene på Solholmen var moderne og gode, og godt egnet til barnehjemsdrift. I denne forbindelse viser utvalget særlig til barneverninspektørens rapport året etter oppstart. Barna hadde egne skap, og bodde på to eller firemanns rom. Det var lekerom inne, og stor lekeplass ute.

Utvalget legger til grunn at barna fikk nok mat og alminnelig mat ut fra datidens standard. Flere barn

trekker frem negative opplevelser i forhold til brødsoll. Brødsoll ble servert hyppig. Spesielt for Solholmen barnehjem er at flere barn påpeker at brødet kunne være muggent og melken kunne være sur og blå. Utvalget har forståelse for at mat ble utnyttet i stedet for å bli kastet, ved for eksempel at tørt brød ble bløtlagt i melk før servering. Utvalget finner det derimot kritikkverdig at så mange barn forteller at de ble servert ødelagt mat. Utvalget har videre forståelse for at barn kan ha ulike preferanser for mat, for eksempel er fisk fremhevet som lite populær middagsmat. Dette er det tatt høyde for i utvalgets vurdering.

Utvalget legger videre til grunn at gjennomføringen av måltidet var preget av streng disiplin i forhold til å spise opp maten. Dette ble forsterket av at de ansatte sto og passet på barna under måltidet. Selv om utvalget har forståelse for at det var nødvendig med en viss disiplin for å gjennomføre måltidet med så mange barn i ulik alder, er det utvalgets vurdering at dette gikk på bekostning av en god atmosfære. Granskingsutvalget vurderer at forholdene rundt matsituasjonen bedret seg betraktelig i periode 2, både hva angår mat og atmosfære rundt måltidene.

Utvalget legger til grunn at barna arvet klær og at disse ble sydd om og reparert etter behov, hvilket ikke var uvanlig på 50- og 60-tallet. Barna hadde i liten grad eget tøy. Flere barn sier de skilte seg ut fra andre barn i klesveien, ved at tøyet var slitt og upassende. Utvalget finner det kritikkverdig at barna hadde dårlig tøy i den grad at de skilte seg ut fra jevnaldrende. På 1970-tallet fremkommer ikke klager på klær. Utvalget merker seg at barna da ble tatt

med ut i klesbutikker og deltok selv i valg av tøy.

Utvalget har ingen merknader til de hygieniske forholdene.

Utvalget legger til grunn at barna i liten grad fikk den leksehjelpen de var i behov av i periode 1. Dette mener utvalget var særlig kritikkverdig sett i forhold til at flere av barna rapporterer at de hadde lærevansker. Flere av barna forteller at de i ettertid har slitt med lærevansker. Det var avsatt tid til lekser. Styrer 4 bekrefter inntrykket av at leksene ble gjort, men at det var uklart hvem som hjalp barna med leksearbeidet. I periode 2 fikk barna hjelp til lekser etter behov og ønske.

Utvalget legger til grunn at barna i stor grad var overlatt til å organisere lek og fritid på egen hånd. Dette var ikke så uvanlig i periode 1 på 50- og 60-tallet. Barna hadde i stor grad frihet til å benytte området rundt barnehjemmet, både innefor og utenfor gjerdet. Det kan synes som barna var relativt godt integrert i nabolaget, men at andre barn ikke fikk komme på besøk på barnehjemmet. Utvalget vil kommentere at det må sees som uheldig for barnas utvikling og sosiale nettverk at de var avskåret fra kontakt med andre barn i sitt hjem. Det var lite organiserte aktiviteter for barna på barnehjemmet. Utvalget finner ikke dette overraskende ut fra datidens tilbud til barn og unge.

I periode 2 legger utvalget til grunn at barna var med i organiserte aktiviteter og fikk ha besøk på barnehjemmet.

Utvalget legger til grunn at det var en tradisjonell julefeiring på barnehjemmet. Utvalget har merket seg at veldedige organisasjoner, det militære og handelsstanden tok aktivt del i å skape gode rammer for barna i jula. Også barnehjemmets styre spilte en viktig rolle. Barna uttrykker gjennomgående at jula var en positiv opplevelse. Av merkedager ble 17. mai markert. Utvalget har motstridende informasjon om markeringer av fødselsdager i periode 1. Noen barn husker at bursdager ble feiret, også med barn invitert utenfra barnehjemmet. Utvalget merker seg at styrer 4 forteller om bursdagsfeiringer på barnehjemmet, og underbygger dette med fremlagte bilder av barna rundt bursdagsbordet på midten av 1960 tallet. I periode 2 forteller to av barna detaljert om bursdagsfeiring, med kaker og gaver, og fremhever dette som svært positive dager.

Utvalget legger til grunn at barna hadde tilsynslege, og benyttet vanlig skoletannlege ordning.

Utvalget legger til grunn at det i periode 1 vanligvis ikke ble praktisert faste samværsordninger med foreldrene. Noen barn hadde imidlertid samvær eller var hjemme på helgebeseøk. Dette kan ha ulike årsaker. Foreldrenes evne til oppfølging og barnehjemmets vilje til oppfølging, slik styrer 4 fremstiller det, er sannsynlige forklaringer. Dette reflekterte nok også den tidens syn på betydning av kontakt med familie for barn under omsorg. Utvalget vurderer at forholdene rundt samvær endret seg etter hvert, og at barna i periode 2 hadde hyppigere og fastlagt samvær med familien, slik barn 23 forteller.

6. FØLELSESMESSIG OMSORG

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM FØLELSESMESSIG OMSORG

Alle de intervjuede barna på Solholmen forteller at de opplevde oppholdet som kjærlighetsløst, kaldt og strengt. Spesielt gjelder dette den første delen av granskingsperioden, og særlig er kritikken rettet mot den tiden styrer 2 var bestyrerinne.

Periode 1

Barn 17s uttalelser om den følelsesmessige omsorgen, er representativt for informantene. Han sier han ikke kan huske at han ble ydmyket eller mobbet av personalet på barnehjemmet. Han sier at han var mye overlatt til seg selv. Det var ingen kontakt eller omsorg fra personalets side. Barna prøvde derfor å holde seg mest mulig borte eller ute. Når granskingsutvalget ber ham si noe positivt om oppholdet på Solholmen er dette vanskelig for ham. Han sier at *det gikk jo i en jevn dur der*. Omsorgen var dårlig. Det var avstand og lite følelsesmessig involvering og et strengt regime. Barna ble ikke sosialt eller følelsesmessig ivaretatt.

Selv om flere barn fremhever at det var mye bedre på Solholmen enn på Barnekrybba, sier de at omsorgen var upersonlig. Dette står i noe kontrast til styrer 1s uttalelser til Fædrelandsvennen, og til Indremisjonens ambisjoner om et kjærlig hjem for barna. Det ser ut til at noen av "tantene", som barna kalte dem, var mer omsorgsfulle. Noen av disse nevnes i positive ordelag av flere barn.

Styrer 4 sier at hun prøvde å lage et hjem for barna, men at det var vanskelig å få til det på grunn av mye utskiftninger blant personalet. Selv om barna ikke fikk så mye følelsesmessig kontakt, kos og varme i det daglige, ble det lagt vekt på å skape hyggelige samlinger, for eksempel i helgene og ved å gjøre positive ting sammen. Hun forteller også at hun var på barnehjemmet i frihelger for å ta seg av barna.

Barn 1 sier at ingen brydde seg om han unnatt Tante A. Han sier at han mistet kjærligheten til seg selv. Han ble kald og holdt avstand. Når barn 1 blir bedt om å karakterisere den generelle omsorgen på Solholmen sier han at den var elendig fra 1954 til 1963. Fra 1963 til 1965 var den bedre.

Barn 2 beskriver Solholmen som tusen ganger bedre når det gjaldt omsorg og nærhet enn Barnekrybba. Han tror dette kan komme av at det var flere unge tanter her enn på Barnekrybba, hvor det stort sett var eldre damer. Han karakteriserer omsorgen som grei og ikke mye å klage på.

Barn 3 sier at kontakten fra personalet var nøytral. Det var ingen overdreven omsorg og kanskje nettopp derfor husker hun ikke de voksne personene som jobbet der. Det var sjelden kos eller nær kontakt å få, men hun hadde allikevel en tillit til personalet. Hun tror ikke de ble behandlet svært forskjellig fra barn i vanlig hjem. Barn 5 husker tante B som en engel. Hun hadde en helt annen måte å forholde seg til barna på, men hun var der bare en kort periode. Omsorgen var ellers veldig dårlig.

Barn 5 fortalte ingen andre om hvordan det var å

være på barnehjem, for det var ingen å fortelle det til. Det var ingen å snakke med på barnehjemmet. Barn 6 forteller lite om følelsesmessig omsorg, og barn 7 kaller omsorgen *like 0*. Flere trekker fram tante A og B som positive tanter. Solholmen var institusjonspreget. Barn 8 sier han hadde det meste, men manglet familie og nærhet. Barn 9 sier det var helt kaldt der. Hun opplevde aldri kjærlighet eller å bli tatt opp på et fang av noen voksen. Hun fikk aldri trøst. Men hun opplevde å bli beskyttet av de andre barna.

Barn 14 trekker fram psykisk mishandling av barna på Solholmen. Det var mye negativ omtale av foreldrene, de kunne si “den gale mora di” eller “de er ikke verdt å savne” om foreldrene. Det verste var imidlertid å høre på barna som lå og gråt, som ikke fikk noen trøst om kvelden, og at han ikke fikk lov til å gå og trøste søsteren når hun gråt. Han hadde alltid tette bånd til henne. Holdingen var “hvor lenge må vi ta oss av dere før noen andre kan overta”.

Det er få av barna som uttrykker redsel for de større barna, eller redsel for de voksne. Snarere ser det ut til at det var et visst samhold i barneflokkene, og mange av barna uttrykker at de fikk støtte fra de andre barna. Granskingsutvalget har for eksempel hørt om barn som gikk ned i kjelleren og slo på lyset for de som satt i mørket i bomberommet. Et barn husker at det var strengt, og at hun var redd. Hun mener å huske at hun tok seg av broren når han var lei seg og gråt, og at hun syntes synd på ham. Hun husker at de to holdt mye sammen.

Det som går igjen i beskrivelsene hennes er at det var ingen klemmer, ingen ”god natt-klemmer” eller les-

ing på sengen. Man fikk ikke sitte på fanget og hun husker i det hele tatt ingen personer som hun hadde noen tilknytning til.

Periode 2

Barn 21 forteller at han kunne ta kontakt med de ansatte og snakke med hvem som helst om hva som helst, men han benyttet seg ikke så mye av det. Han husker at han sa i fra til en av de ansatte første gangen han hadde hatt nattlig sædutløsning og fikk da en grei forklaring på hva det var. Ellers forteller han at han hørte på "Etter skoletid" og tok det opp på kassett. Hvis han var syk med influensa eller magesjau, husker han at han fikk omsorg av de ansatte og at noen la en klut på pannen hans. Barn 23 beskriver omsorgen som ganske bra på 70-tallet.

Ansatt 1 forteller at det var en del forskjellsbehandling av barna i hennes arbeidsperiode. Dette opplevde hun som vanskelig. Den store gjennomtrekken i personalgruppen medførte også ustabilitet for barna.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV FØLELSMESSIG OMSORG

Utvalget legger til grunn at det i hele den første del av mandatperioden var svært mangelfull følelsesmessig omsorg på Solholmen. Det var en klar mangel på ivaretagelse av den enkeltes behov for fysisk nærhet, trygghet og kjærlighet. Barna opplevde oppholdet som en oppbevaring. Denne mangelen på å bli verdsett og oppleve omsorg, dannet etter utvalgets vurdering et dårlig grunnlag for barnas videre utvikling.

Barn som har opplevd omsorgssvikt hjemme vil ha en særlig sårbarhet, og ha spesielle behov for god emosjonell ivaretagelse.

Granskingsutvalget er inneforstått med at man la mindre vekt på nærhet og fortrolighet i barn og foreldreforholdet på 1950- og 60- tallet. Beskrivelsene fra mange av barna på Solholmen viser at de savnet nettopp følelsen av å være i et hjem. Utvalget vurderer det slik at personalet ikke klarte å lage de rammebetingelsene som styret for barnehjemmet uttrykte som grunnlag for driften, nemlig kjærlighet til barna.

Utvalget har merket seg at flere barn fremhever noen ansatte som viste mer varme og omsorg ovenfor barna. Styret 4 forteller også hvordan hun ønsket å gjøre stedet til et hjem, og at hun ble på barnehjemmet i frihelger for å ta seg av barna.

Det kan synes som styrets ønske om å drive barnehjemmet av kjærlighet til barna lå til grunn, men at man i praksis ikke maktet å gjennomføre dette. Det ble en institusjon og ikke et hjem.

I periode 2 legger utvalget til grunn at hverdagen på barnehjemmet var mer preget av omsorg og individuell ivaretagelse. Granskingsutvalget har imidlertid ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere om omsorgen var tilstrekkelig.

7. AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Periode 1

Gjennom intervjuene med barna om fysiske overgrep, er det særlig historiene om tilfluktsrommet som peker seg ut. 10 av barna forteller at de ble låst inne i bomberommet (barn 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 14, 15, 17). De fleste forteller at de satt flere ganger i tilfluktsrommet, fra 1 til 50 ganger. Noen barn forteller at de satt der over natta, andre mener straffen varte noen timer. Et barn oppgir to døgn. Fortellingene til barna er sammenfallende. Rommet beskrives konkret. Ytterligere noen barn forteller at de så at andre barn ble sendt i bomberommet. Det var flest gutter som ble låst inne i tilfluktsrommet, og barn 1, 4 og 7 benevnes av flere som hyppig innestengt. Noen jenter opplevde å bli stengt inne i bomberommet. De forteller om kortere opphold på rundt en time. Barn 17 forteller at barn under 7-8 år ikke pleide å bli kastet i bomberommet.

Barna forteller at de ikke hadde vann eller toalett på bomberommet. Noen sier de ble sluppet ut for å gå på do, mens andre urinerte i hjørnet, på murgulvet. Noen barn forteller at de ble kledd av, mens andre hadde noe tøy på. Flere forteller at de la seg til å sove på vedstabelen eller på noen aviser på gulvet. I tillegg til at det var kaldt, var det også mørkt. Lyset ble slått av utenfra.

Barn 1 opplyser at han i dag sliter med å bo alene på grunn av opplevelsene fra dette tilfluktsrommet. Flere av de andre forteller om redselen for denne straffen, og om mørkredsel som har utviklet seg senere. Styret for Indremisjonen visste ikke om at tilfluktsrommet ble brukt til å stenge barn inne i. Formannen bodde ikke langt fra Solholmen. Ved en anledning stakk barn 1 av fra Solholmen og oppsøkte formannen hjemme og fortalte at han skulle bli satt ned i kjelleren. Formannen tok da med seg barn 1 opp til Solholmen og tok dette opp med styrer 2. Dagen etter forsvant så styrer 2 fra Solholmen. Etter at styrer 2 forsvant, ble tilfluktsrommet ikke brukt til å stenge barn inne i. Flere barn uttaler det samme. Kun et av barna nevner at styrer 4 også brukte dette rommet som avstraffing.

Tre andre barn bekrefter at formannen for barnehjemmets styre ble kontaktet.

Barn 6 forteller om en episode på slutten av oppholdet på Solholmen (1959) der barn 4 og 7 ble tatt med ned i kjelleren til bomberommet. Guttene skrek slik at barn 6 løp ut på gata og ropte etter hjelp. Formannen i styret for barnehjemmet og en sosialarbeider ble tilkalt.

Barn 7 forteller at ei jente ble sendt ned i mørkerommet. Barn 7 sa i fra til nabogutten som hentet sin far. Det ble stor oppstandelse, naboen og formannen i styret og flere andre fra Indremisjonen kom. Etter denne hendelsen fikk barn 7 bank av styrer 2.

Barn 10 sier at hun husker godt en gang styrer 2 hadde låst inne et av barna i bomberommet for så

å ta seg en tur på byen. Tilfeldigvis var en gutt som tidligere hadde bodd på Solholmen barnehjem på besøk. Han ringte formannen i styret. Barnet som var låst inne ble sluppet fri og styrer 2 fikk sparken like etter.

Tilfluktsrommet ble brukt som straff for dårlig oppførsel ved matbordet, for ikke å spise eller drikke opp, eller for andre regelbrudd eller samarbeidsnekt. Noen barn uttrykker at straffen ble brukt om og om igjen til barna ga seg. Barn har fortalt om bagateller som har utløst straffen, som å blø fra en finger. Ei jente skal ha blitt kastet i kjelleren fordi hun fikk menstruasjon.

Over halvparten av barna rapporterer å ha blitt slått. De fleste av dem forteller om ris på baken uten tøy. Flertallet forteller om bruk av lærreim når de fikk ris. I tillegg er det flere rapporter om ørefiker, lugging og liknende. Styrer 1 og 2 knyttes til disse episodene av flere av barna.

Barn 1 forteller at ett bestemt rom ble brukt til å gi ris. Barn 4 bekrefter at i tillegg til bomberommet var det et rom som ble kalt ”gymrommet”. Til høyre ned trappa i kjelleren. I dette rommet ble barna tatt med for å få fysisk avstraffelse hvis de hadde gjort noe galt. Tantene slo med neven på rumpa, men også med lærreim. Han beskriver hvordan den som straffet bandt lærreima 2 ganger rundt hånda før den ble brukt til å slå med. Både styrer 1 og styrer 2 slo barna, sier blant andre barn 5. Han forteller at det var vanlig med 5 til 10 slag med lærreim på blanke messingen. Han ble lagt over knærne på tangentene og buksene ble trukket ned. De slo hardt. Han

syntes synd på de mindre barna, og tok flere ganger på seg skylden og straffen, for at de skulle slippe juling. Barn 7 mener at styrer 4 også slo barna. Flere av de ansatte slo barna. Kun et par av de ansatte fremheves som tanter som ikke slo.

Barn 9 forteller at hun fikk ris og pisk på rumpa. Hun forteller videre at hun var vitne til at barn 1, 5 og 7 ble slått av blant andre styrer 2. Hun så dette fordi døra inn til gutte-rommet sto åpen. De kunne være opptil 3-4 tanter av gangen som ga disse guttene juling. De brukte enten bjørkeris eller flat hånd.

Barn 10 forteller at hvis noen hadde gjort noe galt, så skulle dette straffes hardt. Dette var etter ordre fra styrer 2. Barn 10 sier at hun husker godt en hendelse hvor styrer 2 tok kvelertak på ei jente. Jenta ble presset opp etter en vegg i gangen flere ganger, dette i påsyn av andre barn. Barn 10 og andre barn ble også utsatt for slike metoder og straff utført av styrer 2.

To barn sier at det ikke ble brukt fysisk avstraffelse på barnehjemmet i den første perioden, men trusler om straff og nedsettende omtale av barna ble brukt.

Styrer 4 kan huske at et av barna var innestengt i tilfluktsrommet under styrer 2. Dette var ei vanskelig jente. Styrer 4 synes det var forferdelig at barn ble stengt inne i tilfluktsrommet, og hun kjenner ikke til at dette ble brukt som noe avstraffelsesmetode i den tiden hun selv var styrer ved barnehjemmet. *Barn 4 ble lagt i seng med makt. Jenta, som var en gang i tilfluktsrommet, ble også tatt med makt, og da kunne det hende at et klaps kunne forekomme. Dette var barn som var vanskelige å roe ned. Atferdsproblemer var utbredt på*

barnehjemmet. Utover dette kan ikke styrer 4 huske at det var spesielle straffereaksjoner som ble brukt på barnehjemmet.

Periode 2

I periode 2 er det ingen rapportering om bruk av bomberom eller juling. Barn 21 og 22 forteller at de ikke opplevde fysisk avstraffelse ved Solholmen. Barn 23 forteller at det var en voksen som ved en anledning tok ham i håret og lugget ham og dro ham inn på rommet og sa at han måtte være der til dagen etter. Husarrest var vanlig reaksjonsform på Solholmen på denne tida.

Ansatt 1 sier at det var ingen bruk av straff på Solholmen. Det var da også en grei barneflokk med mye god oppførsel, og ikke så stort behov for grensesetting. Informanten reagerer imidlertid på forskjellsbehandling og psykisk trakassering av enkelte barn fra personalets side.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV AVSTRAFFELSER OG FYSISKE OVERGREP

Granskingsutvalget finner det sannsynliggjort at barna ble utsatt for utstrakt bruk av fysisk avstraffelse. Over halvparten av barna rapporterer å ha blitt slått. De fleste av dem forteller om ris på baken uten tøy. Flertallet forteller om bruk av lærreim når de fikk ris. I tillegg er det flere rapporter om ørefiker, lugging og liknende. Styrer 1 og 2 knyttes til disse episodene av flere av barna. Utvalget legger til grunn at de fysiske avstraffelsene skjedde hyppig.

Straffemetodene var til dels av alvorlig karakter.

Granskingsutvalget ser svært alvorlig på at ti barn har fortalt om innestenging i tilfluktsrommet. Granskingsutvalget finner flere forhold ved denne avstraffelsen kritikkverdige. Det må ansees som et særdeles alvorlig overgrep å stenge barn ned mot sju-årsalderen inne i et låst kjellerrom uten vinduer, ofte med lyset slått av, i perioder fra timer til over et døgn. For mange ser det ut til at straffen på ingen måte sto i forhold til forseelsen.

Det er også kritikkverdige at barna ble overlatt til seg selv uten tilsyn og uten mulighet til å overskue varigheten av straffen. Denne straffemetoden er først og fremst knyttet til styrer 2. Det er uklart for utvalget om metoden ble praktisert av styrer 1 eller 4. Styrer 4 bekrefter å kjenne til at rommet ble benyttet til avstraffelse ved en anledning, mens styrer 2 fungerte som bestyrerinne.

Utvalget har registrert at barna i ettertid i detalj kan redegjøre for hvordan det opplevdes å sitte på tilfluktsrommet. Mange rapporterer om ettervirkninger i form av klaustrofobi som sannsynligvis kan relateres til avstraffelsen.

Utvalget legger til grunn at det ikke ble brukt fysiske avstraffelser i periode 2, utover husarrest. Barna og informant 1 gir et ensartet bilde av dette.

8. SEKSUELLE OVERGREP

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM SEKSUELLE OVERGREP

Periode 1

Fem av barna forteller om seksuelle overgrep mens de var under omsorg på Solholmen i periode 1. Historiene er svært forskjellige, og innebærer ulike typer grenseoverskridelser fra barn og voksne. Det er tre jenter og to gutter som rapporterer overgrep. 13 barn sier at de ikke var utsatt for seksuelle overgrep, og ikke kjenner til at andre var utsatt for overgrep.

Barn 3 husker ett seksuelt overgrep gjort av en 13-14 år gammel gutt på barnehjemmet overfor henne. Hun kan ha vært rundt fire-fem år og gutten tok henne med inn på badet i soveromsfløyen. Hun forsto ikke helt hva som skjedde, men de ble avbrutt av personalet før samleie ble gjennomført.

Barn 4 forteller at han ble utsatt for seksuell trakassering fra to av personalet. De to, bestyrerinnen eller en tante, tok av seg skjørtet og onanerte foran informanten, og den ansatte urinerte på ham. Dette skal ha skjedd mellom 10 og 20 ganger. Etterpå måtte han tørke opp urinen fra gulvet. Han husker at han skrek, og at han ble truet med å bli sendt i bomberommet hvis han ikke gjorde som de sa.

Barn 10 forteller om tre opplevelser. Hun husker selv en gang hun ble invitert opp i leiligheten til styrer 2 og måtte knele og be om forlatelse for hendelser som tidligere hadde skjedd. Hun fikk så beskjed om å legge seg i senga til styrer 2. Etter det husker ikke

barn 10 mer. Det som plager henne nå i ettertid er følelsen av at denne hendelsen i leiligheten hos styrer 2 var en seksuell tilnærming. Av andre seksuelle opplevelser ved Solholmen husker barn 10 at de eldste guttene befølte henne og stakk fingrene inn i hennes vagina. Hun kan ikke huske hvor gammel hun var den gangen. Barn 10 forteller også om et overgrep i et besøkshjem i Kristiansand som styrer 2 hadde ordnet med. Hun sier at hun ble seksuelt misbrukt av mannen i besøkshjemmet. Hun sier at dette overgrepet har plaget henne mange ganger.

Barn 14 forteller om to seksuelle overgrep mens han bodde på Solholmen. Det første har han kun en vag erindring om. Det skal ha skjedd på Bondeheimen, og han husker en kvinne med hofteholder og kraftig hårvekst på underlivet. Han husker at de var i en seng, at det var ubehagelig og at han var naken. Mer husker han ikke. Han er usikker på om det kan ha vært et familiemedlem, en ansatt eller en annen.

Det andre overgrepet fant sted da han var 12 år, og det skjedde på Solholmen. Han husker at en ung jente med rødt hår skulle stelle skadene han hadde fått på kjønnsorganet sitt etter en klatreulykke. Han husker at dette utviklet seg til en lek hvor hun satte seg oppå han og skjøv seg frem og tilbake, kjønn mot kjønn, men ikke med inntrengning. Dette kan ha skjedd fire-seks ganger. Han husker at følelsen var dobbel i forhold til dette overgrepet fordi det var den eneste formen for kroppskontakt han fikk på barnehjemmet. De ble imidlertid oppdaget og han husker at døra smalt opp, og at denne unge jenta sluttet med å stelle sårene hans etter dette.

Barn 20 forteller om en episode med et alvorlig

seksuelt overgrep. Dette skjedde da hun var 7 ½ år gammel. Hun ble tatt ut av rommet sitt og inn på et annet rom av en mann på ca. 25-30 år. Hun kan ikke huske mannens navn, men husker godt hvordan han så ut og ville kjent vedkommende igjen i dag hvis hun traff han på gata. Mannen la henne på en seng, tok av henne tøyet og tiltvang seg vaginalt samleie. Informanten husker at det blødde veldig og lakenet ble fullt av blod og at hun selv kastet dette i søpla. Informanten husker denne episoden svært godt, men synes det er vanskelig å snakke om dette i dag. Hun forteller at det ikke skjedde flere slike overgrep på Solholmen.

Periode 2

Barn 21, 22 og 23 sier at de ikke opplevde seksuelle overgrep ved Solholmen og heller ikke kjenner til at andre har vært utsatt for dette.

Ingen av de ansatte utvalget har snakket med kjenner til at barna var utsatt for seksuelle overgrep.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV SEKSUELLE OVERGREP

Granskingsutvalget har fått beskrevet fem ulike seksuelle overgrep av voksne mot fem barn. Overgrepene skal angivelig ha vært utført av ansatte på barnehjemmet og en mann tilknyttet barnehjemmet. Utvalget finner det vanskelig å kunne vurdere forholdene nærmere da det er enkeltstående uttalelser.

Tre ulike barn forteller at eldre barn ved barnehjemmet utførte seksuelle handlinger mot dem. Man må

stille spørsmål om de ansatte passet godt nok på at de mindre ikke ble utnyttet og misbrukt av de større.

Utvalget legger videre til grunn at det i periode 2 ikke rapporteres om noen form for seksuelle overgrep.

9. TILSYN

BARNAS OG ANSATTES FORKLARING OM TILSYN

Når granskingsutvalget spurte de tidligere barnehjemsbarna om tilsyn ved barnehjemmene, er det få som kan huske om det var tilsyn, og det er usikkerhet med tanke på hvem som eventuelt utøvde tilsynet. 4 av barna sier at de husker det var tilsyn, men ikke hvem som utøvde det.

Barn 11 husker at det kom noen fra Indremisjonen og hadde møter eller så til driften. De husker ikke hvor ofte tilsynet var. Barn 18 har ikke erindring om noe offentlig tilsyn, eller husker ikke at dette ble utøvd.

En typisk uttalelse er at det kom noen på besøk, men at barna ble instruert til ikke å fortelle om hvordan de hadde det eller hva de ble utsatt for på barnehjemmet. Barn 11 sier han tror at tilsynet var fra Indremisjonen og barnevernet.

De ansatte har også sparsomme opplysninger

om tilsyn. Styrer 4 forteller at helserådet var på tilsyn og rusket i sengetøyet og så nøye etter i spiskammer og lignende. De så bl.a. etter om det var smuler i sengene. Hun hadde inntrykk av at det var ganske streng kontroll fra Helserådets side. Helserådet kom på uanmeldte besøk og så igjennom alle rommene. Tilsyn ut over dette kan hun ikke huske. Hun kan ikke huske at det var tilsyn fra barnevernsnemnda.

Det hendte barnevernsnemnda selv foretok tilsyn. Lederen av barnevernsnemnda på 60-70-tallet, kan huske en gang de ble bedt om å komme til Solholmen i forbindelse med at en 12 år gammel jente hadde bedt om å få en tillitsperson blant de ansatte. Han kan ikke huske navnet på jenta. Bakgrunnen var at hun følte seg ensom fordi hun var eldre enn de fleste andre barna på Solholmen. Det ble forsøkt å få til en ordning med en av de ansatte som var førskolelærer, at hun skulle få oppgaven som tillitsperson. I Kristiansand barnevernsnemnds møte, sak 6, tidlig i 1964, ble det oppnevnt navngitte tilsynsførere for hvert barnehjem. Tilsynsføreren skulle besøke barnehjemmet minst seks ganger i året, og skulle på slutten av året gi rapport om hvert barn til barnevernsnemnda i byen.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING AV TILSYN

Utvalget legger til grunn at barnehjemmet hadde jevnlig besøk av styret i Indremisjonen. Styremøtene ble avholdt på institusjonen. I tillegg hadde Sosialdepartementets barneverninspektør minst ett

tilsynsbesøk umiddelbart etter granskingsperiodens begynnelse. Utover dette finner granskingsutvalget få opplysninger om tilsyn ved barnehjemmet, heller ikke referat fra tilsynsbesøk fra kommunen i arkivmaterialet. Granskingsutvalget har ikke opplysninger om at det gjennomførte tilsynet var uanmeldt. Heller ikke barna forteller om kontakt med tilsynspersoner.

UNGP I KEPENSJONATET

KOBBERVEIEN (NORSK FOLKEHJELP)

Ungpikpensjonatet var eid og drevet av Norsk Folkehjelp. Institusjonen ble opprettet i 1963 som et tilbud til ungdom som tidligere hadde vært plassert på byens barnehjem.

Ungpikpensjonatet holdt til i et rekkehus i Kobberveien 6 B på Tinnheia. Det var plass til fem-seks jenter i alderen 15-18 år. Institusjonen ble nedlagt i 1971. Utvalget har ikke funnet arkivmateriale som gir svar på hvorfor nedleggelsen skjedde.

Ungpikpensjonatet er ikke nevnt i mandatet for granskingen. Når utvalget gir en kort beskrivelse av institusjonen er det fordi utvalget har intervjuet to jenter som var plassert på Ungpikpensjonatet. De to informantene forteller at det var greit å bo der. De

fikk god praktisk omsorg, og hadde det relativt fritt. Det var voksne på jobb hele tiden, men grensene var ikke særlig strenge. Det var tillatt å røyke i hjemmet, og jentene hadde stor grad av frihet til å være ute om kveldene. De mener selv at personalets tilsyn med ungdommene var for dårlig, noe som medførte at de var ute en del om nettene. Selv om personalet var vennlig, og det ikke var streng grensesetting der, opplevde jentene at de fikk lite følelsesmessig omsorg og nærhet. De hadde imidlertid et godt forhold seg imellom.

Granskingsutvalget har etter dette ikke funnet grunn til å gå inn i en nærmere vurdering av Ungpikpensjonatet.

IX

Tilsyn

1. INNLEDNING

I mandatet til granskingsutvalget inngikk å *kartlegge faktiske forhold knyttet til at kommunale og statlige tilsynsmyndigheter ikke utførte sine pålagte oppgaver i forhold til institusjonen*. Utvalget har valgt å dele kapittelet i to. Først vil vi ta for oss kartlegging og konklusjoner angående det statlige tilsynet, kalt overtilsynet, som ble utøvd av Sosialdepartementet og Fylkesmannen. Deretter tar utvalget for seg det kommunale tilsynet. For øvrig vises det til beskrivelse og vurdering av tilsyn mot slutten av kapitlene om hvert barnehjem.

2. DATAGRUNNLAG

Granskingsutvalget har hatt tilgang til barnevernsnemndas protokoll for deler av granskingsperioden. Videre har utvalget sett gjennom enkelte brev fra sosialkontoret i Kristiansand som omhandler tilsyn.

Brev og andre dokumenter fra institusjonene foreligger også. Sosialdepartementets barnevernsinspektør utarbeidet noen få tilsynsrapporter. Granskingsutvalget har intervjuet to medlemmer av barnevernsnemnda i perioden 1962-1967 og 1967-1979. Begge var ledere av barnevernsnemnda, førstnevnte for perioden 1964-1967. Til sist har utvalget gjennomført en kort telefonsamtale og hatt tilgang til et notat utarbeidet etter samtale med en person som var ansatt som inspektrise ved Kristiansand sosialkontor på midten av 60-tallet. Hun ble ansatt som barnevernsekretær hos Fylkesmannen i Vest-Agder i 1966 og fungerte i stillingen ut granskingsperioden.

3. OVERTILSYNET

Tilsynet som ble utført av Sosialdepartementet og Fylkesmannen ble kalt for overtilsynet. Av arkivmaterialet går det fram at det var kontakt mellom disse to forvaltningsorganene i forbindelse med utøvelsen

av tilsynsansvaret. Enkelte tilsynsoppdrag ble gjennomført ved at barnevernsinspektøren fra departementet og barnevernssekretæren fra Fylkesmannen besøkte det aktuelle barnehjemmet sammen. Barnevernssekretæren hos Fylkesmannen, som var ansatt fra 1966, ga uttrykk for at hun hadde et tett samarbeidsforhold med barnevernsinspektøren fra departementet.

Granskingsutvalget har hatt tilgang til tilsynsrapporter fra barnevernsinspektøren fra Sosialdepartementet. Rapporter fra 50-tallet var utarbeidet på standardiserte skjemaer som ikke ga anledning til å gå i dybden på hvert spørsmål. Som eksempel var det satt av en linje til å besvare hvordan barnas trivsel var. I rapporten etter besøk på Solholmen barnehjem i desember 1956 ble dette spørsmålet besvart slik: *Barna stortrives i nytt hus*. For øvrig føyde inspektøren til en side til inspeksjonsrapporten der hun i svært positive ordelag oppsummerte sine inntrykk etter besøket på det nye barnehjemmet Solholmen. I de første årene etter at loven av 1953 ble vedtatt, ser det ut til at departementets inspektør var på årlige besøk ved barnehjemmene i Kristiansand.

Det framkommer av barnevernsnemndas protokoll at departementets barnevernsinspektør, Fylkesmannens barnevernssekretær og representant for sosialkontoret gjennomførte tilsynsbesøk ved sommerstedene til barnehjemmene i Kristiansand 1. juni 1958.

Ved to anledninger har departementet gått inn i en grundigere prosess med relativt fyldig dokumentasjon av hva som ble gjort fra departementets side.

Sosialdepartementets barnevernsinspektør var sentral begge gangene. Det første forholdet var prosessen som endte med at styreren i juni 1958 trakk seg fra stillingen som bestyrerinne ved Kristiansand barnehjem i Skippergata. Det andre forholdet var behandlingen av klagen på styreren og hennes mann som endte med at styreren i februar 1971 sa opp stillingen ved Kristiansand barnehjem i Torridalsveien. Episodene er beskrevet under historikk for de aktuelle barnehjemmene. Det var for øvrig forskjellige personer som var barnevernsinspektør ved disse to anledningene. Av notatene framkommer det ellers at både barnevernssekretæren hos Fylkesmannen og representanter fra sosialkontoret deltok aktivt i møtene og besøkene på institusjonene.

Det foreligger ikke skriftlig dokumentasjon som viser at Fylkesmannens barnevernssekretær utførte selvstendige tilsynsbesøk. Ett av barna som utvalget har intervjuet, har fortalt at det kom noen fra Fylkesmannen på tilsynsbesøk på begynnelsen av 60-tallet (Kristiansand barnehjem, Torridalsveien).

I følge en instruks fra 1957 burde Fylkesmannens barnevernssekretær gjennomføre tilsynsbesøk minst en gang hvert år. Granskingsutvalget har ikke funnet grunnlag for å konkludere med om slike besøk faktisk ble utført. Fylkesmannens barnevernssekretær har, etter utvalgets kjennskap, ikke utarbeidet ett eneste tilsynsnotat for perioden 1954-1980.

Barnevernssekretæren som ble ansatt hos Fylkesmannen fra 1966, forteller at det ikke var noen instruks for stillingen da hun begynte. Det var heller ingen instruks vedrørende tilsyn med barnehjemmene. Hun fortel-

ler at hun hadde god kontakt med de enkelte styrerne ved barnehjemmene i Kristiansand. Det var imidlertid ingen tradisjon for skriftliggjøring, ei heller det å ha fastsatte prosedyrer for tilsynsbesøk, skrive rapporter eller referat fra samtaler med barn.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING

Sosialdepartementet hadde det øverste tilsynsansvaret for barnevernet, herunder det kommunale barnevernet og institusjonene. Fylkesmannen var gjennom instruks og tilsynsforskrift pålagt å holde seg underrettet om forholdene på barnehjemmene. Instruksen påla barnevernsekretæren å føre tilsyn med institusjonene i fylket minst en gang pr. år. Det skulle rapporteres til departementet årlig.

Det er dokumentert gjennom skriftlige rapporter at barneverninspektøren fra Sosialdepartementet var på flere tilsynsbesøk på 50-tallet. Utvalget har videre merket seg at både barneverninspektøren fra Sosialdepartementet og barnevernsekretæren fra Fylkesmannen involverte seg, og at barneverninspektøren dokumenterte grundig hendelsesforløpet knyttet til de to episodene beskrevet ovenfor. Utvalget har til sist merket seg at hele tilsynsapparatet fra Kristiansand kommune, Fylkesmannen og Sosialdepartementet foretok tilsynsbesøk på sommerstedene til barnehjemmene i 1958.

Utvalget har ikke funnet dokumenter eller notater utarbeidet av Fylkesmannens barnevernsekretær. Dette til tross for at det framgikk klart av instruks og tilsynsforskrift hvilke krav som ble stilt vedrørende

dokumentasjon. Vedkommende som hadde stillingen fra 1966 benekter at det fantes slik instruks for stillingen.

Utvalget mener det er kritikkverdig at Fylkesmannen ikke oppfylte kravene satt i lov, forskrift og instruks vedrørende dokumentasjon av tilsynet. Videre er det, etter utvalgets vurdering, kritikkverdig at Fylkesmannen ikke førte tilstrekkelig tilsyn med barnevernsnemnda i Kristiansand kommune, hva gjaldt kommunens mangelfulle tilsyn med barnehjemmene.

4. DET KOMMUNALE TILSYNET

Det framgår flere steder i barnevernsnemndas protokoll at barnevernsnemnda utnevnte seg selv eller personell ved sosialkontoret til å føre tilsyn med de ulike barnehjemmene. Selv for barna som bodde midlertidig i Industrigata i påvente av at Furuheim skulle bli ferdig, ble det oppnevnt tilsynsfører.

I rapporter, utarbeidet av departementets barnevernsinspektør i 1955 og 1958, nevnes det at barnevernsnemnda hadde god kontakt med hjemmene og at tilsyn ble utført av barnevernsnemnda og representant fra sosialkontoret. Både Solholmen barnehjem og Kristiansand barnehjem, Skippergata, fortalte til barneverninspektøren at hjemmene ofte fikk besøk.

I januar 1964 ble tilsynsfører oppnevnt for alle byens fem barnehjem (Ungpikepensjonatet var da i drift). Det framgikk av vedtaket at det hadde vært tilsynsførere for disse institusjonene også tidligere. I 1964

ansatte Kristiansand kommune inspektrise ved sosialkontoret som skulle ha ansvar for tilsyn. Det skal her tilføyes at tilsyn med barnehjemmene bare var en del av de tilsynsoppgavene barnevernsnemnda hadde. Nemnda og sosialkontoret hadde også ansvaret for tilsyn med barn plassert i fosterhjem og private hjem som sto under nemndas tilsyn. Granskingsutvalget har ikke kommet over materiale som kan belyse nærmere hva slags arbeidsoppgaver inspektrisen hadde. Ved begge episodene beskrevet ovenfor, der styrerne sa opp, stod barns fortellinger til tilsynsfører fra barnevernsnemnda sentralt i dokumentasjonsgrunnlaget. Ved den siste av episodene skrev tilsynsføreren et brev til Sosialdepartementet der hun redegjorde for de ankepunktene hun hadde vedrørende driften av Kristiansand barnehjem under styreren på slutten av 60-tallet.

De barna som er intervjuet av granskingsutvalget kan i liten grad huske at det var noen tilsynsfører som besøkte barnehjemmet. Flere barn forteller at det var voksne innom på besøk og at disse som oftest snakket med styreren.

Leder av barnevernsnemnda i perioden 1964-1967 har forklart at han tror det var sosialsjefen som hadde ansvaret for at tilsynsbesøkene ble gjennomført. Han kan ikke huske at de ble instruert på noen måte, men de fikk beskjed av sosialsjefen når besøkene skulle finne sted. Det hendte at sosialsjefen var med på besøkene, og de gikk vanligvis hele nemnda på slike besøk. Det var ikke så ofte de var på tilsynsbesøk, kanskje en gang i året på hvert barnehjem. Barnehjemmene ble varslet på forhånd når de kom på besøk, så den tidligere lederen av barnevernsnemnda ser derfor

ikke bort fra at det kunne foregå ting som de ikke fikk avdekket. Selve besøkene ble lagt opp slik at de snakket mest med ledere og spurte hvordan barna og de ansatte trivdes. De hilste på de andre ansatte og barna, men han kan ikke huske at de snakket med barn på tomannshånd.

Leder av barnevernsnemnda i perioden 1967-1979 forteller at tilsynsordningen fungerte dårlig i den tiden han var leder av barnevernsnemnda. Det manglet klare planer og regler for hvordan arbeidet skulle fungere. De som utførte arbeidet var ofte lite kvalifisert for jobben, de skjønnte ikke helt hva den innebar og hva de skulle gjøre. Tilsynsførerne burde vært kurset. Han gir spesielt uttrykk for at tilsynet med Furuheim var mangelfullt. Han begrunner dette med at Furuheim hadde sine egne ordninger gjennom Norsk misjon blant hjemløse, uten at dette fritok kommunen for ansvaret. Den tidligere leder av barnevernsnemnda gir uttrykk for at de gikk utenom de problemene som oppstod på barnehjemmene.

I årsmelding fra Solholmen for 1979 skrives det: *Vi savner et bedre samarbeid med barnevernsnemnda i kommunen. I løpet av dette året har vi ikke sett noen av nemndas medlemmer på barnehjemmet. Kontakten med tilsynsfører har også vært dårlig. Han har vært på hjemmet en gang i 1979, og da var han bedt om å komme.*

Det er ellers dokumentert gjennom rapporter at representanter fra Norsk misjon blant hjemløse var på regelmessig besøk på Furuheim barnehjem i granskingsperioden. Organisasjonen besøkte også Kristiansand barnehjem i de periodene de hadde barn plassert der.

GRANSKINGSUTVALGETS VURDERING

Barnevernsnemnda var det organet som hadde hovedansvaret for å føre tilsyn med barnehjemmene. Granskingsutvalget har registrert at det foreligger vedtak fra barnevernsnemnda der det er oppnevnt tilsynsførere for barnehjemmene i Kristiansand kommune. Det er imidlertid ikke mulig, ut fra vedtakene, å fastslå med sikkerhet at alle barnehjemmene hadde tilsynsfører til enhver tid.

Det foreligger ingen tilsynsførerrapporter og det finnes ikke dokumentasjon som kan underbygge at tilsynsførerne har besøkt barnehjemmene seks ganger pr. år. Det foreligger dokumentasjon på det motsatte, eksempelvis opplysningene om at tilsynsfører kun var på ett besøk på Solholmen i 1979. Det fremstår for utvalget som om tilsynene var tilfeldige og usystematiske. Utvalget finner disse forholdene svært kritikkverdige.

Intervjuet med leder av barnevernsnemnda i perioden 1967-1979 illustrerer det som var situasjonen i flere kommuner. Personene som ble engasjert som tilsynsførere hadde ofte ingen faglig bakgrunn, og de fikk heller ingen opplæring til å utføre arbeidet. Dette var en forsømmelse som Kristiansand kommune må bære hovedansvaret for. Det er kritikkverdig at denne situasjonen kunne vedvare i hele perioden fram til 1980. Ut fra det materialet utvalget har hatt til disposisjon, kan det faktisk se ut som tilsynet med institusjonene fungerte dårligere mot slutten av granskingsperioden enn ved starten i 1954.

X

Livet i ettertid

Mange av de tidligere barnehjemsbarna har fortalt livshistorier med betydelig psykisk belastning og tilpasningsproblemer i forhold til andre mennesker. Ser man på deres egenrapportering av rusproblemer, psykisk helse i ettertid, tanker eller handlinger i forhold til selvmord og kriminalitet, finner man betydelig høyere forekomst enn forventet for en tilsvarende tilfeldig trukket gruppe (se tabell under). Kringlen (1999) antyder som en oppsummering at mellom 1/3 og 1/2 av nordmenn i løpet av livet opplever en eller flere psykiske lidelser, herunder alkoholmisbruk.

Det er mange av de intervjuede som også forteller om jobbkarriere og et normalt sosialt liv. Nesten alle gir uttrykk for at opplevelsene på barnehjem har satt spor på ulike sett, men hvor mye det har påvirket dem og hvilke strategier de har brukt for å komme videre har vært forskjellig. For mange har det vært en hard kamp med opplevelser av skam og bitterhet, og et konfliktfylt forhold til familie og samfunn. Svært få har fortalt at oppholdet i barnehjem ikke har påvirket dem og livet i ettertid. En god del av dem har valgt ikke å fortelle andre om barnehjemsoppholdet.

Antall som rapporterte problemer i ettertid:

Kategori (N=81)	Rus	Psykisk helse	Selvmordstanker	Kriminalitet
ikke problemer	42 (52%)	30 (37%)	57 (70%)	58 (72%)
en del problemer	18 (22%)	10 (12%)	12 (15%)	13 (16%)
betydelige problemer	21 (26%)	41 (51%)	12 (15%)	10 (12%)

Mange har beskrevet problemer med å knytte nære og vedvarende relasjoner til andre i voksen alder. Dette har medført ensomhet for noen, og turbulent familieliv for andre. Det er flere av informantene som også har fortalt om kriser i voksen alder, gjerne tiår etter barnehjemsoppholdene. Det er nærliggende å knytte dette til ubearbeidede tanker og følelser, og det lokket som mange sier de har lagt på de tidligere opplevelsene. En annen måte å forstå det på er at man bruker mye energi på å mestre, og opprettholde et sosialt liv, og at det til slutt blir for belastende. Det er ikke så uvanlig at tidligere vanskelige opplevelser manifesterer seg senere i livet.

Om man kategorisert opplevde problemer i tre nivåer; ingen problemer, en del problemer og betydelige problemer, fordeler de tidligere barnehjemsbarna seg som i tabellen over. Når det gjelder rusbruk, er det over halvparten som rapporterer å ha et normalt, vanlig forhold til rusmidler. Nesten hver fjerde person forteller om tidvis stort alkoholforbruk, eller noe forhøyet rusmiddelinntak generelt. Litt over en fjerdedel rapporterer om betydelige problemer med vedvarende alkoholmisbruk eller misbruk av illegale rusmidler. Mange av disse har vært, eller er i kontakt med hjelpeapparatet for rusmisbrukere.

Det er påfallende at halvparten forteller om betydelig emosjonell belastning eller psykiske problemer i voksen alder. Dette er psykiske problemer som har krevd behandling, og som har påvirket livskvaliteten. Noen sliter med vedvarende psykiske problemer. Tar man med de som rapporterer om lettere psykiske plager, er antallet 51, eller 63%. Depresjon, angst og selvmordstanker er de hyppigst nevnte prob-

lemene. 30% av de intervjuede barnehjemsbarna forteller om selvmordstanker, og halvparten av disse om selvmordsforsøk. Mange av de intervjuede har fått hjelp fra psykisk helsevern, poliklinisk eller ved innleggelse.

Omtrent 25% av de intervjuede har etter barnehjemsopphold vært involvert i kriminalitet. Her er det store variasjoner i gruppen. Noen har hatt en kortere kriminell karriere i ung voksen alder, mens andre har hatt vedvarende problemer med flere dommer. Vinnings- og narkotikaforbrytelser er de hyppigste kriminelle handlingene i gruppen.

XI

Noen refleksjoner i etterkant av granskingsprosessen

Granskingsutvalget har arbeidet i 14 måneder med å kartlegge seks barnehjem i Kristiansand, i en tidsperiode som ligger mellom 25 og 50 år tilbake i tid. Utvalget har valgt å lage en oppsummering av denne prosessen, og trekke frem noen funn og momenter. Dette er forhold som til dels er generelle for alle barnehjemmene, men også funn som relaterer seg til særskilte barnehjem.

Selv om utvalget hadde lest andre granskingsrapporter fra de større byene i Norge, var det vanskelig å danne seg et klart bilde av hva tidligere barn og ansatte i Kristiansand ville fortelle. Gjennom granskingen har utvalget møtt personer med små og store opplevelser som har berørt utvalget. Noen historier har vært svært sterke, og har åpenbart ikke vært så lett for de involverte å fortelle om. Utvalget har hørt om mange overgrep, men også om en tilnærmet total mangel på kjærlighet, voksen kontakt og nærhet. På mange måter var kanskje denne uttalte utryggheten og engstelsen mange opplevde, helt alene som små barn i et stort system, noe av det som berørte

utvalget mest. Nettopp denne vedvarende mangelen på følelsesmessig kontakt med de voksne, beskrives av mange som det verste ved å bo på barnehjem på 1950- og 1960-tallet. Det opplevdes upersonlig og uten kjærlighet. Flere av informantene forteller om problemer med å mestre nærhet og intimitet i voksen alder, og setter det selv i sammenheng med oppveksten. Sammen med dette opplevde mange barn at de var verdiløse og til bry. De fikk være takknemlige for at noen ga dem hus, mat og klær.

Det er viktig å få frem at granskingen avdekker et stort engasjement fra organisasjonene som drev barnehjemmene, og fra ildsjeler blant personalet. Både blant styrerne og øvrige ansatte, var det enkeltpersoner som nærmest viet livet sitt til barnehjemsdriften. Disse er fremhevet i kapitlene om det enkelte barnehjem. De bodde på barnehjemmene, og gjorde det til en livsoppgave å jobbe med barna som ikke hadde et hjem å vokse opp i. Enkeltpersoner blant de ansatte trosset styrerne for å gi barna mer omsorg. For noen barn var kanskje det nok til at de fikk den

nødvendige tryggheten for å klare seg.

Nesten alle barna har fortalt at det mest positive på barnehjemmene var feiring av jul. Barna forteller om tradisjonell julemat, i kontrast til den enkle kosten ellers i året. Det ble samlet inn gaver fra foreninger og butikker. Juletreffene i regi av det militære, på Marvika eller Gimlemoen, var også høydepunkter for mange. På samme måte var sommerferien for mange av barna en kjærkommen avveksling fra barnehjemmet. Her hadde de større frihet enn ellers.

Barnehjemsbarna forteller gjennomgående om vanskelige oppvekstforhold i sine biologiske hjem, og lite kontakt med familien under plasseringen i barnehjem. Familiens begrensede evne til å følge opp samvær, og barnehjemmenes manglende tilrettelegging for familiekontakt, gjorde at det svært sjelden fant sted samvær mellom barn og foreldre i første del av granskingsperioden. Det er først på 1970-tallet at samvær blir satt i system og blir sett på som ønskelig og viktig for barnas utvikling. Holdningen til familier og samvær i første del av granskingsperioden, er gjennomgående at barna skulle glemme sine foreldre, og dermed unngå savnet. Dette blir også gitt som begrunnelse for ikke å gi barna fysisk kontakt og følelsesmessig omsorg på barnehjemmene. Slik omsorg kunne få fram lengting etter foreldrene. Det er vanskelig å finne en faglig begrunnelse for denne tenkningen

Taterne utgjør en stor andel av barnehjemsbarna som er blitt intervjuet. De hadde om mulig enda dårligere kontakt med familien sin enn de øvrige barna. Flere av barna ble flyttet fra familien sin i andre landsdel-

er til barnehjem i Kristiansand. Norsk misjon blant hjemløse hadde som mål å integrere barna i samfunnet gjennom å fornorske dem, og flere av barna har fortalt at det først var i voksen alder de fikk vite at de var av taterslekt. Når dette er sagt, har granskingsutvalget ikke funnet at taterne som gruppe fikk dårligere behandling enn de andre barna på barnehjemmene. Furuheim skiller seg ikke ut som en institusjon med mer kritikkverdige forhold enn de andre barnehjemmene. Heller ikke på barnehjemmene hvor taterne var i mindretall, finner utvalget at de fikk systematisk dårligere behandling enn andre barn.

Ikke så overraskende avdekkes det utstrakt bruk av fysisk avstraffelse på barnehjemmene, i perioden 1954 til 1970. Slag og ørefiker var vanlige reaksjonsformer på regelbrudd. Mer alvorlig er rapportering om til dels kraftig juling med redskaper som teppebankere, bjørkeris og belter. I noen grad kan det se ut til at straffen ble utdelt i affekt, og at den derfor fikk et voldsomt preg. Det er særlig noen styrere som frenheves av barna som lunefulle, aggressive og straffende. Enkelte barn har kalt dem "barnehatere". De fleste av straffeepisodene forekom tidlig i granskingsperioden, men også på slutten av 1960-tallet beskrives utstrakt bruk av fysisk straff på Kristiansand barnehjem i Torridalsveien. Spesielt har utvalget merket seg bruken av isolering i tilfluktsrommet på Solholmen barnehjem, som flere barn har fortalt om. Denne straffemetoden måtte fremstå som svært krenkende og fryktskapende.

De strenge straffene henger sannsynligvis sammen med et gammeldags syn på institusjonene hvor autoritær lydighet var en hjørnestein. Det er ikke tvil

om at mange av barnehjemsbarna kunne være krevende atferdsmessig. Det var få personer på jobb, og barneflokkene var stor og sammensatt, både aldersmessig og med tanke på behov. Manglende faglig tenkning tvang fram håndfaste løsninger. Noen av barnehjemmene beklaget seg over de store barna som vanskelig lot seg styre. Trygg barnehjem fungerte som akuttmottak for små barn, samtidig som de hadde en stor langtidsplassert gruppe i alle aldre. Det var langt fra barnevernsinspektørens ønsker og Murphys retningslinjer til hverdagen på barnehjem. Først godt ut på 1970-tallet blir barnehjemmene bemannet med de nye sosialpedagogiske profesjonene, og faglig tenkning fra psykologi og pedagogikk medvirker til individualiserte behandlingsmål. I denne tiden rapporterer informantene så og si ikke om bruk av fysisk straff og isolering.

Tilsynet med barnehjemmene og barna som bodde der var mangelfullt. Det sviktet på alle nivåer. Det er klart at rettsikkerheten til barna ikke var ivare tatt. I den grad det var tilsyn, synes dette å ha vært sporadisk, uformelt og avtalt. Det virker som om de kristne organisasjonene ble overlatt til seg selv for å drive barnehjemmene, og at man stolte på at de i kraft av sitt livssyn ville gjøre jobben moralsk forsvarlig. I tillegg hadde man stor tiltro til den uformelle sosiale kontakten. Tilsynsorganene gikk utenom ubehagelighetene, og det kan se ut som de ikke var helt klar over sin tilsynsoppgave.

XII

Litteratur

LITTERATURLISTE

- Andenæs, J. (1997). *Allminnelig strafferett*, 4. utg. Oslo
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss. Bind 1. *Attachment*. New York. Basic books
- Dyregrov, A og Hjeltne, U. (2004). *Barnehjemsgranskning og mediefokusering – deltakernes opplevelse og vurderinger*. Rapport fra senter for krisepsykologi, UiB.
- Haave, P. (2000). *Sterilisering av tatere 1934-1977*. En historisk undersøkelse av lov og praksis. Noregs forskningsråd.
- Hagen, G. (2001), *Barnevernets historie*, Akribe, Oslo
- Kringlen, E. Trekk fra internasjonal psykiatrisk epidemiologi. *Norske epidemiologi*, 2002,12.
- Magnussen, S. (2004). *Vitnepsykologi*. Abstrakt forlag
- Pettersen, K. (2005). Tatere og Misjonen - Mangfold, makt og motstand, NOVA Rapport 2/05
- Reichelt, S. (ed) (1994). *Psykologi i forandring, jubileumsbok for Norske Psykologforening 60 år*. Oslo
- Skard, Å. G. (1968). Sosialdepartementets småskrift nr. 1. *Hva kan vi vente av barn på ulike alderstrinn*. Oslo.
- Skjerve, J., Gransking av barneverninstusjoner i Bergen. Noen erfaringer og refleksjoner. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 2004, nr 3, vol 41
- Sundt, E. 1852 – 1865. *Beretning om Fantefolket*.
- Thuen, F og Sommerschild, H. (1997). Foreldre til barns beste - om oppdragelse før og nå. Q-0934, foreldreveiledningsprogrammet.

RAPPORTER FRA BARNEHJEMSGRANSKING I NORGE

- Granskingsutvalget for barnevernsinstitusjoner i Bergen. Rapport 2003.
- Granskingsutvalget for barnevernsinstitusjoner i Oslo. Rapport 2005.
- Granskingsutvalget for barnevernsinstitusjoner i Rogaland. Rapport 2006.
- Granskingsutvalget for barnehjem, skolehjem og fosterhjem i Trondheim – omsorg og overgrep. Rapport 2007.

STORTINGSMELDINGER OG NOU

- St.meld. nr. 15 (2000-2001) Nasjonale minoriteter i Noreg – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar.
- NOU 2004:23 Barnehjem og spesialskoler under lupen
- Rundskriv G-18 1975. Regler for granskingskommissjoner

LOVVERK

- Lov om behandling av forsømte barn, 1896
- Lov om fattigvesenet, 1900
- Lov om tilsyn og pleiebarn, 1905
- Lov om forsorg for barn, 1915
- Lov om barnevern, 1953
- Forarbeid til lov om barnevern, barnevernskomiteen, 1947

XIII

Appendix

LOV 1953-07-17 nr 14: Lov om barnevern.

DATO: LOV-1953-07-17-14 OPPHEVET Base: **ROL**

DEPARTEMENT: SOS (Sosialdepartementet)

PUBLISERT: ISBN 82-504-1102-1

SIST-ENDRET: LOV-1992-07-17-100 fra 01.01.1993

ENDRER:

KORTTITTEL: Barnevernloven.

INNHold

Lov om barnevern.

Kap. I. Om den lokale administrasjon. ¹

§1. De kommunale barnevernoppgaver som følger av denne loven hører under ...

§§ 2-3. (Opphevet ved ...)

§4. Helse- og sosialstyret er vedtaksført når minst 3/5 av medlemmene, ...

§4a. Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller ...

§4b. Etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av ...

§4c. Leger, psykologer, helsesøstre, sykepleiere, husmorvikarer og andre i ...

§5. Vedkommende by- eller herredsdømmer skal tiltre helse- og sosialstyret ...

§6. Lederen skal sørge for at de saker som legges fram for helse- og ...

§7. Helse- og sosialstyret kan innhente opplysninger fra enhver person som ...

§8. Barnets foreldre, dets foresatte eller verje, ² samt andre ...

§9. Helse- og sosialstyret skal snarest gi den som vedtaket berører ...

§10. Helse- og sosialstyret sørger for iverksetting av de vedtak som blir ...

§11. Hvor det er fare ved opphold, eller hvor det er nødvendig å sikre seg ...

§12. Offentlige (herunder kommunale) myndigheter og tjenestemenn som i sin ...

§12A. (Opphevet ved ...)

§12B. Kommunestyret kan, etter forslag fra helse- og sosialstyret, ...

Kap. II. Om overtilsynet.

§13. Departementet ² fører tilsyn med at det offentlige barnevern ...

§14. (Opphevet ved ...)

§15. Etter nærmere bestemmelser som gis av departementet ² skal ...

Kap. III. Særlige vernetiltak.

§16. Vernetiltak som omhandlet i dette kapittel kan treffes overfor barn under 18 år ...

§17. Blir helse- og sosialstyret ved opplysninger etter §12 eller på annen ...

§18. Alt etter forholdene i det enkelte tilfelle kan helse- og sosialstyret ...

§19. Anser helse- og sosialstyret åtgjerder som nevnt i §18 for å være ...

§20. Har helse- og sosialstyret vedtatt å overta omsorgen ² for ...

§21. Har forhold som nevnt i §16 sin grunn i at noen i barnets heim er ...

Kap. IV. ¹ Nærmere bestemmelser om anbringelse av de barn som helse- og sosialstyret overtar omsorgen for.

§22. Barn som helse- og sosialstyret har overtatt omsorgen ² ...

§23. Barnet skal alltid undersøkes av lege før endelig anbringelse skjer. Er det grunn til

...

§24. Barn som anses egnet for det, skal fortrinnsvis søkes anbrakt i en god ...

§25. Lar det seg ikke gjøre straks å anbringe barnet på den måte som er ...

§26. ...

§27. Et helse- og sosialstyre må ikke foreta endring i anbringelsen av et ...

§28. Barn som er under omsorg av et helse- og sosialstyre, anses til enhver ...

Kap. V. Fosterbarn og fosterheimer.

§29. Med fosterbarn forstår denne lov barn som av et helse- og sosialstyre ...

§30. Den som vil ta imot fosterbarn ² som settes bort av helse- ...

§31. Når helse- og sosialstyret gjennom søknad etter §30 eller på annen ...

Kap. VI. Tilsynet med fosterbarn. Flytning.

§32. Fosterbarn ² står under tilsyn av helse- og sosialstyret ...

§33. Tilsynet med fosterbarn ² utføres av helse- og ...

§34. For hvert fosterbarn ² som står under tilsyn skal helse- ...

§35. Tilsynsføreren ² skal påse at barnet får tilfredsstillende ...

§36. Finner tilsynsføreren ² at det er mangler ved barnets pleie ...

§37. Helse- og sosialstyret kan bestemme (jfr. §5) at barn som er anbrakt ...

§38. Flytter oppfostreren, skal han i god tid på forhånd melde fra til ...

Kap. VII. Om barneheimer og andre barnevernsinstitusjoner m.v.

§39. Med barnevernsinstitusjoner forstår denne lov ...

§40. Barnevernsinstitusjoner ² skal ³ ha godkjenning ...

§41. I de kommuner som departementet bestemmer, gjelder plikten til å søke ...

§42. Barnevernsinstitusjoner ² står under tilsyn av helse- og ...

§43. Finner helse- og sosialstyret at barn ved en institusjon ikke blir ...

§44. Helse- og sosialstyret kan av omsyn til et barns velferd eller når ...

§45. Det påhviler fylkeskommunene - enkeltvis eller i samarbeid mellom flere ...

§46. (Opphevet ved lov 6 juni 1975 nr. 30.) ...

§47. Reglene i dette kapittel gjør ingen innskrenkning i det tilsyn som er ...

Kap. VIII. ¹ Om opphøret av omsorgen. Ettervernet.

§48. Barn som helse- og sosialstyret har satt bort står under omsorg av ...

§49. Når et barn som etter vedtak av helse- og sosialstyret er anbrakt i ...

§50. Når omsorgen opphører ved vedtak av helse- og sosialstyret eller ved ...

§51. For barn som har vært anbrakt i skole for spesialundervisning ² ...

Kap. IX. Klage. Omgjøring. Ny behandling. Rettslig overprøving. ¹

§52. Helse- og sosialstyrets vedtak etter denne lov kan påklages til ...

§53. Fylkesmannens vedtak i klagesak kan bringes inn for retten etter reglene ...

§54. Rett til å klage og rett til å reise søksmål har den som berøres av ...

§55. Såvel fylkesmannen som departementet ² kan prøve både de ...

Kap. X. ¹ Påtalemyndighetens forhold ved straffbare handlinger begått av barn.

§56. Har et barn som ikke er fylt 15 år, forøvd en ellers straffbar handling, ...

§57. Har noen som er fylt 15 år, men ikke 18 år, forøvd en straffbar ...

- §58. Er en sak overført til helse- og sosialstyret etter §57, kan ...
§59. Når påtalemyndigheten har sendt en sak til helse- og sosialstyret ...
§60. Når etterforskning settes i gang i saker etter §§ 56 og 57, og saken ikke ...

Kap. XI. Om utgiftene.

- §61. Medlemmer av helse- og sosialstyret har krav på skyss- og ...
§62. Personer som etter §7 innkalles for å forklare seg for helse- og ...
§63. Følgende utgifter kan kreves refundert av barnets bostedskommune til ...
§64. Utgiftene ved anbringelse og opphold i skole for spesialundervisning ² ...
§65. Det påhviler eier av barneverninstitusjon ² å utrede ...
§65a. ...
§65b. Staten yter årlig tilskudd til delvis dekning av fylkeskommunenes ...
§65c. De bestemmelser i denne lov som gjelder fylkeskommunene får ...
§66. Til dekning av forpleiningsutgifter som nevnt i §65 a for barn eller ...
§67. Tvister mellom kommuner og eller fylkeskommuner om dekning av de ...

Kap. XII. Om skoler og andre lærestalter som utdanner barnevernarbeidere.

- §68. Skoler og andre lærestalter som tar sikte på opplæring av barnevernarbeidere, ...

Kap. XIII. Forskjellige bestemmelser.

- §69. Departementet gir de forskrifter som er nødvendige til gjennomføring av ...
§70. Når det finnes påkrevd kan helse- og sosialstyret kreve bistand av ...
§71. Fra den dag loven trer i kraft skal de barn som er bortsatt av ...
§72. Denne lov trer i kraft fra den dag ² Kongen bestemmer.
§73. Fra den dag loven trer i kraft oppheves følgende lovbestemmelser: - - - ...

Lov om barnevern.

Jfr. lov 6 juni 1975 nr. 30 (barnehager), barnelov 8 april 1981 nr. 7 . - Jfr. *tidligere* lover 6 juni 1896 nr. 1 (med tilleggslover 17 juni 1907 nr. 1, 2 juli 1915, 9 juni 1922 nr. 1, 20 mai 1927 nr. 3, 6 juni 1930 nr. 1, 23 feb 1934, 23 nov 1951 nr. 2 §24), 29 april 1905 nr. 2, 10 april 1915 nr. 2 kap. II og §15, 22 aug 1947.

Kap. I. Om den lokale administrasjon. ¹

¹ Overskriften endret ved lov 5 juni 1964 nr. 11.

§1. ¹ De kommunale barnevernoppgaver som følger av denne loven hører under helse- og sosialstyret i kommunen. ²

Helse- og sosialstyret skal utføre de oppgaver som påhviler det i henhold til lov. Det skal følge nøye med i de forhold barn og ungdom lever under og virke for tiltak til bedring av barnevernet i kommunen.

Helse- og sosialstyret bør mest mulig samarbeide med myndigheter, institusjoner, foreninger og andre hvis virksomhet berører barnevernet. Særlig gjelder dette skolemyndighetene og politiet.

¹ Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 8 juni 1979 nr. 51, 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§§ 2-3. (Opphevet ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .)

§4.¹ Helse- og sosialstyret er vedtaksført når minst 3/5 av medlemmene, herunder lederen eller nestlederen til stede. I saker som nevnt i §5 første ledd må også dommeren møte. I tilfelle av stemmelikhet gjør lederens stemme utslaget. Når det gjelder forføyning som nevnt i §5 første ledd, kreves det dog at minst 3/5 av medlemmene har stemt for.

Møte holdes når lederen bestemmer det eller minst halvparten av medlemmene krever det.

Forhandlingene foregår for stengte dører.

Helse- og sosialstyrets vedtak skal være skriftlige og skal grunngis samtidig med at vedtak fattes. Vedtaket skal vise til de lovbestemmelser som ligger til grunn for vedtaket. For øvrig gjelder forvaltningslovens² §§ 24 tredje ledd og 25 .

Det skal føres protokoll over forhandlingene.

Nærmere bestemmelser om forretningsorden og protokollasjon fastsettes i instruks som gis av departementet.³

1 Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 19 juni 1969 nr. 54 , 16 mai 1986 nr. 21 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Lov 10 feb 1967 .

3 Barne- og familiedepartementet.

§4a.¹ Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller en institusjon i henhold til loven her, har taushetsplikt etter forvaltningsloven² §§ 13 til 13 e .

Overtredelse straffes etter straffeloven §121.

Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om en klients oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til organet eller institusjonen å gi slik opplysning.

Opplysninger til andre forvaltningsorganer, jf forvaltningsloven §13 b nr. 5 og 6, kan bare gis når dette er nødvendig for å fremme avgiverorganets eller institusjonens oppgaver, jf også §21 i loven her, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse.

Dersom barnets interesser tilsier det, kan fylkesmannen eller departementet bestemme at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, selv om foreldrene har samtykket i at de gjøres kjent.

1 Tilføyd ved lov 16 mai 1986 nr. 21 .

2 Lov 10 feb 1967 .

§4b. ¹ Etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av loven, plikter offentlige myndigheter uten hinder av taushetsplikt å gi de opplysninger som de sitter inne med og som er nødvendige for behandling av saker etter loven.

Opplysninger om forhold som kan medføre vernetiltak fra helse- og sosialstyret, jf §16, skal gis av eget tiltak.

¹ Tilføyd ved lov 16 mai 1986 nr. 21 , endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§4c. ¹ Leger, psykologer, helsesøstre, sykepleiere, husmorvikarer og andre i liknende stilling kan uten hinder av taushetsplikt gi helse- og sosialstyret opplysninger om forhold som kan føre til vernetiltak fra helse- og sosialstyrets side.

¹ Tilføyd ved lov 16 mai 1986 nr. 21 , endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§5. ¹ Vedkommende by- eller herredsdommer skal tiltre helse- og sosialstyret som medlem når det er spørsmål om

- a) å overta omsorgen for et barn og foreldrene eller de som er i disses sted ikke har samtykket, jfr. §19.
- b) å frata foreldreansvaret i sin helhet, jfr. § 20.
- c) at et barn ikke skal flyttes, jfr. §37.
- d) å nekte å oppheve omsorgen for et barn, jfr. §48 siste ledd.

Dommeren leder i disse saker forhandlingene og rådslagningene i helse- og sosialstyret.

Har herreds- eller byretten flere medlemmer, ² bestemmer departementet ³ hvem av dem som skal tjenestegjøre og hvem som skal forrette ved forfall.

Dersom et helse- og sosialstyre har leder eller medlem med de egenskaper som er foreskrevet for herreds- og bydommere, ⁴ kan departementet ³ fritta helse- og sosialstyret for å tilkalle dommeren. I så fall skal vedkommende medlem lede forhandlingene og rådslagningene i de saker som er nevnt i første ledd.

¹ Endret ved lover 8 april 1981 nr. 7 , 12 juni 1987 nr. 70 .

² Jfr. domstolsl. §19.

³ Barne- og familiedepartementet.

⁴ Se domstolsl. §§ 53-54.

§6. ¹ Lederen skal sørge for at de saker som legges fram for helse- og sosialstyret er nøye undersøkt på forhånd.

Det må skaffes best mulig kjennskap til barnet og hele dets miljø, til foreldrene og forholdene i heimen, skolen osv.

Til undersøkelse av barnet skal helse- og sosialstyret så vidt mulig søke sakkyndig bistand, jfr. §23.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§7. ¹ Helse- og sosialstyret kan innhente opplysninger fra enhver person som er bosatt i kommunen, og hvis forklaring antas å være av betydning. Forklaringer fra personer som er bosatt i en annen kommune, skal etter begjæring søkes innhentet av helse- og sosialstyret der.

Om det finner det påkrevd, kan helse- og sosialstyret kreve bevisopptak ved domstolene, jfr. domstollovens §43 , annet ledd.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§8. ¹ Barnets foreldre, dets foresatte eller verje, ² samt andre personer som saken direkte gjelder, skal gis adgang til å uttale seg før helse- og sosialstyret gjør vedtak. De har rett til å være til stede under forhandlingene i helse- og sosialstyret, men ikke under rådslagning og stemmegiing. De har rett til å ha en person ved sin side til å varetta barnets tarv, jfr. forvaltningslovens ³ §12 . Helse- og sosialstyret kan også kreve at setteverje blir oppnevnt for å varetta barnets tarv under saken, jfr. lov om verjemål for umyndige av 22. april 1927 §15.

De personer som er nevnt i første ledd kan utelukkes i de tilfelle som er nevnt i domstollovens §133 og straffeprosessloven §245 .

Barnet skal ha høve til å uttale seg for helse- og sosialstyret i møte. Skal barnet forklare seg for helse- og sosialstyret, må det sørges for at det kan uttale seg fritt og utvungent. Når barnets tarv tilsier det, bør forklaringen skje for et av medlemmene i helse- og sosialstyret.

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 54 , 14 juni 1985 nr. 71 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se lov 22 april 1927 nr. 3 kap. 2.

3 Lov 10 feb 1967 .

§9. ¹ Helse- og sosialstyret skal snarest gi den som vedtaket berører skriftlig melding om vedtaket. Meldingen skal inneholde utskrift av vedtaket med grunngiing samt opplysning om klageadgangen, og den nærmere framgangsmåte ved klage, jfr. §§ 52 og 54. Går vedtaket ut på at et barn skal tas fra noen av foreldrene eller andre som er i foreldrenes sted, skal melding som nevnt skje ved brev overlevert av et av helse- og sosialstyrets medlemmer eller i rekommandert brev. Haster saken, kan underretning gis muntlig eller på annen måte. I så fall skal vedtaket snarest bekreftes skriftlig, jfr. første og annet punktum.

Om vedtak som fører til at barnet må reise hjemmefra skal det gis melding til vergemålsmyndighetene på det stedet vedkommende skal være, og disse avgjør om det skal oppnevnes hjelpeverge for barnet etter vergemålslovens §16 .

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 52, 19 juni 1969 nr. 54 , 12 juni 1987 nr. 70 .

§10.¹ Helse- og sosialstyret sørger for iverksetting av de vedtak som blir gjort.

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 54 , 12 juni 1987 nr. 70 .

§11.¹ Hvor det er fare ved opphold, eller hvor det er nødvendig å sikre seg barnets person, kan helse- og sosialstyret la barnet foreløpig anbringe i familie, skole eller på annet hensiktsmessig sted. Når avgjerd av helse- og sosialstyret ikke kan avventes, kan de nevnte åtgjerder treffes av lederen av helse- og sosialstyret eller av påtalemyndigheten, eventuelt av lederen av sosialkontoret dersom kommunestyret har tillagt lederen denne myndighet. Reglene i §4 fjerde ledd og §9 gjelder tilsvarende for slike vedtak av lederen av helse- og sosialstyret, påtalemyndigheten eller lederen av sosialkontoret. Når det er truffet slike foreløpige åtgjerder, skal helse- og sosialstyret snarest råd er ta saken opp til endelig avgjerd.

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 54 , 21 april 1978 nr. 16, 12 juni 1987 nr. 70 .

§12.¹ Offentlige (herunder kommunale) myndigheter og tjenestemenn som i sin virksomhet blir kjent med forhold som kan føre med seg vernetiltak fra helse- og sosialstyret, jf §16, skal gjøre sitt til at forholdet blir rettet. Om opplysningsplikt gjelder §4 b annet ledd.

1 Endret ved lover 16 mai 1986 nr. 21 , 12 juni 1987 nr. 70 .

§12A. (Opphevet ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .)

§12B.¹ Kommunestyret kan, etter forslag fra helse- og sosialstyret, bestemme at lederen av sosialkontoret skal ha myndighet til å fatte vedtak etter denne lov. Dog gjelder dette ikke vedtak

- i saker som nevnt i §5 første ledd.
- i saker hvor foreldrene ikke samtykker i forebyggende åtgjerder etter §18.
- om å oppheve eller endre helse- og sosialstyrets vedtak i saker fattet i samsvar med reglene i §5 første ledd.
- om å oppheve omsorgen i medhold av §48 siste ledd første punktum dersom barnet har vært under omsorg i mer enn 6 måneder.
- om at et barn som er under omsorg skal flyttes til et annet sted, jfr. §27, dersom barnet har vært under omsorg i mer enn 6 måneder.

For vedtak fattet av lederen av sosialkontoret gjelder reglene i §4 fjerde ledd og §9 tilsvarende, jfr. også §19 tredje ledd.

1 Tilføyd ved lov 21 april 1978 nr. 16, endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

Kap. II. Om overtilsynet.

§13. ¹ Departementet ² fører tilsyn med at det offentlige barnevern blir gjennomført i samsvar med gjeldende lov og forskrifter. Kommunale og fylkeskommunale organer og barneverninstitusjonene ³ plikter å gi departementet de opplysninger og meldinger som blir bestemt. Den som departementet gir fullmakt har adgang til enhver barneverninstitusjon som står under tilsyn etter loven.

1 Endret ved lov 8 juni 1979 nr. 51.

2 Barne- og familiedepartementet.

3 Se §39.

§14. (Opphevet ved lov 19 des 1986 nr. 79 .)

§15. ¹ Etter nærmere bestemmelser som gis av departementet ² skal fylkesmannen føre tilsyn med barnevernsvirksomheten i fylket.

1 Endret ved lov 19 des 1986 nr. 79 .

2 Famillie- og forbrukerdepartementet.

Kap. III. Særlige vernetiltak.

§16. Vernetiltak som omhandlet i dette kapitel kan treffes overfor barn under 18 år

- a) når barnet blir slik behandlet eller lever under slike forhold at dets helse (fysisk-psykisk) eller utvikling utsettes for skade eller alvorlig fare.
- b) når barnet ved lovovertridelser eller annen atferd viser så dårlig tilpasning til omgivelsene eller samfunnet at særlige åtgjerder finnes påkrevd.
- c) når barnet er uten forsørger eller foreldrene ikke er i stand til å forsørge det på forsvarlig måte, og det heller ikke på annen måte blir sørget forsvarlig for det,
- d) når barnet er sjukt eller lider av kroppsslyte, nedsatte åndsevner eller andre mangler og de nødvendige åtgjerder ikke er tatt for å gi det den pleie eller behandling det har behov for og som det etter tilhøva er mulig å gi det.

§17. ¹ Blir helse- og sosialstyret ved opplysninger etter §12 eller på annen måte kjent med at et barn er i en slik stilling som nevnt i §16, skal det snarest foreta nærmere undersøkelser. Ved samtale med barn og foreldre skal det søke å klarlegge årsakene til de forhold som har gjort inngripen fra helse- og sosialstyret nødvendig og søke å få barn og foreldre til å innse hva som eventuelt er galt og hva som kan foretas for å rette på

forholdene. Helse- og sosialstyret bør herunder så vidt mulig betjene seg av personer som har særlige forutsetninger for dette arbeid (sosialkuratorer e.l.).

Når helse- og sosialstyret skal avgjøre hvilke åtgjerder som skal tas, skal det holde seg barnets beste for øye. Helse- og sosialstyret bør også ta omsyn til om det kan skade andre barn at barnet blir i heimen.

¹ Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§18. ¹ Alt etter forholdene i det enkelte tilfelle kan helse- og sosialstyret gjennomføre en eller flere av følgende forebyggende åtgjerder:

- a) Sette heimen under tilsyn ved at det oppnevner tilsynsfører for barnet etter reglene i kap. VI.
- b) Yte økonomisk stønad - i penger, naturalier eller tjeneste - til heimen av midler som kommunestyret bevilger til forebyggende åtgjerder, jfr. §61.
- c) Sørge for at barnet blir satt i barnehage, dagheim, fritidsheim eller liknende innretning.
- d) Sørge for at barn over skolepliktig alder blir satt i skole til videre opplæring eller at det blir satt i lære eller annet arbeid uten å fjerne det fra heimen. Før slikt vedtak treffes, skal helse- og sosialstyret rådføre seg med yrkesretteier eller annen sakkyndig.
- e) Sørge for at barn som nevnt i §16 d får pleie eller behandling, og at det blir meldt til rette myndighet dersom det kommer inn under en særlov.

Åtgjerder som nevnt under pkt. c-e kan om nødvendig settes i verk ved pålegg til foreldrene.

¹ Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

§19. ¹ Anser helse- og sosialstyret åtgjerder som nevnt i §18 for å være nytteløse, eller har slike åtgjerder ikke ført fram, kan helse- og sosialstyret vedta å overta omsorgen for barnet og anbringe det til oppfostring utenfor heimen. I vedtaket skal bestemmes på hvilken måte barnet skal anbringes, jfr. kap. IV. Før vedtak blir gjort, skal helse- og sosialstyret søke å oppnå skriftlig samtykke fra foreldrene eller personer som er i deres sted. Blir slikt samtykke ikke gitt, eller blir et samtykke seinere kalt tilbake, skal saken behandles etter reglene i §5.

Er det ingen som tar seg av barnet, skal helse- og sosialstyret uten videre overta omsorgen.

Har lederen av sosialkontoret fattet vedtak om at helse- og sosialstyret skal ha omsorgen for barnet, jfr. §12 B, skal saken når omsorgen har vart i 6 måneder, forelegges helse- og sosialstyret som skal fatte eget vedtak i saken.

¹ Endret ved lover 21 april 1978 nr. 16, 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

§20. ¹ Har helse- og sosialstyret vedtatt å overta omsorgen ² for et barn, kan det også vedta at foreldreansvaret ³ i sin helhet skal fratras begge eller den ene av foreldrene, jfr. §5.

Blir foreldreansvaret ³ i sin helhet fratatt begge foreldre eller en av dem som har foreldreansvaret alene, slik at barnet blir uten verge, ⁴ skal helse- og sosialstyret sørge for at annen verge snarest blir oppnevnt. Det samme gjelder når barnet er foreldreløst og det ikke tidligere er oppnevnt verge.

1 Endret ved lover 11 april 1958 nr. 3, 8 april 1981 nr. 7, 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

2 Se §19.

3 Se lov 8 april 1981 nr. 7 kap. 5.

4 Se lov 22 april 1927 nr. 3 kap. 2.

§21. ¹ Har forhold som nevnt i §16 sin grunn i at noen i barnets heim er henfalt til misbruk av rusdrikk eller antas å ha gjort seg skyldig i straffbart forhold overfor barnet, eller lider noen i heimen av slik sjukdom at barnet utsettes for fare, kan helse- og sosialstyret uten hinder av taushetsplikt, underrette politiet.

1 Endret ved lover 16 mai 1986 nr. 21, 12 juni 1987 nr. 70.

Kap. IV. ¹ Nærmere bestemmelser om anbringelse av de barn som helse- og sosialstyret overtar omsorgen for.

1 Overskriften endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70.

§22. ¹ Barn som helse- og sosialstyret har overtatt omsorgen ² for skal anbringes på den måte som helse- og sosialstyret i det enkelte tilfelle finner best for barnet. Særlig skal helse- og sosialstyret se til at barnet får forsvarlig pleie, oppfostring og opplæring. Før anbringelse skjer, skal helse- og sosialstyret så vidt mulig rådføre seg med sakkyndige.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70.

2 Se §19.

§23. Barnet skal alltid undersøkes av lege før endelig anbringelse skjer. Er det grunn til å anta at barnet lider av psykiske mangler, eller skyldes åtgjerdene barnets atferd, skal det så vidt mulig også undersøkes av spesialutdannet lege eller annen sakkyndig. Om nødvendig kan barnet legges inn i sjukehus eller foreløpig anbringes i en heim, hvor det kan bli undersøkt og observert.

Departementet ¹ gir nærmere regler om undersøkelser som nevnt i foregående ledd.

1 Barne- og familiedepartementet.

§24. ¹ Barn som anses egnet for det, skal fortrinnsvis søkes anbrakt i en god fosterheim. ² Før anbringelsen skal helse- og sosialstyret undersøke heimen og innhente erklæring fra kommunens medisinsk-faglig ansvarlige lege om de hygieniske forhold i heimen og fra ham eller annen lege om helsetilstanden til oppfostreren og hans familie. Oppfostrerens plikter mot barnet og vilkåra for øvrig blir å fastsette i skriftlig avtale.

Kan barnet ikke anbringes i fosterheim, blir det å anbringe i en godkjent barneheim ³ når ikke reglene i tredje eller fjerde ledd får anvendelse.

Er barnet over 15 år, skal det søkes anbrakt på slik måte at det kan få yrkesopplæring eller videre skolegang. Anbringelsen kan her skje i passende privat heim, i lærlinge- eller ungdomsheim e.l. eller i tjeneste. Valg av yrke eller skole skal mest mulig skje etter samråd med yrkesretteier.

Barn som har behov for særlig behandling, opplæring eller pleie kan anbringes i skole for spesialundervisning ⁴ eller annen institusjon for særomsorg.

1 Endret ved lover 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se kap. V.

3 Se kap. VII.

4 Se lover 13 juni 1969 nr. 24 §8, 21 juni 1974 nr. 55 §11, 14 juni 1985 nr. 73 §9 .

§25. ¹ Lar det seg ikke gjøre straks å anbringe barnet på den måte som er bestemt, kan helse- og sosialstyret foreløpig sette barnet i en opptakingsheim eller finne et annet passende oppholdssted for det til endelig anbringelse kan skje.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§26. ¹

- a) Fylkeskommunene har ansvar for at det i hvert fylke opprettes en formidlingsentral som har til oppgave å bistå helse- og sosialstyrene ved anbringelse av barn i fosterheimer og barneheimer. Sentralen bør til enhver tid ha oversikt over ledige plasser i barneheimene i fylket og bør i særlig grad arbeide for å skaffe gode fosterheimer.
- b) Det er forbudt for privatpersoner å drive formidlingsvirksomhet for anbringelse av barn med eller uten adopsjon for øye. Overtredelse av forbudet straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder. Organisasjoner kan heller ikke drive slik virksomhet uten bevilling av departementet, ² som i tilfelle fører tilsyn med virksomheten.

1 Endret ved lover 8 juni 1979 nr. 51, 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Barne- og familiedepartementet.

§27. ¹ Et helse- og sosialstyre må ikke foreta endring i anbringelsen av et bortsatt barn, med mindre det skjer av omsyn til barnets velferd eller fordi barnet øver uheldig innflytelse på andre barn.

Vedtak om endring i anbringelse treffes av det helse- og sosialstyre som har satt barnet bort. Helse- og sosialstyret i den kommune der barnet er anbrakt kan dog treffe slike foreløpige åtgjerder som er påkrevd, men skal i så fall straks underrette det helse- og sosialstyre som har omsorgen.

1 Endret ved lover 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

§28. ¹ Barn som er under omsorg av et helse- og sosialstyre, anses til enhver tid å ha samme bostedskommune som foreldrene eller den av foreldrene som det seinest levde hos.

1 Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 12 juni 1987 nr. 70 .

Kap. V. Fosterbarn og fosterheimer.

§29. ¹ Med fosterbarn forstår denne lov barn som av et helse- og sosialstyre eller av private, mot eller uten betaling, er anbrakt til oppfostring i privat heim hos andre enn sine foreldre eller adoptivforeldre.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§30. ¹ Den som vil ta imot fosterbarn ² som settes bort av helse- og sosialstyret i en annen kommune eller av private, må på forhånd ha samtykke av helse- og sosialstyret i den kommune der han er bosatt.

Søknad om slikt samtykke skal være vedlagt fødselsattest og legeattest for barnet og skal inneholde opplysninger om hvem som vil sette barnet bort, grunnen til bortsettinga, søkerens navn, stilling og bosted, om oppfostringsvilkåra og om forhold ellers som har betydning for bedømmelsen av fosterheimen.

Ingen må sette bort fosterbarn uten å ha forvissnet seg om at oppfostreeren har samtykket som nevnt i første ledd til å ta imot barnet. Den som setter barnet bort har plikt til seinest innen 8 dager etter bortsettinga å underrette helse- og sosialstyret i den kommune der barnet er anbrakt.

Overtredelse av bestemmelsene i denne paragraf kan straffes med bøter. ³

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §29.

3 Se strl. §27 .

§31. ¹ Når helse- og sosialstyret gjennom søknad etter §30 eller på annen måte har fått kjennskap til at noen vil ta eller allerede har tatt imot fosterbarn, ² skal helse- og sosialstyret, såframt det ikke allerede har tilstrekkelig kjennskap til fosterheimen, uten opphold foreta nærmere undersøkelse av heimen og innhente erklæring fra kommunens

medisinsk-faglig ansvarlige lege om de hygieniske forhold i heimen og fra ham eller annen lege om helsetilstanden til oppfostreren og hans familie.

Samtykke til å ta imot barnet må ikke gis dersom helse- og sosialstyret finner at der er fare for at barnet ikke vil få forsvarlig pleie og oppfostring eller at oppholdet i fosterheimen ellers kan bli til skade for barnet.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

2 Se §29.

Kap. VI. Tilsynet med fosterbarn. Flytning.

§32. ¹ Fosterbarn ² står under tilsyn av helse- og sosialstyret til barnet har fylt 18 år. Barn som er anbrakt etter vedtak av helse- og sosialstyret står dog under tilsyn så lenge omsorgen varer, jfr §48.

Når helse- og sosialstyret finner grunn til det, kan det forlenge tilsynet med et privat anbrakt fosterbarn utover det fylte 18. år, men ikke lenger enn til barnet har fylt 21 år.

En fosterheim ³ kan fritas for tilsyn når helse- og sosialstyret etter sitt kjennskap til forholdene finner at særlige grunner taler for det. Helse- og sosialstyret kan sette visse vilkår for fritakinga, som når som helst kan kalles tilbake. Selv om fritaking er gitt, er oppfostreren pliktig ⁴ til å gi helse- og sosialstyret de meldinger loven foreskriver eller som helse- og sosialstyret bestemmer.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

2 Se §29.

3 Se §30.

4 Se strl. §339 .

§33. ¹ Tilsynet med fosterbarn ² utføres av helse- og sosialstyret i den kommune der oppfostreren bor.

I særskilte tilfelle kan departementet ³ likevel, under forutsetning av at tilsynet blir ordnet på betryggende måte, bestemme at et helse- og sosialstyre skal føre tilsyn med barn som helse- og sosialstyret har anbrakt i annen kommune. I så fall er helse- og sosialstyret i den kommune der barna er anbrakt, fritatt for tilsynet. Likevel har dette helse- og sosialstyre plikt til å melde fra til det helse- og sosialstyre som har tilsynsplikten om misforhold i fosterheimen som det får kjennskap til og å ta de foreløpige åtgjerder som det finner nødvendige.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §29.

3 Barne- og familiedepartementet.

§34. ¹ For hvert fosterbarn ² som står under tilsyn skal helse- og sosialstyret oppnevne en tilsynsfører.

Som tilsynsfører bør nyttes funksjonærer som kommunestyret har tilsatt eller andre som er særlig skikket og villige til å ta imot vervet.

Melding om oppnevning av tilsynsfører skal alltid gis oppfostreren.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §29.

§35. ¹ Tilsynsføreren ² skal påse at barnet får tilfredsstillende pleie, oppfostring og opplæring og at det får nødvendig legetilsyn og behandling i sjukdomstilfelle. Tilsynsføreren skal med oppmerksomhet følge barnets utvikling og oppførsel. Når det anses påkrevd skal denne gi oppfostreren råd og vegledning i samband med oppfostringen.

Når det gjelder barn bortsatt av private, skal tilsynsføreren i sin virksomhet så vidt mulig rådføre seg med barnets foreldre eller dets verje eller den som betaler for barnet.

Når det gjelder barn som helse- og sosialstyret har satt bort, skal tilsynsføreren gjøres kjent med de forhold som ligger til grunn for åtgjerdene til helse- og sosialstyret og særskilt påse at de oppfostringsvilkår som er fastsatt blir overholdt.

Tilsynsføreren har rett til å få adgang til fosterheimen som skal besøkes så ofte som forholdene i det enkelte tilfelle gjør det påkrevd. Oppfostreren plikter å gi tilsynsføreren de opplysninger som er nødvendige for tilsynet.

Helse- og sosialstyret kan gi tilsynsføreren de instruksjoner som finnes påkrevd i det enkelte tilfelle.

En gang om året og ellers så ofte som tilsynsføreren finner grunn til det, eller helse- og sosialstyret krever det, skal tilsynsføreren gi helse- og sosialstyret melding om tilsynet.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §34.

§36. ¹ Finner tilsynsføreren ² at det er mangler ved barnets pleie eller oppfostring eller at forholdene i fosterheimen for øvrig ikke er tilfredsstillende, eller har oppfostreren ikke overholdt de vilkår som er fastsatt, skal tilsynsføreren på lemplig måte søke å utvirke, at oppfostreren retter på forholdet eller om nødvendig gi ham pålegg om dette. Fører ikke dette fram, eller er misforholdet av alvorlig art, skal han uten opphold melde fra til helse- og sosialstyret. Det samme gjelder når barnets helsetilstand eller atferd er slik at særlige åtgjerder anses påkrevd.

Når helse- og sosialstyret blir kjent med forhold som nevnt, skal det uten opphold foreta undersøkelser og ta de nødvendige åtgjerder.

Finner helse- og sosialstyret det uforsvarlig at barnet blir i fosterheimen, kan det kreve at barnet blir flyttet. Helse- og sosialstyret skal i så fall se til at barnet blir tatt hånd

om på betryggende måte av den som plikter å ta seg av det. Er barnet satt bort av et annet helse- og sosialstyre, skal dette helse- og sosialstyre straks underrettes. Er barnet anbrakt av private, skal helse- og sosialstyret underrette foreldrene eller andre som har satt det bort.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

2 Se §34.

§37. ¹ Helse- og sosialstyret kan bestemme (jfr. §5) at barn som er anbrakt av private i fosterheim eller barneheim, for en viss tid ikke skal flyttes, når det ikke er rimelig grunn for flyttingen og denne vil være til skade for barnet.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

§38. ¹ Flytter oppfostreren, skal han i god tid på forhånd melde fra til helse- og sosialstyret. Helse- og sosialstyret skal snarest råd er etter flyttingen foreta ny undersøkelse av fosterheimen og om nødvendig oppnevne tilsynsfører. ² Flytter oppfostreren til en annen kommune, skal helse- og sosialstyret underrette helse- og sosialstyret i den kommune han flytter til, og dette helse- og sosialstyre plikter da å overta tilsynet, dersom det ikke er fritatt etter §33, annet ledd.

Dør fosterbarnet ³ eller opphører pleieforholdet av annen grunn som ikke skyldes åtgjerdelse av helse- og sosialstyret, skal oppfostreren uten opphold melde dette til helse- og sosialstyret.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §34.

3 Se §29.

Kap. VII. Om barneheimer og andre barnevernsinstitusjoner m.v.

§39. ¹ Med barnevernsinstitusjoner forstås denne lov

- a) barneheimer, herunder mødre- og spebarnheimer, opptakingsheimer, ungdoms- og lærlingeheimer, barnepensjonater o.l.
- b) fritidsheimer o.l.

Departementet ² avgjør i tvilstilfelle om en institusjon går inn under loven.

Departementet ² kan bestemme at en barneverninstitusjon eller en gruppe av slike skal undergis annen godkjenning- og tilsynsmyndighet enn bestemt i dette kapitel.

1 Endret ved lover 6 juni 1975 nr. 30, 8 juni 1979 nr. 51, 19 des 1986 nr. 79 .

2 Barne- og familiedepartementet.

§40. ¹ Barneverninstitusjoner ² skal ³ ha godkjenning av departementet ⁴ eller den departementet gir fullmakt. Nye barneverninstitusjoner ² må ikke åpnes før slik godkjenning er gitt.

Det er et vilkår for godkjenning av en barneverninstitusjon ² eller for å opprettholde en tidligere godkjenning, at det foreligger en plan for institusjonens virksomhet, og at den står under et ansvarlig styre. Flere institusjoner kan ha samme styre. Styret for fylkeskommunal institusjon velges av fylkestinget for den kommunale valgperiode. Fylkestinget bestemmer også hvem som skal være leder og nestleder i styret. Ved institusjon som ikke er fylkeskommunal, men inngår i den plan som er nevnt i §45 annet ledd, har fylkeskommunen adgang til å oppnevne en representant i styret. For statlige institusjoner oppnevnes styret av departementet. ⁴ Når særlige grunner taler for det, kan departementet ⁴ gjøre unntak fra disse regler.

Flytter institusjonen til nye lokaler, skal det søkes helse- og sosialstyret om ny godkjenning.

Den som skal være styrer av en barneverninstitusjon ² skal ha særskilt godkjenning av departementet ⁴ eller den departementet gir fullmakt. ⁵ Flytter styreren til en annen institusjon, skal det søkes om ny godkjenning.

Før spørsmålet om godkjenning etter denne paragraf blir avgjort, skal det foreligge uttalelse fra helse- og sosialstyret.

Godkjenning av så vel institusjon som styrer skal være skriftlig og kan kalles tilbake når forholdene gjør det nødvendig.

Departementet ⁴ kan gi forskrifter for planlegging, oppføring, endring, innredning og drift av disse institusjoner, ⁶ og om ansettelsesmyndighet ⁷ for overordnet personell, om kvalifikasjonskrav ⁷ for bemanningen av institusjon og om godkjenning av regnskaps- og revisjonsordning.

1 Endret ved lover 8 juni 1979 nr. 51, 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §39.

3 Jfr. strl. §332 .

4 Barne- og familiedepartementet. Forskrift om delegering til fylkesmannen gitt 28 nov 1984 nr. 2052. Forskrift om fylkeskommunenes ansvar gitt 28 nov 1984 nr. 2053.

5 Fylkeskommunene iflg. forskrift 11 nov 1982 nr. 1577.

6 Forskrift gitt 28 nov 1984 nr. 2054.

7 Forskrift 3 nov 1982 nr. 1657.

§41. I de kommuner som departementet ¹ bestemmer, gjelder plikten til å søke godkjenning etter §40 ikke for styrere av kommunale barneverninstitusjoner.

1 Barne- og familiedepartementet.

§42. ¹ Barneverninstitusjoner ² står under tilsyn av helse- og sosialstyret i den kommune der institusjonen ligger. Kommunal institusjon står dog alltid under tilsyn av helse- og sosialstyret i den kommune som eier eller driver institusjonen.

Helse- og sosialstyret skal se nøye etter at virksomheten ved institusjonen blir drevet i samsvar med gjeldende lov og forskrifter og slik at barna kan trives og føle seg trygge. Kroppslig refsing må ikke nyttes.

Medlemmene av helse- og sosialstyret eller den som helse- og sosialstyret gir fullmakt har adgang til institusjonen og kan kreve at styreren eller styret gir de opplysninger som er nødvendige for tilsynet.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om tilsynet.

1 Endret ved lover 8 juni 1979 nr. 51, 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §39.

§43. ¹ Finner helse- og sosialstyret at barn ved en institusjon ikke blir behandlet forsvarlig eller at forholdene ved institusjonen, når det gjelder lokaler, utstyr, personale m.v. ikke er tilfredsstillende, skal det ved å vende seg til styreren eller styret søke utvirket at forholdet blir rettet. Dessuten skal fylkeskommunen underrettes. Fører ikke dette fram, plikter helse- og sosialstyret å melde fra til departementet. ²

Er misforholdene av så alvorlig art, at helse- og sosialstyret finner det uforsvarlig at barna blir i institusjonen, kan helse- og sosialstyret beslutte at institusjonen skal stenges inntil departementets avgjerd foreligger. I så fall skal helse- og sosialstyret sørge for at barna inntil videre blir tatt hånd om på forsvarlig måte.

Dersom departementet ² bestemmer at godkjenninga av institusjonen skal kalles tilbake, skal helse- og sosialstyret sørge for at barna blir anbrakt på annen passende måte. Er noen av barna anbrakt av et annet helse- og sosialstyre, skal dette helse- og sosialstyre straks underrettes. Når det gjelder barn som er anbrakt av private, skal den som har anbrakt barnet underrettes og så vidt mulig tas med på råd ved plasseringen.

1 Endret ved lover 8 juni 1979 nr. 51, 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Barne- og familiedepartementet.

§44. ¹ Helse- og sosialstyret kan av omsyn til et barns velferd eller når barnet øver uheldig innflytelse på andre barn i institusjonen, bestemme at barnet skal flyttes. Helse- og sosialstyret skal i så fall være behjelpelig med å plasere barnet på annen passende måte.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

§45. ¹ Det påhviler fylkeskommunene - enkeltvis eller i samarbeid mellom flere fylkeskommuner - å opprette og drive barneverninstitusjoner som er nevnt i §39 første ledd bokstav a) i den utstrekning det er behov for slike institusjoner i fylket.

Vedkommende fylkeskommune skal utarbeide en plan for oppretting og drift av institusjoner som nevnt i første ledd. I planen kan innpasses kommunale og private

institusjoner som er godkjent i samsvar med §40. Planen skal godkjennes av departementet ² som også kan gjøre endringer i planen. For privat institusjon som er opprettet før 1. januar 1980, og som er godkjent i samsvar med §40, kan Kongen etter søknad fra vedkommende institusjon bestemme at den på nærmere vilkår skal innpasses i plan som nevnt.

Kommunene bør etter behovet enten selv opprette eller støtte opprettingen av institusjoner som omfattes av §39 første ledd bokstav b eller annen virksomhet som motsvarer slike institusjoners formål.

1 Endret ved lover 6 juni 1975 nr. 30, 8 juni 1979 nr. 51, 19 des 1986 nr. 79 .

2 Barne- og familiedepartementet.

§46. (Opphevet ved lov 6 juni 1975 nr. 30.)

§47. ¹ Reglene i dette kapitel gjør ingen innskrenkning i det tilsyn som er pålagt helse- og sosialstyret etter andre lovbestemmelser.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

Kap. VIII. ¹ Om opphøret av omsorgen. Ettervernet.

1 Overskriften endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§48. ¹ Barn som helse- og sosialstyret har satt bort står under omsorg av helse- og sosialstyret til det har fylt 21 år, med mindre annet følger av annet ledd.

Omsorgen skal oppheves før barnet har fylt 21 år når det ikke lenger er tilstrekkelig grunn for åtgjerdene. For gyldig vedtak om å nekte å oppheve omsorgen, må saken behandles etter reglene i §5.

1 Endret ved lover 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70. - Jfr. §§ 52 og 55.

§49. ¹ Når et barn som etter vedtak av helse- og sosialstyret er anbrakt i spesialskole eller institusjon for særomsorg blir utskrevet - endelig eller på prøve - skal helse- og sosialstyret underrettes minst 2 måneder før utskrivningen. Etter samråd med styreren for vedkommende skole eller institusjon avgjør helse- og sosialstyret om barnet - dersom det er under 21 år - skal tilbake til foreldrene eller om det skal anbringes på annen passende måte.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§50. ¹ Når omsorgen opphører ved vedtak av helse- og sosialstyret eller ved at barnet fyller 21 år, skal helse- og sosialstyret når det er påkrevd være behjelpelig med å skaffe vedkommende passende sysselsetting. Dersom barnet ikke selv har midler og det har behov for det, skal helse- og sosialstyret dessuten sørge for nødvendige klær og eventuelt

et passende beløp til reisepenger. Før helse- og sosialstyret opphever omsorgen skal det forvisse seg om at den utskrevne ved foreldres eller andres hjelp eller på egen hånd vil få tilfredsstillende underhold og utviklingsmuligheter.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§51. ¹ For barn som har vært anbrakt i skole for spesialundervisning ² eller institusjon for særomsorg, skal helse- og sosialstyret sørge for betryggende ettervern. Ettervernet bør ordnes i samråd med styreren for den institusjon der barnet har vært og skal som regel skje ved at helse- og sosialstyret oppnevner en tilsynsfører for barnet. Som tilsynsfører kan oppnevnes personer som er skikket og villige til å ta imot vervet, eller det kan nyttes spesielle funksjonærer. Tilsynsføreren bør være bosatt i nærheten av det sted hvor den utskrevne har tatt opphold og skal føre tilsyn med dennes forhold og om nødvendig bistå med råd og vegledning.

Også for barn som helse- og sosialstyret har anbrakt i fosterheim, ³ barneheim, ⁴ ungdoms- og lærlingeheim o.l. skal helse- og sosialstyret ved utskrivningen oppnevne tilsynsfører når det etter samråd med oppfostreren eller styreren for vedkommende heim finner det påkrevd.

Helse- og sosialstyret kan bestemme at en person skal stå under ettervern til fylte 23 år. I samband med ettervernet kan helse- og sosialstyret også yte økonomisk stønad i penger, naturalier eller tjenester av midler som kommunestyret har bevilget.

Nærmere bestemmelser om ordning av ettervernet og om tilsynsførerens virksomhet gis av departementet. ⁵

Departementet kan samtykke i at ettervernet i en kommune blir ordnet annerledes enn bestemt ovenfor, f.eks. gjennom interesserte organisasjoner eller på annen måte som finnes betryggende.

1 Endret ved lover 8 juni 1979 nr. 51, 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se §24 fjerde ledd.

3 Se kap. V.

4 Se kap. VII.

5 Barne- og familiedepartementet.

Kap. IX. Klage. Omgjøring. Ny behandling. Rettslig overprøving. ¹

1 Overskriften endret ved lov 19 juni 1969 nr. 52.

§52. ¹ Helse- og sosialstyrets vedtak etter denne lov kan påklages til fylkesmannen. Det samme gjelder avgjerder av lederen av helse- og sosialstyret, lederen av sosialkontoret eller påtalemyndigheten etter §11 annet punktum.

Øvrige vedtak av lederen av sosialkontoret kan også påklages til fylkesmannen, men klagen skal da forelegges helse- og sosialstyret før den sendes fylkesmannen.

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 52 og 54, 21 april 1978 nr. 16, 12 juni 1987 nr. 70 .

§53. ¹ Fylkesmannens vedtak i klagesak kan bringes inn for retten etter reglene i lov av 13 august 1915 ² kapittel 33 når det går ut på

- a) at helse- og sosialstyret skal overta omsorgen for barnet og sette det til oppfostring utafor heimen, jfr. §19,
- b) at en eller begge av foreldrene skal fratras foreldreansvaret i sin helhet, jfr. §20,
- c) at et barn som er under omsorg skal flyttes til annet sted, jfr. §27,
- d) at et barn som er anbrakt av private ikke skal flyttes, jfr. §37,
- e) at omsorgen ikke skal opphøre, jfr. §48 siste ledd.

Andre vedtak som fylkesmannen gjør etter klage i medhold av §52 første punktum, kan klages inn for departementet. ³

Gjør departementet ³ vedtak som nevnt i første ledd a)-e), gjelder første ledd tilsvarende.

1 Endret ved lover 1969 nr. 52, 16 juni 1971 nr. 71, 8 april 1981 nr. 7 , 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Lov nr. 6.

3 Barne- og familiedepartementet.

§54. ¹ Rett til å klage og rett til å reise søksmål har den som berøres av vedtaket. Rett til å klage har dessuten ethvert medlem av helse- og sosialstyret.

Dersom vedtaket har slikt innhold som nevnt i §53 første ledd, kan barnet sjøl klage eller i tilfelle reise søksmål dersom han har fylt 15 år og har evne til å forstå hva saka gjelder.

Forvaltningslovens ² §29 om klagefrist skal ikke gjelde for klage i saker etter denne lov.

Ved melding om vedtak som nevnt i §53 første ledd, jfr. tredje ledd, skal klageren eller den som handler på hans vegne, gjøres kjent med at han kan kreve saka brakt inn for retten. Når vedkommende krever rettslig behandling skal han få veiledning og hjelp.

Dersom søksmål som gjelder oppheving av omsorgen ikke har ført fram, kan vedkommende ikke sette fram nytt krav om dette før det er gått ett år etter at dommen ble rettskraftig.

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 52, 19 juni 1969 nr. 54 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Lov 10 feb 1967 .

§55. ¹ Såvel fylkesmannen som departementet ² kan prøve både de rettslige og skjønsmessige sider av vedtaket til helse- og sosialstyret. De kan stadfeste eller oppheve

vedtaket eller vise saka til ny behandling i helse- og sosialstyret. De kan også endre vedtaket slik at en annen åtgjerd trer istedenfor den som helse- og sosialstyret har vedtatt.

1 Endret ved lover 19 juni 1969 nr. 52, 19 juni 1969 nr. 54 , 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Barne- og familiedepartementet.

Kap. X. ¹ Påtalemyndighetens forhold ved straffbare handlinger begått av barn.

1 Opphevet ved lov 9 april 1965 nr. 3, tilføyd igjen ved lov 4 april 1975 nr. 12 .

§56. ¹ Har et barn som ikke er fylt 15 år, forøvd en ellers straffbar handling, kan det foretas så vel rettslig som utenrettslig etterforskning.

1 Tilføyd ved lov 4 april 1975 nr. 12 , endret ved lov 12 juni 1987 nr. 51 (i kraft 1 jan 1990 iflg. lov 16 juni 1989 nr. 66).

§57. ¹ Har noen som er fylt 15 år, men ikke 18 år, forøvd en straffbar handling, kan påtalemyndigheten overføre saken til helse- og sosialstyret istedenfor å reise tiltale eller unnlate påtale etter straffeprosessloven §69 . Helse- og sosialstyret avgjør om og i tilfelle hvilken åtgjerd som skal treffes. Påtalemyndigheten underrettes straks om helse- og sosialstyrets vedtak.

Tilsvarende gjelder for personer over 14 år som er anbrakt i eller utskrevet på prøve fra spesialskole for barn med tilpasningsvansker eller annen behandlingsinstitusjon for slike barn. Helse- og sosialstyret skal i slike tilfelle treffe sitt vedtak i samråd med institusjonens ledelse.

1 Tilføyd ved lov 4 april 1975 nr. 12 , endret ved lover 14 juni 1985 nr. 71 , 12 juni 1987 nr. 51 (i kraft 1 jan 1990 iflg. lov 16 juni 1989 nr. 66), 12 juni 1987 nr. 70 .

§58. ¹ Er en sak overført til helse- og sosialstyret etter §57, kan påtalemyndigheten atter åpne strafforfølgning, dersom

- 1) vedkommende begår en ny straffbar handling, eller
- 2) helse- og sosialstyret uttrykkelig ber om det, eller
- 3) påtalemyndigheten finner at de åtgjerdene som er truffet av helse- og sosialstyret, ikke er tilstrekkelige.

Tiltale må i så fall være reist eller saken sendt forhørsretten til pådømming innen ett år etter at det ble truffet beslutning om overføring av saken til helse- og sosialstyret.

1 Tilføyd ved lov 4 april 1975 nr. 12 , endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§59.¹ Når påtalemyndigheten har sendt en sak til helse- og sosialstyret etter reglene i §57, kan ikke den som er fornærmet ved den straffbare handling forfølge saken.

1 Tilføyd ved lov 4 april 1975 nr. 12 , endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

§60.¹ Når etterforskning settes i gang i saker etter §§ 56 og 57, og saken ikke er av bagatellmessig art, skal påtalemyndigheten straks underrette helse- og sosialstyret. Dette skal kunne ha en representant til stede under avhøringen av vedkommende unge lovbryter, dersom det er høve til det.

I saker som nevnt i §§ 56 og 57 skal det legges særlig vekt på at etterforskning skjer uten unødig opphold.

1 Tilføyd ved lov 4 april 1975 nr. 12 , endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

Kap. XI. Om utgiftene.

§61.¹ Medlemmer av helse- og sosialstyret har krav på skyss- og kostgodtgjøring av kommunekassen for reiser til møter i helse- og sosialstyret etter de regler som kommunestyret fastsetter. Herreds- eller bydommeren skal, når han tilkalles, ha dekket denne godtgjøring av statskassen etter de regler som gjelder for offentlige tjenestemenn.

For reiser i samband med undersøkelser og tilsyn har medlemmene krav på å få sine utlegg godtgjort av kommunen etter de regler som kommunestyret fastsetter.

Utgiftene ved virksomheten til helse- og sosialstyret utredes av vedkommende kommune. Kommunestyret bevilger etter forslag av helse- og sosialstyret de midler som er påkrevd for at helse- og sosialstyret kan utføre sine oppgaver etter denne lov på forsvarlig måte.

Kommunestyret kan vedta å yte leder og medlemmer godtgjøring for arbeidet.

1 Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 11 mars 1966 nr. 3, 8 juni 1979 nr. 51, 12 juni 1987 nr. 70 .

§62.¹ Personer som etter §7 innkalles for å forklare seg for helse- og sosialstyret eller for retten, har krav på skyss- og kostgodtgjøring av kommunekassen etter de regler som gjelder for vitnegodtgjøring.²

1 Endret ved lover 11 mars 1966 nr. 3, 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Se lov 21 juli 1916 nr. 2 .

§63.¹ Følgende utgifter kan kreves refundert av barnets bostedskommune til enhver tid (jfr. §28):

- a. Utgifter ved legeundersøkelser, herunder psykiatrisk-psykologiske undersøkelser, eventuelt med opphold i granskings- eller behandlingsheim, som ikke dekkes av folketrygden,
- b. helse- og sosialstyrets forpleiningsutgifter for barn som helse- og sosialstyret har anbrakt i fosterheim,² barneheim,³ ungdomsheim eller liknende institusjoner, og

andre nødvendige utgifter ved slike barn, som reisepenger, klær og sko, tannlege, m.v. og utgifter til utdanning,

- c. utgifter som et helse- og sosialstyre får ved fosterbarn ⁴ som står under dets tilsyn, f.eks. utgifter til nødvendig legetilsyn eller til flytning av barnet,
- d. godtgjøring som utbetales til oppnevnt tilsynsfører.

Etter nærmere regler som fastsettes av departementet ⁵ refunderer staten kommunenes utgifter for flyktningebarn og asylsøkende barn som er kommet til landet uten foreldre.

1 Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 29 jan 1971 nr. 17, 8 juni 1979 nr. 51 og 31 mai 1985 nr. 41 , 12 juni 1987 nr. 70 , 1 mars 1991 nr. 1 (med virkning fra 1 jan 1991).

2 Se kap. V.

3 Se kap. VII.

4 Se §29.

5 Barne- og familiedepartementet.

§64. ¹ Utgiftene ved anbringelse og opphold i skole for spesialundervisning ² eller annen særomsorg dekkes etter de regler som er gitt i vedkommende særlov.

1 Endret ved lov 19 des 1986 nr. 79 .

2 Se §24 med noter.

§65. ¹ Det påhviler eier av barneverninstitusjon ² å utrede utgiftene til planlegging, oppføring, utvidelse, ombygging og innredning av institusjonen. For kommunale institusjoner som nevnt i §39 første ledd bokstav a), og som inngår i plan som nevnt i §45 annet ledd, utredes utgiftene dog av vedkommende fylkeskommune.

1 Opphevet ved lov 5 juni 1964 nr. 11, tilføyd ved lov 8 juni 1979 nr. 51.

2 Se §39.

§65a. ¹

1. Fylkeskommunen er ansvarlig for utgiftene til drift av barneverninstitusjoner som nevnt i lovens §39 første ledd bokstav a) såfremt institusjonen er innpasset i den plan som er nevnt i §45 annet ledd og institusjonen følger fylkeskommunens regler om bevilgning og regnskap. Fylkeskommunens plikt til å dekke driftsutgifter omfatter også de utgifter en eier har til vedlikehold som fylkeskommunen har godkjent og utgifter til renter og amortisasjon for godkjente byggarbeider. Det samme gjelder for utgifter til avdrag og renter på lån til byggarbeider som er utført eller påbegynt før 1. januar 1980 når lånet er tatt opp før denne dag.

Kommunene refunderer, etter satser departementet ² fastsetter, en del av fylkeskommunens forpleiningsutgifter for barn som helse- og sosialstyret har anbrakt

i institusjoner nevnt i foregående ledd og for mødre som oppholder seg i mødre hjem i samsvar med vedtak fattet av helse- og sosialstyret.

Staten refunderer fylkeskommunens utgifter til forpleining av barn i de tilfelle som er nevnt i §63 siste ledd.

Har barnet bosted i annet fylke, skal fylkeskommunens utgifter dekkes av barnets bostedsfylke.

2. Kommunen er ansvarlig for utgifter til barn som helse- og sosialstyret har anbrakt i fosterheim eller annet forpleiningsted, i den utstrekning fylkeskommunen ikke er ansvarlig for utgiftene etter nr. 1 første ledd.

Fylkeskommunen refunderer kommunens utgifter i den utstrekning de overstiger det kommunen ville vært pliktig til å refundere etter nr. 1 annet ledd.

Staten refunderer kommunenes utgifter i den utstrekning det følger av denne lovs §63 siste ledd.

- 1 Tilføyd ved lov 8 juni 1979 nr. 51, endret ved lover 31 mai 1985 nr. 41 , 19 des 1986 nr. 79 , 12 juni 1987 nr. 70 , 1 mars 1991 nr. 1 (med virkning fra 1 jan 1991).

- 2 Barne- og familiedepartementet.

§65b.¹ Staten yter årlig tilskudd til delvis dekning av fylkeskommunenes utgifter etter §65 a. Tilskuddet inngår i det samlede rammetilskuddet til fylkeskommunenes helse- og sosialtjeneste.

- 1 Tilføyd ved lov 8 juni 1979 nr. 51. Endret ved lover 31 mai 1985 nr. 41 , 21 des 1990 nr. 80 (i kraft 1 jan 1991).

§65c.¹ De bestemmelser i denne lov som gjelder fylkeskommunene får tilsvarende anvendelse på bykommunen Oslo.

- 1 Tilføyd ved lov 8 juni 1979 nr. 51.

§66.¹ Til dekning av forpleiningsutgifter som nevnt i §65 a for barn eller unge som er under helse- og sosialstyrets omsorg, kan helse- og sosialstyret for det tidsrom det gjelder, kreve innbetalt til seg

- a) underholdsbidrag og andre pengeytelser som er fastsatt for barnet i medhold av barneloven
- b) barnepensjon som barnet er berettiget til etter lov om folketrygd, dog slik at barnet får beholde en viss andel av pensjonen i samsvar med nærmere regler som fastsettes av Kongen.²

Har barnet andre midler enn nevnt i første ledd, kan fylkesmannen etter forslag fra helse- og sosialstyret bestemme at det skal kreves refusjon i disse midler i den utstrekning det finnes rimelig. Departementet² gir nærmere forskrifter om slik refusjon.³

Dersom underholdsbidrag eller andre pengeytelser som nevnt i første ledd punkt a ikke er pålagt barnets foreldre eller andre forsørgingspliktige, kan fylkesmannen etter forslag fra helse- og sosialstyret bestemme at foreldrene helt eller delvis skal refundere

utgiftene med et beløp som samtidig fastsettes dersom deres økonomiske stilling er slik at dette må anses rimelig.

Til dekning av forpleiningsutgifter som nevnt i §65 a for mødre som oppholder seg i mødre hjem etter vedtak av helse- og sosialstyret, kan helse- og sosialstyret for det tidsrom det gjelder, kreve innbetalt til seg ytelser moren oppbærer som enslig forsørger samt overgangsstønad hun som ugift kvinne har rett til før fødselen, dog slik at hun får beholde en viss andel av disse ytelser i samsvar med forskrifter⁴ som fastsettes av departementet.²

Har moren eller den ugifte kvinne andre midler enn nevnt i foregående ledd, kan helse- og sosialstyret bestemme at det skal kreve refusjon i disse midler i den utstrekning det finnes rimelig. Departementet² gir nærmere forskrifter om slik refusjon.⁵

Overstiger den refusjon som kan kreves kommunens utgifter, skal overskytende beløp nyttes til dekning av fylkeskommunens forpleiningsutgifter.

Refusjon etter annet, tredje og femte ledd innkreves av bidragsfogden etter reglene for innkreving av underholdsbidrag.⁶ Har helse- og sosialstyret krevd oppfostringsbidrag innbetalt til seg etter første ledd bokstav a, skal bidrag som deretter innbetales først nyttes til dekning av de løpende bidrag for vedkommende måned, deretter dekkes mulige bidragsrestanser til bidragsberettigede og til sist kommunens krav. Det samme gjelder bidrag til ugifte mødre fra barnets far som helse- og sosialstyret krever innbetalt til seg etter femte ledd.

1 Endret ved lover 9 des 1955 nr. 5 , 16 juni 1971 nr. 71, 20 des 1974 nr. 67 (se dens II), 8 juni 1979 nr. 51, 8 april 1981 nr. 7 , 12 juni 1987 nr. 70 , 26 juni 1992 nr. 86 (i kraft 1 jan 1993 iflg. res. 23 okt 1992 nr. 765). - Jfr. §§ 52 og 55.

2 Jfr. forskrift 4 juli 1980 nr. 5.

3 Barne- og familiedepartementet.

4 Forskrift gitt 24 juli 1980.

5 Forskrift gitt 8 feb 1980.

6 Se lov 9 des 1955 nr. 5 .

§67.¹ Tvister mellom kommuner og eller fylkeskommuner om dekning av de utgifter som er omhandlet i dette kapittel avgjøres på samme måte som tilsvarende tvister etter lov om sosial omsorg.²

1 Endret ved lover 5 juni 1964 nr. 11, 8 juni 1979 nr. 51.

2 Se lov 5 juni 1964 nr. 2 §17.

Kap. XII. Om skoler og andre læresteder som utdanner barnevernarbeidere.

§68. Skoler og andre læresteder som tar sikte på opplæring av barnevernarbeidere, herunder også barnepleiersker, skal ha skriftlig godkjenning av vedkommende departement,¹ som fører tilsyn med virksomheten. Godkjenninga kan når som helst tas tilbake.

1 Barne- og familiedepartementet.

Kap. XIII. Forskjellige bestemmelser.

§69. Departementet ¹ gir de forskrifter som er nødvendige til gjennomføring av denne lov.

1 Barne- og familiedepartementet.

§70. ¹ Når det finnes påkrevd kan helse- og sosialstyret kreve bistand av politiet til undersøkelser. Helse- og sosialstyrets vedtak om å frata noen foreldreansvaret, om å overta omsorgen for et barn eller om at et barn skal flyttes, er særlig tvangsgrunnlag for tvangsfullbyrdelse gjennom namsmyndighetene etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven kap 13.

1 Endret ved lover 12 juni 1987 nr. 70 , 26 juni 1992 nr. 86 (i kraft 1 jan 1993 iflg. res. 23 okt 1992 nr. 765).

§71. ¹ Fra den dag loven trer i kraft skal de barn som er bortsatt av verjerådet og av forsorgsstyret stå under omsorg og tilsyn av helse- og sosialstyret. Departementet ² kan dog fastsette en frist for overføring av de sistnevnte barn.

Loven kommer til anvendelse selv om det forhold som gir grunn til anvendelsen skriver seg fra tida før loven trer i kraft.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 Barne- og familiedepartementet.

§72. ¹ Denne lov trer i kraft fra den dag ² Kongen bestemmer.

1 Endret ved lov 12 juni 1987 nr. 70 .

2 1 juli 1954 iflg. res. 31 juli 1953 (§1 første ledd og §§ 2, 3, 69 og 72 trådte dog i kraft straks).

§73. Fra den dag loven trer i kraft oppheves følgende lovbestemmelser: - - -

Fra samme tid blir det gjort følgende endringer i andre lover: - - -

Villco Trykkeri

Karl den 12tes gt. 15 — Oslo

Telefon 424179

Forskrifter for barneheimer.

Fastsatt av Sosialdepartementet august 1954.

Disse forskrifter omfatter de institusjoner som er nevnt nedenfor. De kalles med en felles benevnning barneheimer, jfr. barnevernlovens § 39, første ledd.

I. De forskjellige slags barneheimer.

1. Vanlige barneheimer tar imot til full forpleining og oppfostring barn (1—18 år) som ikke kan oppfostres hos foreldrene.
2. Opptakingsheimer (herunder også granskings- og deser-^{beriva.}vasjonsheimer) tar imot barn for midlertidig opphold til en har funnet en tilfredsstillende og varig anbringelse for barnet. Oppholdet er vanligvis begrenset til 1 år.
3. Spebarnsheimer tar imot spebarn (alderen 0—1 år) til full forpleining.
4. Mødreheimer tar imot kvinner som trenger pleie og et sted å være en tid før og etter fødselen og ha barnet hos seg den første tiden, som regel inntil 1 år.
5. Barnepensjonater tar imot barn i forpleining for kortere eller lengre tid mens foreldrene er syke, fraværende o. l. eller barnet selv av en eller annen grunn trenger å komme bort.
6. Årskolonier for barn tar imot barn for midlertidig rekreasjonsopphold.
7. Ungdoms- og lærlingeheimer (pensjonater) tar imot unge fra 15 år og oppover for at de skal ha en heim mens de tar sin utdanning og til de kan stå på egne ben.

Institusjoner som nyter et annet navn, men som fyller samme formål som noen av de foran nevnte, går også inn under forskriftene.

I tvilstilfelle avgjør Sosialdepartementet om en institusjon går inn under forskriftene, jfr. barnevernlovens § 39, annet ledd.

II. Plan og styre.

Enhver barneheim skal ha en plan som inneholder bestemmelser om heimens art, formål, hvilke barn (og eventuelt mødre) som kan opptas, om hvem som er ansvarlig for driften, om styre og personale. Planen skal godkjennes av Sosialdepartementet.

For hver barneheim skal det være et styre eller en tilsynskomité. Når særlige grunner taler for det, kan departementet gjøre unntak fra foranstående regler, jfr. barnevernlovens § 40, annet ledd.

III. Omsorgen for barna.

Barneheimen skal være en erstatning for barnets naturlige heim. Den skal søke å gi barna like gode oppvekstvilkår og utviklingsmuligheter (fysisk og psykisk) som en god privat heim.

Det må sørges for at barna får de opplevelser, inntrykk og erfaringer som er forutsetningen for en normal og allsidig utvikling. Et naturlig samvær med nabolagets barn må fremmes.

Hvert enkelt barn har krav på den forståelse, hjelp og veiledning som de har behov for etter sin alder og sine fysiske og psykiske forutsetninger.

Syke barn må straks skaffes nødvendig legehjelp.

Særlig vekt skal legges på at barna trives og føler seg trygge. Kroppslig refsing må ikke nyttes, jfr. barnevernlovens § 42, annet ledd. Heller ikke andre former for straff bør nyttes, så som isolering, tilbakeholding av lommepenger, forbud mot å delta i fornøyerer o. l.

IV. Lokaler.

Små barneheimer må foretrekkes. Nye barneheimer kan ikke påregnes godkjent for større barnetall enn 15, med mindre særlige omsyn taler for å tillate et større antall.

En barneheim bør helst ha eget hus. I bymessig strøk kan dog en leilighet være hensiktsmessig. Lokalene må være solrike og med lekemuligheter ute.

Hus eller leilighet må tilsvare de krav som er fastsatt i bygningsloven, jfr. forskrifter og vedtekter gitt med heimel i denne lov, uansett om loven er gjort gjeldende på stedet. Departementet kan gjøre unntak for institusjoner som allerede er i drift.

Rommene må ha gode ventilasjonsmuligheter.

Det må være tilstrekkelig med oppholdsrom for barna. Er det barn i alle aldre, må det være en dagligstue for de større barna og et lekerom for småbarna hvor det er bereknet minst 3—5m² gulvflate pr. barn. Det er også ønskelig med et sløyd- og bråkerom. Videre må det være en rommelig spisestue og et isolasjonsrom for syke barn. I spebarnheimer må det foruten soverom være *frøbbel* rom, stellerom og solterasse.

I soverommene må det være minst 4,5 m² gulvflate pr. barn. Det

bør ikke være mer enn 3—4 barn på hvert soverom. Store barn bør ha enerom eller tomannsrom. Soverommene må ligge slik at barna ikke blir forstyrret av støy i huset.

Foruten barnerommene må det være tilstrekkelig med personalrom, kontor, kjøkken og forrådsrom, garderobe, toalett og vaske-rom.

V. Innredning og utstyr.

Innredningen av barneheimen må være praktisk og enkel og lett å holde ren, og samtidig slik at den får et trivelig og heimlig preg. Det utstyr som barna skal nytte, som møbler, vaskeservanter, w. e., garderobeinnredning etc. må være avpasset etter barnas høyde. Det bør være enkelt, solid og lett å holde rent, men også hyggelig og pent som en ønsker det i en privat heim.

Hvert barn skal ha egen seng og eget garderobeskap og skuffer til sine private eiendeler i lekerommet og i soverommet. Parallelt stilte senger må være plassert minst 75 cm fra hverandre.

Heimen må ha tilstrekkelig med leke- og sysselsettingsmateriale for de forskjellige alderstrinn.

Blyholdig maling tillates ikke anvendt til vegger, gulv, inventar eller lekesaker.

Arbeidet for betjeningen bør søkes lettet med hjelpemidler som sentralfyringsanlegg, moderne innredning i vaskeri og kjøkken og annet maskinelt utstyr.

VI. Tiltak til vern mot brann.

1. Brannvarsling.

Det bør være montert brannvarslingsanlegg. Varselklokker bør anbringes i alle betjeningsrom og fellesrom. Men det er ikke hensiktsmessig å sette opp klokker i soverom, hvor det ligger barn som ikke fullt ut kan hjelpe seg selv i en farlig situasjon.

I barneheim hvor det ikke er nattevakt, bør det være minst et betjeningsrom (vaktrom) i hver etasje hvor barna sover, slik at betjeningen til enhver tid har lett adgang til og tilsyn med barnas soverom.

2. Redningsmidler.

Kravet om to uavhengige utganger bør hevdes uavkortet. I tillegg til trappene som rømningsveg under brann, kan det også bli

tale om å sette opp fast renne til 2. etasjes vinduer for hurtig evakuering av store soverom. På tilsvarende måte kan det brukes redningsseil og redningsslanger. Hvor der er ganske små barn, bør der finnes redningsposer, f. eks. av seilduk, med line for nedfiring av barn. Redningslau bør finnes for betjening av store barn.

Det må for hver bygning være minst en stige av tilstrekkelig lengde.

3. *Slokkingsmidler.*

Hvor vanntrykket er tilstrekkelig skal det i hver etasje ved hvert trapperom monteres brannkran, minst 1½", med påskrudd slange av samme dimensjon og påsatt strålerør.

Finnes det ikke trykkvann, må det settes opp tilsvarende antall godkjente slokningsapparater.

4. *Øvelser.*

Med barna (de største) bør det holdes regelmessige øvelser i å forlate rommene gjennom de forskjellige utganger og trapper på en ordnet måte.

5. *Godkjenning av tilsyn med brannsikringen.*

På steder hvor bygningsloven er gjort gjeldende, skal tegningene innsendes til og godkjennes av bygningsrådet, før arbeidet settes i gang. Da bygningsrådet ikke har særskilt lovheimel til å foreta nødvendig inspeksjon av oppførte bygninger, kommer § 6 i lov av 6. juni 1891 om foranstaltninger til betryggelse mot ildsfare i hoteller og liknende til anvendelse, således på steder hvor bygningsloven, men ikke brannloven gjelder.

Er brannloven av 15. august 1908 gjort gjeldende bortfaller politiets myndighet, idet inspeksjon da utføres som brannsyn med heimel i brannlovens § 8 flg. Tegninger for nye anlegg må sendes politimesteren i samsvar med hotelloven av 1891.

Er hverken brannloven eller bygningsloven gjort gjeldende for stedet skal tegninger på forhånd sendes inn til politimesteren, likesom han har inspeksjonsplikt for de institusjoner som er oppført, jfr. ovennevnte lov av 1891.

VII. *Personale.*

Personalet ved barneheimen må være så stort at barnas fysiske og psykiske behov kan tilgodeses på en tilfredsstillende måte. De

ansatte må ha best mulig utdanning og praksis for det arbeid de skal utføre, være personlig egnet for arbeidet med barn og kunne innpasse seg i et internatmiljø.

Styrer av barneheim må så sant råd er ha pedagogisk utdanning, f. eks. 2-årig barnevernsskole eller barnevernkurs, foruten god praksis med barn og innsikt i stellet av en heim. Styrer ved spebarnheim eller spebarnavdeling må dessuten være utdannet som barnepleierske og styrer ved mødreheim bør dessuten være utdannet som sykepleierske.

Departementet kan stille som vilkår at den som tilsettes som styrer gjennomgår kurs.

Personalet ved barneheim har — med de unntak som følger av lov om barnevern og disse forskrifter — plikt til taushet om det de får kjennskap til om barna og dissers pårørende.

VIII. Legekontroll.

1. Tilsynslege.

Ved enhver barneheim skal det være tilsatt en tilsynslege. Tilsynslegen skal foreta helsekontroll av barn og personale i barneheimer i samsvar med de til enhver tid gjeldende forskrifter.

Medmindre særlige forhold taler mot det, skal tilsynslegen også være behandlende lege.

Tilsettingen av tilsynsleger skal godkjennes av barnevernsnemnda etter at den offentlige lege har uttalt seg.

2. Kontroll av barn og mødre.

Barn ved barneheim, samt kvinner som opptas i mødreheim, plikter å rette seg etter de bestemmelser som til enhver tid gjelder om helsekontroll ved opptaking og opphold i barneheim (mødreheim).

Intet barn må opptas i barneheim uten forutgående legeundersøkelse og uten at det foreligger legeerklæring for at vedkommende ikke lider av tuberkulose eller annen smittsom sykdom og at vaksinasjoner som er påbudt ved lov eller med heimel i lov er utført. Legeerklæringen skal være påført resultatet av tuberkulinprøving og, for tuberkulinpositive barn, også resultatet av røntgengransking av lungene (jfr. nedenfor). Legeerklæringen skal videre inneholde fylldigst mulige opplysninger om barnets tidligere og nåværende helse, om foretatte vaksinasjoner m. v. Dersom skjema for legeerklæringer ved opptaking i barneheim blir fastsatt av departementet, skal disse skjema nyttes.

Legeundersøkelsen skal ha funnet sted i løpet av siste måned før barnet opptas i barneheimen. Legeerklæringer som er over 1 måned gammel, godtas ikke og ny legeundersøkelse må i tilfelle foretas.

Legeundersøkelsen bør foretas av heimens tilsynslege. Kan dette av praktiske omsyn ikke gjennomføres, skal legeerklæringen forelegges ham til godkjenning før barnet opptas. Røntgengransking av lungene bør hvis mulig utføres ved diagnosestasjon eller spesialist i lungetuberkulose, eventuelt etter tilvising fra undersøkende lege.

Barn som opptas i barneheim bør være vaksinert mot difteri.

Barn som opptas i barneheim skal dessuten framstilles for tilsynslegen så snart som mulig etter opptakingen.

Barn som unntaksvis må opptas uten forutgående legeundersøkelse eller uten at undersøkelse er tilfredsstillende gjennomført (røntgengransking av lungene), skal isoleres etter tilsynslegens nærmere bestemmelser. Det samme gjelder barn om hvem der foreligger opplysninger om at de har vært utsatt for smitterisiko før opptakingen.

Under pågående epidemi i en barneheim må nye barn ikke opptas i heimen medmindre de har gjennomgått vedkommende sykdom eller er tilfredsstillende vaksinert mot den, eller for øvrig etter tillatelse fra helserådets ordfører og tilsynslegen.

Barn som oppholder seg i barneheim skal stå under helsekontroll av heimens tilsynslege. Helsekontrollen (og tuberkulosekontroll) skal foregå så ofte som helserådet og/eller tilsynslegen finner nødvendig. Dog skal barn i spebarnheimer tilses minst hver 14. dag inntil 6 måneders-alderen og minst 1 gang i måneden i alderen 6—12 måneder.

Syke barn skal isoleres etter nærmere bestemmelser av helserådet og/eller tilsynslegen. Såfremt sykdommen er av tuberkuløs natur, skal de straks tas ut av barneheimen.

De samme bestemmelser som gjelder for opptaking og helsekontroll av barn i barneheim, gjelder for kvinner som opptas i mødreheim, dog kan legeerklæring for opptaking, som ikke er mere enn 3 måneder gammel, godtas.

3. *Kontroll av personalet.*

Personalet ved barneheim plikter å rette seg etter de bestemmelser som til enhver tid gjelder vedrørende helsekontroll i samband med tilsetning og tjenestegjøring i barneheimen.

Ingen må begynne i arbeid — fast eller midlertidig — ved barneheim uten at de har framlagt legeerklæring for at de ikke lider av tuberkulose som er smitteførende eller kan antas bli det, eller annen

smittsom sykdom. Legeerklæringen skal være påført resultatet av tuberkulinprøving og av røntgengransking av lungene, utført ved diagnosestasjon eller opplysninger om vaksinasjoner som er foretatt. Tuberkulinnegative bør være BCG-vaksinert.

Legeerklæringen må ikke være over 1 måned gammel og skal forelegges barneheimens tilsynslege og helsesrådets ordfører til godkjenning.

Dersom skjema for legeerklæring for personale som skal tilsettes ved barneheim blir fastsatt av departementet, skal dette skjema nyttes.

Personale som er ansatt ved barneheim skal undersøkes med henblikk på tuberkulose og annen smittsom sykdom så ofte som helsesrådets ordfører og/eller tilsynslegen finner det nødvendig, dog minst 1 gang årlig. Undersøkelsen på tuberkulose skal omfatte tuberkulinprøving av tidligere tuberkulinnegative og av dem som er blitt tuberkulinpositive etter tidligere utført BCG-vaksinasjon, samt røntgengransking av lungene av alle tuberkulinpositive.

Personer som ved kontrollen finnes å lide av tuberkulose som er eller fryktes å være smitteførende, skal straks gis tjenestefrihet fra sin stilling, og må ikke tillates å ta opphold i barneheimen.

Personer som finnes å lide av annen smittsom sykdom skal isoleres eller fjernes fra barneheimen etter nærmere bestemmelser fra helsesrådet og/eller tilsynslegen.

IX. Godkjenning av institusjoner og styrere.

Enhver barneheim skal ha godkjenning av departementet eller den departementet gir fullmakt, jfr. barnevernlovens § 40. Nye barneheimer må ikke åpnes før godkjenning er gitt. Flytter heimen til nye lokaler, skal det søkes om ny godkjenning.

Den som skal være styrer av barneheim, skal ha særskilt godkjenning av departementet eller den departementet gir fullmakt. Flytter styreren til annen institusjon, skal det søkes om ny godkjenning.

Søknad om godkjenning av såvel institusjon som styrer skal være skriftlig.

Med søknad om godkjenning av institusjonen skal følge opplysninger om tomten, dens størrelse og beliggenhet, kloakk- og vannforhold, opplysning om kommunikasjonsforbindelse, hvor lang vei til skole, lege etc. Følgende bilag skal vedlegges:

1. Situasjonsplan med kompassorientering.

Plauer

2. Tegninger av huset med angivelse av kompassretning, rommenes størrelse og anvendelse.
3. Den i avsnitt II nevnte plan for barneheimen.
4. Opplysningsskjema for barneheimer i utfylt stand.
5. Uttalelse fra helserådet om de hygieniske forhold kan godkjennes.
6. Forslag til driftsbudsjett.

Med styrerens søknad om godkjenning skal følge opplysning om styrerens alder, utdanning og tidligere praksis, kopi av attester og vitnemål og uttalelse fra heimens styre om når styreren er tilsatt og om styrerens kvalifikasjoner og forhold. Videre skal medfølge erklæring fra helserådets ordfører om at helseattest, ikke eldre enn 1 måned, har vært framlagt for ham (eventuelt undersøkelsen foretatt av ham) og at det ikke foreligger innvendinger av helsemessig art mot godkjenningen.

Søknad om godkjenning sendes barnevernsnemnda i den kommune der institusjonen ligger. Gjelder det en kommunal barneheim, sendes søknaden dog alltid til barnevernsnemnda i den kommune som eier heimen. For styrerens søknad om godkjenning er det satt en frist på 3 måneder etter at styreren er tilsatt i stillingen.

Barnevernsnemnda sender søknaden med sin uttalelse til fylkesmannen som sender den videre til departementet med sin uttalelse.

I de tilfelle hvor departementet har delegert til barnevernsnemndene sin myndighet til å godkjenne institusjonen og dens styrer, skal barnevernsnemnda sende melding til fylkesmannen om nemndas vedtak samt 2 eksemplarer av utfylt spørreskjema dersom institusjonen er godkjent av barnevernsnemnda. Fylkesmannen sender det ene eksemplar videre til departementet.

X. Kontorordning og regnskap.

1. Arkiv, journal, kartotek.

a) I barneheimens arkiv skal det være en mappe eller omslag for hvert barn hvor alle papirer og dokumenter vedrørende barnet oppbevares.

b) Det skal føres journal (dagbok) over hvert barn. I journalen føres alle opplysninger om barnet som en mener er av betydning, om merkedager, barnets psykiske og fysiske helsetilstand, sykdommer og sykdomsforløp, atferd, framgang og trivsel i heimen, på skolen og i distriktet, kontakt med slektninger og venner, interesser og hobbyer osv.

e) Dersom det ikke føres et kartotek med kort for hvert barn, hvor de viktigste data om barnet og familien er greitt og oversiktlig registrert, bør disse opplysninger føres på arkivomslaget for hvert barn.

2. *Rekneskap. Revisjon.*

Barneheimens rekneskap føres slik at det gir en godt spesifisert oversikt over heimens utgifter og inntekter og slik at det ved avslutning kan settes opp status.

For eventuell søknad om tilskott fra stat og kommune må rekneskapet føres for budsjettåret (1/7—30/6) og slik at alle poster i departementets skjema for søknad om driftstilskott kan besvares.

Rekneskapet skal revideres. Ved søknad om tilskott fra det offentlige må rekneskapet være attestert av revisor.

XI. Meldinger til barnevernsnemnda.

Til barnevernsnemnda skal barneheimen sende:

- 1) Årsmelding som skal inneholde beretning om virksomheten i året og utdrag av rekneskapet. Dersom det blir fastsatt skjema for årsmelding, må dette nyttes.
- 2) Melding på fastsatt skjema om hvert enkelt barn som blir opptatt og utskrevet fra barneheimen.
- 3) Underretning uten opphold dersom det inntreffer epidemier, alvorlige sykdomstilfelle, ulykker og dødsfall blant barna, eller alvorlige konflikter i samband med barnas atferd i heimen, på skolen og ellers.

XII. Tilsyn.

1. *Barnevernsnemndas tilsyn.*

Barnevernsnemnda fører tilsyn med barneheimene, jfr. barnevernlovens § 42—44.

Til å utføre tilsynet oppnevner barnevernsnemnda 1—3 personer blant sine medlemmer, eventuelt andre personer, som er skikket og villige til å ta imot vervet.

Barneheimen skal tilses så ofte nemnda finner det nødvendig og minst 6 ganger årlig. De tilsynsførende skal se til at heimen blir drevet forsvarlig og i samsvar med gjeldende lov og forskrifter, og skal særskilt påse at hvert enkelt barn får den omsorg det har behov for. De tilsynsførende skal holde barnevernsnemnda underrettet om forholdene ved heimen og om det enkelte barn.

2. *Hygienisk tilsyn.*

Enhver barneheim står under hygienisk tilsyn av helserådet i den kommune barneheimen er beliggende, jfr. sunnhetsloven. Tilsynet utføres av den offentlige lege eller den han bemyndiger, som har adgang til å foreta inspeksjon så ofte som han finner det påkrevd, dog minst 2 ganger årlig. Helserådets ordfører eller den han bemyndiger kan kreve seg forelagt de opplysninger om barnas og personalets helse og øvrige forhold som foreligger i barneheimens arkiv.

3. *Fylkesmannens tilsyn.*

Fylkesmannen fører tilsyn med barneheimene i fylket i ansvar med barnevernlovens § 15 og nærmere forskrifter gitt av departementet.

4. *Departementets tilsyn.*

Sosialdepartementet er øverste tilsynsmyndighet, jfr. barnevernlovens § 13.

